

ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT
DIN MOLDOVA

Științe socioumanistice

Volumul II

Chișinău – 2013

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT
DIN MOLDOVA**

Științe socioumanistice

Volumul II

Chișinău – 2013

CEP USM

Colegiul de redacție
al culegerii „Analele științifice ale USM”
Științe socioumanistice
Volumul II

redactor-șef	Mihail REVENCO , prorector pentru activitatea științifică, prof. univ.
redactor coordonator procesare computerizată	Tatiana BULIMAGA Rodica ȘOITU, Tatiana BULIMAGA
redactori	Nina CROITORU Valentina MLADINA

Membr:

<i>Sergiu BĂIEȘU, dr., conf. univ.</i>	Decan, Facultatea de Drept
<i>Vladimir GUȚU, dr. hab., prof. univ.</i>	Decan, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
<i>Vasile CUJBA, dr., conf. univ.</i>	Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
<i>Stela MILICENCO, dr., conf. univ.</i>	Decan, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

Responsabil de ediție:
Tatiana BULIMAGA, șef secție PVEȘ, DCI

Culegerea „Analele științifice ale USM” include rezumatele tezelor de licență și de master, susținute de studenții și masteranzii care au manifestat pe parcursul anilor de studii capacități deosebite și sunt recomandați să-și continue studiile la doctorat.

**Responsabilitatea asupra conținutului
articolelor revine în exclusivitate
conducătorilor științifici**

DREPT

FENOMENUL NARCOTISMULUI, TENDINȚE ACTUALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Cristina PÎRȚAC, Facultatea de Drept

The article „The Phenomenon of Narcotic Addiction, Current Tendencies in the Republic of Moldova” reveals a brief analysis of the phenomenon from social, legal and economical perspectives, as well as the rationale of the importance of each for the state.

Right from the beginning is developed the actuality of this theme at this stage and the substantial adverse impact of the illegal drug use on the society in general.

Besides, contains information about the activity of the Organization of Narcotics Anonymous from the Republic of Moldovan, aimed at rehabilitation of drug addicted people through confidential meetings and various drug programs of complete abstinence.

Una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea este consumul ilicit de droguri, problemă care are rădăcini foarte adânci încă din cele mai îndepărtate timpuri, când oamenii în încercarea de a evada din rutină, de a se ascunde de tristețe, sau chiar în scopuri terapeutice și în cadrul unor ceremonii sau ritualuri, au selectat plante și produse minerale care, fiind administrate după diverse criterii de întrebuințare, le produceau acele senzații de euforie. Astfel, odată cu trecerea timpului, această selecție primitivă a plantelor a tot evoluat în pas cu necesitățile și dorințele indivizilor de a încerca noi senzații oferite de consumul plantelor interzise, transformându-se treptat într-un fenomen complex, de o enormă amploare care a implicat nu doar indivizii vulnerabili față de acest viciu, dar și pe cei ce au creat un adevărat izvor de beneficii materiale.

La etapa actuală, consumul ilicit de droguri s-a răspândit în întreaga lume ajungând la o stare dezastruoasă, distrugând mii de vieți, cauzând în același timp pagube financiare în sume enorme, dar cel mai grav factor al evoluției acestui fenomen este degradarea generațiilor viitoare, dat fiind faptul că dintr-o societate bolnavă, cu tineri dependenți de droguri, nu se pot naște descendenți sănătoși, capabili să dezvolte o societate prosperă. Alarmant este, de asemenea, și faptul că vârsta medie a consumatorilor de droguri scade vizibil cu fiecare an, astfel drogurile devenind tot mai populare printre tineri începând cu vârsta de 14-15 ani. Acest fapt se explică și prin curiozitatea exagerată a tinerilor, dorința de cunoaștere a noilor senzații, ei fiind tentați să cadă pradă acestui iad ispititor fiind influențați de diverși factori sociali, fie că provin din familii social-vulnerabile, cu părinți alcoolici, cu lipsuri financiare sau fie că, dimpotrivă, provin din familii cu posibilități financiare fără limite și la îndemnul unor prieteni încearcă să consume droguri, treptat

devenind consumatori ocazionali, apoi transformându-se în dependenți de droguri.

Cumulând cele expuse, putem argumenta cu certitudine că problema consumului ilicit de droguri este una foarte actuală, care necesită o cercetare cât mai aprofundată pentru a putea depista modalități de combatere cât mai eficiente, și a stopa evoluția acestui fenomen înfloritor care aduce beneficii de milioane organizațiilor criminale, dar și pagube morale și financiare societății.

În literatura de specialitate, mai nou a prins viață termenul de „narcotism” [1], acceptat și recunoscut nu de toți autorii, însă care înglobează perfect toate aspectele problemei legate de consumul ilicit de droguri. Astfel, am ales spre cercetare tema fenomenul narcotismului anume pentru a face referire și a studia consumul ilicit de droguri sub toate aspectele: social, juridic, economic, criminologic.

Astfel, vorbind despre fenomenul narcotismului sub aspect social, putem menționa că acestuia îi sunt specifice o multitudine de manifestări sociale negative legate de substanțele narcotice și consecințele lor nesatisfăcătoare exprimate prin amenințări sau prejudicii reale cauzate relațiilor sociale, stării de echilibru și stabilitate atât a persoanei dependente de droguri, cât și a celor ce îl înconjoară, fiind familia sau alte persoane străine care riscă să fie ademenite și ele de acest viciu.

Sub aspect juridic, fenomenul narcotismului presupune reglementarea, reflectarea și consolidarea în plan legal a componentelor aspectului social [2]. Sub acest aspect sunt prevăzute expres sancțiunile și pedepsele pentru manifestările social-negative ale narcotismului, în felul acesta statul încercând să combată și să stopeze dezvoltarea fenomenului dat. Anume aspectul juridic al narcotismului are în mare parte cel mai important rol în lupta contra acestui fenomen, deoarece doar prin pârghiile legale ale unui stat puternic va fi posibilă diminuarea consecințelor negative ce sunt provocate întregii societăți. Respectiv, din punct de vedere legal este necesar de a găsi modalități de combatere și expunerea acestora în norme juridice care ar impune respectarea lor și ar permite pedepsirea după toată asprimea legii a celor ce încalcă aceste prevederi.

Aspectul criminologic al fenomenului narcotismului cuprinde cercetarea, studierea, analiza structurii și dinamicii acestuia, stabilirea situației reale. De asemenea, are drept scop stabilirea direcției de acțiune în combaterea infracțiunilor legate de droguri și a altor nuanțe ce ar ajuta la depistarea modalităților de contracarare a consumului ilicit de droguri. Deci acest aspect are și el o importanță deosebită datorită faptului că prin intermediul acestuia sunt stabilite toate subtilitățile consumului de droguri. În plus, pentru a lupta împotriva unui fenomen atât de devastator este necesară cunoașterea în profunzime a tuturor aspectelor începând cu toate tipurile de droguri,

modalitățile de preparare și dobândire a acestora, efectele pe care le produc în urma consumului asupra organismului uman și, de asemenea, este necesară ducerea unei evidențe la nivel național a consumatorilor, importante fiind și informațiile privind trecerea la frontiera de stat a substanțelor narcotice, și în general orice date despre aspectele fenomenului de narcotism.

Sub aspect economic, fenomenul de narcotism prevede prejudiciul cauzat statului prin scăderea fondurilor bănești ce vine ca și consecință a spălării banilor de către organizațiile criminale care au ca activitate și traficul ilegal de droguri. Aici un rol important are și micșorarea forței de muncă, care are ca rezultat și reducerea cantității de producere a bunurilor materiale, în timp ce cheltuielile statului cresc vizavi de întreținerea instituțiilor de tratament obligatoriu pentru cei dependenți de droguri. Astfel, impactul asupra economiei oricărui stat ce se luptă cu acest fenomen este unul considerabil, în special ținând cont de faptul că vârsta medie a consumatorilor de substanțe narcotice este vârsta brațelor apte de muncă și are loc o schimbare de roluri atâta timp cât în loc cetățenii să muncească ca să dezvolte economia statului, statul este cel care alocă bani pentru reabilitarea persoanelor bolnave de această maladie.

Mai nou, în Republica Moldova a fost înființată Organizația Narcomanilor Anonimi – o comunitate pentru femei și bărbați pentru care drogurile au devenit o problemă [3]. În cadrul acesteia sunt organizate întâlniri pentru doritorii ce vor să se vindece, să se recupereze printr-un program de abținere completă de droguri, este garantată confidențialitatea membrilor, aceștia nu sunt supuși unor angajamente cu caracter obligațional, și nici nu sunt percepute careva taxe sau cotizații, tot ce se solicită de la membrii comunității este să urmeze cu strictețe principiile și regulile programului de abținere. Acest proiect este tot mai mediatizat și propagat în RM cu scopul real de a-i ajuta pe cei ce simt această necesitate, numărul membrilor crește treptat și rezultatele sunt din cele mai favorabile. Pentru contracararea acestui fenomen de narcotism, Republica Moldova are nevoie de implementarea a câtor mai multe proiecte ce vizează reabilitarea celor dependenți pentru că singuri nu vor reuși să iasă din acest viciu pentru a asigura un viitor demn generațiilor viitoare într-o societate prosperă.

Referințe:

1. HADÂRCĂ, I. *Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău, 2009.
2. URSU, V., CONDRAT, R., SPOIALĂ, A., GANDRABURĂ, G. *Drogurile și delinquența juvenilă*. Chișinău, 2005, p.21.
3. <http://namoldova.org/>

LEGALITATEA INCRIMINĂRII – PRINCIPIUL FUNDAMENTAL AL DREPTULUI PENAL

Victoria CARP, Facultatea de Drept

Cet article nous donne une réponse tant aux questions pratiques qu'aux questions théoriques dont se confronte la doctrine autochtone en ce qui concerne la légalité de l'incrimination. Le but de cet étude est d'introduire dans la doctrine nationale la théorie des signes provisoires, et aussi des solutions concernant la formation et l'interprétation des normes juridiques qui contient ces signes. Cet étude nous aide beaucoup en nous proposant d'utiliser au minimum les signes provisoires, et notamment de les concrétiser, ce qui tient compte en même temps du problème actuel dont se confronte les théoriciens et ceux qui travaillent au niveau pratique.

Problematica aplicării neuniforme, cât și neajunsurile, contradicțiile legislative generate prin stabilirea unor semne de încriminare, continuă să se afle în centrul preocupărilor atât ale teoreticienilor, cât și practicienilor dreptului penal. Deși, după cum am menționat, este o temă foarte actuală, până în prezent nu există nici o lucrare științifică prin care să fie abordată multiaspectual și științific problematica respectivă.

Respectarea principiului legalității incriminării este impusă și de Convenția Europeană a Dreptului Omului. Practica de aplicare a art.7 al acesteia înaintea față de legea penală cerințele accesibilității, clarității, precizie. Rămâne deschisă întrebarea dacă conceptele estimative corespund acestor cerințe.

Scopul acestei lucrări constă în lansarea în doctrina autohtonă a teoriei semnelor estimative, elaborarea unei viziuni de abordare a acestora, precum și a recomandărilor metodice privind formarea și interpretarea normelor juridico-penale care au în conținutul lor semne estimative.

Pentru a realiza studiul dat, am stabilit următoarele obiective:

- evidențierea cerințelor impuse de CEDO față de normele de incriminare;
- stabilirea conceptului, trăsăturilor, cauzelor întrebuițării și funcțiile semnelor estimative;
- studierea experienței statelor străine în ceea ce privește utilizarea semnelor estimative;
- elaborarea principiilor de formare și de interpretare a semnelor estimative;
- înaintarea propunerilor de modificare și completare a cadrului juridico-penal normativ în unison cu jurisprudența CEDO în materie de legalitate la nivel de incriminare; etc.

M.Kovalev susține că semnele estimative sunt acele postulate care permit de a introduce în ele diverse idei în funcție de poziția interpretului. Un alt autor rus, V.Kudreașev, consideră că semnele estimative sunt acele semene, conținutul cărora în mare măsură este determinat de conștiința

juridică a subiectului care aplică legea, luându-se în considerație cerințele Codului penal.

După studierea unor practici ale utilizării semnelor estimative în unele țări am făcut o clasificare a aplicării acestora. Este caracteristic pentru statele ce fac parte din familia de drept anglo-americane, cât și pentru familia de drept romano-germanic.

În familia de drept anglo-americană întâlnim așa noțiuni ca: acțiune vădită, neglijență gravă, omul rațional. Analizând aceste semne estimative și practica lor de aplicare, am sustras câteva aspecte pozitive, dar și negative. Pozitivă este aducerea rapidă, cât și eliminarea semnelor estimative pentru fiecare caz concret. În schimb, negativ este faptul că judecătorii au atribuții nelimitate, semnele estimative nu sunt sistematizate ș.a.

În familia romano-germanică întâlnim noțiuni ca „urmări deosebit de grave”; „în alte scopuri”; „de altă natură” care, la fel, la rândul lor au atât puncte forte, cât și negative. Așadar, din punct de vedere pozitiv, este faptul că semnele estimative, cât de puțin, dar sunt sistematizate, monopolul absolut îl deține legiuitorul. Negativ în schimb este faptul că lipsește la nivelul actelor normative a criteriilor și limitelor de concretizare care îngreunează procesul de aplicare a acestora, cât și imposibilitatea eliminării sau înlocuirii acestora decât cu implicarea legiuitorului.

Analizând toate aspectele atât pozitive, cât și negative ale semnelor estimative din legislația autohtonă am stabilit o premisă pentru elaborarea unor anumite grupuri de cerințe de care subiectul de aplicare a dreptului trebuie întotdeauna să se conducă, și anume: principiile de formare și de interpretare a normelor care conțin semne estimative .

Concluzionăm că Legislația Republicii Moldova necesită o revizuire complexă în ceea ce privește utilizarea semnelor estimative și aducerea acestora în conformitate cu cerințele CEDO (claritate, accesibilitate, previzibilitate). De asemenea, Republicii Moldova îi va fi benefică preluarea și adoptarea abordărilor legislative ale țărilor ca Ucraina, Germania, precum și ale statelor care tind spre eliminarea maximă a semnelor estimative prin concretizarea lor.

În ceea ce privește recomandările, după părerea mea ar fi prematur de propus careva modificări legislative concrete din considerentul că problema utilizării semnelor estimative este una globală de sistem. Totuși, cercetările efectuate și menționate în tema dată pot fi puse la baza unor propuneri legislative, iar principiile de formare și interpretare a semnelor estimative sunt acele principii de care legiuitorul neapărat trebuie să țină cont pe viitor.

Referințe:

1. Declarația Universală a Drepturilor omului, adoptată la New York la data de 10.12.1948. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990. În: *Buletinul Oficial al Republicii Moldova*, 1990, nr.008.

2. Constituția Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. (12 august). În vigoare din 27 august 1994.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129 din 2002.(13 septembrie). În vigoare din 12 iunie 2003.
4. Hotărârea explicativă a Plenului CSJ „Cu privire la practica judiciară în cauzele omorului premeditat” nr. 9 din 15.11.1993. În: *Buletinul CSJ al RM*.
5. Hotărârea explicativă a Plenului CSJ „Privind sentința judecătorească” nr. 5 din 19.09.2006. În: *Buletinul CSJ al RM*.
6. BRÎNZA, S. ș.a. *Drept penal*. Chișinău: Cartier, 2005, vol. II. 804 p.
7. BOTNARU, S. ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Cartier juridic, 2006, vol. I. 624 p.
8. НАУМОВ, А.В. *Применение уголовного – правовых норм*. Москва, 1973.
9. БРАЙНИН, Я.М. *Уголовный закон и его применение*. Москва, 1967.

Recomandat

Sergiu BRÎNZA, dr. hab., prof. univ.

CONSIDERAȚII PRIVIND SPECIFICUL CALIFICĂRII CĂSĂTORIEI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT

Alina SCUTELNIC, Facultatea de Drept

The main objective of the present paper is the practical and theoretical study of the marriage in Private International Law. The article contains concepts of marriage, types and rules of classification and specifics of marriage with foreign element. Also, investigation includes legal aspects concerning on national courts' problems that appear in classification of marriage in International private Law, because the same terms and institution may be used differently in other systems of law.

La etapa actuală, căsătoria cu element de extraneitate reprezintă o realitate ce dobândește cote considerabile pe plan intern. La prima vedere acest lucru nu ar trebui să creeze neclarități, discordanțe, însă totuși, lipsa de omogenitate în privința reglementărilor legale ce țin de instituția căsătoriei în diferite sisteme de drept pun în fața instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova probleme cu un grad înalt de complexitate. Dificultățile iscate țin de însăși noțiunea de căsătorie și caracterele acesteia. Dacă pentru Republica Moldova valabilă este căsătoria încheiată între un bărbat și o femeie, iar suma persoanelor implicate într-un mariaj nu poate depăși cifra doi, atunci alte sisteme de drept permit încheierea căsătoriei între două persoane de același sex sau legalizarea poligamiei sau poliandriei. Sub acest aspect, importanță capătă conflictele de legi în domeniul relațiilor familiale ale căror soluționare este strâns legată de instituția calificării. Pentru ca calificarea căsătoriei să presupună, pe de-o parte, precizie și conformitate, iar, pe de altă parte,

echitate și corectitudine este necesar un studiu asiduu în privința dispozițiilor legale interne și a convențiilor internaționale în materia relațiilor de familie.

Calificarea este o instituție centrală a dreptului internațional privat pasibilă de a decide soarta conflictelor de legi. Calificarea reprezintă „determinarea conținutului noțiunilor folosite de norma conflictuală, atât în partea în care arată obiectul reglementării sale, cât și în partea în care arată legea competentă de a cârmui raportul juridic” [1].

Calificarea în literatura de specialitate este un fenomen complex din două puncte de vedere interdependente: pe de o parte, înseamnă explicarea sensului noțiunilor utilizate de norma conflictuală în conținut și în legătură, iar pe de altă parte, înseamnă operațiunea de determinare a normei conflictuale aplicabile situației juridice concrete, prin încadrarea acestei situații în conținutul uneia din normele conflictuale ale forului [2].

Speța relevantă în materie este *căsătoria grecului ortodox*. Astfel, un grec ce împărtășește religia ortodoxă se căsătorește, în Franța, cu o femeie ce deține cetățenia franceză. Dreptul intern al Greciei stabilește că pentru valabilitatea căsătoriei este necesară celebrarea religioasă a acesteia. Valabilitatea actului juridic de căsătorie depinde de cum va fi calificată condiția căsătoriei religioase. În cazul în care aceasta este calificată ca și condiție de fond – mariajul va fi declarat nul, întrucât pentru aceasta se aplică legea națională a fiecăruia dintre soți (atât dreptul grec, cât și cel francez); dacă va fi calificată ca și condiție de formă căsătoria va fi valabilă, în temeiul aplicării legii franceze ca *lex loci celebrations*.

Factorii care determină calificarea căsătoriei sunt diverși, și anume:

- Noțiunile și termenii juridici au accepțiuni și sensuri diferite în sistemele de drept ale lumii. Astfel, dacă legislația Republicii Moldova prevede că căsătoria este uniunea doar dintre un bărbat și o femeie, atunci prevederile legale franceze permit ca această uniune să fie încheiată și între două persoane de același sex;

- Unele noțiuni sau instituții juridice familiare unui sistem de drept sunt necunoscute altora. În acest sens, în calitate de exemplu poate servi: instituția logodnei sau *talaq* – divorțul unilateral după legea islamică, care sunt necunoscute prevederilor legale naționale;

- Sistemele de drept folosesc metode diferite pentru a ajunge la același rezultat (încheierea căsătoriei este supusă unor cerințe legale diferite);

- Încadrarea, de către sistemele de drept, a situațiilor identice în diferite categorii conflictuale. Astfel, ruperea logodnei poate fi considerată că antrenează răspunderea delictuală ori răspunderea contractuală.

Pentru a determina speciemenele calificării căsătoriei în dreptul internațional privat este necesar de stabilit și analizat categoriile instituției calificării în dreptul internațional privat. Astfel, calificarea este de două tipuri: primară și secundară.

Calificarea primară reprezintă operațiunea logico-juridică efectuată de autoritatea publică sesizată cu un raport de drept internațional privat privind descoperirea legii aplicabile, în concret, aceluși raport juridic. Calificarea primară dă soluția unei probleme de drept internațional privat.

Calificarea secundară reprezintă operațiunea de interpretare, de către autoritatea publică sesizată cu un raport de drept internațional privat, a conținutului normei conflictuale după legea statului desemnat de a governa raportul juridic în concret. Astfel, calificarea secundară nu mai exercită influență asupra soluției date de autoritatea publică sesizată asupra conflictului de legi apărut în raportul juridic concret. Calificarea secundară este o problemă de drept intern. În calitate de exemplu care ar clarifica distincția dintre aceste calificări ar fi determinarea condițiilor de fond necesare pentru încheierea căsătoriei, care, de regulă, sunt stabilite de legea națională a fiecăruia dintre soți. În urma calificării primare se va stabili, pentru doi cetățeni ai Republicii Moldova, că validitatea consimțământului la încheierea căsătoriei va fi determinată de legea moldovenească; iar în urma calificării secundare se va stabili care anume sunt condițiile de valabilitate ale consimțământului stabilite de Codul familiei al Republicii Moldova [3].

Codul civil al Republicii Moldova reglementează, la art.1577, calificarea conceptelor juridice care prevede, la alin.(1), că la determinarea legii aplicabile raporturilor de drept civil cu element de extraneitate se va ține cont de calificarea conceptelor juridice efectuată conform dreptului Republicii Moldova, dacă legea și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel [4]. Conținutul acestui alineat reprezintă o regulă și pentru relațiile de familie. Cu referire la această reglementare, Comentariul Codului civil divizează calificarea în trei faze. Astfel, în prim-plan se va clarifica întinderea și funcția obiectului legăturii normelor conflictuale din Republica Moldova. Ulterior, se determină norma materială străină competentă de a fi aplicată, ca într-un final să aibă loc calificarea propriu-zisă, și anume se răspunde la întrebările dacă norma de drept străin sau instituția de drept străin corespunde criteriilor descrise în obiectul legăturii, dacă instituția de drept străin de considerat are funcția corespunzătoare pentru a fi clasificată (grupată) în obiectul legăturii normei de drept conflictuale moldovene [5]. Astfel, calificarea căsătoriei se va efectua conform prevederilor Codului civil și Codului familiei al Republicii Moldova, Convenției C.S.I. asupra asistenței juridice și raporturilor în materie a dreptului civil, dreptului familiei și dreptului penal, semnată la Minsk la 22 ianuarie 1993 [6], tratatelor bilaterale cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală semnate de Republica Moldova cu state, precum România, Ucraina, Federația Rusă, Letonia, Lituania, Azerbaidjan. Tratatelor menționate mai sus vin ca o soluție pentru

ușurarea și simplificarea operațiunii calificării în materie de căsătorie, clarificând și stabilind termeni, instituții juridice similare și legile aplicabile raporturilor de căsătorie pentru statele parte la tratat. Un exemplu în acest sens reprezintă stabilirea legii aplicabile condițiilor de fond pentru încheierea căsătoriei. Codul familiei al Republicii Moldova, Convenția C.S.I., tratatele bilaterale semnate cu Letonia, Lituania, Federația Rusă, Ucraina, România prevăd că acestea se vor stabili de legea națională a fiecăruia dintre soți. Excepție de la această regulă este Tratatul semnat cu Azerbaidjan [7], care stabilește că condițiile încheierii căsătoriei sunt determinate pentru fiecare dintre viitorii soți de legislația părții contractante al cărei cetățean este soțul.

Variatatea noțiunilor date instituției căsătoriei și aprecierea diversă a efectelor produse de aceasta are ca finalitate aplicarea calificării, care, după cum am constatat mai sus, este o procedură complexă, ce implică dedicare și maximă atenție în cadrul unui raport de drept internațional.

Referințe:

1. FILIPESCU, I.P., FILIPESCU, A.I. *Tratat de drept internațional privat*. București: Universul Juridic, 2005, p.85.
2. DARIECU, C. *Relațiile personale dintre soți în dreptul internațional privat*. București: C.H. Beck, 2009, p.4. ISBN 978-973-115-508-1.
3. *Codul familiei al Republicii Moldova nr.1316-XIV din 26.10.2000*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.47-48/210.
4. *Codul civil al Republicii Moldova*, nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
5. *Comentariul Codului civil al R. Moldova din 06.06.2002*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
6. *Convenția C.S.I. asupra asistenței juridice și raporturilor în materia dreptului civil, dreptului familiei și dreptului penal*, semnată la Minsk la 22 ianuarie 1993. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, seria „Tratate internaționale”*. Chișinău: Metrompaș, 1999, vol.XVI.
7. *Tratatul între Republica Moldova și Republica Azerbaidjan cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 26.10.2004*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, seria „Tratate internaționale”*, 2006, vol. 36.

PROCEDURA ÎN ORDONANȚĂ

Constantin VOZIAN, Facultatea de Drept

The necessity of the present bachelor's thesis emerges from the novel character of the procedure in order institution in Republic of Moldova, as very few theoretical studies were made and it's been used poorly in practice. The purpose of this bachelor's thesis is to develop a comprehensive scientific study of the procedure in order, to establish it's juridical nature, it's specific character, along with the characterization of this new phenomenon.

Procedura în ordonanță constituie o excepție de la aplicarea unor principii de bază ale dreptului procedural civil – principiului oralității și al contradictorialității – pentru a da posibilitatea intervenției rapide a justiției în unele situații, expres reglementate de lege. Dar această excepție este pe deplin justificată datorită oportunităților pe care le oferă folosirea acestei proceduri pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor de către debitori din raporturile civile și comerciale, pentru protejarea intereselor fiscale ale statului și pentru protejarea intereselor majore ale unor categorii de persoane (copiii minori și angajații în câmpul muncii).

Deci ordonanța judecătorească este un act judecătorec executoriu, emis unipersonal de judecător în cadrul procedurii simplificate, desfășurate fără dezbateri judiciare, fără citarea părților, fără atragerea în proces a altor participanți, doar în baza materialelor prezentate de creditor. Ordonanța se eliberează numai pentru încasarea sumelor bănești sau pentru revendicarea bunurilor mobile sau imobile și în baza pretențiilor limitativ reglementate de lege. De aceea, în cadrul procedurii în ordonanță părțile se numesc creditor și debitor, și nu reclamant și pârât. Dacă judecătorul consideră pretențiile creditorului ca întemeiate, sunt respectate toate formalitățile legale privind procedura îndeplinirii și prezentării cererii de eliberare a ordonanței, sunt depuse toate probele necesare și este plătită taxa de stat, judecătorul va emite ordonanța. Pentru respectarea dreptului la apărare a debitorului ordonanța emisă i se expediază pentru eventuala depunere de obiecții motivate. În cazul în care debitorul nu depune obiecții în termenul prevăzut de lege, cade de acord cu pretențiile creditorului sau judecătorul consideră obiecțiile depuse ca neîntemeiate, se va emite al doilea exemplar al ordonanței, care devine imediat executorie și nu este susceptibilă căilor de atac.

Dar modalitatea reglementării procedurii în ordonanță în Codul de procedură civilă al RM creează confuzii și ridică multe întrebări în aplicarea acestor reglementări în practică. Dat fiind faptul că temeiurile în baza cărora poate fi eliberată ordonanța sunt reglementate exhaustiv de lege, reglementarea lor neclară este, după părerea mea, cea mai mare problemă. În primul rând, reglementarea ca temeiuri aparte a contractelor de credit, leasing și gaj creează dubii referitor la posibilitatea aplicării procedurii în ordonanță

în temeiul altor contracte. În al doilea rând, nu este clar dacă procedura în ordonanță poate fi aplicată în temeiul actelor unilaterale sau numai a contractelor.

Alt moment controversat este refuzul de a primi cererea de eliberare a ordonanței, dacă se constată existența litigiului de drept care nu poate fi soluționat în baza documentelor prezentate de creditor. Deși acest temei poate fi justificat din punct de vedere teoretic, el lasă prea mare libertate de apreciere judecătorilor și creează în acest aspect o practică judiciară neuniformă.

Încă o problemă controversată constituie obiectul pretenției creditorului. Articolul 344 al CPC RM prevede că ordonanța se emite pentru încasarea sumelor bănești sau pentru revendicarea bunurilor mobile, iar articolul 351 al CPC RM, la lit. g) stipulează că ordonanța cuprinde și despăgubirile și penalitățile care sunt solicitate de creditor și care urmează să fie încasate în temeiul legii sau al contractului. Și aici practica este foarte controversată, dar mai des judecătorii aplică prevederile generale ale art. 344 al CPC RM și nu acordă penalități sau despăgubiri pe motiv că întinderea lor nu poate fi stabilită pe baza documentelor prezentate de creditor.

Încă o problemă serioasă, care creează dificultăți în practică, constituie aprecierea temeiniciei obiecțiilor debitorului. Dat fiind faptul că în cadrul procedurii în ordonanță nu se admit alte probe, decât înscrisuri, și nici nu se citează părțile, iar judecătorii trebuie să se pronunțe în baza documentelor prezentate de către părți, și în baza acestor documente „să facă dreptate”, responsabilitatea lor este mare și asta face ca practica să fie și sub acest aspect foarte controversată.

Luând în considerație toate aceste probleme, care rezultă din reglementări ambigue, controversate sau prea largi ale Codului de procedură civilă, este necesar de a face unele modificări în legislație și/sau o nouă hotărâre de îndrumare a Plenului Curții Supreme de Justiție, care ar uniformiza practica și ar crea condiții favorabile pentru promovarea aplicării mai largi a procedurii în ordonanță. Iar aplicarea mai largă a procedurii în ordonanță bazată pe temeiurile reglementate în art. 345 al CPC RM ar spori eficiența justiției civile, în general. În afară de aceasta, aplicarea mai largă a procedurii simplificate ar promova și reglementarea raporturilor între părți prin contracte întocmite în forma cerută de lege, cu respectarea tuturor prevederilor legale și, nu în ultimul rând, cu indicarea sumelor reale. Și, cum am notat deja, aplicarea mai largă a procedurii în ordonanță ar spori și asigurarea mai bună a circuitului civil.

Prin intermediul acestei lucrări am expus caracterul novatoriu al instituției procedurii în ordonanță, care este foarte puțin studiată, la nivel teoretic, și slab cunoscută, la nivel practic.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova a efectuat un nou pas pe calea desăvârșirii instrumentelor de garantare și apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei introducând noutatea ***procedura în ordonanță***.

Cauzele instituirii unei astfel de proceduri, precum este *procedura în ordonanță*, nu se limitează doar la problemele existente la moment în sistemul judiciar al Republicii Moldova. În opinia noastră, cauza principală derivă din tendința statului și a societății de dinamizare a procesului de înfăptuire a justiției, tendință determinată de creșterea dinamicii însăși a relațiilor sociale existente în societate.

În prezent, *procedura în ordonanță* reprezintă o procedură de sine stătătoare, care are o formă ***simplificată*** și este una de ***alternativă*** procedurii în acțiune civilă. Alegerea acestei sau altei proceduri (în ordonanță sau în acțiune civilă) este un drept exclusiv al persoanei care solicită apărarea dreptului său.

Practica altor țări ne demonstrează că procedura în ordonanță asigură realizarea unei justiții mai rapide și mai eficiente pe anumite categorii de pricini, în care un proces îndelungat ar crea urmări negative. Eficiența sa se realizează prin restabilirea operativă în drepturile subiective încălcate.

Utilizarea unor astfel de proceduri simplificate în cadrul procesului civil, precum este procedura în ordonanță, este capabilă să dinamizeze procesul civil și să mărească eficacitatea apărării judiciare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei.

Referințe:

1. Codul de procedură civilă al RM nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 111-115, în vigoare la 12.06.2003.
2. *Drept procesual civil* (redactor responsabil, COJUHARI A.). Chișinău, 2009.
3. *Manualul judecătorului pentru cauze civile*. Ediția a II-a, POALELUNGI, M., BELEI, E., SÂRCU, D.(coord.). Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013.

ADMINISTRAREA PROBELOR DE LA MARTORII ANONIMI ÎN PROBATORIUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Mihail CEBOTARI, *Facultatea de Drept*

The importance of the paper lies in the complex and thorough investigation of all the conditions and procedures dedicated to acknowledging and hearing persons as anonymous witness in the criminal proceedings, the administration processes and the conditions of admissibility of statements and other evidence provided by from anonymous witnesses.

În procesul penal sintagma de „martor anonim” este una nouă, care a luat naștere în secolul XX-lea. Noțiunea de „martor anonim” este formată din două cuvinte „martor” – persoană care deține anumite informații necesare într-o cauză penală, și anonim, ceea ce constă în camuflarea datelor unei persoane. În viziunea CEDO, noțiunea de „martor anonim” prezintă un sens autonom, mai larg decât în dreptul intern al statelor părți contractante. Este vorba de orice persoană care deși nu s-a prezentat la audiere, a depus contra acuzatului într-un stadiu anterior al procedurii și ale cărei depoziții au fost utilizate de instanța națională pentru fundamentarea condamnării [1]. CEDO nu interzice statelor ce au ratificat Convenția să aplice față de anumite persoane supuse intimidărilor instituția „martorului anonim”, însă în toate cazurile, Curtea de la Strasbourg indică că statele vor trebui să asigure echilibrul necesar urmărit într-o societate democratică între prevenirea pericolului îndreptat împotriva persoanei protejate și asigurarea dreptului acuzatului la un proces echitabil [2]. Pentru a asigura echilibrul, Comitetul de Miniștri din cadrul Consiliului Europei a elaborat mai multe recomandări, ca de exemplu, *Recomandarea R(97)13 privind intimidarea martorilor și drepturile apărării*, *Recomandarea R(2005)9 privind protecția martorilor și a colaboratorilor justiției* [3], prin care prezintă statelor membre unele măsuri de care urmează a ține cont la elaborarea legislației interne în domeniul protecției martorilor și altor persoane implicate într-un proces. Așadar, *Recomandarea privind intimidarea martorilor și drepturile apărării* denotă că anonimitatea nu trebuie acordată decât atunci când autoritatea judiciară competentă, după audierea părților, constată că:

- viața sau libertatea persoanei implicate este serios amenințată sau, în cazul agenților sub acoperire, activitatea lor în viitor este serios amenințată; și
- mărturia se anunță importantă, iar persoana pare a fi credibilă.

Pentru a se conforma recomandărilor indicate mai sus, art.110 CPP stabilește condițiile ce urmează a fi întrunite pentru ca martorul să fie audiat prin modalități speciale:

- să existe motive temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate a lui sunt în pericol;

– dacă starea de pericol a apărut în legătură cu declarațiile pe care acesta le face într-o cauză penală privind o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă;

– să existe mijloace tehnice respective.

Urmează a fi subliniată condiția care stabilește că audierea prin modalități speciale va avea loc doar în cazul în care vor exista mijloacele tehnice necesare. În viziunea noastră, unei asemenea prevederi nu-i este sediul în CPP, mai ales ridicând-o la rang de condiție. O asemenea condiție permite statului să adopte o poziție pasivă în vederea executării obligațiilor pozitive care îi revine în baza actelor internaționale și naționale din domeniul protecției drepturilor omului. Asigurarea cu mijloace tehnice respective intră în obligațiunile pozitive ale statului. Statul nu poate, ba mai mult, nu are dreptul să se absolvească de obligația de a asigura securitatea vieții și integrității corporale a unei persoane doar din motiv că nu dispune de mijloace tehnice. De aceea venim cu propunerea ca sintagma „și dacă există mijloacele tehnice respective” să fie exclusă din articolul 110 alin.(1) al Codului de procedură penală.

Pentru a asigura echitatea în condițiile administrării probelor de martorii anonimi și pentru a nu admite abuzuri din partea organelor de drept, legislația a instituit unele garanții procesuale ce au ca scop protejarea drepturilor fundamentale atât a părții apărării, cât și acuzării, pe tot parcursul procesului, inclusiv și în cadrul administrării probelor de la martorii anonimi și investigatorii sub acoperire, și anume:

1) egalitatea în fața legii;

2) dreptul martorului de a solicita, în cazul existenței unui pericol real asupra vieții și sănătății lui sau a rudelor apropiate, aplicarea unei măsuri de protecție, precum și dreptul de renunțare la protecție;

3) dreptul de a fi informat referitor la protecție (art.105 alin.(6));

4) dreptul martorului de a nu face declarații până când se ia o decizie cu privire la cererea de protecție;

5) dreptul de a avea avocat (art. 92 CPP);

6) dreptul de a ataca hotărârea de refuz a aplicării măsurii de protecție;

7) egalitatea armelor și contradictorialitatea procesului;

8) motivarea hotărârilor de către organul de urmărire penală, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată;

9) prezența avocatului, interpretului, traducătorului în cadrul audierii persoanelor;

10) imposibilitatea pronunțării unei hotărâri de condamnare doar în baza probelor obținute de la martorii anonimi sau investigatorii sub acoperire.

Un element esențial pe baza căruia funcționează procesul penal este libera apreciere a probelor. În cazul aprecierii probelor de la martorii anonimi,

organul de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată va trebui să atragă atenția: la personalitatea martorului, sinceritatea martorului și la fidelitatea declarațiilor pe care le face, felul de reproducere a datelor cu privire la făptuitor și la împrejurările faptei, relațiile care există între martor și acuzat. Ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul trebuie să posede cunoștințe profunde în domeniul criminalisticii și psihologiei fiind în stare să depisteze cazurile în care martorii sunt de bună sau de rea-credință. În cazul aprecierii altor probe obținute de la martorii anonimi, subiecții oficiali, pentru a-și forma o apreciere justă în privința veridicității lor, trebuie să atragă atenția la rapoartele de expertiză în privința originalității acestora (în cazul înregistrărilor audio/video), asupra modului în care au fost obținute, să stabilească dacă nu a existat o anumită provocare, sau vreo simulare la declarațiile care au fost date de către martor, partea vătămată, acuzat pe marginea acestora etc.

În concluzie, pentru asigurarea echilibrului între partea apărării și partea acuzării în cadrul procesului penal, legiuitorul urmează să țină cont la elaborarea legislației ca aceasta să fie suficient de clară și accesibilă, să stabilească subiecții față de care se aplică instituția anonimatului, condițiile de aplicare, modul de administrare și admitere a elementelor de fapt în calitate de probă.

Referințe:

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Birutis și alții c. Lituania*; Hotărârea nr. 47698/99 din 28.03.2002.
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *cauza Teixeira De Castro c. Portugalia*; Hotărârea nr.44/1997/828/1034 din 8.06.1998.
3. *Rezoluția nr.1 privind Combaterea Terorismului Internațional*, aprobată de cea de-a 24-a Conferință a Comitetului de Miniștri de Justiție din Europa (Moscova, 4-5 octombrie 2001). Comitetul de Miniștri a fost invitat să adopte în procedură de urgență toate măsurile normative necesare pentru a ajuta statele să prevină, să depisteze, să condamne și să pedepsească actele de terorism, cum ar fi protejarea martorilor și a altor categorii de persoane ce participă la proceduri în care sunt implicate persoane acuzate de acte de terorism.

*Recomandat
Elena CROITOR, dr., lect. univ.*

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE FABRICARE SAU PUNERE ÎN CIRCULAȚIE A SEMNELOR BĂNEȘTI FALSE SAU A TITLURILOR DE VALOARE FALSE

Dan GUDUMAC, Facultatea de Drept

The main goal of this article is to analyze the elements of the crime provide by art 236 CC and to identify the causes that lead to the production and placing into circulation of the counterfeit money and securities. This criminal offence is analyzed based on the legal provisions and in accordance with the judicial practice of Republic of Moldova.

În cadrul normelor care apară prioritar relațiile sociale cu privire la economia națională a Republicii Moldova se include și infracțiunea de fabricare sau punere în circulație a semnelor bănești false sau titlurilor de valoare false care prezintă un interes atât teoretic, cât și practic. Analiza infracțiunii respective, incriminată în articolul 236 CP RM [1], denotă o relevanță deosebită și o actualitate incontestabilă datorită pericolului social pe care-l prezintă și îndeosebi frecvenței cu care se comite pe parcursul ultimilor ani [2].

La momentul actual, fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false se prezintă ca o activitate infracțională foarte lucrativă, cu caracter adesea transnațional, cei implicați în ea acționând în conformitate cu legile economiei de piață, având ca finalitate obținerea unor enorme beneficii [3].

Realizând succint analiza infracțiunii de fabricare sau punere în circulație a semnelor bănești false și a titlurilor de valoare false, este necesar sa efectuăm o trecere în revistă asupra celor mai importante aspecte juridico-penale ce vizează fapta incriminată la art. 236 CP RM.

Astfel, fapta respectivă face parte din infracțiunile economice din sfera financiar-creditară [4] și atentează la economia națională, dacă vorbim prin prisma obiectului juridic generic, iar din punctul de vedere al obiectului juridic special se atentează nemijlocit la relațiile sociale cu privire la încrederea publică în autenticitatea semnelor bănești și a titlurilor de valoare. Nu mai puțin important este și obiectul material al infracțiunii, care poate consta alternativ în oricare din cele 7 entități posibile: Biletele BNM, monedele jubiliare și comemorative, valorile mobiliare de stat, alte titluri de valoare, valuta străină, valori mobiliare străine. Este important de menționat că entitățile care pot forma obiectul material al acestei infracțiuni sunt reglementate într-o serie de acte care prevăd caracteristicile necesare ce trebuie să le posedate semnele bănești pentru a fi considerate legale: Legea Republicii Moldova cu privire la bani, adoptată la 15.12.1997 [5], Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare, adoptată la 18.11.1988 [6] ș.a.

Dacă vorbim despre latura obiectivă, sunt două modalități normative de săvârșire a acestei infracțiuni: *fabricarea și punerea în circulație*. Fabricarea poate fi integrală (contrafacerea) sau parțială (alterarea). De asemenea, este important de menționat în cadrul laturii obiective, că pentru existența infracțiunii este necesar ca imitația semnelor bănești să prezinte o *asemănare considerabilă*, adică prezența în semnele bănești false sau titlurile de valoare false a caracteristicilor principale, similare cu cele ale semnelor bănești autentice sau ale titlurilor de valoare autentice [7]. Prin „punerea în circulație” se înțelege introducerea (indiferent pentru cât timp) banilor, titlurilor de valoare sau a celorlalte valori mobile falsificate în circuitul economico-financiar-monetar, urmând a îndeplini aceleași funcții economice ca și cele reale, adevărate [8].

La fel este important de subliniat că, din punctul de vedere al momentului consumării faptei, infracțiunea respectivă este formală și se consideră consumată din momentul fabricării sau punerii în circulație a primul semn bănesc fals.

Sub aspectul laturii subiective, este necesar de atras atenția asupra intenției directe și asupra scopului special în cadrul modalității de fabricare – *de a pune în circulație*.

O remarcă specifică pentru subiectul infracțiunii date este că răspunderea juridică pentru infracțiunea de fabricare sau punere în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false survine atât pentru persoanele fizice, cât și pentru persoanele juridice spre deosebire de legislațiile penale ale altor state (Rusia, Germania).

În lumina celor enunțate mai sus, studierea, analiza și prognozarea eficienței legislației penale care contracarează falsificarea și punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false reprezintă obiectivul primordial al acestui articol la tema respectivă. De asemenea, acestui obiectiv i se alătură și așa țeluri, cum ar fi elucidarea cauzelor fenomenului infracțional studiat, precum și elaborarea unor idei și propuneri de contracarare eficientă a acestei infracțiuni cu impact grav asupra economiei RM și asupra încrederii publice în privința autenticității semnelor bănești și a titlurilor de valoare.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr 72-74.
2. *A se vedea*: Tabele statistice pe anii precedenți privind rata infracționalității [accesat 24.06.2013]. Disponibil: http://www.mai.gov.md/tab_statist_prec/
3. STATI, V. Infracțiunea de fabricare sau punere în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false: analiză de drept penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr.4, p. 45
4. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Drept penal*. Partea specială. Chișinău, 2011, vol. II, p. 12. ISBN 978-9975-53-028-6.

5. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr. 3.
6. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr 27-28.
7. DOBRINOIU, V., CORNEA, N. *Drept penal*. Partea specială, București, 2000, vol.II, p. 316. ISBN 973-588-281-7.
8. Forgery and Counterfeiting Act 1981 [accesat 26.06.2013]. Disponibil: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/45/pdfs/ukpga_19810045_en.pdf/

PROTECȚIA MARTORILOR ÎN PROCESUL PENAL

Alina-Elizabeth GUZUN, Facultatea de Drept

The Witness Protection Program is intended for crucial witnesses whose prospective testimony puts them in immediate danger.

The entire purpose of the Witness Protection Program is to keep the witnesses safe so that they can testify at trials that could convict members of organized crime, gangs or terrorist networks.

The successful operation of this program is widely recognized as providing a unique and valuable tool in the government's battle against major criminal conspirators and organized crime.

Today, the Witness Protection Program is essential to the prosecution of hundreds of cases.

Without it, many witnesses would never come forward or would be killed if they did. With the protection provided by the program, witnesses can testify and then disappear when the trial is over, and the criminals they testify against are almost always convicted.

Este bine cunoscut faptul că în timpul judecării, martorii și victimele sunt adesea forțate să își schimbe depozițiile, din cauza unor presiuni și agresiuni la care sunt supuse de către inculpați. Pe rolul instanțelor din Republica Moldova se află lunar sute de dosare penale privind diverse infracțiuni, de la simple furturi până la fapte grave, precum omor, trafic de persoane sau fraude economice cu prejudicii de milioane de lei.

Declarațiile acestor persoane au o importanță majoră, putând influența în mod decisiv sentința luată de instanță, achitarea sau condamnarea inculpatului. Din nefericire, practica demonstrează că în multe dintre procese martorii se tem să spună adevărul, de frica unor eventuale răzbunări.

Acest fapt m-a determinat să realizez un studiu aprofundat în domeniul dat pentru a putea observa posibilitățile oferite de lege acestor participanți în procesul penal, precum și pentru a analiza lacunele admise.

Altfel spus, am conchis că martorul reprezintă una din cheile de bază în lupta împotriva infracțiunilor în general, și a crimei organizate și terorismului, în special.

Mijloacele clasice de a lupta împotriva criminalității sunt nepotrivite ca răspuns la noile sale forme. Crima organizată se caracterizează prin folosirea

sau prin disponibilitatea de a folosi violența și intimidarea împotriva martorilor, astfel aceștia având nevoie de protecție.

De aici și observăm că institutul de protecție a martorilor a venit ca o manifestare a nevoii statului de a suprima noile forme ale criminalității într-un mod cât mai eficient. Este o consecință a responsabilității statului de a proteja societatea de infracțiuni.

Pornind de la această idee, legea Republicii Moldova își propune asigurarea protecției și asistenței martorilor a căror viață, integritate corporală sau libertate este amenințată ca urmare a deținerii de către aceștia a unor informații ori date cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare și care au un rol determinant în descoperirea infracțiunilor și în soluționarea unor cauze.

Important este ca datele sau informațiile deținute și prezentate organelor judiciare să ocupe un caracter determinant în aflarea adevărului în cauza în care sunt utilizate. Această cerință a caracterului determinant este obiectivă, deoarece un program de protecție este foarte costisitor și dacă probațiunea s-ar putea realiza fără a fi nevoie de declarațiile martorului respectiv ar fi un nonsens să-l expunem pe martor sau pe un membru al familiei sale unei stări de pericol și să fie cheltuită o sumă de bani, cât timp există o cale mai simplă pentru atingerea scopului propus de justiție.

Rolul deosebit de important pe care martorii și persoanele care colaborează cu organele judiciare îl au în înfăptuirea justiției, a condus la modificări radicale de atitudine din parte instituțiilor internaționale.

Astăzi, peste 40 de state europene și noneuropene au înființate structuri specializate de protecție a martorilor.

Uniunea Europeană s-a arătat de la început interesată în stabilirea unor măsuri de protecție vizavi de martorii și colaboratorii justiției, de victimele-martori și de martorii minori, apreciind că numai adoptând măsuri care să încurajeze martorii să participe la procese pot fi atinse țintele propuse în lupta împotriva criminalității organizate.

Necesitatea de a proteja martorii împotriva riscurilor și nevoia de a aduce legile naționale în armonie cu standardele legale internaționale au sporit apariția unor astfel de reglementări și în dreptul intern, fiind adoptată la 16 mai 2008 Legea nr.105 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Legislația Republicii Moldova cunoaște asemenea reglementări încă de prin anul 1998, însă cu timpul a fost necesară adoptarea unei legi noi privind protecția martorilor și a persoanelor care favorizează procesul penal. Prevederile Legii din 1998 erau deja învechite, iar mecanismele prevăzute de această lege practic au fost nefuncționale.

Cauze sunt mai multe, dar în primul rând, cred că legea nu a funcționat din cauza lipsei unui suport financiar adecvat și de fapt acest motiv a fost

invocat permanent de către organele implicate în acest sistem. O altă problemă a fost inexistența unui organ unic responsabil de administrarea sistemului de protecție a martorilor.

Actualmente, avantajul este că de protecția martorilor se ocupă o instituție specializată în acest domeniu, Oficiul Național pentru Protecția Martorilor, fiind calificat pe necesitățile martorului, protejându-l printr-un program alcătuit intenționat în acest sens.

Necesitatea protecției martorului determină limitarea unor principii ale procesului penal, printre care și cel al publicității. Însă acest fapt este justificat întrucât ar fi o mare nedreptate ca cetățenii să fie obligați să coopereze cu autoritățile în combaterea infracțiunilor, fără să li se ofere protecție împotriva devenirii de victime la acte viitoare de infracțiune; aceasta semnificând că statul încalcă principiul egalității cetățenilor, deoarece îi protejează numai pe unii dintre ei de infracțiuni, în timp ce îi expune pe alții la acestea.

În opinia mea, este necesar de a fi dezvoltată instituția cooperării internaționale, de a încheia tratate cu alte state în acest domeniu, căci la moment avem puține reglementări în acest sens.

O altă problemă constă în definiția dată de legiuitor martorului în art.90 din Codul de procedură penală, unde e prevăzut expres că: „Martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză”.

Consider această formulare incorectă, întrucât permite o interpretare eronată a definiției de „martor”. Astfel, se afirmă că în calitate de martor poate apărea nu doar persoana fizică, ci și persoana juridică, ceea ce nu mi se pare logic, fiind greu de imaginat cum ar putea o persoană juridică să apară în calitate de martor.

Într-un final, protecția martorilor și a altor participanți în procesul penal reprezintă o cerință fundamentală ce trebuie garantată și transpusă în practică, fructificând drepturile și obligațiile pe care martorii le au, pe de-o parte, și statul ca beneficiar al aportului martorilor la punerea în practică a politicilor sale penale, pe de altă parte.

Apariția și dezvoltarea acestei instituții a creat pentru martori, pentru familia lor sau pentru persoanele de care aceștia se găsesc legați afectiv un nou drept, și anume dreptul la protecție din partea statului.

Referințe:

1. BUNECI, P. *Martorul pe tărâmul justiției*. București: Penguin Book, 2004.
2. MATEUȚ, G. *Utilizarea martorilor anonimi în fața organelor procesului penal*. Lumina Lex, 2003, p.20.

3. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*, art.90.
4. Legea nr.105 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.112-114.
5. Legea nr.1458-XII din 28.01.98. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.26-27/169 din 26.03.1998.

*Recomandat
Igor DOLEA, dr. hab., conf. univ.*

ACTUL TERORIST: ASPECTE DE DREPT PENAL ȘI CRIMINOLOGIE

Alina LOZAN, Facultatea de Drept

Le terrorisme international est devenu la plaie la plus douloureuse du monde contemporain. Rencontré sous de nombreuses formes, il provoque de l'instabilité et de la peur. Les terroristes sont des gens qui dirigent leur haine contre les innocents, en tant que motivation qui précède l'acte terroriste communiqué avec des idéaux abstraits et valeurs absolues. Le sentiment de culpabilité envers la victime est remplacé par celui d'accomplir une „dette de la foi”. Le terroriste est considéré comme un instrument de justice et au nom de celle-ci, il tue. N'importe qui peut être victime d'une attaque terroriste. C'est pourquoi la lutte contre le terrorisme est en fait une responsabilité de tous.

Actul terorist este unul complex și schimbător, el se manifestă sub diverse forme, iar profilul său s-a modificat în timp și diferă de la o țară la alta. Tentativele de a formula o „teorie generală” a actelor teroriste, o explicație globală a sorginții acestuia este o chestiune superfluă și confuză. Actul terorist s-a schimbat de-a lungul timpului, la fel și teroristul, motivele și scopurile sale...

Indiferent de forma sa de manifestare, actul terorist presupune violență la cel mai înalt grad de intensitate. Iată de ce fenomenul dat a reprezentat mereu o amenințare împotriva tuturor popoarelor, de la unitate la societate, generând haos și nesupunere în climatul universal. În aceste condiții, atacurile teroriste iau amploare și prezic o perturbare a mecanismului de securitate internațională. Potrivit informațiilor din mass-media, în prezent, în lume acționează peste 500 de organizații și grupări teroriste de diferite orientări, fapt ce demonstrează punctele slabe ale actualului concept de securitate și care scoate la iveală realitatea indenegabilă și dureroasă: terorismul a apărut ca o modalitate de acțiune a celor slabi împotriva celor puternici.

Principalul obiectiv al actelor de teroare este răspândirea fricii. Cu cât frica este mai mare, cu atât mai mare este și presiunea asupra statului. Problema actelor teroriste dictează o atitudine cât mai promptă în vederea prevenirii și soluționării acestora. Sub amenințarea acestui pericol,

comunitatea internațională a sesizat amploarea fenomenului la nivel global și realitatea că acesta nu poate fi combătut la nivel de stat, ci se cere în mod stringent o cooperare cât mai eficientă între toate statele lumii [1].

Lucrarea a presupus din start două aspecte principale, și anume: aspectul juridico-penal al actului terorist și cel criminologic. În aspect juridico-penal, identificarea actului terorist ca infracțiune distinctă reglementată de legislația penală a Republicii Moldova, atât în actele normative și în literatura de specialitate autohtonă, cât și în cele internaționale, studierea genezei legislației penale în acest domeniu și a aspectelor de drept comparat reprezintă o primă direcție de cercetare. O altă direcție este descrisă de analiza juridico-penală a infracțiunii sus-numite. În acest sens, ea trebuie individualizată în legea penală a Republicii Moldova, după toate criteriile: prin explicarea esenței elementelor obiective și subiective ale componenței de infracțiune „Actul terorist”, a variantelor agravate și speciale ale acesteia, precum și prin delimitarea actului terorist de alte infracțiuni contigue.

În aspect criminologic, personalitatea teroristului, ca actor principal în organizarea și transpunerea în practică a atacului, identificarea și delimitarea acestuia de alți infractori, perceperea modului său de acțiune, a conduitei sale, a profilului său psihologic, a corelației tangențiale dintre aspectul sau fizic, convingerile politice și religioase, idealuri etc. explică unele dintre cauzele apariției ideii de comitere a unui atac antisocial și însăși săvârșirea propriu-zisă [2].

Totodată, în sprijinul efectuării studiului, găsim deosebit de valoroase prevederile instrumentelor internaționale referitoare la domeniul actelor teroriste, ceea ce demonstrează că comunitatea internațională deține sub control legislativ acest fenomen, cum ar fi spre exemplu: Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea infracțiunilor comise contra persoanelor ce se bucură de protecție internațională, inclusiv agenții diplomatici din 1973, Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată la 17 decembrie 1979 de Adunarea Generală la Haga, privind reprimarea capturării ilicite de aeronave sau Convenția privind reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva securității aviației civile din 1971, la Montreal etc., prin care statele semnatare sunt ținute să incrimineze, în dreptul lor intern, comiterea, cu intenție a următoarelor fapte: uciderea, răpirea sau alt act asupra persoanei sau libertății unei persoane protejate pe plan internațional etc.[3].

Cu privire la Republica Moldova, necesitatea includerii în cod a unui articol special dedicat actului terorist a fost apreciată diferit. Unii autori au fost contra, deoarece lupta cu acesta va fi asigurată conform altor norme penale, iar alții – pro, deoarece ei consideră că alături de infracțiunile cu elemente de terorism este necesară și prezența răspunderii nemijlocite pentru componența terorismului [4]. Totuși, legislația penală a Republicii Moldova,

în art. 278 CP [5], conține reglementări exprese și fundamentate cu privire la sancționarea actelor teroriste, precum și prevede pedepse în aceste sens. Conținutul normei din Codul penal din 1961 [6] s-a modificat în anul 2002, ajungând la varianta finală a articolului odată cu modificările din anul 2008, imperios necesare, date fiind „mutațiile” sociale suferite în urma intensificării terorismului în plan global. Schimbarea a fost dictată și de adoptarea Legii cu privire la combaterea terorismului, la 12 octombrie 2001, în care are loc o definire concretă și delimitativă a acestor două noțiuni. În această ordine de idei, adoptarea acestei legi a reprezentat primul pas răsunător, efectuat în statul nostru, în direcția participării la lupta împotriva acestui fenomen, alături de comunitatea internațională [7].

Totodată, trasând o paralelă cu legislația penală a altor state, am observat tangența dintre prevederile CP al Federației Ruse, care a servit drept etalon pentru norma penală din CP RM, și deosebirea de CP al României care nu incriminează aparte infracțiunea de act terorist.

Spre final, e necesar a menționa că replica internațională la apariția, și dezvoltarea lamentabilă a fenomenului de terorism, este, în opinia mea, destul de vehementă, întrucât, considerând volumul actelor internaționale menite să lupte cu această „maladie socială” a sec. XIX se observă un ferm caracter beligerant cu problema în cauză, prin urmare se pune speranța în combaterea ei definitivă. Desigur, soluția ideală este crearea justiției internaționale cu caracter permanent, așa cum a preconizat-o eminentul jurist Vespasian V. Pella cu peste o jumătate de secol în urmă, competența extinzându-se asupra tuturor situațiilor de violare a normelor dreptului internațional umanitar și ale drepturilor omului. O astfel de instanță creată pe bază convențională, în baza Conferinței de la Roma a Statelor (15 iunie-17 iulie 1998), poate să-și exercite funcțiile sale într-o deplină independență. Statutul de la Roma a Curții Penale Internaționale necesită a fi ratificat de minimum 60 de state [8].

Deoarece actele teroriste internaționale aduc prejudicii grave intereselor statelor, știrbesc autoritatea lor și încalcă grav, masiv drepturile omului, se cere a fi elaborată o concepție comună a tuturor statelor.

Și Republica Moldova la rândul său trebuie să-și lărgescă și să-și aprofundeze cooperarea în lupta cu terorismul și celelalte infracțiuni grave menționate atât pe plan bilateral, regional cât și internațional.

Referințe:

1. *Convenția Europeană privind extrădarea, 1957; Convenția Europeană de Asistență Mutuală în Probleme de Crime; Convenția Europeană privind Suprimarea Terorismului, 1977.*
2. ANDREESCU, A. Epistemologia Terorii: De la simțul divinității la războiul sfânt. În: *Contraterorism și securitate internațională*. Ed. A.N.I, S.R.I., 2007.
3. POPESCU, D., COMAN F. *Drept internațional public*. București: M.I., 1993.

4. ЕМЕЛЬЯНОВ, В. *Терроризм и преступлуня террористической направленности*. Харьков: Рубикон, 1997.
5. *Codul penal al Republicii Moldova*, nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-74 din 14.04.2009.
6. *Codul penal* din 24.03.1961. În: *Veștile R.S.S.M.*, 1961, nr.10, art.41.
7. DUMNEANU, L. *Analiza juridico-penală și criminologică a terorismului*. Monografie. Chișinău: CEP USM, 2004.
8. МИНЬКОВСКИЙ, Г.М., РЕВИН, В.П. Характеристика терроризма и некоторые направления повышения эффективности борьбы с ним. В: *Государство и право*. 1997, № 8.

Recomandat
Stanislav COPEȚCHI, lector universitar

ASIGURAREA ACȚIUNII CIVILE

Doina ZAPOROJAN, Facultatea de Drept

Insurance institution of civil action consists of a series of procedural means to safeguard the effective enforceability of a judgement if the plaintiff's claims meet. The actuality of this specific institution indicates furthermore the problem which exists in the conscience of the society and in the conscience of the individual, the problem of distrust, especially when being a procedural part of the litigation. The purpose of that is to bring clarity to the problems frequently encountered in practical application of the institution to ensure the civil action. Furthermore, to demonstrate the effectiveness and importance of that institution.

Asigurarea acțiunii civile este un important instrument care, după natura sa, contribuie la protejarea drepturilor participanților la proces și, în așa sens, asigură eficiența justiției.

Considerăm că, instituția asigurării acțiunii civile nu este o instituție importantă, care vine ca un garant al unui proces echitabil, al egalităților între părți și a înlăturării efective a justiției

Deși instituția asigurării acțiunii civile nu este un institut nou, instanțele judecătorești nu aplică uniform prevederile legale la acest capitol al Codului de procedură civilă al RM.

Astfel, deseori la examinarea cererilor de asigurare a acțiunii se comit greșeli de procedură, precum:

- examinarea cererii de asigurare a acțiunii nu la data depunerii ei sau a zilei imediat următoare, după cum prevede legea, ci la o dată mult mai târzie;
- necitarea părților la soluționarea întrebării privind substituirea sau anularea măsurilor de asigurare a acțiunii;
- neîntocmirea procesului-verbal al ședinței de judecată în procesul soluționării întrebării privind substituirea sau anularea măsurilor de asigurare a acțiunii;

– soluționarea întrebării referitor la asigurarea acțiunii în cadrul motivării încheierii de primire a cererii de chemare în judecată.

Ne bucură faptul ultimelor modificări apărute în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.32 asupra asigurării acțiunii civile luând în considerație ultimele modificări avute în loc în Capitolul XIII al Codului de procedură civilă, din motiv că, în prezent, în instanțele judecătorești apar un șir de litigii noi, mai ales luând în considerație cele economice care, momentan, sunt noi pentru instanțele de drept comun.

Importanța acestei instituții constă în faptul că prin aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii sunt apărate drepturile reclamantului în cazul în care pârâtul ar acționa cu rea-credință sau când neaplicarea măsurilor de asigurare poate duce la imposibilitatea executării hotărârii judecătorești.

Actualitatea instituției respective rezultă tot mai mult din problema prezentă în conștiința societății și a individului în parte, a neîncrederii în acesta, cu atât mai mult având calitatea de parte procesuală a litigiului.

Astfel, reclamantul formulându-și pretenția față de pârât, iar ulterior dând naștere litigiului care va fi abordat în instanța de judecată, are atât dreptul legal, cât și moral de a nu se încrede în pârât, având posibilitatea de a-și garanta ulterioara executare efectivă a hotărârii judecătorești în caz de câștig de cauză.

Ținem să menționăm, potrivit Codului de procedură civilă, că asigurarea acțiunii se impune a fi făcută prin prisma anumitor norme de procedură:

– cererea de asigurare a acțiunii civile se soluționează de judecător sau instanță în termen de o zi de la depunerea acesteia fără a înștiința pârâtul sau ceilalți participanți la proces (art. 177 CPC);

– instanța va emite o încheiere care se execută imediat, iar ulterior acestei încheieri se va emite titlul executoriu;

– instanța este obligată să elibereze copia încheierii de asigurare pârâtului (art. 178 CPC);

– instanța de judecată poate aplica măsuri de asigurare prevăzute de art.175 CPC care enumeră nelimitativ posibilitățile asigurării. În funcție de circumstanțe, instanța de judecată poate aplica una sau mai multe măsuri de asigurare prevăzute expres de lege sau neprevăzute, dar care corespund scopului asigurării.

Potrivit art.174 CPC, la cererea participanților la proces, judecătorul sau instanța poate lua măsuri de asigurare a acțiunii.

Din sensul normei specificate, rezultă că de fiecare dată când este înaintată cererea privind asigurarea acțiunii instanța urmează să reacționeze, prin emiterea unei încheieri, aceasta fiind una de admitere, sau de respingere a cererii înaintate. Respectiv, în cazul când partea la proces solicită aplicarea măsurilor de asigurare, ea înaintază instanței o cerere scrisă. În urma

analizei practicii judiciare însă, am depistat cazuri când cererea de asigurare a acțiunii a fost înaintată în mod verbal, în cadrul ședinței de judecată, faptul dat a fost consemnat în procesului-verbal al ședinței judiciare și a servit temei pentru emiterea încheierii de asigurare a acțiunii.

Însăși cererea de asigurare a acțiunii se examinează de către instanța de judecată fără citarea părților. Însă, în cazul când se solicită substituirea unei forme de asigurare a acțiunii prin alta sau anularea acestora, instanța urmează să înștiințeze părțile despre locul, data și ora desfășurării ședinței de judecată. Faptul dat urmează a fi elucidat prin întocmirea procesului-verbal al ședinței de judecată.

În cazul când prin încheierea de asigurare a acțiunii s-a dispus aplicarea sechestrului asupra unei anumite sume, iar ulterior, la pronunțarea hotărârii suma solicitată spre încasare a fost micșorată, faptul dat trebuie să fie notificat în cadrul dispozitivului hotărârii pronunțate, sau să fie emisă o nouă încheiere privind anularea parțială a măsurilor de asigurare aplicate anterior.

Dacă în situația în care legea protejează reclamantul prin posibilitatea de a-și garanta executarea efectivă a hotărârii judecătorești în cazul satisfacerii pretențiilor sale, dar și prin exclusivul drept doar la cererea acestuia să se aplice acest garant (cu unele excepții), atunci pârâțul deseori suferă prejudicii ca urmare a aplicării acestuia. Legiuitorul a încercat să echilibreze părțile procesuale, dându-i în mâna pârâțului posibilitatea de a cere achitarea unei cauțiuni, dar și de a-și putea repara prejudiciul cauzat prin aplicarea măsurilor de asigurare.

Or, în absența egalității de șanse și de posibilități procedurale nu putem vorbi de un proces echitabil. Principiul contradictorialității și egalității cere fiecărei părți să-i fie oferită o posibilitate rezonabilă atât de a-și prezenta cauza în condiții în care să nu o plaseze într-un dezavantaj substanțial față de oponentul său, cât și o asigurare, un garant că în cele din urmă (în special pentru reclamant) hotărârea judecătorească va fi executată corespunzător și efectiv în pofida unei eventuale rele-credințe a pârâțului.

Salutăm noile modificări care au constituit un pas mare și bun spre noile tendințe impuse nu doar de societatea moldavă, dar și de cea europeană.

Referințe:

1. Codul de procedură civilă al RM nr.225 din 30.05.2003 (publicat la 12.06.2003). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 111-115, intrat în vigoare la 12.06.2003.
2. Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000 (publicat la 18.05.2000). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 57-58, art. 375.
3. *Hotărârea Plenului CSJ cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează asigurarea acțiunii la judecarea cauzelor civile nr.32 din 24.10.2003.*
4. *Manualul judecătorului pentru cauze civile*. Ediția a II-a. Coord.ediției: Poalelungi, M., Belei, E., Sârcu, D. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013.

ARBITRAJUL – CALE ALTERNATIVĂ DE APĂRARE A DREPTURILOR CIVILE

Anastasia CUCEREAȚII, Facultatea de Drept

Being one of the oldest means of peace sanction of the disputes, the arbitration represents voluntary consent arguing to leave the dispute of the third party (arbitration trial) the decision of which is obligatory for the parties in dispute. Compulsion of recognition and execution of the decision is the main thing that distinguishes arbitration procedure from resulted above means of peace settlement of disputes.

Popularitatea arbitrajului în lume este incontestabilă. Despre acest fapt vorbește numărul enorm de cauze soluționate anual în instituțiile de arbitraj internațional și în arbitrajele interne ale statelor lumii. La acest capitol, Republica Moldova, se pare, că a rămas în urmă. Deși există un cadru normativ adecvat, numărul de dispute soluționate în arbitrajele țării este minim, acest fapt fiind consecința directă a popularizării insuficiente a avantajelor arbitrajului și a instituțiilor care au drept obiectiv soluționarea arbitrală. De aceea apare necesitatea mediatizării acestei modalități avantajoase de soluționare a disputelor, deoarece arbitrajul merită să fie utilizat pe larg de către persoanele ce-și doresc rezolvarea tuturor diferendelor în cel mai scurt timp și cu puține cheltuieli. Această perspectivă a arbitrajului a servit drept motiv de cercetare a particularităților formei private de apărare a drepturilor civile care, deși nu este o instituție nouă, este la început de cale și urmează a suferi multe modificări pentru a ajunge la un nivel mai avansat.

Judecata arbitrală este o formă extrajudiciară, neguvernamentală de soluționare a pricinilor civile, care începe cu acordul părților asupra unei dispute existente sau potențiale, pe care urmează să o supună spre rezolvare unui tribunal format din unul sau mai mulți arbitri și în privința căreia instanța de judecată îndeplinește funcții de control și de coordonare. Tribunalul este ales de către părți sau în numele acestora, care pot stabili, de asemenea, procedura ce urmează a fi adoptată de către acesta. Natura juridică a acestei judecăți private trezește o pluralitate de opinii contradictorii, conturându-se trei concepții diferite în această privință, și anume: contractuală, jurisdicțională și mixtă. Analizând argumentele în susținerea acestor concepții, am ajuns la concluzia că este incontestabilă natura mixtă a arbitrajului, contractuală prin izvorul său de constituire (convenția arbitrală) și jurisdicțională prin procedura și mai ales prin hotărârea pronunțată de arbitri.

Fiind o excepție de la principiul potrivit căruia înfăptuirea justiției constituie monopol de stat, arbitrajul prezintă, prin caracteristicile sale, numeroase avantaje față de soluționarea litigiilor pe calea procedurii de drept comun, principalele fiind: confidențialitatea, libertatea de voință a părților,

încrederea în arbitri, rapiditatea soluționării pricinii, simplitatea și flexibilitatea procedurii arbitrale. Toate acestea oferă părților o mare varietate de posibilități, cu ajutorul cărora pot adapta procedura după necesitățile și interesele proprii. Însă forma privată de apărare a drepturilor civile prezintă și unele dezavantaje, cum ar fi: lipsa de *imperium*; imposibilitatea de a recurge la mijloace de constrângere sau de a aplica sancțiuni martorilor sau experților; măsurile asigurătorii și măsurile vremelnice, în caz de împotrivire, pot fi executate numai pe baza dispoziției instanței judecătorești; diversitatea procedurilor arbitrale ce pune piedici unei judecăți unitare.

Condiția primordială pentru începerea și desfășurarea unei proceduri arbitrale este încheierea unei convenții de arbitraj, unul din principalele efecte ale acesteia fiind înlăturarea instanțelor judecătorești de la soluționarea litigiilor indicate în ea. Existența convenției arbitrale sub formă de clauză compromisorie sau compromis creează un conflict de competență dintre instanța judecătorească și arbitraj, care generează o mulțime de nedumeriri și confuzii atât între părți, cât și celor care trebuie să aplice aceste prevederi. Conform principiului *kompetenz-kompetenz* prezent în legislația națională, cât și internațională, tribunalul arbitral decide cu privire la propria competență de a soluționa litigiul supus arbitrajului și, în legătură cu aceasta, asupra validității convenției de arbitraj. Această decizie nu poate fi atacată în instanța de judecată decât concomitent cu hotărârea finală asupra fondului litigiului. Și, prin urmare, instanța de judecată are posibilitatea să afecteze competența arbitrajului, prin desființarea hotărârii arbitrale în temeiul art. 480 alin. (2) lit. b) și g) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (în continuare – CPC).

În situația când reclamantul în virtutea opțiunii legale decide să se adreseze nu în arbitraj, ci în instanță de judecată, aceasta din urmă, în baza cererii de chemare în judecată, va da curs cererii și părțile se vor judeca în cadrul procesului civil, cu condiția că până la examinarea pricinii în fond, pârâtul nu a ridicat obiecții împotriva soluționării litigiului în judecată, în acest caz instanța fiind nevoită să emită o încheiere de scoatere a cererii de pe rol, conform art. 267 lit. e) CPC. Chiar dacă a început examinarea în fond a acesteia, instanța de judecată poate fi „lipsită” de competență în soluționarea unei cauze civile, dacă în condițiile art. 267 lit. 1^a) din CPC, părțile au solicitat examinarea pricinii de către judecata arbitrală, în condițiile legii. Observăm astfel, că CPC oferă două posibilități de a retrage litigiul din competența instanței judecătorești pentru a fi soluționat în arbitraj, prima – la solicitarea pârâtului făcută până la examinarea în fond a cauzei, invocând existența unei clauze de arbitraj, și a doua – atunci când părțile împreună decid ca litigiul său să fie soluționat de către arbitrii aleși în baza unei proceduri arbitrale.

Este important de a menționa că atât arbitrajul, cât și instanța judecătorească nu pot renunța la competența sa în favoarea celeilalte, acestea doar își vor declara necompetența, urmând ca părțile să se adreseze singure la instituția competentă. Trebuie să remarcăm că, deși părțile au încheiat o convenție arbitrală cu privire la judecarea litigiilor în arbitraj, care prin efectul său declină competența instanței judecătorești de a soluționa acest litigiu, totuși există posibilitatea examinării litigiului într-un proces de judecată. În acest sens, prezentăm patru situații când instanța de judecată poate examina litigiul sau poate fi reîmputernicită cu acest drept, în pofida existenței unei convenții arbitrale:

1) atunci când ambele părți doresc soluționarea litigiului de către o instanță de judecată, renunțând la tribunalul arbitral, legislația oferind această posibilitate.

2) dacă una dintre părți depune o cerere de chemare în judecată cu privire la un litigiu prevăzut în convenția arbitrală și se dă curs cererii, iar cealaltă parte nu formulează nici o obiecție și astfel acceptă tacit judecarea cauzei de către instanța judecătorească.

3) atacarea cu recurs a încheierii de scoatere a cererii de pe rol emisă în temeiul art. 267 lit.e) CPC, astfel litigiul urmează să fie trimis spre rejudecare în instanța de judecată.

4) atunci când părțile solicită instanței să scoată cererea de pe rol conform art. 267 lit. 1¹) pentru examinarea acesteia de către un tribunal arbitral. Iar, ulterior, în decursul a 15 zile, una dintre părți ce dorește să revină în judecată ordinară, va ataca cu recurs încheierea judecătorului pentru a putea restitui cauza în instanța de judecată pentru examinarea în continuare a pricinii.

Arbitrajul este o formă extrajudiciară și are propriul sistem de norme juridice, precum și o procedură arbitrală proprie fiecărui arbitraj aflat pe lângă o instituție permanentă. Cu toate acestea, instanța de judecată joacă un rol important în soarta acestuia, de coordonare și susținere a judecății arbitrale, precum și de control asupra legalității acesteia. Aparent, intervenția instanțelor judecătorești în dispunerea măsurilor asigurătorii ar contraveni principiului necompetenței instanțelor judecătorești în pricinile ale căror mod de soluționare este determinat de existența unei convenții arbitrale. Odată ce măsurile asigurătorii înlesnesc executarea hotărârilor arbitrale, iar executarea silită este de competența exclusivă a instanțelor judecătorești este și firească atribuirea acestor cereri în competența acestor instanțe, iar sesizarea lor cu cereri de instituire a unor asemenea măsuri nu echivalează cu renunțarea la convenția arbitrală.

Legislația cu privire la arbitraj nu indică expres instanța competentă pentru aplicarea și încuviințarea măsurilor asigurătorii, măsurilor vremelnice și constatarea unor fapte juridice, ceea ce trezește nedumeriri din partea subiecților. Însă în colaborare cu celelalte acte normative am identificat instanța competentă ca fiind cea care, în lipsa convenției de arbitraj, ar fi fost competentă să judece litigiul în fond în primă instanță.

CORELAȚIA ACȚIUNII CIVILE CU ACCESUL LA JUSTIȚIE

Ina DODICA, Facultatea de Drept

Access to justice is a core fundamental right and a central concept in the broader field of justice. However, it is a right that faces a number of challenges throughout the national legislation. These challenges appear as impediments of legal, organizational or functional matter.

În cadrul procedurilor civile, dreptul la apărare este perceput, în primul rând, prin intermediul accesului la justiție. Fără acces la justiție, nici o persoană nu-și poate exercita dreptul ei la apărare în întregime. Cu alte cuvinte, doar asigurarea reală a accesului la justiție garantează o protecție judiciară efectivă, atunci când persoana ale cărei drepturi au fost lezate se adresează în instanță.

Astfel, accesul liber la organele competente a soluționa neînțelegerile dintre justițiabili se realizează prin mijlocul procedural al acțiunii civile. Fără garantarea accesului liber la justiție însăși ideea de drept subiectiv ar constitui o simplă „facultate” legală, lipsită de garanții corespunzătoare.

Dreptul la acțiune civilă nu reprezintă altceva decât posibilitatea exercitării a unor drepturi subiective procesuale. Astfel, aceste drepturi subiective ce pot fi valorificate prin dreptul la acțiune civilă sunt: dreptul de a face cerere înaintea instanței competente, dreptul de a propune dovezi, dreptul de a invoca excepții, dreptul de a exercita căile legale de atac, dreptul de a obține condamnarea pârâtului, dreptul de a obține executarea silită etc. Toate aceste drepturi subiective procesuale putem spune că alcătuiesc dreptul la acțiune în integritatea lui.

Pricinile pe litigiile ce izvorăsc din raporturi juridice civile, de familie, de muncă se examinează de instanța de judecată în ordinea procedurii în acțiuni civile, mijlocul procesual de apărare fiind acțiunea civilă. Procedura în acțiuni civile este tipul de bază de procedură civilă.

Forma de apărare a dreptului în acțiune civilă se consideră mai bine adoptată pentru corectă examinare și soluționare a litigiilor și emiterea hotărârilor.

Dreptul la acțiune civilă îl dețin toate persoanele fizice și juridice din Republica Moldova. În privința naturii juridice a dreptului la acțiune, în literatura de specialitate nu există un punct de vedere comun. În literatura juridică este dominantă concepția conform căreia dreptul la apărare judiciară cuprinde două aspecte: dreptul la adresarea în instanța de judecată pentru apărarea judiciară a drepturilor și obținerea apărării.

Persoana care pretinde că i s-a încălcat dreptul subiectiv civil sau care nu-și poate realiza interesul său legitim are dreptul să se adreseze în justiție prin intermediul unui act procedural, denumit cerere de chemare în judecată.

Necesitatea formulării cererii de chemare în judecată este justificată prin două motive: nimeni nu-și poate face singur dreptate; instanța nu va putea să judece până nu va fi investită de partea interesată.

Cererea de chemare în judecată nu se confundă cu acțiunea civilă, deoarece reprezintă una din formele ei de manifestare și anume aceea prin care instanța se investește. Legătură este de conținut și formă, adică forma acțiunii civile o constituie cererea de chemare în judecată în care se evidențiază conținutul acțiunii civile.

Pornirea procesului este prima și cea mai importantă fază a judecării pricinii civile. Depunerea și primirea cererii sunt cele două momente esențiale din care este compusă faza respectivă; sunt activități cu caracter juridic și nu tehnic. Chestiunea cu privire la primirea cererii este soluționată de judecător, în mod unipersonal. De corectitudinea acțiunilor și hotărârilor sale depinde realizarea efectivă a dreptului persoanei interesate la apărare judiciară sau va surveni refuzul în această apărare. Primind cererea, judecătorul este obligat de a verifica existența premiselor dreptului la adresare în judecată, precum și respectarea ordinii stabilite de lege pentru adresare.

Așadar, acțiunea civilă reprezintă nu altceva decât un mijloc procedural prin care se poate realiza accesul liber la justiție. Însă pentru a accede la justiție, este nevoie de respectarea anumitor exigențe stabilite de lege. Codul de procedură în vigoare face o distincție între premise și condiții, acestea fiind enumerate la art.169 și, respectiv, art.166, 167 și 170 CPC RM.

Depistarea premiselor atât la depunerea cererii, cât și pe parcursul procesului de examinare a cauzei poate stinge însuși dreptul la adresarea în instanța de judecată și, nemijlocit, constituie o piedică în desfășurarea procesului. Drept efect al depistării al măcar unuia din temeiurile enumerate la art.169 CPC RM reprezintă refuzul în intentarea procesului, în legătură cu inexistența dreptului la adresare în instanță pentru apărarea judiciară și exclude adresarea repetată în instanță cu aceeași cerere.

La rândul lor, condițiile stabilite de art.166, 167 și 170 CPC RM constituie ordinea de realizare a dreptului la intentarea acțiunii. Prin urmare, nerespectarea acestor condiții de realizare a dreptului la acțiune duce la restituirea cererii precum și la survenirea cazurilor când nu se dă curs cererii, ceea ce nu împiedică adresarea repetată în instanța de judecată cu aceleași pretenții, cu condiția înlăturării circumstanțelor ce împiedicau valorificarea dreptului la intentarea acțiunii.

Totodată, îndeplinirea tuturor condițiilor impuse de lege poate să creeze anumite dificultăți pentru persoanele care vor să înainteze acțiunea în instanță. Dar, uneori, aceste îngărdiri sunt rezonabile și nu pun la îndoială posibilitatea realizării dreptului la apărare și a accesului liber la justiție.

Astfel, realizarea corectă și eficace a accesului la justiție ține și de respectarea prevederilor procesuale privind premisele și condițiile acțiunii civile. Ceea ce înseamnă că premisele și condițiile reprezintă o listă exhaustivă de îngrădiri legale ce apar în fața persoanelor care vor să valorifice dreptul subiectiv la intentarea acțiunii.

Rezumând practica Curții Europene, conchidem că aceasta admite posibilitatea îngrădirii accesului la justiție, mai mult ca atât, din motivul că statul, prin intermediul organelor sale, reprezintă forța de creare și realizare a dreptului, tot statului îi revine rolul de stabilire a anumitor îngrădiri ce țin de valorificarea acestor drepturi. Doar că îngrădirile stabilite, ce țin de accesul la justiție, trebuie să urmărească un scop legal și să existe un coraport între mijloacele folosite și scopul urmărit.

Chiar dacă Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale din 24.07.1990, nu înseamnă că dificultățile ce țin de aplicarea principiului accesului la justiție consfințit de art. 6 (1) al sus-numitei convenții au fost date uitării din acel moment.

Prin urmare, o problemă acută privind realizarea accesului la justiție și valorificarea dreptului la acțiune apare în cazul examinării cererilor de scutire a taxei de stat, care apare din motivul că lipsesc criteriile clare de eligibilitate în acordarea unor atare scutiri, acestea sunt lăsate la discreția judecătorului, fapt ce lasă loc pentru subiectivism.

Respectarea obligatorie a procedurii prealabile, de asemenea, împiedică soluționarea litigiilor de muncă sau soluționarea unei pricini ce izvorăște din raporturile juridico-publice, prin stabilirea unor termeni nejustificat de restrânși de a-și exercita dreptul subiectiv de intentare a acțiunii.

Crearea monopolului avocaților, la fel, încalcă dreptul cetățeanului conferit prin art.26 alin.(2) din Constituție de a reacționa independent și prin mijloace legitime la încălcările drepturilor și libertăților sale. Justițiabilii sunt nevoiți să-și aleagă reprezentantul în exclusivitate din rândurile avocaților, ceea ce reduce semnificativ numărul persoanelor care pot valorifica dreptul la apărare, creând un obstacol pentru realizarea eficace a accesului la justiție.

Concluzionăm că problemele ce țin de realizarea accesului la justiție depind nu doar de activitatea și eficiența mecanismelor internaționale, dar și de sistemele judiciare naționale. Astfel, respectarea principiilor unanim recunoscute și a normelor dreptului internațional reprezintă exigențe de bază pentru o integrare prielnică în comunitatea internațională.

FORMELE DE APĂRARE A DREPTURILOR ÎN PROCEDURA CIVILĂ

Alexandra CULICOVSCAIA, Facultatea de Drept

Besides the judicial form of protection of rights, at the moment the most prevalent, there are other alternatives, the extrajudicial forms of protection of rights, among which prior administrative form, arbitration, mediation and notary, that propose amicable conflict solving, but not in court.

Republica Moldova, fiind un stat de drept, are ca scop garantarea tuturor drepturilor fundamentale ale omului. Legislatorul prevede prin intermediul reglementărilor sale diferite mijloace de apărare a drepturilor încălcate. Căile alternative de soluționare a litigiilor sunt: forma administrativă prealabilă, arbitrajul, medierea, notariatul.

Procedura administrativă prealabilă este constituită din reglementarea procedurii de depunerea de către persoana care se consideră lezată în drepturile sale, recunoscute de lege, printr-un act administrativ, a cererii prealabile prin care autorităților emitente sau organului ierarhic superior li se solicită reexaminarea unui act administrativ cu caracter individual sau normativ, precum și din reglementarea procedurii de examinare a cererii prealabile.

În cazurile prevăzute de legislație, *procedura administrativă prealabilă* are un caracter obligatoriu, care este o cerință indispensabilă a sesizării instanței de contencios administrativ. O asemenea condiție prealabilă nu este de natură să încalce prevederile art. 20 din Constituție, care garantează accesul liber la justiție.

Cererea prealabilă se examinează de către organul emitent sau ierarhic superior, în limita competenței sale și în termen de 30 de zile de la data înregistrării ei, de obicei în lipsa petiționarului, cu excepție cazurilor când petiționarul solicită examinarea cererii în prezența lui, sau dacă legea prevede aceasta. După examinare cererii prealabile, organul în care a fost depusă petiția emite o decizie prin care respinge ori admite cererea, care poate fi contestată pe cale judecătorească.

Scopul legitim urmărit de legiuitor a fost de a acorda posibilitate organului emitent al actului sau organului ierarhic superior al acestuia de a verifica și dispune asupra actului atacat. Nu putem neglija avantajele procedurii administrative prealabile, printre care sunt: rapiditatea procedurii, faptul că deciziile emise în cadrul procedurii prealabile pot fi supuse unui control judecătorec, formalism redus. Totodată, unii doctrinari consideră că procedura prealabilă este lipsită de eficiență, susținând că este prea puțin probabil că autoritatea publică care a adoptat actul administrativ să recunoască ilegalitatea lui.

Studiind *instituția arbitrajului*, concluzionăm că arbitrajul e o justiție privată de origine convențională. Într-o formulare mai largă, arbitrajul este instituția în baza și în cadrul căreia părțile împun, în limitele permise de lege, una sau mai multe persoane private ca, în circumstanțele date, să tranșeze un diferend juridic care le opun, sustrăgând astfel acel litigiu din competența instanțelor judecătorești. Analizând natura juridică a arbitrajului, am ajuns la concluzia că are o natură mixtă, convențională prin izvorul său, și jurisdicțională prin actul final.

Principiile de bază ale arbitrajului sunt: respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, legalitatea, libertatea convențiilor în arbitraj, constituirea arbitrajului în conformitate cu convenția părților, contradictorialitatea, respectarea dreptului la apărare, confidențialitatea.

Procedura arbitrală nu se deosebește esențial de cea procesuală civilă, având aceleași etape de desfășurare. Ea se încheiează cu emiterea unei hotărâri arbitrale, care are un caracter definitiv și executoriu pentru părți, și are efectele unei hotărâri judecătorești: obligativitate pentru părți, puterea lucrului judecat și prin investirea cu formula executorie.

După cum am menționat, instanța de judecată are, în cadrul procedurii arbitrale, un rol de control și coordonare. Dacă ne referim la controlul judecătoresc, atunci observăm că judecătorul nu va verifica dacă arbitrul a aplicat corect legea materială, sau cum a administrat el probele, ci se va axa pe probleme de ordin procesual, care nu au legătură cu fondul litigiului și va decide desființarea sau nu a hotărârii arbitrale, plus eliberarea sau nu a titlului executoriu.

Se recurge la arbitraj ținând cont de avantajele acestei judecăți, și anume un rol important joacă: confidențialitatea, încrederea în arbitri, rapiditatea soluționării pricinii, stabilirea de către părți a regulilor de examinare a litigiilor, simplitatea procedurii, obligativitatea hotărârii, existența unui control asupra regularității arbitrajului, recunoașterea internațională a sentințelor arbitrale.

În baza studiului efectuat, *medierea* reprezintă o modalitate alternativă (extrajudiciară) de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu asistența unui profesionist (mediator) imparțial, căruia i-a fost acordată încredere pentru a facilita negocierile, neavând autoritatea de a lua decizii, rezolvându-și diferendul prin ajungerea părților conflictului la o înțelegere reciproc acceptabilă, eficientă și durabilă, exprimată printr-un document scris.

Medierea este un proces specific organizat la baza căruia stau următoarele principii, care exprimă particularitățile acesteia: principiul profesionalismului, principiul corectitudinii, imparțialității mediatorului, neutralității, principiul acceptării, principiul confidențialității, principiul liberului acces și egal la mediere și principiul liberului consimțământ.

Analizând perspectivele dezvoltării instituției de mediere, în baza proiectului Legii pentru modificarea și completarea **unor acte legislative, aș**

vrea să atrag atenția la propunerea introducerii procedurii de mediere ca una obligatorie, precum reglementarea compatibilității funcțiilor de mediator și avocat.

Trebuie specificat că medierea are avantaje indiscutabile în comparația cu instanța de judecată, printre care numim: costurile reduse ale medierii, rapiditatea și flexibilitatea acesteia, încheierea înțelegerii mutuale satisfăcătoare procedurii, controlul părților, formalism redus, confidențialitatea, caracter voluntar al medierii. Nu în ultimul caz, aș vrea să menționez că beneficiul imediat al medierii este soluția de tip „câștig-câștig”.

Concluzionând asupra cercetărilor instituției de notariat, am putea spune că *notariatul* este o instituție publică de drept abilitată să asigure, în condițiile legii, ocrotirea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor și statului prin îndeplinirea actelor notariale în numele Republicii Moldova. Notarii publici îndeplinesc numeroase acte juridice, dar în nici un caz ei nu rezolvă probleme litigioase. Dacă părțile nu se înțeleg sau nu sunt mulțumite de actul îndeplinit de notar, ele se pot adresa instanței cerând anularea lui. În Republica Moldova este recunoscut sistemul notarial de tip latin, potrivit căruia actele notariale au prezumția dublă de legalitate și veridicitate.

Procedura notarială presupune un șir de principii care asigură realizarea sarcinilor notariatului, printre care: principiul legalității, principiul egalității de tratament în fața organelor notariale, principiul desfășurării activității notariale numai de către persoanele abilitate prin lege, principiul păstrării secretului profesional, principiul realizării unui serviciu în interes public, principiul disponibilității, principiul imparțialității notarului.

Procedura notarială constă în următoarele etape: etapa de intentare a procedurii notariale, etapa de pregătire și examinarea în fond a cauzei și îndeplinirea actului notarial propriu-zis.

În ceea ce privește avantajele notariatului, putem identifica următoarele motive: forța probantă a actului notarial, prevenirea litigiilor, costurile reduse etc.

Concluzionând, am putea spune că formele alternative de apărarea a drepturilor studiate în lucrarea dată nu sunt un concurent al instanței judecătorești, ci o completare, nu sunt un opus, ci o alternativă oferită de lege pentru părți, în scopul de a descărca instanțele de judecată de la un volum excesiv de cazuri și de a ridica eficiența instanțelor.

Propunem modificarea legislației cu privire la forme alternative de apărarea a drepturilor ce țin de: formularea adecvată a articolelor, evitarea reglementărilor sumare, evitarea formulării repetate a aceluiași reglementări în diferite acte normative și aducerea în concordanță a legilor speciale.

*Recomandat
Elena BELEI, dr., conf. univ.*

LEGALITATEA ȘI TEMEINICIA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI

Constantin CHIRA, Facultatea de Drept

By a judgment a first instance court rules upon the merits of a civil case. The judgment represents an act of application and accomplishment of law. Legal norms of material and procedural law are viable in so far as the court by applying them correctly in settling litigations maintains legal order. Thus, the judgment is a procedural act under law invested with enforcement power, comprising a mandatory order of state provenance which concerns the application of legal norms in a concrete legal report.

This issue is a current one because it is at the bottom of quality of justice, the judgment. The justice court will be always obliged to adhere to the law, which is to correctly apply the rules of law and not to violate procedural rules to issue legal and valid decisions.

Therefore, we believe that this issue will be the current one at all times, more so that the law is constantly changing, adapting to the new social realities which will still require a proper interpretation by the courts of law.

Hotărârea judecătorească reprezintă un act de aplicare și realizare a dreptului. Normele juridice de ordin material și cele de ordin procesual sunt viabile numai în măsura în care instanța, prin aplicarea lor corectă la soluționarea litigiilor, menține ordinea de drept. Așadar, hotărârea judecătorească este un act procesual investit de lege cu putere executorie, care conține o dispoziție autoritară de proveniență statală referitoare la aplicarea normelor de drept în cazul unui raport juridic concret.

În virtutea faptului că hotărârea judecătorească constituie forma de materializare a actului de îndeplinire a puterii judecătorești (ca atribut al puterii de stat, pe care instanțele de judecată o reprezintă și o exercită), precum și în virtutea solemnității pe care aceasta trebuie să o posede, față de hotărârea judecătorească se înaintează anumite condiții (caractere) care trebuie respectate sub sancțiunea nulității, și anume: legalitatea și temeinicia hotărârii judecătorești.

Legalitatea hotărârii, de regulă, se verifică după conținutul părții motivatorii a hotărârii judecătorești, în care sunt fixate calificarea juridică a raporturilor juridice examinate. Practica judiciară în pricinile civile confirmă faptul că legalitatea hotărârilor luate se datorează respectării stricte a normelor de drept material și a normelor de drept procedural.

Pentru o mai bună înțelegere și pentru o mai bună aplicare a conceptelor de legalitate și temeinicie a hotărârii judecătorești este necesară delimitarea acestora.

O hotărâre este legală dacă este emisă în strictă conformitate cu normele de drept material aplicabile speței și cu respectarea întocmai a normelor de drept procesual.

O hotărâre este calificată ca fiind una ilegală atunci când normele de drept material sunt încălcate sau aplicate eronat, și anume în cazul în care instanța judecătorească:

- a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;
- b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;
- c) a interpretat eronat legea;
- d) a aplicat eronat analogia legii sau analogia dreptului.

Aplicarea eronată sau încălcarea normelor de drept procedural la judecarea pricinilor civile trebuie să ducă la casarea hotărârii adoptate. Încălările de ordin procedural ale normelor de drept pot fi divizate în două grupe:

a) *Încălcări esențiale ale normelor de drept procedural*. Aceste încălcări sunt expres prevăzute de lege, ducând necondiționat la casarea hotărârii. Trebuie să se demonstreze doar existența lor fără a fi necesară dovedirea influenței acestora asupra hotărârii atacate. Aceste încălcări se invocă din oficiu de către instanța superioară (art.388 și 432 alin.(3) CPC al Republicii Moldova).

b) *Alte încălcări ale normelor de drept procedural, decât cele din prima grupă, care au dus sau au putut duce la soluționarea eronată a pricinii* (de exemplu, încălcarea procedurii de administrare a probelor care sunt puse la baza hotărârii; restrângerea dreptului la apărare a participanților la proces; nesoluționarea unor cereri ale participanților la proces care sunt importante pentru soluționarea justă a pricinii; neexplicarea pârâtului a consecințelor recunoașterii acțiunii etc.). Astfel, trebuie să se demonstreze că aceste încălcări au dus sau au putut duce la soluționarea eronată a pricinii. O hotărâre legală în fond nu poate fi casată numai din motive formale (art.386 alin.(2) CPC al Republicii Moldova).

Conceptul de legalitate cuprinde partea juridică (de drept) a hotărârii, iar temeinicia hotărârii este o cerință care se referă la partea de fapt a cauzei (circumstanțele de fapt).

O hotărâre judecătorească se poate considera temeinică, dacă:

- a) Circumstanțele importante pentru soluționarea justă a pricinii sunt constatate și elucidate pe deplin;
- b) Circumstanțele pricinii sunt dovedite cu probe veridice și suficiente;
- c) Concluziile instanței expuse în hotărâre corespund circumstanțelor pricinii.

Obligația motivării se impune spre a arăta că judecătorii au examinat fiecare pretenție sau obiecție pe care au făcut-o părțile și, totodată, spre a se da posibilitate instanțelor superioare să controleze dacă judecata s-a făcut cu respectarea formelor legale. Tocmai de aceea motivarea este un element esențial al unei hotărâri judecătorești, iar lipsa acesteia atrage casarea ei.

Excepțiile de nemotivare emise de judecătorii sunt prevăzute expres de legislația procesual civilă. Astfel, instanța de judecată va întocmi hotărârea integrală dacă:

a) participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, solicită în mod expres acest lucru. Termenul de 30 de zile este un termen de decădere;

b) participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, depun cerere de apel;

c) hotărârea judecătorească urmează să fie recunoscută și executată pe teritoriul altui stat.

În virtutea concluziilor de mai sus și în scopul perfecționării legislației procesual civile, se fac următoarele **recomandări**.

Prima recomandare, pe care dorim să o abordăm, este una de ordin terminologic. Redactarea temeiurilor recursului, din punctul de vedere al exactității terminologice, nu este, în opinia noastră, reușită și necesită unele modificări. Astfel, pentru descrierea temeiurilor recursului ar putea fi folosită formula „aplicarea eronată a normelor de drept material ori a normelor de drept procedural sau încălcarea esențială a normelor de drept procedural”. Însă, această formulare corectă din punct de vedere terminologic nu întrunește condiția accesibilității și clarității ce se înaltează față de textul actului legislativ. De aceea, în CPC al Republicii Moldova ar putea fi utilizată următoarea formulare a temeiurilor de declarare a recursului împotriva deciziilor instanței de apel: „*aplicarea eronată a normelor de drept material sau încălcarea esențială a normelor de drept procedural*”.

Hotărârile emise cu încălcarea art.265 și art.267 CPC al Republicii Moldova vor fi unele ilegale și vor fi casate și aceste temeiuri de ilegalitate vor putea fi invocate doar de către instanța de control din oficiu. Acest fapt rezultă din analiza art.445 alin.(1) lit.d): „Împuternicirile și actele de dispoziție ale instanței”.

Astfel, venim cu propunerea ca art.432 alin.(3) al CPC al Republicii Moldova să fie completat cu o literă nouă, și anume: pricina a fost judecată în fond cu adoptarea hotărârii (dispoziției), deși sunt temeiuri pentru încetarea procesului (art.265) sau scoaterea cererii de pe rol (art.267).

PUTEREA LUCRULUI JUDECAT

Marina CADUC, Facultatea de Drept

The actuality of chosen theme is determined by the importance of the decisions, which are endowed by the state with particular force that prohibits to reconsider the same issue, litigation.

Thus, the force of res judicata came from the need of legal certainty, because without the respect due to the principle of res judicata, justice would be useless, and the decisions would have no practical use.

La origine, justiția era menită să echilibreze nedreptățile existente în societate, această funcție fiind păstrată și până în prezent. Astfel, activitatea de înfăptuire a justiției este una din formele fundamentale de activitate ale fiecărui stat și se realizează prin intermediul instanțelor judecătorești, care sunt competente în soluționarea conflictelor apărute în societate. Totodată, pentru realizarea cât mai eficientă a funcțiilor sale, hotărârile ce emană de la instanțe au fost înzestrate de către stat cu o forță particulară care interzice repunerea în discuție a aceluiași litigiu, acest efect fiind numit puterea lucrului judecat.

Acest efect interesează ordinea publică și are drept scop înlăturarea contradicțiilor între hotărârile judecătorești, care ar slăbi respectul datorat justiției, de natură să micșoreze încrederea și demnitatea de care trebuie să se bucure în orice stat puterea judecătorească.

Puterea lucrului judecat, ca efect principal al unei hotărâri judecătorești constituie scopul oricărui proces de judecată. Or, în caz contrar, adică în lipsa acestui efect, nici o parte nu ar fi sigură de stabilitatea unei soluții date într-un proces. Astfel, în prezența unui litigiu între părți, care este dedus spre soluționare în instanță, oricare ar fi hotărârea dată, nu este posibil să tranșăm în fapt litigiul, decât cu ajutorul unui instrument juridic înzestrat cu „autoritate” astfel încât oricare ar trebui să i se supună.

Hotărârea dată de instanță și înzestrată cu puterea de lucru judecat, chiar din momentul pronunțării trebuie primită ca un adevăr, dat fiind faptul că uneori adevărul nu poate fi aflat în alt mod. Chiar și în cazul unor eventuale erori, admise în cadrul procesului, care ar cauza pronunțarea unei hotărâri incorecte, părțile nu sunt prizoniere ale puterii lucrului judecat, având posibilitatea să facă uz de dreptul de a exercita căile de atac, totodată puterea lucrului judecat consolidându-se odată cu epuizarea acestora.

De asemenea, acest coraport dintre puterea lucrului judecat a unei hotărâri și posibilitățile limitate și prescrise ale părților de a exercita căile de atac creează un echilibru perfect între interesele societății, adică securitatea raporturilor juridice și interesele părților în proces care nu pot fi luate printr-o hotărâre.

De asemenea, dat fiind faptul că o hotărâre judecătorească exprimă sau tinde să exprime un adevăr, acesta fiind după natura sa imuabil, este firesc să fie înzestrată cu acest caracter și însăși hotărârea.

Puterea lucrului judecat a fost consacrată în Codul de procedură civilă al RM ca o prezumție legală absolută, ce împiedică partea care a pierdut procesul să repună în discuție dreptul recunoscut prin acea hotărâre. Astfel, potrivit art.254 alin (3) CPC: „după ce hotărârea rămâne irevocabilă, părțile și ceilalți participanți la proces, precum și succesorii lor în drepturi, nu pot înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu aceleași pretenții și în același temei, nici să conteste în alt proces faptele și raporturile juridice stabilite în hotărârea judecătorească irevocabilă”.

Totodată, pentru ca judecata celei de-a doua acțiuni să fie oprită prin invocarea excepției de lucru judecat este necesară existența triplei identități: de părți, de obiect și de cauză.

Identitatea de părți: *eadem condicio personarum*. Acest element al puterii lucrului judecat presupune existența acelorași părți în aceeași calitate juridică, pentru că ceea ce este judecat între două persoane nu poate profita și nici nu poate dăuna terților.

Identitatea de obiect: *eadem res*. Identitatea de obiect presupune reclamarea aceluiași beneficiu juridic imediat cu cel dedus judecății anterior, formularea aceleiași pretenții, nu numai cu referire la obiectul material, ci și la dreptul subiectiv care poartă asupra acestuia.

Identitatea de cauză: *eadem causa petendi*. Ceea ce trebuie verificat pentru identificarea acestui element este fundamentul (actul sau faptul juridic, ori material) pe care se sprijină dreptul al cărui valorificare se urmărește prin intermediul acțiunii, împreună cu împrejurările de fapt care au generat promovarea acțiunii.

Neîndoielnic, puterea lucrului judecat implică două „aspecte” sau „efecte”: un efect pozitiv și un efect negativ. Efectul pozitiv al lucrului judecat – *actio iudicati* – semnifică faptul că partea care a dobândit câștig de cauză poate să execute hotărârea, cât timp executarea nu se prescrie; efectul negativ – *exceptio rei iudicati* – semnifică faptul că partea interesată poate ridica excepția puterii lucrului judecat când același litigiu, între aceleași părți, cu aceeași cauză și cu același obiect, este reluat.

Puterea lucrului judecat este atașată, în principal, dispozitivului hotărârii, fiind înregistrate cu această calitate și acele considerente prin care se dezleagă elemente ale raportului juridic litigios, considerente indisolubil legate de dispozitiv, care constituie „sufletul și nervul” deciziei instanței.

Principiul securității și stabilității raporturilor juridice impune respectarea lucrului judecat al hotărârilor judecătorești irevocabile, fiind unul din elementele fundamentale ale principiului preeminenței dreptului. Precum a

indicat în repetate rânduri CEDO, o soluție definitivă a oricărui litigiu nu trebuie rediscutată; excepție de la acest principiu poate fi făcută doar în cazurile în care reexaminarea este necesară în virtutea circumstanțelor fundamentale și obligatorii; revizuirea nu trebuie tratată ca un recurs în anulare și nici existența a două păreri asupra aceleiași probleme nu poate servi drept temei pentru reexaminare. Din acest considerent, dreptul de exercitare a acestei căi de atac, în baza temeiurilor expres prevăzute de către legislație, trebuie valorificat cu bună-credință, și nu în scopul de a exercita un „apel camuflat”.

În concluzie, instanțele sunt obligate să țină cont de constatările de fapt din procedurile judiciare anterioare, iar dezlegarea asupra unei probleme de drept date printr-o hotărâre irevocabilă este de natură să clarifice din acel moment acea problemă, creând speranța legitimă că ea nu va mai fi negată de o altă instanță de judecată într-o procedură ulterioară. Totodată, de la acest principiu poate fi făcută și excepție – revizuirea hotărârilor irevocabile, însă doar în cazurile în care reexaminarea este necesară în virtutea circumstanțelor fundamentale și obligatorii.

În baza analizei întreprinse s-a reținut un aspect de natură să contribuie la perfecționarea cadrului legal actual în materia puterii lucrului judecat, și anume – completarea temeiurilor de declarare a revizuirii cu următorul temei: existența a două hotărâri judecătorești irevocabile contradictorii (sau care nu se pot concilia). Potrivit modificării propuse, se va asigura respectarea lucrului judecat, se va evita existența unor hotărâri contradictorii care ar periclita ordinea de drept și securitatea raporturilor juridice, precum și s-ar limita unele abuzuri de drepturi din partea justițiabililor.

REALIZAREA PRACTICĂ A PRINCIPIULUI RECUNOAȘTERII ȘI EXECUTĂRII DREPTURILOR CĂȘTIGATE ÎNTR-UN STAT STRĂIN

Victoria ROȘCA, Facultatea de Drept

The significance and applicable value of this work allows on the results of three-dimensional investigation of national and foreign legislation, doctrine, judicial practice. There are formulated proposals and recommendations of amending the civil procedural legislation of the Republic of Moldova to the conditions and standards that would ensure the creation of legal mechanisms necessary for the realization of their goals and confirm them not only legal, but also real.

„Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecție atât în țară, cât și în străinătate” – consfințește Constituția Republicii Moldova, normă ce asigură pârghii juridice întru realizarea practică a principiului recunoașterii și executării drepturilor câștigate într-un stat străin.

Referitor la definirea hotărârii judecătorești străine, în scopul prevenirii oricăror interpretări eronate și limitative, considerăm că ar fi util **de a atribui art.467 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (în continuare, CPC RM) un alt conținut**, care ar îmbina prezența obligatorie a trei elemente de bază. Astfel, hotărâre judecătorească străină trebuie considerat *actul de materie civilă, familială, comercială, de muncă, emis de o instanță judecătorească sau de o autoritate competentă cu atribuții jurisdicționale, indiferent de denumirea acestuia (decret, ordin, decizie, sentință, ordonanță, încheiere etc.), care este pronunțat pe teritoriul și de un organ abilitat al unui alt stat decât Republica Moldova.*

Propunem ca, condiția reciprocității între statul al cărui instanță a pronunțat hotărârea și statul în care urmează a fi executată această hotărâre să fie percepută ca o condiție de regularitate internațională de care va depinde eficacitatea hotărârii străine în Republica Moldova. Ceea ce înseamnă **inclusiunea în lista temeiurilor** prevăzute la art.471 CPC al RM a **literii i)** cu următorul conținut: *între Republica Moldova și statul al cărui hotărâre se cere a fi recunoscută nu este încheiat vreun tratat internațional, precum și între aceste state recunoașterea nu are loc pe baza principiului reciprocității, în ce privește efectele hotărârilor judecătorești străine.* Astfel, în contextul legislației de astăzi, circumstanța lipsei de reciprocitate dintre Republica Moldova și statul străin a cărui hotărâre judecătorească se cere recunoscută și executată, nu poate constitui temei de refuz în recunoaștere și executare a hotărârii judecătorești străine – situație care este analizată ca carență legislativă și care necesită o rapidă modificare.

Deducem cât de important este ca o hotărâre judecătorească străină să îmbine în sine tabloul celor trei efecte. Or, în cazul în care este lipsă unul din

cele trei efecte, hotărârea străină își pierde eficacitatea în Republica Moldova, în înțelesul că nu poate fi recunoscută spre a se bucura de autoritatea lucrului judecat, nu poate fi executată și nici nu poate fi folosită ca probă spre a confirma situațiile de fapt pe care le constată. Astfel, este cert faptul potrivit căruia forța executorie nu se dobândește automat, prin simpla înfățișare a hotărârii străine în fața organului local de executare, ci se obține prin procedura exequaturului. Procedura exequaturului este unul din cele trei regimuri contemporane cunoscute de hotărârea judecătorească străină. Astfel, pe lângă procedura înregistrării hotărârii și procedurii simplificate, procedura recunoașterii hotărârii (procedura exequaturului) este proprie majorității sistemelor judiciare ale statelor contemporane, inclusiv și Republicii Moldova.

Subliniem că recunoașterea hotărârilor pronunțate într-un alt stat trebuie să fie realizată în formă automată, de drept, fără necesitatea recurgerii la vreo altă procedură sau formalitate, exceptând eventualele situații litigioase ce ar putea să apară, în care este necesară implicarea instanței de judecată. Totodată, în virtutea principiului încrederii reciproce între state, procedura urmată în vederea încuviințării executării silită a hotărârilor susceptibile de executare silită trebuie să fie eficientă și rapidă.

Este importantă precizarea că legislația procesual-civilă în vigoare nu stabilește direct condiții de respectarea cărora ar depinde recunoașterea și încuviințarea executării silită a hotărârii judecătorești străine. Astfel, doctrina a propus soluția interpretării temeiurilor de refuz ca condiții negative, excluderea cumulativă a lor acordă judecătorului dreptul de a recunoaște și încuviința executarea silită a hotărârii judecătorești străine.

În scopul definirii procedurii de executare desfășurate de executorul judecătoresc formulăm ideea că exequaturul se limitează la acordarea forței executorii în statul solicitat unei hotărâri străine care îndeplinește anumite condiții impuse de legea aceluia stat, în timp ce executarea constă în folosirea de către stat a unor mijloace de constrângere destinate realizării, în fapt, a dreptului creditorului. În procedura încuviințării executării se urmărește doar îndeplinirea condițiilor de regularitate a hotărârii invocate și a tribunalului din străinătate, iar în cadrul procedurii de executare a documentului executoriu se recurge la măsuri de constrângere, proprii doar fazei executării efective a hotărârii.

Executarea hotărârilor judecătorești este o ultimă fază a procesului civil, care contribuie la realizarea sarcinilor justiției. Prin acceptarea recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești pronunțate în alt stat are loc consolidarea conceptului de justiție, asigurarea respectării principiului legalității și dezvoltării relațiilor sale economico-internaționale. Executorul judecătoresc este actorul investit de legiuitor cu rolul de executare a unei hotărâri judecătorești, care va aplica legea în procedura de executare a unui act emis de o autoritate judecătorească fără deosebire de rasă, naționalitate,

origine etnică, limbă, religie, sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială, și asupra persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate și de forma juridică de organizare.

În continuare, vom remarca unele imperfecțiuni ale actualului Cod de procedură civilă autohton, care pentru o justă înțelegere a materiei urmează a fi înlăturate.

Așadar, pentru început, contextul art.470 CPC al RM nu este uniform terminologic: persoana interesată se adresează cu cerere de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine, dar instanța prin încheiere decide asupra recunoașterii și încuviințării executării silite sau refuză în încuviințarea executării silite. Propunerea noastră de *lege ferenda* este ca, *privitor la hotărârile susceptibile de executare silită, să se depună cerere de recunoaștere și încuviințare a executării silite și nu cerere de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine.*

Ulterior, consultând prevederile procesual-civile autohtone în vigoare cu element de extraneitate remarcăm că acestea reglementează recunoașterea unei hotărâri judecătorești străine doar pe cale principală, ce are loc prin intentarea unei cereri de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine. Însă legiuitorul a omis să se refere și la recunoașterea pe cale incidentală. Or, aceasta are fundament existențial real și practic. Astfel, propunerea noastră de *lege ferenda* este următoarea: textul art.468 CPC al RM să fie completat cu un nou aliniat cu următorul conținut: „*Cererea de recunoaștere se rezolvă pe cale incidentală de către instanța sesizată cu un alt proces având un alt obiect, în cadrul căruia se ridică excepția de lucru judecat, întemeiată pe hotărârea străină*”.

În continuare, identificăm că în raport cu art.469 alin.(3) lit. d) CPC al RM se înregistrează *o carență legislativă*. Nu este rațional să se solicite reclamantului să anexeze la cerere un act care ar confirma executarea *anterioară* a hotărârii pe teritoriul statului respectiv, întrucât aceasta ar însemna dubla executare. Deci, corect ar fi să solicităm reclamantului să anexeze actul care va confirma executarea *parțială* a hotărârii la momentul transmiterii acesteia.

Considerăm că unul din motivele de bază, care a determinat evoluția și reglementarea juridică a instituției recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești străine în statele contemporane, printre care se enumeră și Republica Moldova, este neadmiterea judecării aceleiași cauze civile de către instanțele judecătorești a două sau mai multe state, întrucât această situație pune în pericol grav garantarea uniformă a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei.

PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

MANIFESTĂRI ALE RELAȚIILOR INTERPERSONALE ȘI ALE MECANISMELOR DE APĂRARE DIN PERSPECTIVA DE GEN LA PERSOANELE CU SCHIZOFRENIE

Rodica IZMAN, *Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației*

The goal of this work is: revealing the gender aspects in interpersonal relations and defense mechanisms manifestation for the schizophrenic people.

Theoretical and applicative value of the present work paper represents in completing the made researches up to the moment with some specifications regarding gender aspects in defense mechanisms manifestations as well as the types of interpersonal relations for the schizophrenic persons.

Scopul cercetării îl constituie determinarea manifestării relațiilor interpersonale și a mecanismelor de apărare la persoanele cu schizofrenie din perspectiva gender.

Ipotezele cercetării constau în presupunerea faptului că: procesul patologic în schizofrenie condiționează modificări în manifestarea mecanismelor de apărare și relațiilor interpersonale atât la pacienții de gen masculin, cât și feminin.

Rezultatele analizei datelor au determinat tipurile de relații interpersonale ce prezintă un nivel mai înalt în manifestare la persoanele cu schizofrenie, care comparativ cu cele fără patologii sunt: *supus, autoritar, suspicios, agresiv, altruist și dependent*.

La scala *supus* observăm diferențe la un nivel semnificativ dintre persoanele cu schizofrenie și cele fără patologii, aceasta poate fi susținută de sindromul paranoid cu pseudohalucinații caracterizate prin supunere, dependență și suspiciune în combinație cu delir. *Autoritarismul* la schizofreni se caracterizează prin: manifestarea delirurilor; fuga de idei, mentismul ideativ, manifestarea de idei delirante; sindromul parafrenic cu formele sale; sindromul Kandinski-Clerambault. Suspiciunea constituie unul din principalele simptome și criterii de diagnosticare a schizofreniei paranoide – produsă și menținută de: iluzii; sindromul halucinator cu halucinații; pseudohalucinații; hipoprosexia, tahipsihia; idei delirante; idei obsesive. *Agresivitatea* la schizofreni este caracterizată prin prezența tulburărilor afectivității prin atimie, ambivalență afectivă, incontinența afectivă, paratimii; manifestarea halucinațiilor auditive defavorabile; a ideilor delirante. Altruismul la persoanele cu schizofrenie se manifestă în exces prin hiperresponsabilitate. Dependența prezintă o diferență semnificativă dintre manifestarea acestui tip de relație la persoanele cu schizofrenie și cele fără tulburări psihice prin faptul că persoanele cu schi-

zofrenie manifestă neîncredere în sine și refuză sau demonstrează incapacitatea de a îndeplini anumite acțiuni, lipsește inițiativa definită prin abulie.

Indicii înalți obținuți de persoanele cu schizofrenie la scala *altruism* pot fi tratați ca accentuări ale anumitor stereotipuri comportamentale, care se pot manifesta în anumite cazuri prin dificultăți de adaptare socială. Presupunem formarea acestui tip de relație sub influența fricii de a fi izolat de societate atât la nivel fizic, cât și emoțional. *Supunerea* ca relație interpersonală depistată la persoanele cu schizofrenie atestă un nivel înalt, ceea ce subliniază faptul că persoanele dețin predispunerea spre autodezaprobară, atitudine auto-critică, subestimare a propriei persoane, pasivitate, încercări de a-și găsi drept sprijin o persoană mai puternică. Supunerea este manifestată de persoanele cu schizofrenie ca și o accentuare a anumitor comportamente stereotipizate care posibil să fie impuse de mediu, sau să vină din interiorul persoanei ca răspuns la tulburarea psihică menționată. Predominarea *dependenței* se poate argumenta prin faptul că persoanele cu schizofrenie necesită un sprijin din partea celor din jur fie rude sau personal medical, fără de care mai puțin s-ar putea descurca în viață, ceea ce le crează o relație de dependență față de alții.

Alte diferențe semnificative pe care le-am determinat în urma analizei rezultatelor în manifestarea mecanismelor de apărare la persoanele cu schizofrenie și la cele fără tulburări psihice sunt date de următorii parametri: *proiecția, raționalizarea, negarea, refularea, regresia*.

Astfel că raționalizarea se caracterizează ca fiind unul din mecanismele de apărare de bază ce apare în schizofrenie și este însoțit de proiecție, care este responsabilă de tulburările de gândire, dar și de formarea delirului și a halucinațiilor. Mecanismele de apărare: proiecția, raționalizarea și negarea, sunt utilizate în exces de către persoanele cu schizofrenie spre deosebire de persoanele fără tulburări psihice. La fel și intensitatea redusă a mecanismului de apărare precum este *înlocuirea*, pe care o observăm la schizofreni, ține a reflecta dorința la nivel inconștient a persoanelor de a se integra în cerințele mediului social.

Determinarea manifestării și funcționării mecanismelor de apărare la persoanele cu schizofrenie constituie un important criteriu de prognozare referitor la evoluția bolii la bolnavii aflați în terapie. Respectiv, gradul intensității manifestării mecanismelor de apărare la persoanele cu schizofrenie este invers proporțional cu calitatea efectului terapiei căreia este supus pacientul.

Am determinat prezența diferențelor semnificative conform aspectului de gen în cadrul mecanismelor de apărare și a relațiilor interpersonale la persoanele cu schizofrenie. Astfel că femeile diagnosticate cu schizofrenie paranoică prezintă un nivel semnificativ mai înalt al manifestării mecanismelor de apărare *proiecția și regresia*, deoarece proiecția este responsabilă de tulburările de gândire, precum și de formarea delirului și a halucinațiilor, iar con-

form fundamentării teoretice a lucrării noastre, manifestarea schizofreniei la femei se caracterizează prin prezența simptomatologiei pozitive. Bărbații cu schizofrenie prezintă un nivel semnificativ mai înalt în manifestarea mecanismului raționalizării comparativ cu femeile cu schizofrenie.

La grupul de control atât femeile fără patologii, cât și bărbații fără patologii nu atestă diferențe semnificative din punct de vedere statistic în prevalarea manifestării anumitor mecanisme de apărare.

Corelația dintre mecanismele de apărare și relațiile interpersonale la bărbații cu schizofrenie s-a format conform analizei din următoarele perechi: relația interpersonală de tip autoritar și mecanismele de apărare: refuzarea, înlocuirea, negarea, proiecția, hipercompensarea, raționalizarea; și perechea dintre mecanismul de apărare înlocuirea și relația interpersonală de tip supus; corelații ce manifestă relații direct proporționale.

Conform calculelor statistice, la femeile cu schizofrenie se atestă corelații dintre: mecanismul de apărare regresia și relațiile interpersonale de tip suspicios și dependent desemnând relații direct proporționale, ca și la mecanismul de apărare negarea cu relațiile interpersonale de tip suspicios și prietenos. Iar mecanismul de apărare înlocuirea în corelație cu relația interpersonală de tip autoritar și mecanismul de apărare raționalizarea în corelație cu relația interpersonală de tip autoritar desemnează relații invers proporționale.

Referințe:

1. BORONIN, L. Patomorfoza clinică și evoluția schizofreniei, forma paranoidă apărută la o vârstă tânără – până la 25 ani. În: *Anale Științifice USMF „N.Testimițeanu”*. Chișinău, 2002, vol.2, Ed.III, p.397-404.
2. BORONIN, L. Debutul schizofreniei forma paranoidă la femei tinere până la 25 de ani. În: *Anale Științifice USMF „N.Testimițeanu”*. Chișinău, 2003, vol.2, Ed.IV, p.390-393.
3. Boronin, L. Debutul schizofreniei forma paranoidă la bărbați de vârstă tânără – până la 25 de ani. În: *Anale Științifice USMF „N.Testimițeanu”*. Chișinău, 2003, vol.2, Ed.IV, p.385-389.
4. МОЛЧАНОВА, Е.С., КАРАГАПОЛОВ, В., РЫБИНА, Н., КИСЛОВ, Р., МАВЛЯВИЕВА, Э. Различия в напряженности механизмов психологической защиты при шизофрении у мужчин и женщин: «адаптационная» проекция схизиса? В: *Вестник КРСУ*. Том 3, 2003, №7, <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/2003/v7/a38.html>, 25.03.2013
5. НОСОВ, С.С. Теоретико-экспериментальные изучения гендерных особенностей защитных механизмов. В: *Известия Российского Государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*. №125, 2010.

ASPECTE MANAGERIALE ÎN PREGĂTIREA CĂTRE ȘCOALĂ A COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Lilia CLIUEV-BULAT, *Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației*

The article addresses the research methodology concerning the preparation for school of children with special educational needs and the psycho-correctional program that is individualized and suggested in a differential approach for children in preschool institutions.

The Field of study: is the preschool education. The purpose of research – rationalizing the management of preparation for school of children with special educational needs.

Tendința mondială de modernizare a întregului proces de învățământ începe cu perioada preșcolară, cu modalitățile de formare a managementului educațional preșcolar care constituie un subiect actual și necesar de cercetat având un suport confirmat de:

- Strategia națională – „Educație pentru toți”, pentru anii 2004-2015;
- Programul național de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova, 2011-2020.

Scopul cercetării constă în raționalizarea managementului pregătirii copiilor cu cerințe educative speciale pentru instruirea în școala generală, care poate fi realizat prin atingerea următoarelor **obiective**:

- Evaluarea nivelului de pregătire către școală a preșcolarilor instituției preșcolare;
- Elaborarea metodologiei manageriale în pregătirea copiilor pentru instruirea în școală;
- Validarea și interpretarea experimentală a modelului managerial în instituția preșcolară.

La etapa experimentului de constatare am evaluat nivelul de pregătire către școală a preșcolarilor cu cerințe educative speciale comparativ cu preșcolarii cu dezvoltare psihică normală. Rezultatele obținute pe bază experimentală, pe un eșantion de 20 de preșcolari: 10 preșcolari cu cerințe educative speciale și 10 preșcolari cu dezvoltare psihică normală, au arătat pentru preșcolarii cu cerințe educative speciale că: 5 preșcolari sunt la nivel minimal de pregătire către școală, 4 – la nivel mediu, și 1 – la nivel maximal. Pentru preșcolarii cu dezvoltare psihică normală: 1 preșcolar este la nivelul minimal de pregătire pentru școală, 4 – la nivelul mediu, și 5 – la nivelul maximal.

Analizând rezultatele obținute, s-a menționat că **gradul de pregătire către școală al copiilor cu cerințe educative speciale și a celor cu dezvoltare psihică normală este diferit și necesită o îmbunătățire esențială. Preșcolarii cu cerințe educative speciale sunt pregătiți pentru școlarizare mai slab decât preșcolarii cu dezvoltare psihică normală. Toate probele au demonstrat pregătirea superioară a preșcolarilor cu dezvoltare psihică normală.** Aceste concluzii abordate managerilor instituției preșcolare au mobilizat cadrele di-

dactice, care au organizat lucrul individualizat și diferențiat conform unui **program psihocorecțional**, recomandat preșcolarilor cu cerințe educative speciale pentru raționalizarea managementului de pregătire a lor către școală.

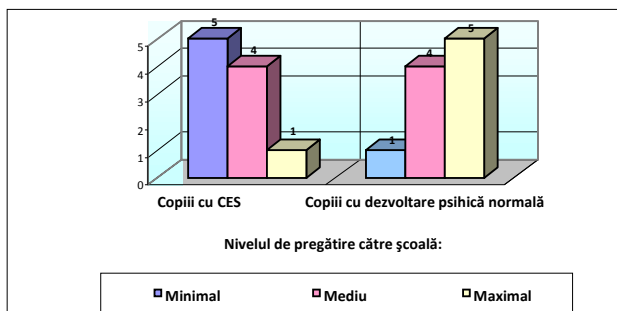

Fig.1. Rezultatele evaluării nivelului de pregătire către școală

Programul psihocorecțional, cuprinzând un set de activități, exerciții practice și jocuri, a fost întocmit conform curriculumului destinat acestei categorii de preșcolari. El a derulat pe etape în zece ședințe de lucru, la fiecare ședință urmărindu-se scopul de a dezvolta la copiii cu cerințe educative speciale abilitățile necesare unui preșcolar de succes: dezvoltarea sferei cognitive; dezvoltarea limbajului și atenției; dezvoltarea memoriei și a gândirii; îmbogățirea vocabularului.

Rezultatele experimentului de formare pentru determinarea gradului de pregătire către școală a preșcolarilor *au confirmat* că **preșcolarii cu cerințe educative speciale sunt pregătiți pentru școlarizare mai slab decât cei cu dezvoltare psihică normală. Toate probele au arătat pregătirea superioară a preșcolarilor cu dezvoltare psihică normală.**

Ca rezultat al instruirii individualizate și diferențiate, conform programului psihocorecțional, s-a constatat că copiii sunt pregătiți mai bine pentru instruirea în școală; a fost ridicat nivelul de pregătire pentru instruirea în școală la 4 preșcolari cu cerințe educative speciale. Trei preșcolari cu cerințe educative speciale din 10 la momentul frecvența școala generală – nivelul de pregătire al lor pentru școală rămânând a fi minimal. Rezultatele evaluării comparative până la și după implementarea programului psihocorecțional diferențiat și individualizat sunt redată în figura 2.

Pentru preșcolarii cu cerințe educative speciale: nivelul inferior s-a micșorat de la 5 la 3, nivelul mediu s-a mărit de la 4 la 5, nivelul superior a crescut de la 1 la 2. Pentru preșcolarii cu dezvoltare psihică normală: nivelul mediu s-a mărit de la 4 la 5, nivelul superior s-a menținut la 5. Pentru cei 3 pre-

școlari cu cerințe educative speciale, care la moment nu sunt pregătiți către școală, s-au propus instrumente și metode suplimentare de instruire iluminate în recomandările care urmează.

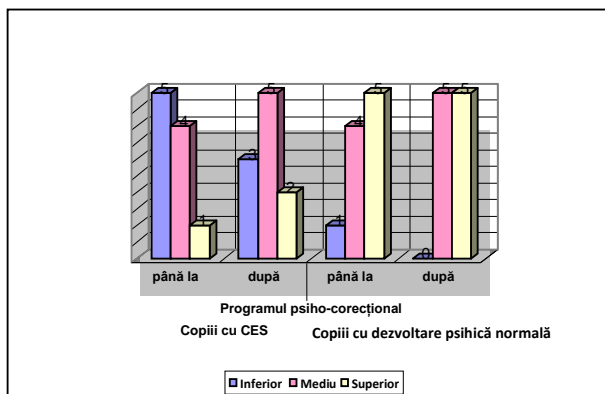

Fig.2. Diagrama generatoare pentru preșcolarii cu CES și cei cu dezvoltare psihică normală

Recomandările făcute se referă la realizarea managementului pregătirii către școală a copiilor cu cerințe educative speciale:

- Crearea condițiilor pentru integrarea copiilor cu dizabilități în grupele generale de copii;
- Pregătirea cadrelor didactice pentru lucrul instructiv-educativ-recuperator pentru copiii cu cerințe educative speciale.

Referințe:

1. COJOCARU, V., SOCOLIUC, N. *Management educațional*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007. ISBN 978-9975-60-061-3.
2. VRÂNCEANU, M., PELIVAN, V. *Incluziunea socioeducațională a copiilor cu dizabilități în grădinița de copii*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. ISBN 978-9975-53-076-9.
3. CLIUEV-BULAT, L. *Aspecte manageriale în pregătirea către școală a copiilor cu cerințe educative speciale*. Chișinău: USM, 2013 (manuscris). 3 p.

*Recomandat
Viorica GORAȘ-POSTICĂ, dr., conf. univ.*

METODOLOGIA FORMĂRII COMPETENȚELOR DE MANAGEMENT AL CLASEI LA STUDENȚII PSIHOPEDAGOGI

Natalia POSTOLACHI, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Classroom management is effective through activism by real decentralization, by placing the student at the center of educational activity through adequate motivation of teachers and students by combining teacher roles with managerial functions. In the contemporary approaches of educational phenomenon generally requires that teachers and head teacher in particular, relate to the educated, to establish cooperative relationships with their parents and other stakeholders in society.

Managementul clasei de elevi nu poate fi separat de managementul educațional, deși el se raportează la resursele umane, materiale și financiare ale clasei de elevi. Managerul clasei de elevi – dirigintele – are o viziune de ansamblu asupra învățământului și educației, inițiază proiecte educaționale, organizează activități didactice și educaționale, coordonează resursele umane, materiale și financiare, ia decizii împreună cu cei implicați în procesul educațional, rezolvă situațiile conflictuale, consiliază elevii cu probleme, dirijează procesul de învățare al elevilor [2, p.18].

Din perspectiva operațională, managementul clasei reprezintă acțiunea de cercetare ce urmărește perspectivele de abordare a clasei, precum și structurile ei dimensionale, având un dublu scop: a) didactic – valorificarea spațiului fizic și psihic destinat procesului instructiv-educativ, stimulând motivația pentru studiu în condiții de colectiv; b) psihosocial – valorificarea contextului propriu unui grup social și educațional, ai căror membri „au roluri variate și stabilesc relații dintre cele mai diverse: atracție, respingere, afirmare de sine, ascensiune, retragere, suspiciune, pretenții, stimă etc.” [3, p.28].

Abordarea managementului clasei din perspectiva centrării pe elev indică unele particularități, cum ar fi: redefinirea dimensiunii psihosociale, având în vedere rolul resurselor umane (a profesorului și a elevului) în procesul educațional. Astfel, dacă abordarea tradițională indică rolul de proiectant pentru profesor și a celui de receptor al mesajului pedagogic pentru elev, în cazul de față rolul elevului se extinde, acesta urmând să participe (într-un mod sau altul) și în procesul de proiectare. Or, o proiectare a activităților care pornește de la nevoile, interesele, dorințele și cerințele educabilului este una autentică și cu un grad mai sporit de probabilitate a reușitei implementării în practică [1, p.170].

În cadrul clasei de elevi, ca grup socioeducativ cu anumite structuri psihosociologice, dirigintele asigură respectarea normelor de conduită prevăzute în regulamentele școlare. El este managerul activităților educative din clasa de elevi. Dirigintele va crea condițiile necesare de manifestare a fiecărui elev, formulând cerințele educaționale și diminuându-și treptat poziția de lider formal, în favoarea inițiativei membrilor grupului. În acest stadiu, nucleul grupului preia, transmite și aplică normele de conduită de la diriginte, la membrii grupului.

În cadrul abordărilor contemporane ale fenomenului educațional se impune ca profesorii, în general, și dirigințele, în mod special, să se raporteze la cei educați, să stabilească relații de cooperare cu părinții lor și cu alți factori interesați din societate.

Problematica managementului clasei de elevi a condiționat efectuarea unui experiment de formare a competențelor de management al clasei la studenții psihopedagogi din cadrul Universității de Stat din Moldova. Studenții, viitoare cadre didactice, au fost rugați să își imagineze că îndeplinesc funcția de profesor-diriginte al unei clase de elevi, oferind răspunsurile pe care le consideră oportune dintr-un chestionar de evaluare a competențelor de management al clasei. Astfel, a fost evaluat nivelul de cunoaștere a funcțiilor unui profesor-diriginte, particularitățile funcției dirigintelui, partenerii dirigintelui, competențele sale, în special axându-se pe funcțiile de planificare și organizare a activității dirigintelui.

După evaluarea rezultatelor, am considerat oportună elaborarea unei metodologii de formare a competențelor de planificare și organizare la profesorii diriginți, inserând imaginar în curriculumul la disciplina „Educația complementară” unele conținuturi, care fiind însușite, vor forma aceste competențe studenților psihopedagogi. Temele respective au fost alese în corespundere cu obiectivele cercetării, astfel încât în final să fie formate competențele de planificare și organizare a activității profesorului diriginte.

Prezentăm în continuare rezultatele obținute, la câteva poziții, înainte și după efectuarea experimentului de formare a competențelor de management al clasei.

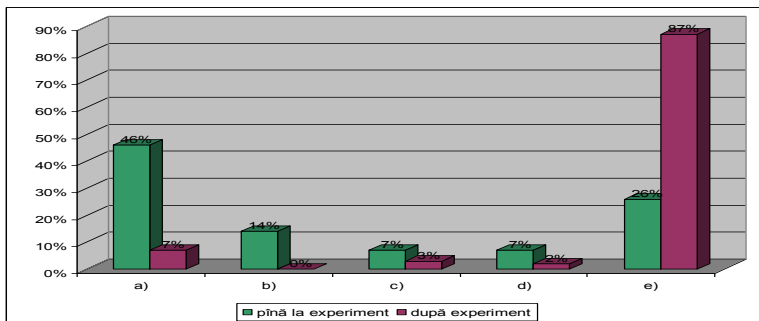

Fig.1. Principala funcție a unui profesor-diriginte

Din datele prezentate în Fig.1, observăm că majoritatea respondenților (87%) consideră principala funcție a unui profesor diriginte – funcția de organizare a grupului de elevi, comparativ cu etapa preexperiment, când majoritatea (46%) considerau drept funcție principală – formarea personalității elevului, considerată funcția principală a școlii, în general. În același timp, 0% consideră că principala funcție a unui profesor diriginte este de transmitere de cunoștințe, comparativ cu 14% obținute de această variantă la etapa preexperimentală.

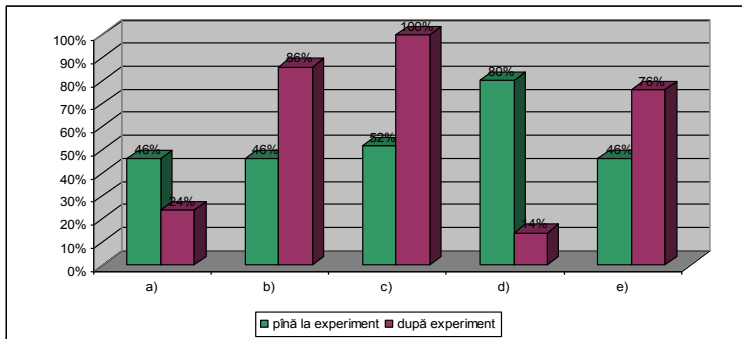

Fig.2. Rolul familiei elevului în viața școlii

Întrebați, după experimentul de formare, care este rolul familiei elevului în viața școlii, 100% dintre respondenți au ales ca una din variantele de răspuns – să se implice în organizarea unor activități școlare, 86% – să participe la activitățile organizate de școală, atestând o diferență semnificativă (46% – la etapa preexperimentală). De asemenea, o creștere de valori atestăm la răspunsul – să găsească modalități de a rezolva problemele școlare (76% din respondenți). Față de etapa postexperiment, au scăzut valorile variantelor: a) să contribuie financiar la diferite achiziții din școală (de la 46% la 24%) și d) să-și ajute elevii la teme (de la 80% la 14%).

Formarea competențelor de management al clasei de elevi în perioada pregătirii inițiale a viitorilor profesori s-a dovedit a fi o necesitate reală pentru exercitarea la un nivel calitativ superior a activității de diriginte.

Rezultatele posttestului, analizate statistic, au confirmat ipoteza propusă, validând intervenția efectuată ca una eficientă în formarea competențelor de management al clasei la studenții modulului pedagogic. Posttestul a condus în spre concluzia că rezultatele programului formativ propus rezistă în timp, în vreme ce rezultatele predării tradiționale nu se mențin.

Recomandări: Realizarea unui model de standarde pentru formarea competențelor de management al clasei; formarea continuă a cadrelor didactice în domeniul managementului clasei; sporirea colaborării între cadrele didactice care predau disciplinele de pregătire psihopedagogică; îmbunătățirea colaborării cu profesorii mentori de practică; corelarea temelor abordate cu provocările întâlnite de studenți în timpul practicii; realizarea unor workshop-uri, conferințe și întâlniri pe tema *managementului clasei de elevi* etc.

Referințe:

1. CHICU, V. ș.a. *Psihopedagogia centrată pe copil*. Chișinău: CEP USM, 2008.
2. IUCU, R. *Managementul clasei de elevi. Fundamente teoretico-metodologice*. Iași: Polirom, 2004.
3. PETRESCU, P., ȘIRINIAN, L. *Management educațional*. Cluj-Napoca: Dacia, 2002.

STIMULAREA SATISFACȚIEI PROFESIONALE LA ANGAJAȚI PRIN MELOTERAPIE

Ana FUIOR, *Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației*

Economia phase transition to market through which Moldova causes a number of changes in all spheres of activity especially in the organizational environment that can not be overlooked. This change will influence and improve the way insurance professionals. So today every organization is interested employees to do well at work, to be satisfied with a positive attitude to work, be loyal and dedicated exclusively to the work they perform. One of the problems facing today's HR department, is to find methods of psychological intervention as effective to boost job satisfaction and reduce training fatigue. Analyzing the literature and recent studies have concluded that receptive music therapy as a method of psychological intervention boosts satisfaction and reduces fatigue which led us to the study question.

Având în vedere etapa de tranziție spre economia de piață prin care trece Republica Moldova și condițiile economice create ce impun organizațiilor o orientare mai puternică spre asigurarea unui confort psihologic, emoțional și fizic al angajaților, subiectul de față este unul foarte actual și mai ales, ținând cont de faptul că una din dificultățile cu care se confruntă astăzi departamentul Resurse Umane este cea de a găsi metode de intervenție psihologică cât mai eficiente pentru a stimula satisfacția profesională, definită de **Edwin A.Locke (1981)** ca fiind „reacția pe care cineva o are față de slujba sa, o stare emoțională plăcută sau pozitivă ce rezultă din aprecierea propriei slujbe” [2].

Cercetările efectuate de curând, ce demonstrează impactul muzicii asupra psihicului și fizicului, sunt: cercetările profesorului în neuroștiințe **Daniel Levitin**, de la Universitatea McGill din Montreal, care afirmă că „muzica activează în creier zonele asociate cu plăcerea, excitarea și satisfacția iar în momentul în care o persoană ascultă o melodie preferată, în crierul acesteia are loc o eliberare de dopamină – hormon asociat cu recompensa și fericirea”[4]; investigațiile cercetătorilor britanici ce au descoperit că muzica ritmată combate stresul, iar cea veselă binedispune oamenii, făcându-i pe aceștia să creadă că toți cei din jurul lor sunt la fel de fericiți ca și ei, având o stare emoțională plăcută sau pozitivă afirmațiile cercetătorilor **J.Verdeau-Pailles și Kiefer (1994)**, potrivit cărora „eficacitatea muzicii apare acolo unde ea soliciță și stimulează toate elementele pozitive ale individului: voință, satisfacție, perseverență, inițiativă, încredere în sine, inteligență, memorie” [5]. Cercetătorii au remarcat faptul că percepția oamenilor poate fi influențată atât de sunetele „vesele”, precum valurile mării ajunse la țărnm, lemnele care ard pe foc și ciripitul păsărelelor, cât și de sunetele „triste”, precum împușcăturile, rafalele puternice de vânt sau zgomotul utilajelor industriale. Chiar și un mic calup de doar 15 secunde de muzică este suficient pentru a influența percepția oamenilor asupra celor din jur – de la colegii de la locul de muncă la prietenii apropiați [6]. Astfel, s-a ajuns la concluzia că elaborarea unui program de meloterapie, care presupune „*un ansamblu de metode psihoterapeutice implicând participarea activă a subiec-*

tului prin utilizarea complexului sunet – fință umană, în scop diagnostic și de stimulare, având ca obiective: o activare emoțională; reglarea tensiunilor afective; o armonizare psihosomatică; o acțiune de inițiere și de întărire a contactelor interpersonale; o ameliorare a vitalității”, și folosirea acestuia ca metodă psihologică de intervenție la locul de muncă stimulează satisfacția profesională, ceea ce ne-a condus la realizarea unei cercetări [1,3, p. 123].

În cadrul cercetării am elaborat un program meloterapeutic și am urmărit cum se schimbă nivelul satisfacției în muncă la angajații din grupul experimental, care audiază muzică (melodiile au un ritm alegreto, allegro, vivace, presto; la volum mediu; câte 8 ore pe zi; genurile muzicale populară, pop, dece, manele) și angajații din grupul de control care nu audiază muzică. Eșantionul cercetării a fost constituit din 60 de persoane angajate în SA „Zorile” (30 de persoane secția producere Nr.2, care constituie grupul experimental, și 30 de persoane angajate în SA „Zorile”, secția producere Nr. 4 – grupul de control). Ambele grupe au fost supuse aceluiași set de metode de cercetare.

Rezultatele obținute în urma pre și posttestării le putem vizualiza și analiza în figurile de mai jos:

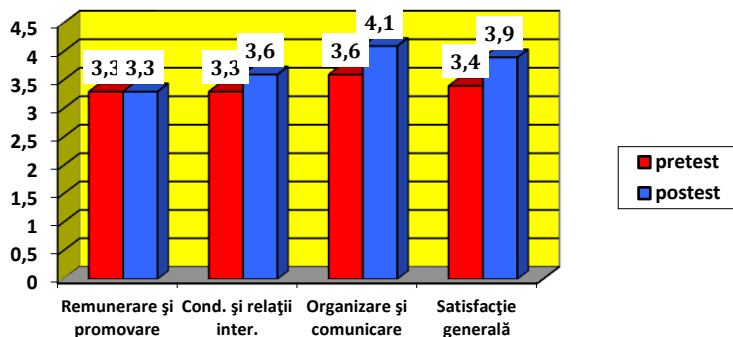

Fig.1 Valorile medii la variabila „satisfacția în muncă” pretest și posttest, grupul experimental

Analizând fig.1, unde sunt incluse datele grupului experimental, observăm o creștere a nivelului satisfacției generale și a scalei organizare și comunicare la etapa posttest, ceea ce denotă că angajații au devenit mai satisfăcuți de relațiile interpersonale de feedback, de comunicare, iar analiza statistică confirmă faptul că în urma aplicării programului meloterapeutic s-au înregistrat diferențe semnificative la scalele organizare și comunicare, $t=-3.499$, $p=0,002$; satisfacție generală, $t= -3.437$, $p=0.003$. Nu putem remarca aceleași diferențe semnificative la grupul de control (a se vedea fig.2), unde sunt incluse datele angajaților ce nu au dispus de intervenția meloterapeutică. La acest grup nu se observă nici o schimbare în perioada dintre pretest și posttest, iar analiza statistică confirmă acest fapt, astfel nici unul din rezultatele obținute la acest grup nu este semnificativ.

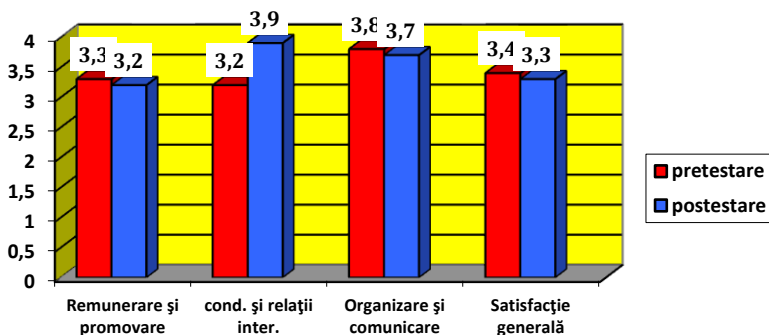

Fig.2 Valorile medii la variabila „satisfacția în muncă” pretest și posttest, grupul de control

În concluzie, meloterapia ca intervenție psihologică la locul de muncă este eficientă, ea contribuind la stimularea satisfacției profesionale, influențând starea emoțională, ce are ca impact ameliorarea stării de bine a angajaților. De asemenea, meloterapia influențează schimbarea percepției mediului și atitudinii față de muncă a angajaților în una pozitivă, doar că trebuie neapărat să ținem cont de mai mulți factori atunci când elaborăm un program meloterapeutic, cum ar fi: temperamentul individului, educația, contextul sociocultural și, bineînțeles, propria alegere a piesei muzicale și interpretarea acesteia, deoarece răspunsurile afective ale unei lucrări muzicale sunt influențate de factorii enumerați.

Cercetarea dată poate fi foarte utilă pentru angajații departamentului Resurse umane, sau pentru trainerii organizaționali, ca studiu practic în elaborarea unui program eficient de intervenție în diverse probleme cum ar fi: monotonia la locul de muncă, rutina, relațiile interpersonale nesatisfăcătoare, curențe în coeziunea grupului, stresul și astenia profesională, lipsa satisfacției și stării de bine la locul de muncă.

Referințe:

1. IAMANDESCU, I.B. *Muzicoterapia receptivă: premise psihologice și neurofiziologice. Aplicații profilactice și terapeutice*. București: Info Medica, 2004.
2. GAGIM, Ion. *Dimensiunea psihologică a muzicii*. Iași: Timpul, 2003.
3. PITARIU, Horia. *Managementul resurselor umane*. București: ALL Beck, 2000.
4. LIVITIN, Daniel. *This is your Brain on Music*. Dutton, 2006.
5. MOYNE – LARPIN, Y. *Musique pour renaître*. Desclee de Brouwer, 1988.
6. http://academia.edu/258576/Crossmodal_transfer_of_emotion_by_music.

Recomandat
Ana SĂRBU, dr., conf. univ.

REPREZENTAREA SOCIALĂ A EDUCAȚIEI INCLUZIVE LA ADOLESCENȚI

Elena GHERȚA, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

For a child with special needs educational, attending a general education school is the greatest opportunity, if not unique, to integrate into society. So, more and more inclusive education include children with disabilities and more and more institutions accept inclusion. Proceeding from the fact that the specialists put a considerable effort to implement the inclusive education program in the educational environment, and in this field, they don't work just one day a month, but for several years, it was interesting for us to see what teenagers think about it, some of them being direct participants of the implementation of inclusive education program. After this research we concluded that the social representation of the concept of inclusive education regarding teenagers with CES is more concrete than for the teenagers with normal development; the first, they offered us after the application technique of „free association” associations such as equality, friendship, school-tailored, professional studies, acceptance, help, and the associations of adolescents with normal development offered: understanding, acceptance, help, friendship.

Ideea integrării copiilor cu dizabilități în școala publică a apărut ca o reacție necesară și firească a societății la obligația acesteia de a asigura normalizarea și reformarea condițiilor de educație pentru copiii cu cerințe educative speciale. Conform principiilor promovate în materie de educație de către organele internaționale, precum și prevederilor incluse în Declarația drepturilor persoanelor cu dizabilități, se menționează că persoanele/elevii cu diferite tipuri de deficiențe au aceleași drepturi fundamentale ca și ceilalți cetățeni de aceeași vârstă, fără discriminare pe motive de sex, limbă vorbită, religie, opinii politice, origine națională sau socială, stare financiară sau orice caracteristică a persoanei în cauză sau a familiei sale.

De asemenea, aceste persoane au dreptul la tratament medical, psihologic și funcțional, la recuperare medicală și socială, la școlarizare, pregătire și educare/reeducare profesională, la servicii de consiliere, la asistență pentru încadrare în muncă, precum și la alte servicii care să le permită dezvoltarea și manifestarea aptitudinilor și capacităților de care aceștia dispun și să le faciliteze procesul de integrare/reintegrare socială. Astfel, educația incluzivă oferă șanse egale pentru toți.

Cu siguranță procesul de educație incluzivă este unul foarte complex și necesită o abordare serioasă și bine gândită, din acest considerent procesul se produce greu, având și obstacole, bariere atât pe plan extern, cât și în plan mintal, adică ceea ce ține de barierele interne ale fiecărei persoane ce participă condiționat sau necondiționat la proces. Dar cu toate acestea, Republica Moldova a ajuns la performanțe destul de promițătoare, bazându-se pe practicile pozitive ale țărilor europene. Finalitățile educației speciale sunt acelea de

a crea condiții unei bune integrări sociale și profesionale a persoanei cu nevoi speciale. Un obiectiv important al școlii incluzive îl reprezintă sprijinul acordat pentru menținerea în familie a copiilor cu CES.

Conform rezultatelor obținute în urma aplicării tehnicii asociațiilor libere, adolescenții cu CES au prezentat un spectru mai îngust de asociații privitor la termenul de educație incluzivă, elementele asociate au avut o frecvență mai mare decât la rezultatele prezentate de către adolescenții cu dezvoltare normală; au prezentat elemente cu conținut ambiguu doar patru la număr (**adaptare, comunicare, toleranță, colaborare**); a fost posibilă repartizarea lor în nuclee centrale și periferice; în baza calculării rangului fiecărui element a fost posibilă clasificarea acestora după importanța și semnificația pe care o are fiecare și, deci, la noțiunea de EI aceștia au avut o reprezentare concretă, astfel că pentru majoritatea acestora termenul reprezintă: **adaptarea școlii la condițiile necesare** F-14; R- 3.26, ceea ce nu poate fi contestat. O școală incluzivă are ca cerință de bază adaptarea sa la normele existente pentru o adaptare bună a persoanelor cu CES. În al doilea rând, cu un rang înalt a fost enunțat termenul de **egalitate** F-15, R-3.2, ceea ce nemijlocit e necesar pentru acceptarea acestor copii de către ceilalți, de către profesori. Este foarte important ca ei să fie egali în drepturi și obligațiuni, trebuie să fie abordați egal și firesc. Educația incluzivă presupune socializarea, în primul rând, a copiilor, astfel ca copilul să aibă posibilitate să comunice cu semenii săi, să preia anumite comportamente dezirabile, deprinderi etc.

O explicație cu referire la rezultatele obținute poate fi faptul că adolescenții cu CES participă mai mult la diverse traininguri ce țin de programul de educație incluzivă, unde sunt informați în privința problemei date, sunt la curent cu ceea ce se face pentru a încuraja acest proces; în linii generale, sunt participanți direcți, pe când adolescenții cu dezvoltare normală nu manifestă un interes atât de mare față de procesul de incluziune.

La moment, educația incluzivă este un termen nou, abia perceput în societate, nefiind pe deplin conștientizat, dar reieșind din activitatea câtorva ONG-uri și a câtorva echipe de specialiști care lucrează în acest domeniu și care obțin succese. Cât de mici nu ar fi aceste succese, ele ne bucură pe fiecare în parte, fie că suntem pedagogi, părinți sau specialiști în domeniu. Atunci când într-o țară organizațiile nonguvernamentale obțin experiențe pozitive într-un domeniu sau altul, acest fapt este un indicator că societatea civilă este activă.

*Recomandat
Rodica PASCARI, lector*

EXTRAVERSIUNE/INTROVERSIUNE ȘI STAREA SUBIECTIVĂ DE BINE LA TINERI

Anna ȘIȘIANU, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

The goal of this paper is to establish the correlation between extraversion/introversion and the subjective state of well in youngsters.

Fericirea este o stare emoțională fundamentală, una cunoscută, accesibilă și simțită de toți, dar care a fost lăsată în umbră de către cercetători. Conform unui studiu realizat în anul 2000, s-a constatat că emoțiile negative erau investigate de 17 ori mai mult decât cele pozitive. În ultimul deceniu, cu părere de bine, s-a atestat o creștere a interesului pentru evidențierea factorilor responsabili de menținerea bunăstării psihologice. Astăzi, tot mai des observăm că oamenii sunt în căutare de fericire și de factorii ce le-o pot cauza [4].

Tipul de personalitate (extravert sau introvert) determină modul în care gândim, acționăm și stabilim relațiile cu cei din jur. Dacă simțirile extravertiilor cu ușurință pot fi citite în exterior, prin intermediul mimicii, timbrului și intensității vocii, acțiunilor și cuvintelor, atunci ceea ce simte un introvert va ieși la iveală doar dacă acesta va dori să exteriorizeze [2].

Oare există vre-o diferență între starea de bine a extroverților și cea a introverților? Mai fericiți sunt persoanele ce au nevoie de stimulare exterioară sau cei ce au nevoie de una interioară? Ce este mai important pentru „fericire” – relațiile cu ceilalți sau echilibrul sufletesc?

La sfârșitul anilor '90, Martin Seligman fondează psihologia pozitivă, inspirând și dând startul unui nou curent, unei proaspete abordări. De atunci cercetările continuă și iau amploare, devenind din ce în ce mai interesante [3].

În literatura de specialitate, conceptul de *fericire* vine alături de *calitate a vieții*, acești termeni având o strânsă legătură. Se delimitează asemănările și diferențele dintre *bucurie*, *starea de bine* și *fericire*.

Martin Seligman ne propune o formulă a fericirii (2007), care mai apoi este reformulată de către Jonathan Haidt (2008) [5].

Autorii se interesează și de componentele fericirii, fiind completați și de alții. Astfel, astăzi putem aminti mai multe structuri ale fericirii, printre care se enumeră cea a psihologului Martin Seligman, a sociopsihologului **Jacques Salome** ș.a.

Deja există încercări de a măsura fericirea, un bun exemplu servind chestionarul de fericire elaborat de Andrea Polard, cuprins în 8 scale: ambiție, competență, interpersonal, siguranță de sine, receptivitate, armonie, încredere în alții, optimism. Multe persoane încă nu sunt pregătite să accepte că fericirea, ca și alte stări de spirit, ar putea fi măsurată.

Francois Lelord și Christophe Andre clasifică fericirea pe vârste, demonstrând diferența înțelegerii ei odată cu înaintarea în vârstă. Aceiași autori se

interesează și de predispozițiile stării de bine, adică ce factori au un efect direct asupra trăirii fericirii [4].

Reprezentanții științelor reale la fel se interesează de modalitățile cele mai eficiente pentru a ajunge spre fericire, ei însă pun accentul pe căile chimice [1].

Încă nimeni nu și-a propus să clasifice fericirea în introvertă și extravertă. Nu există încă scale obiective de măsurare a unui concept subiectiv, ci doar încercări. Deci sunt deschise o mie și una de întrebări, răspunsul la care încă este în proces de căutare. Avem pus un fundament, însă tema rămâne în continuare deschisă, așa cum mai are multe mistere ce așteaptă a fi descoperite.

Termenul de *fericire* este aferent celui de *calitate a vieții*, iar măsurând calitatea vieții, putem să presupunem că evaluăm și fericirea. Pe parcursul vieții, noi, oamenii, traversăm diferite vârste, fiecare conținând propriile motive pentru fericire. În ciuda faptului că, în prezent, s-ar părea că oamenii nu au ca scop trăirea propriei vieți, ci doar acumularea de bunuri, s-a demonstrat că starea materială ocupă primul loc pentru atingerea fericirii. Sănătatea, familia, prietenii, relațiile interpersonale, activitatea și practica religioasă – iată cheia fericirii. Astăzi avem cunoscute multe „căi spre fericire” și fiecare și poate alege ce ceea îi este potrivit, dar să nu uităm de consecințe!

Extravertul este comunicabil, sociabil, optimist. El stabilește ușor prietenii și, astfel, are multe cunoștințe. Este activ, dinamic și cu inițiativă, cu ușurință asumându-și rolul de lider. Are încredere în propria persoană și în alții. Este spontan, impulsiv, își pierde ușor stăpânirea de sine și des acționează după impulsul de moment.

Introvertul este tăcut și retras, evită să vorbească despre sine în public. Acest tip își alege prietenii cu grijă, și anume din acest considerent are un număr limitat de prieteni, în relațiile sociale fiind retras. El este serios, ordonat, stăpân pe sine. Rar este interesat de glume sau de veselie, preferând singurătatea.

Majoritatea persoanelor însă (68%) se plasează între acești doi poli, demonstrând trăsături ambivalente, chiar de predomină mai mult o singură caracteristică (sau extravertă sau introvertă) [2].

Prin cercetarea de față s-a constatat că există o corelație semnificativă între extraversiune și starea subiectivă de bine. Cu cât nivelul de extraversiune este mai înalt, cu atât crește și nivelul stării de bine, deci ipoteza s-a afirmat. Extravertii sunt mai predispuși spre a trăi mai intens stările de bine și chiar fericirea. Introvertii au rămas în urmă la acest capitol, dar câștigă în stabilitate. Extravertii mai des și mai intens trăiesc stările de bine și chiar fericirea, în timp ce introvertii trăiesc aceste stări mult mai rar și sub o formă mai puțin intensă, în schimb stabilitatea trăirilor acestora este mai mare în comparație cu extravertii.

Pentru a trăi cât mai des stări de bine și pentru a fi fericiți, extraverții au nevoie de stimulare, sprijin, motivație (laudă, îmbrățișări, surprize); introverții au nevoie de spațiu personal, liniște sufletească și îndeplinirea lucrului plăcut.

Referințe:

1. ANDRE, Ch. ș.a. *Cum să ne exprimăm emoțiile și sentimentele*. București: Trei, 2003, p.91-123. ISBN 973-8291-73-9.
2. DYLAN E. *Emoția – foarte scurtă introducere*. București: BIC ALL, 2005. ISBN 978-973-571-548-9.
3. JUNG, C.G. *Puterea sufletului. Antologie. Descrierea tipurilor psihologice*. București: Anima, 1994, p.142.
4. SELIGMAN, M.E. P. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being*. New York: Atria Books, 2011. ISBN 978-1-4391-9076-0.
5. http://www.wellbeingwizard.com/index.php?option=com_content&task=view&id=570&Itemid=202

*Recomandat
Angela POTÂNG, dr., conf. univ.*

RELAȚIA DINTRE VALORILE PROFESIONALE ȘI TIPURILE DE MOTIVAȚIE LA ADOLESCENȚI ȘI TINERI

Elena PERVUHINA, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Nowadays we talk a lot about personal growth and success. A lot of trainings are made for personal development and achieving success in the fields one works. In his activities there are implicated his motivational forces and his axiological professional system. In our research we tried to determine the relationship between professional values and the motivation to success of adolescents and youngsters.

Schimbările de ordin socioeconomic prezente în perioada contemporană conduc spre înaintarea de noi cerințe față de viitorul specialist. Acestea cauzează schimbări în sistemul axiologic al indivizilor, inclusiv și în cel al formării valorilor profesionale. Mai mulți cercetători au încercat să propună o definiție a termenului de valoare: G.Rocher, P.Popescu-Neveanu, C.Kluckhohn [2, p.16]. Conform lui Newman, valorile profesionale reprezintă „*principalele convingeri care direcționează alegerile noastre în ceea ce privește activitatea de la locul de muncă*” [1, p.2]. Ele sunt responsabile de succesul sau de insuccesul în cadrul activității unui individ și presupun o orientare comportamentală a acțiunilor acestuia.

În perioada adolescenței are loc dezvoltarea imaginii de sine, individul se dezvoltă din punct de vedere moral, apar idei cu privire la viitorul profesional. Acestea vor forma sistemul său axiologic profesional, vor determina orientarea persoanei spre succes sau spre eșec. În cadrul clasificării valorilor, conform lui S.Schwartz [3, p.5-7], este prezentă, în calitate de valoare-scop, realizarea, pe care autorul o determină ca fiind obținerea succesului personal prin demonstrarea propriilor competențe. Această valoare este dependentă de activitatea socială a subiectului și presupune o demonstrare activă a unei performanțe ridicate în activitățile realizate.

În perioada adolescenței și a tinereții are loc dezvoltarea sferei motivaționale a indivizilor prin formarea principiilor morale ce vor deveni motive dominante ale activității. În baza studiilor lui Murray, McClelland, Atkinson, Heckhausen au încercat să determine specificul motivației spre succes, caracteristicile persoanelor cu un nivel ridicat al acesteia și implicațiile acestora asupra comportamentului unei persoane. Astfel, Heckhausen definește motivație spre succes ca fiind „*o încercare de a crește sau păstra la un nivel maximal capacitățile individului față de toate tipurile de activitate la care pot fi aplicate criteriile de succes și realizarea căreia poate, deci, duce spre succes sau spre eșec*” [4, p.205]. La Heckhausen putem observa tendința de a relaționa motivația spre succes cu tipul de sarcină și rezultatul obținut (succes sau eșec). Aceeași idee este prezentă și în lucrările lui McClelland, Atkinson, Clark, care văd motivul succesului legat de acele scopuri, la care poate fi „administrat criteriul de succes” [4, p.17].

Pentru determinarea relației dintre valorile profesionale și motivația spre succes am chestionat un eșantion format din 80 de persoane: 40 sunt elevi ai Liceului cu Profil Real din Chișinău, și au vârsta cuprinsă între 17-20 ani, iar alții 40 – studenții de la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, specialitatea Psihologie, și au vârsta cuprinsă între 19-23 ani. Ca și metode de cercetare a fost folosit Inventarul de valori profesionale, propus de către D.Super. El permite evidențierea a 15 valori profesionale: altruism, estetică, stimulare intelectuală, reușită profesională, independență, prestigiu, conducere, avantaje economice, speranță profesională, ambianță fizică, relații cu superiorii, relații cu colegii, mod de viață, varietate și creativitate. Pentru a determina nivelul motivației spre succes a fost aplicat chestionarul Motivația spre succes, elaborat de T.Ehlers.

În urma aplicării Inventarului de valori profesionale al lui Super, am obținut o clasificare a celor mai cotate valori profesionale prezente în rândul liceenilor și al studenților. Rezultatele sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabel

Manifestarea valorilor profesionale la elevi și studenți

Liceeni	Studenți
1. Mod de viață	1. Mod de viață
2. Avantaje economice	2. Speranța profesională
3. Reușita profesională	3. Ambianța fizică
4. Creativitatea	4. Avantaje economice
5. Ambianța fizică	5. Relațiile cu superiorii

Elevii pun un mai mare accent pe un mod de viață ce corespunde propriilor concepții cu privire la o potențială activitate. Acest mod de viață la ei este corelat și cu câștigurile economice care conduc la orientarea viitorului angajat spre profesiile ce implică o remunerare înaltă. Pe al treilea loc este plasată ca valoare profesională reușita în carieră, ceea ce presupune tendința spre ocuparea unor posturi înalte, această valoare fiind drept o completare pentru valorile ce sunt plasate pe primul loc. Studenții tind spre obținerea unui stil de viață ce corespunde propriilor cogniții, dar și tind spre o asigurare cu bunuri materiale. În cadrul primelor valori profesionale putem observa prezența ambianței fizice, ceea ce denotă ideea necesității unui spațiu confortabil de muncă.

Pentru a determina nivelul motivației spre succes la elevi și la studenți, am folosit chestionarul Motivația spre succes, iar datele obținute indică faptul că la elevi este prezent un nivel ridicat al motivației spre succes (50%), ceea ce presupune o orientare bine definită spre satisfacerea scopurilor și obținerea unor performanțe înalte. De asemenea, ei au înregistrat un nivel mediu al motivației spre succes echivalent cu 30%, ceea ce denotă o oarecare nesiguranță în orientarea în carieră. La studenți nivelul ridicat al motivației spre suc-

ces este mai mic în comparație cu rezultatele obținute de către elevi (40%). Putem concluziona că studenții sunt mai puțin motivați spre obținerea unor succese remarcabile în domeniul ales.

Pentru a determina relația dintre valorile profesionale și nivelul motivației la elevi și studenți am folosit coeficientul de corelație liniară Pearson, obținând un număr de 9 valori profesionale relaționate cu motivația spre succes: conducere, creativitate, independență, ambianță fizică, mod de viață, stimulare intelectuală, prestigiu, reușită profesională și speranță profesională.

Studiul relației dintre valorile profesionale și nivelul motivației spre succes este util în mediul educațional pentru dezvoltarea viitorilor specialiști în domeniu. Pentru organizații este necesar de a cunoaște care sunt valorile profesionale ale angajaților. Studiul acestora permite înțelegerea și prognozarea comportamentului în diferite situații. Spre exemplu, persoanele care pun accent pe relațiile interumane pot părăsi organizația dacă colegii săi pleacă. Alții necesită implicarea creativității și detestă rutina. Dacă fiecare angajat va fi valorizat, iar potențialul său va fi într-o continuă dezvoltare, acest fapt va fi unul benefic pentru companie, salariat și pentru procesul economic, în general.

Referințe:

1. AGBAYANI, J., BENSON, M., WILSON, K. *Professional Values and Ethics* <http://ru.scribd.com/doc/98051641/Professional-Values-and-Ethics-FINAL> [Accesat 01.07.2013]
2. *Psihologie*. Revistă științifico-practică. http://www.psihologie.key.md/wp-content/uploads/2011/09/Psihologie_3_2011.pdf
3. SCHWARTZ, S. *An overview of the Schwartz theory of basic values*. 2012. ISBN 978-0-9845627-0-1. [Accesat 01.07.2013]
4. ХЕКХАУЗЕН, Х. *Мотивация и деятельность*. 2-е Изд. СПб.: Питер; Москва: Смысл. 2003. 860 с.

*Recomandat
Angela POTÂNG, dr., conf. univ.*

MANIFESTĂRI ALE STIMEI DE SINE LA ADOLESCENȚII CU DEVIANȚĂ ȘCOLARĂ

Olga EDU, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

In this article we analyze the self esteem of adolescents with deviant behavior at school. Our purpose was to establish how the self esteem of teenagers influences their academic results and behavior. The hypothesis from which we started our research was that adolescents that break some rules in school have a different level of self esteem than the teenagers with a correct behavior.

Devianța școlară desemnează, în sens general, ansamblul comportamentelor care încalcă sau transgresează normele și valorile școlare. În literatura de specialitate se folosesc, cu semnificații apropiate de cea a conceptului de „devianță școlară”, o varietate de termeni: indisciplină, rezistență școlară, delincvență juvenilă, inadaptare școlară, tulburare de comportament.

Devianța școlară este un fenomen actual în Republica Moldova și este mult mai accentuată în învățământul urban. Statisticile demonstrează că școlile din centrele orașelor care își concentrează serios atenția asupra menținerii ordinii și a disciplinei, asupra dezvoltării caracterului și a responsabilității elevilor, precum și asupra excelenței școlare, au un nivel sensibil mai scăzut de nereușite și de abandonuri școlare.

Fiind un caz particular al comportamentului deviant, devianța școlară este analizată în literatura de specialitate prin prisma unor alte concepte, cum ar fi: abandonul școlar, absentismul școlar, violența școlară sau chiar delincvența juvenilă. Aceste concepte devin fenomene ce au căpătat o largă răspândire în mediul școlar îndeosebi în ultimele două decenii (și reprezintă abateri, mai mult sau mai puțin grave, de la normele de conduită școlară). Prin conținutul, dar mai ales prin consecințele lor, aceste fenomene au afectat în mod serios calitatea învățământului în acele instituții școlare în care ele au scăpat de sub control.

Unul din motivele devianței școlare este stima de sine inadecvată. Legătura absentismului cu stima de sine oferă o mulțime de interpretări foarte complexe și diferite. Prin cercetarea acestei probleme încercăm să surprindem în ce măsură aceste două dimensiuni, una definitorie pentru personalitate, iar cealaltă ca exteriorizare comportamentală, se influențează reciproc. Unele studii denotă că elevii cu stimă de sine scăzută sunt mai tentați să absenteze, întrucât simt că nu pot face față cerințelor școlii, sau nu se pot confrunta cu colegii, dacă nu cumva acest nivel scăzut al stimei de sine nu l-a făcut să fie ușor de manipulat și atras spre un grup cu comportamente deviante sau antisociale. Alte studii au indicat faptul că și elevii cu stimă de sine crescută recurg la chiul și absentism.

Relațiile dintre absentism și stima de sine sunt deosebit de complexe și necesită o atenție sporită în mediul educațional, pentru că atât conduita deviantă, cât și dimensiunea personalității sunt deopotrivă importante pentru viitorul

tânărului și integrarea lui socioprofesională. Tocmai aceste relații și modul în care pot fi influențate constituie tema studiului prezent, încercând să justifice influențele reciproce dintre cele două, sau ce factori care se constituie în cauze ale absentismului și nereușitei au repercusiuni asupra stimei de sine.

Una din primele funcții și cea mai evidentă a stimei de sine vizează capacitatea elevului de a se implica în mod eficient într-o activitate. Majoritatea studiilor subliniază că subiecții cu stimă de sine scăzută se implică cu multă prudență și reticență în activități; ei renunță mai repede în caz de dificultate, suferă mai mult de procrastinare (tendința de a ezita și a lăsa pe mai târziu orice luare de decizii), iar subiecții cu stimă de sine înaltă, din contra, iau mai rapid decizia de a acționa și perseverează mai mult în fața obstacolelor.

Persoanele cu stimă de sine scăzută vor întreprinde puțin, din frica de a eșua și, prin urmare, obțin mai puține reușite și merite.

Pentru a determina nivelul stimei de sine la adolescenții eșantionului experimental a fost aplicată Scala Rosenberg, care arată trei niveluri ale stimei de sine: redusă, adecvată și ridicată.

În urma aplicării acestei scale la grupul de elevi cu prezență și reușită școlară, am obținut următoarele rezultate: adolescenții cu prezență și reușită școlară au preponderent o stimă de sine adecvată (56%). Totodată, observăm că nu există niciun elev cu stimă de sine înaltă, astfel 44% au demonstrat un nivel redus al stimei de sine. Totuși, diferența dintre aceste două nivele (adecvat și redus) nu este semnificativă.

Aceași scală aplicată grupului de elevi cu devianță școlară a adus următoarele rezultate: adolescenții cu comportament deviant au o stimă de sine adecvată – 72%, restul 28% – revine nivelului redus al stimei de sine. Însă spre deosebire de eșantionul elevilor cu comportament adecvat, există o mare diferență între aceste două nivele. Astfel, este evident faptul că printre adolescenții cu comportament deviant există mai mulți elevi cu stimă de sine adecvată decât cu stimă de sine redusă.

Luând în considerare rezultatele sus-menționate, prezentăm diferența de stimă de sine dintre cele două eșantioane.

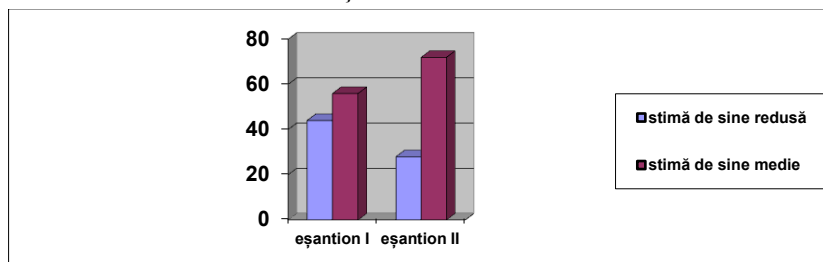

Fig. Diferența de niveluri ale stimei de sine dintre elevii cu prezență și reușită școlară (eșantion I) și elevii cu devianță școlară (eșantion II)

Observăm că există diferență între stima de sine a adolescenților cu devianță școlară și stima de sine a adolescenților cu comportament moral acceptat în societate.

În urma aplicării testului *Rosenberg* de măsurare a stimei de sine pe un grup de 50 elevi din clasele liceale și elaborării histogramei cu interpretarea completă a datelor, putem face concluzii vizavi de nivelul stimei de sine la adolescenții care manifestă devianță școlară și la adolescenții cu comportament nondeviant.

Aceste rezultate arată că, de fapt, elevii cu comportament deviant au o stimă de sine mai adecvată în raport cu elevii cu comportament școlar nondeviant. Astfel, ajungem la concluzia că elevii cu prezență și reușită școlară folosesc nota mare drept mecanism de apărare pentru o imagine de sine inadecvată și pentru a ascunde complexele cu care se confruntă.

În această situație, considerăm că un program psihopedagogic axat pe dezvoltarea conștiinței adolescentului față de propria persoană și propria carieră; organizarea procesului de instruire axat pe personalitatea elevului; stabilirea parteneriatului școală-familie vor contribui la depășirea situației de eșec și abandon școlar.

Referințe:

1. COSMOVICI, A., IACOB, L. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1999.
2. NEDELCEA C. *Optimizarea comportamentului între educație și psihoterapie*. București: Sper, 1999.

*Recomandat
Maia ȘEVCIUC, dr., conf. univ.*

REPERE METODOLOGICE ALE MONITORIZĂRII CALITĂȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN COLEGII

Margareta VÎRLEZANU, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Orientation of the Republic of Moldova towards building a democratic society based on knowledge and informatization requires a prosperous educational system, open and efficient, competitive, that in the new historical social conditions becomes a priority factor in human and social development, a subsystem through which society stimulates, directs, controls the development process. The need for quality education according to social and individual requirements involves a new vision of educational management, a new vision on the concept of monitoring the process of education.

Orientarea Republicii Moldova spre edificarea unei societăți democratice bazate pe cunoaștere și informatizare necesită un sistem de învățământ prosper, deschis și performant, competitiv, care în noile condiții social istorice devine factorul prioritar în dezvoltarea umană și socială, subsistem cu care societatea stimulează, dirijează, controlează procesele dezvoltării. Nevoia de corespundere a calității educației cerințelor sociale și individuale implică o nouă optică asupra managementului educațional, se implică o nouă viziune privind conceptul de monitorizare a procesului de învățământ.

Elaborarea și implementarea sistemului calității în unitatea de învățământ presupune crearea și funcționarea unui sistem de monitorizare viabil, apt să contribuie prin acțiunile sale specifice la creșterea calității educației. Sarcina monitorizării constă în a întreprinde reacțiile, urmările, procesele ce au loc în reforma învățământului, evidențiind în mod obiectiv acele ce țin de domeniul funcționării învățământului în societate, impactul lor asupra proceselor sociale, natura, dinamica și direcția cărora poate avea o influență esențială asupra vieții sociale.

Monitorizarea este o funcție managerială de observare și control, în sens generic, și de evaluare a procesului de formare și oferire de consultanță pentru eficientizarea acțiunilor și aplanarea deficiențelor, un „leadership” de coordonare a resurselor umane cu toate consecințele din relația formator/monitor ca o coordonare a aplicării concrete a în școală, având un caracter complex și interdisciplinar ce permite prin acțiunile sale specifice să contribuie în mod real la procesul de asigurare a calității educației.

Metodologia de monitorizare a asigurării calității educației în instituțiile de învățământ are drept referință structura generală de funcționare cibernetică a acestei instituții și conceptul de asigurare a calității educației.

În baza cercetărilor lui Ș.Iosifescu, S.Cristea, V.Cojocaru ș.a., s-a stabilit corelația dintre metodologia asigurării calității educației și cadrul metodologic de monitorizare a asigurării calității educației.

Conceptualizarea monitorizării din perspectiva calității educației a permis să determinăm cadrul metodologic de monitorizare a asigurării calității educației în colegii, care are un caracter sistemic, integrativ, dinamic prin bazele sale

teoretice și de aplicare în domeniu cu deschidere spre noi direcții de cercetare, este prospectiv și multifuncțional prin descrierea și aplicațiile sale.

Evaluarea calității trebuie concepută ca o cale de perfecționare ce presupune o strategie globală asupra formării competențelor la elevi în contextul exigențelor timpului. Construirea unui sistem credibil și valid de evaluare a cunoștințelor și competențelor elevilor presupune mai multe activități, printre care: elaborarea standardelor educaționale; determinarea metodelor și instrumentelor de evaluare adecvate; crearea unei baze de analiză și prelucrare a rezultatelor evaluării; monitorizarea și furnizarea informației vis-à-vis de performanțe; elaborarea setului de materiale metodologice privind evaluarea.

În acest context ne-am propus elaborarea unui sistem de acțiuni în vederea monitorizării calității învățământului în colegii (pe baza Colegiul Național de Medicină și Farmacie „Raisa Pacalo”), elaborând un program de evaluare a competențelor specifice la disciplina *Asistența medicală în chirurgie*. Scopul pe care ni l-am propus constă în evidențierea nivelului de dezvoltare a competenței de integrare în societate al elevilor din CNMF, pornind de la ipoteza că competența de integrare în societate poate fi dezvoltată în procesul educațional, dacă este folosit efectiv potențialul curricular și eforturile cadrelor didactice. Am realizat o cercetare cu caracter constatativ, investigând un lot de 124 de subiecți, constituit din două eșantioane independente. Primul eșantion conține 62 de elevi de la anul întâi, iar cel de-al doilea eșantion – același număr de elevi de la anul doi. Ambele loturi prezintă caracteristici similare în ceea ce privește vârsta, sexul. Testarea s-a efectuat la început și la sfârșit de an școlar. Am ales grupuri de la anul întâi și de la anul doi de studiu pentru a face analiza comparativă în realizarea finalităților educaționale.

Ca exemplu aducem rezultatele cu privire la cunoașterea responsabilităților asistentului medical în sectorul primar de sănătate, prezentate în tabelul și în figura redată în cele ce urmează.

Din analiza rezultatelor se observă că nivelul este mai înalt la sfârșit de an și la elevii anului doi de studiu.

În urma cercetărilor efectuate se constată că orice profesor poate produce o schimbare considerabilă în procesul de predare-învățare-evaluare cu scopul dezvoltării tuturor capacităților și cultivării fiecărui elev încredere în propriile forțe.

Astfel, putem menționa că învățământul în colegii va fi de calitate dacă va implica un sistem de monitorizare care să urmărească îndeplinirea standardelor educaționale, a obiectivelor preconizate la toate nivelele procesului didactic prin monitorizarea tuturor resurselor.

Cadrul conceptual-metodologic al sistemului de monitorizare, elaborat din perspectiva asigurării calității educației în fiecare colegiu, este un produs al cercetării, are caracter sistemic și integrativ, este dinamic și continuu prin bazele sale teoretice și de aplicare, cu deschidere spre noi direcții de cercetare, este prospectiv și multifuncțional prin descrierea și aplicațiile sale.

Cunoașterea responsabilităților asistentului

Grupa	Nr. de elevi care au răspuns corect		Raportul procentual	
	la început de an	la sfârșit de an	la început de an	la sfârșit de an
101	9	16	30%	53%
106	11	17	34%	53%
206	18	27	54%	81%
207	15	22	51%	75%

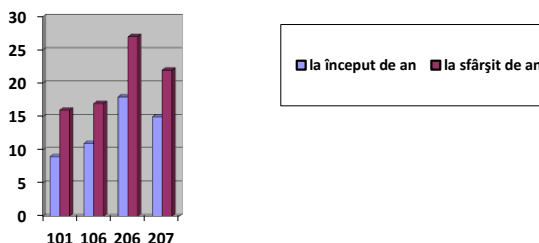

Fig. Nivelul de cunoaștere a responsabilităților a/m în sectorul primar de sănătate

Experimentul pedagogic și practicile educaționale confirmă că monitorizarea-evaluarea trebuie concepută ca o cale de perfecționare a procesului educațional și presupune o strategie globală asupra formării competențelor la elevi.

Referințe:

1. Asigurarea calității în educație/Ministerul Educației și Cercetării. În: *Documente privind evaluarea instituțională a unităților/instituțiilor de învățământ preuniversitar/studiu introd. și bibliografia de lector sup. dr. G.Felea. Galați: Școala Gălățeană, 2005, vol.I. 195 p.*
2. BACIU, S., GRÎU, E. Standarde de competență pentru funcția de director al instituției de învățământ. În: *Unitatea de învățământ: Management educațional. Chișinău, 2002, p.52-62.*
3. BUCUN, N., GUȚU, V., MUSTAȚĂ, S. *Bazele științifice ale învățământului în Republica Moldova.* Chișinău: Editura Prometeu, 1997. 399 p.
4. CARTALEANU, T., CÔSOVAN, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. (coord.) ș.a. *Formarea de competențe prin strategii didactice interactive.* Chișinău: Centrul Educațional PRO Didactica, 2008. 202 p.
5. IOSIFESCU, Ș. (coord.) *Managementul educațional pentru instituțiile de învățământ.* București: I.Ș.E., MEC, 2001. 368 p.
6. JUC, N. *Monitorizarea în școală din perspectiva calității educației.* Chișinău: S.n., Î.S.F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2010. 203 p.
7. ТРЕТЬЯКОВ, П.И. *Оперативное управление качеством образования в школе.* Москва: Издательство «Скрипторий 2003», 2005. 568 с.

Recomandat

Maia ȘEVCIU, dr., conf. univ.

REPREZENTAREA SOCIALĂ A BANILOR LA TINERI

Natalia CARP, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

The study presents some theoretical syntheses on the theme of social representation of money to young people from temporarily disintegrated families – a current theme, dictated by the extent of migration and mobility in all directions. Money is an important aspect of everyone's life, for these reasons, it is necessary for each of us to understand the limits and the possibilities that can achieve this tool and its importance to the well-being of each of us.

Nu este nevoie să fii cercetător pentru a observa poziția banilor în sistemul valorilor umane. Deși nu este decât un obiect creat de oameni, este asociat cu noțiuni abstracte, precum libertate, securitate, încredere sau dragoste. Este o pseudovaloare care, în contextul Republicii Moldova, „ține” părinții departe de copii și pune în pericol stabilitatea familiei. Fenomenul migrației forței de muncă generează schimbare atât la nivel sociocultural, cât și psihologic, astfel, ne-am propus să identificăm aceste schimbări produse de migrația părinților asupra reprezentării sociale a banilor la copii (scopul) și ne așteptăm ca reprezentarea să conțină mai multe elemente afective comparativ cu restul tinerilor (ipoteza). Respectiv, obiectul cercetării noastre îl constituie reprezentarea socială a banilor la tineri. Teoriile de bază utilizate în cadrul cercetării sunt teoriile reprezentării sociale (S.Moscovici, J.C. Abric, P.Moliner, Roussiau și Bonardi etc.) și teoria lui Goldberg și Lewis privind atitudinile față de bani. Metodele utilizate au fost tehnica asociațiilor libere și chestionarul de stabilire a atitudinilor față de bani, pe care le-am aplicat asupra a 103 subiecți cu vârsta cuprinsă între 20 și 24 de ani, dintre care 61 de tineri au constituit grupul cu părinți aflați în țară și 42 – grupul cu părinți angajați peste hotarele țării, în medie, deja de 10 ani. La peste 60% din acești tineri este plecată la muncă mama. În urma aplicării cuvântului inductor al asociației libere am obținut categoriile: necesitățile vieții cotidiene, satisfacție, influență socială, mărunțelul discordiei, unitate monetară și dezvoltare.

Reprezentarea socială a banilor la grupul de tineri din familii temporar dezintegrate conține în nucleul central atât categoria „necesitățile vieții cotidiene”, dar și unele elemente cu statut ambiguu la celălalt grup, precum satisfacția, care include plăcere, confort, distracție, fericire, obiecte de lux și accesorii, posibilități de a călători sau odihnă și categoria „influență socială”, care include încrederea în sine, statutul, puterea, mândria, independența. În sistemul periferic, de asemenea, identificăm categoria „dezvoltare”, cu statut ambiguu fiind categoriile „mărunțelul discordiei” (nedreptate, probleme, ceartă, rău, nefericire, vicii, tristețe, responsabilitate, discriminare, egoism, efort, lăcomie) și banii ca „unitate monetară” (obiect de schimb, bancnote, economii, depozit bancar, avere, monedă).

Astfel, tinerii cu unul sau ambii părinți angajați peste hotarele țării percep banii ca fiind necesari întreținerii, dar și ca element care condiționează satisfacția și statutul social, în timp ce tinerii cu ambii părinți aflați în țară consideră banii un instrument pentru a-și asigura satisfacerea necesităților vieții cotidiene.

La chestionarul de stabilire a atitudinilor față de bani am identificat diferențe între atitudini și comportamente în raport cu banii, cât și aspecte împărțite de ambele grupuri de tineri. Astfel:

- aproape în unanimitate, tinerii consideră că în țara noastră este obișnuit ca oamenii să se compare între ei după bani, și puțin peste 10% consideră că salariul unei persoane vorbește de la sine despre inteligența sa;
- aproape jumătate din tineri se simt inferiori celor ce au mai mulți bani, și până la 20% se simt superiori celor care au mai puțini bani decât ei.

În ce privește diferențele:

- tinerii cu părinți plecați peste hotare deseori procură produse sau lucruri de care nu au nevoie doar fiindcă sunt la reduceri sau „doar pentru a impresiona pe alți oameni”, respectiv „cheltuiе mai ușor banii pentru alții, decât pentru sine” și „își „cumpără” prietenia, fiind foarte generoși cu persoanele care vor să-i placă”. „Cheltuiesc mai mulți bani pentru ei înșiși atunci când au o dispoziție depresivă”, și cu 10% mai mult se ceartă cu partenerul din cauza banilor;

- comparativ cu tinerii ai căror părinți se află în țară, care demonstrează o rezervare în ceea ce privește cheltuirea banilor, lor „nu le place să împrumute bani de la cineva decât doar în cazul unei extreme necesități” și „sunt mândri de abilitatea lor de a economisi bani”, „nu dau bani la cerșetori”, au mai puține „dificultăți în a lua decizii despre cum să cheltuiască banii, indiferent de sumă” și consideră că dețin controlul asupra situației lor financiare.

Stabilim că reprezentarea socială a banilor la tinerii cu părinți angajați peste hotare conține mai multe elemente afective, ei fiind mai relaxați în ce privește cheltuirea banilor, comparativ cu tinerii ai căror părinți muncesc în țară, care sunt responsabili vizavi de gestionarea banilor, iar reprezentarea lor conține mai multe elemente pragmatice. La formarea acestor conduite au contribuit elementele conținute în reprezentarea banilor (conform teoriilor reprezentării sociale). Banii pentru tinerii din familii temporar dezintegrate sunt substituit al dragostei părinților, care devin în această situație „negustori de dragoste” (conform teoriei lui Goldberd și Lewis), iar din perspectivă psihanalitică, banii asigură controlul și securitatea, astfel tinerii cu părinți angajați în afara țării percep banii ca instrument de diminuare a anxietății cauzată de lipsa părinților.

*Recomandat
Rodica PASCARI, lector universitar*

STUDIUL ASUPRA CALITĂȚII VIEȚII LA PERSOANELE DE VÂRSTA A III-A

Doina LUPU, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

The aim of the research: is to study the dimensions of quality of life at older people from families and those who are institutionalized in asylums. This was achieved through the following objectives: by reviewing the literature regarding the quality of life, defining the concepts of quality of life and life satisfaction, identifying particularities of the age to older persons, analyzing the factors influencing quality of life at older people.

În natură totul e supus influenței timpului, printre care și organismul omului. De aceea bătrânețea este inevitabilă pentru tot ce este viu. În perioada dată au loc un șir de schimbări fizice și intelectuale, iar reacțiile omului care îmbătrânește sunt cele mai diferite.

Situațiile problematice, legate de schimbarea ritmului de viață, influențează negativ asupra calității vieții bătrânilor. Din acest punct de vedere este necesar și util de studiat etapa de dezvoltare a vârstei de regresie și nu în ultimul rând calitatea vieții la persoanele în etate.

Imaginea bătrâneții care este vehiculată într-o anumită societate este extrem de importantă pentru modul în care persoanele de vârsta a treia sunt percepute de către ceilalți, precum și pentru imaginea lor de sine. În societatea noastră, bătrânii sunt percepuți prin prisma mai multor stereotipuri. Părerile oamenilor despre persoanele în vârstă sunt cele mai variate, fie pozitive, sau negative, care determină atitudinea față de ei în societate.

În literatura științifică se aduc drept exemple opiniile iluzorii, fondate pe șabloane negative, pozitive de apreciere. Un model din stereotipurile negative se prezintă astfel [4, p.219, 220]:

1. Majoritatea bătrânilor sunt săraci.
2. Unii trăiesc de azi pe mâine, din cauza inflației.
3. Oamenii în vârstă, de regulă, sunt slabi și bolnavi.
4. Au nevoie de ajutor.
5. Îndeplinesc cu greu lucrul. Capacitatea de muncă, productivitatea, motivația, posibilitatea de a percepe noul și activismul creator este mai redus, decât la tineri. Ei sunt supuși mai ușor unor accidente.
6. Gândesc mai greu și memoria lor este mai slabă. Este mai redusă și capacitatea de instruire.
7. Deseori sunt rigizi și dogmatici. Mulți dintre ei s-au împotmolit în ocupațiile lor, dar nu sunt în stare să îmbrățișeze altele.
8. Trăiesc într-o izolare socială și suferă de singurătate. Unii se află în aziluri.
9. Nivelul intelectual al oamenilor în etate este cu mult mai inferior decât la majoritatea populației.

Stereotipurile se pot baza și pe opinii pozitive. De exemplu:

1. Este categoria de populație destul de înstărită. Cei care lucrează îi asigură cu pensii și ajutoare.

2. Sunt o potențială forță politică. Ei au drept de vot și participă activ la alegeri. Ei sunt uniți și mulți.

3. Intră ușor în relații cu oamenii. Sunt buni și respectuoși.

4. Sunt maturi în judecată, raționament. Au experiență de viață și înțelepciune. Sunt interesați.

5. Au răbdare să asculte oamenii și sunt destul de îngăduitori față de copii.

6. Manifestă bunătate și generozitate față de copiii proprii și față de nepoți.

Azilurile pentru bătrâni sunt preocupate mai mult de îmbunătățirea serviciilor de întreținere a sănătății fizice, de asigurarea existenței și nu prea sunt orientate spre aceea ca omul să se bucure de viață. Din acest motiv am ales să analizăm calitatea vieții la bătrânii instituționalizați și a celor ce sunt domiciliați.

Referitor la Republica Moldova, aprecierea calității vieții reflectată prin nivelul de trai este foarte dificilă din cauza lipsei unor date statistice veridice pe majoritatea criteriilor enumerate și, în primul rând, a numărului și componenței populației.

Cercetarea dată se bazează pe teoria Universalistă [1, p.87-88], potrivit căreia se consideră că sistemul criteriilor de evaluare este universal, același pentru toți oamenii, pentru toate perioadele și localitățile. Dacă acestea ar varia, o comparație directă a calității vieții din diferite societăți nu ar avea sens. Teoria lui A.Maslow „Ierarhia necesităților în contextul dezvoltării umane [Ibidem, p.95-100] reprezintă un alt exemplu de abordare a omului din perspectiva fundamentelor elementare, biologice ale existenței sale, precum și a manifestărilor calitativ specifice la cel mai înalt grad omului.

Ipoteza cercetării: se presupune că bătrânii care stau acasă apreciază calitatea vieții lor ca fiind mai înaltă decât cei care sunt instituționalizați în aziluri.

Conceptul de calitate a vieții este abordat multidimensional. Se referă la standardul de viață al populației, luând în calcul următoarele aspecte: situația economică a gospodăriei, locuirea și calitatea habitatului, nivelul de educație și starea de sănătate, condițiile de muncă, timpul liber, relațiile sociale. Satisfacția față de viață se construiește prin raportarea la domeniile vieții: familie, loc de muncă, sănătate, educație, venituri, viață socială, și este filtrată de experiență, valori, așteptări [3, p.171].

Calitatea vieții este înțeleasă ca „semnificația pentru om a vieții sale, rezultat al evaluării globale, din punctul de vedere al persoanei umane, a propriei vieți” [2, p.7].

În cercetare au participat 2 grupe de subiecți:

✓ I grup – 30 de bătrâni cu domiciliul în familie, dintre care 15 bărbați și 15 femei, cu vârsta cuprinsă între 60 și 88 de ani.

✓ II grup – 30 de bătrâni instituționalizați în azil, dintre care 15 bărbați și 15 femei, cu vârsta cuprinsă între 60 și 84 de ani. Bătrânii instituționalizați sunt din azilul din satul Bădiceni, raionul Soroca.

Evaluarea calității vieții la persoanele în etate s-a realizat prin intermediul chestionarului de măsurare a calității vieții persoanelor pensionate, care este alcătuit din 22 de întrebări ce se referă la 4 subscale: satisfacția față de viață, adaptabilitatea, intercomunicarea, stres.

Pentru a verifica dacă ipoteza se infirmă sau se afirmă am aplicat metoda de prelucrare a datelor statistice – criteriul t-Student, la scalele chestionarului de măsurare a calității vieții.

Tabel

Rezultatele obținute în urma aplicării metodei de prelucrare a datelor statistice-criteriul t- Student, la scalele chestionarului de măsurare a calității vieții

	Satisfația față de viață		Adaptabilitatea		Intercomunicarea		Stresul	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Bătrânii domiciliați/ bătrânii instituționalizați	1.853	nesem	0.701	nesem	1.601	nesem	1.702	nesem
Femei domiciliate/ femei instituționalizate	1.826	nesem	0.427	nesem	1.785	nesem	0.117	nesem
Bărbați domiciliați/ bărbați instituționalizați	0.825	nesem	0.562	nesem	0.392	nesem	2	nesem
Femei domiciliate/ bărbați domiciliați	0.523	nesem	0.057	nesem	0.36	nesem	0.103	nesem
Femei instituționalizate/ bărbați instituționalizați	1.268	nesem	0.044	nesem	1.649	nesem	2.019	nesem

Analiza statistică realizată pe eșantionul nostru evidențiază că nu există diferențe în aprecierea calității vieții bătrânilor cu domiciliul în familie și a celor instituționalizați, deoarece conform valorilor variabilei *t* (repațiția Student), rezultatele obținute nu sunt semnificative. Prin urmare, putem afirma că ipoteza se infirmă.

Referințe:

1. MILICENCO, S. *Dimensiuni conceptuale ale calității vieții*. Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2006.
2. PLEȘA, R., ROTARIU, T. *Aspecte ale calității vieții persoanelor vârstnice pensionate din Valea Jiului*. Teză de doctorat. Cluj-Napoca: Universitatea „Babeș Bolyai”, 2011.
3. POP, C. Calitatea vieții în România. În: *Revista Calitatea vieții*, XVIII. București, nr 1-2, 2007, p.169-197.
4. TROFĂILĂ, L. *Psihologia dezvoltării*. Chișinău: SA „Tipografia Reclama”, 2009.

Recomandat
Angela POTĂNG, dr., conf. univ.

ASIGURAREA CALITĂȚII PROCESULUI DE PREDARE- ÎNVĂȚARE-EVALUARE DIN PERSPECTIVĂ MANAGERIALĂ

Vera DOLGHI, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

The article summarizes the thesis of master and highlights the role and the need for quality in education at the educational institution. Here we argue the need for quality teaching - learning - assessment process from managerial perspective, stating the reasons underpinning education quality assurance.

The conclusion that emerges from studying this article targets skills, managerial skills of school manager and recommendations proposed in the research.

Asigurarea calității educației capătă astăzi prioritate în învățământ, fapt care demonstrează că se acordă tot mai multă atenție calității procesului de predare-învățare-evaluare în instituțiile de învățământ preuniversitar. Această calitate este asigurată de coalizarea mai multor factori, dintre care un rol important îl are managerul instituției de învățământ.

„Asigurarea calității procesului de predare-învățare-evaluare din perspectivă managerială” reprezintă o problemă de o importanță majoră în domeniul educațional, deoarece managerul este cel care coordonează cu cadrele didactice, cu partenerii educaționali și părinții pentru asigurarea calității în școală, în favoarea elevului. Acest lucru presupune cunoașterea îndeaproape a elevului, a culturii, a capacităților și înclinațiilor sale către anumite domenii; reprezintă strategia actuală care oferă posibilitatea de a răspunde cerințelor și nevoilor sale de cultură, precum și de a-l evalua corect. Aici, putem menționa, că cheia spre calitatea învățământului din instituțiile date constă în termenul „adaptare”: o adaptare la vârsta elevilor – clientul central al procesului de PÎE, la stilurile lor de învățare, la valorile societății, la nevoile elevilor și perspectivele lor de viitor.

Înstituția de învățământ este organizația furnizoare de servicii educaționale, care are datoria de a asigura predare, învățare și evaluare de calitate, pentru a contribui la dezvoltarea personală și profesională a elevilor, la bunăstarea și dezvoltarea lor.

Calitatea și asigurarea educației nu se întâmplă, nu este opțională, ci este o cerință imperativă a timpului pe care îl trăim din motivul: **Moral* – elevii sunt cei cărora trebuie să li se asigure o educație care să fie „cea mai bună. **Contextual* – școlile sunt într-o interacțiune dinamică și neîntreruptă cu societatea și comunitatea cărora le aparțin. Contextul în care acestea își desfășoară activitatea este într-o continuă luptă pentru calitate, ceea ce impune pentru toate instituțiile o creștere a interesului pentru calitate. **Supraviețuire* – societatea de azi este una concurențială, astfel, dacă instituția de învățământ se axează în procesul de PÎE pe calitate, atunci ea poate face față concurenței și câștigă loc de frunte în societate. **Responsabilitate* – instituțiile de învățământ sunt impuse în mod constant aprecierii și evaluării celor pe care îi ser-

vește: elevi, părinți, comunitate, societate. Aici evidențiem faptul că conținutul conceptului de calitate este determinat de valorile societății în care funcționează sistemul de educație, adică de scopurile și politicile educaționale. Valorile care pot fundamenta definiția calității educației sunt: democrația, umanismul, echitatea, autonomia intelectuală și morală, calitatea relațiilor interpersonale etc.

Cercetarea dată a permis să evidențiem că calitatea procesului de PÎE constituie un pilon al educației ce poate fi definit ca un ansamblu de acțiuni realizate eficient, calitativ, împreună și pentru elev, în scopul de a-i satisface nevoile, a-i determina aspirațiile sale, a-i forma și dezvolta competențele necesare integrării în societate. Astfel, putem menționa că calitatea educației reprezintă nivelul de satisfacție pe care îl oferă eficacitatea ofertei educaționale, din cadrul instituției de învățământ, elevului – acesta fiind beneficiarul direct al serviciului educațional prestat, și calitatea serviciului educațional este definită de elevi, părinți, comunitate și nu de cadrul didactic sau manager. Când discutăm despre oferta educațională a școlii ne raportăm la două aspecte, deopotrivă importante. (1) Discutăm despre componentele acesteia: nivelurile și formele de învățământ, programul școlii, infrastructura școlară, curriculumul, activitățile extracurriculare, serviciile de suport etc. (2) Ne referim la toate activitățile și procesele care contribuie la implementarea acesteia, de la o lecție concretă până la decizii cu privire la acțiunile desfășurate la nivelul comisiilor metodice, de la o vizită împreună cu elevii la muzeu, până la cele mai importante decizii manageriale, de unde și desprindem ideea că calitatea în procesul de predare-învățare-evaluare este și trebuie să fie asigurată de către managerul instituției.

Definirea cât mai completă a problematicii calității proceselor educaționale presupune analiza detaliată, în funcție de particularitățile fiecărei categorii de activitate, atât a nevoilor clienților, a așteptărilor și a modului de percepere de către aceștia, cât și a serviciilor educaționale. În egală măsură, calitatea este influențată de maniera în care aceasta este percepută de manageri și de personalul didactic. Managerul instituției de învățământ nu este neapărat în același timp perceput ca și lider, iar când influența celorlalți constă în principal în valorificarea personalității, atunci putem vorbi de leadership. În cadrul unei instituții de învățământ, influența managerului – lider va fi dependentă de tipul de putere pe care acesta îl poate exercita asupra altor oameni. Astfel, competențele unui bun manager de școală țin mai puțin de cunoștințe procedurale, decât de valorile asumate și de voința puternică ce solicită angajamente și credințe la fel de puternice.

Managerul unei școli trebuie să dea dovadă de vocație și de aptitudini manageriale ca: *intelectuale* – gândire logică, capacitate de conceptualizare, capacitate de a diagnostica; *antreprenoriale* – capacitatea de decizie, proactivitate; *socioemoționale* – autocontrol, spontaneitate, obiectivitate, adaptabilitate

etc.; *interpersonale* – încredere, centrare pe dezvoltarea celorlalți și axarea pe necesitățile beneficiarilor, astfel se poate de vorbit despre el ca furnizor de condiții necesare pentru asigurarea calității în cadrul instituției de învățământ.

Managerul trebuie să stabilească și să mențină cele mai înalte standarde de demnitate și moralitate; prin ținută, maniere, morală, o combinație între substanță și stil de a conduce la o înaltă performanță și un moral ridicat în cadrul instituției; să fie diplomat în relațiile cu angajații, ferindu-se de jigniri și ironizări; să fie prezent și apropiat de angajații lui și să aibă grijă de aceștia. El trebuie să se afle în mijlocul oamenilor, să obțină reacția de feedback la problemele școlii. De asemenea, managerul trebuie să creadă în intuiția lui și să fie capabil de a avea încredere în cadrele didactice și în colectivul de părinți.

Recomandările pentru managerii ÎÎ, privind asigurarea calității procesului de PÎE, ar fi: aplicarea principiilor managementului calității în întreaga activitate a gimnaziului, atât didactică, cât și extradidactică; crearea unei comisii de asigurare și monitorizare a calității în cadrul gimnaziului cu implicarea specialiștilor de la Direcția Raională Învățământ, Tineret și Sport; motivarea personalului didactic, cât și a părinților în implicarea activă, cu suflet, în scopul dezvoltării personalității elevului și să-l instruiască să învețe; centrarea pe prevenirea apariției abandonului școlar, din partea elevilor din familii social-vulnerabile; definirea caracteristicilor de calitate pentru toate domeniile organizaționale din cadrul gimnaziului; implicarea tuturor angajaților în procesul de asigurare și îmbogățire a calității serviciului educațional prestat în gimnaziu; considerarea calității ca mijloc de creștere a satisfacției clientului – elevului; monitorizarea sistematică a calității educației în gimnaziu, deoarece ea va contribui semnificativ la rezultatele obținute ulterior de elevi.

Referințe:

1. BACIU, S. *Managementul instituției școlare. Ghid de formare profesională a cadrelor didactice*. Chișinău: Știința, 2007.
2. BACIU, S. Standarde profesionale pentru funcția de director al instituției de învățământ. În: *Revista Didactica Pro*. Chișinău, 2001, nr.6(10), p.7-11.
3. BOICO, M. *Un reper sigur – educația de calitate în mediul rural*. Chișinău, 2006.
4. COJOCARU, V.G. *Calitatea în educație „Managementul calității”*. Chișinău: I.S.F.E. Tipografia Centrală, 2007. 268 p.
5. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Optimizarea calității educației prin promovarea rețelelor de colaborare între instituțiile de învățământ*. Chișinău: Pro Didactica, 2004. 62 p.
6. GORAȘ-POSTICĂ, V., CHEIANU D. *Relația școală – familie pentru calitate în educație*. Chișinău, 2010. 56 p.

Recomandat
Viorica GORAȘ-POSTICĂ, dr., conf. univ.

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR DE COMUNICARE ȘI NEGOCIERE EDUCAȚIONALĂ LA MANAGERII INSTITUȚIILOR PREUNIVERSITARE

Rodica MAFTEUȚA, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Educational management is centered on the human dimension and uses communicative and negotiative strategies. Management functions can be achieved only through communication and negotiation that provides interpersonal relationships in school. The communicative competence and negotiation provide the power of communication and negotiation, as a result of the knowledge, skills, abilities, attitudes that helps manager fulfill his function. Educational communication and negotiation competences development to school managers concerns the process leading to performance.

Comunicarea și negocierea este omniprezentă în existența socială. Creșterea explozivă a interesului pentru comunicare și negociere în educație, într-o societate modernă, își are rațiunea în factură pagmatică a activităților managerului școlar.

Actualitatea subiectului abordat constă în importanța acestuia pentru realizarea de performanțe și în faptul că problema accentului de comunicare și negociere este în deplină concordanță cu principiile și obiectivele educației de calitate ce trebuie asigurată de manager.

Abordarea acestei probleme constituie o soluție pentru a avea un management de succes, deoarece, fără o comunicare eficientă și fără actul de negociere, însăși esența managerială este afectată, iar managerul școlar trebuie format și perfecționat în acest sens.

Comunicarea managerială este incontestabil un instrument al managementului, întrucât ea contribuie la elaborarea unor elemente indispensabile funcționării instituției de învățământ.

Se poate afirma că este imposibil de găsit un aspect al muncii managerului care să nu implice comunicarea [6, p.178]. Managerii petrec în medie 60-80% din timpul de lucru comunicând, fiind numiți „oamenii dialogului”.

În perioada de schimbare, comunicarea managerială capătă valențe noi, prioritare, ce se axează pe o comunicare deschisă, reală și eficientă, care devine astfel un reper de competitivitate și eficiență pentru instituția de învățământ.

Comunicarea este elementul dinamizator, un flux vital, o forță dinamică, independentă și inovatoare a proceselor manageriale și, în același timp, o condiție a unui climat organizațional și motivațional adecvat realizării obiectivelor. Capacitatea de a conduce implică, mai întâi de toate, capacitatea de comunicare. În acest context suntem de părerea că este corectă afirmația că „acolo unde lipsește comunicarea nu există nimic” [3, p. 21].

Întreaga experiență și capacitatea de comunicare a managerilor se probează în cadrul procesului de negociere. Cheia unei negocieri eficiente devine anume comunicarea [2, p.134-142].

Aceasta ne arată că într-o instituție de învățământ, comunicarea și negocierea nu se face la întâmplare sau după bunul plac, ci după anumite norme profesionale, etice și morale care asigură stabilitatea și funcționalitatea instituției.

Competența de comunicare și negociere se dobândește prin educație, prin formare de abilități, priceperi, atitudini, fiind produs al învățării. Cumularea ansamblului de abilități personale de a ști să faci bine ceea ce faci, a ști să devii definește competența de comunicare.

Negocierea reprezintă cel mai eficient mijloc de comunicare directă, deschisă și onestă, având avantajul că realizează, în scurt timp, efectul scontat. De asemenea, ea reprezintă o normă socială. Chiar mai mult negocierea a devenit o instituție socială, recunoscută și codificată de lege. Cheia oricărei negocieri eficiente devine anume comunicarea.

Negocierea managerială competentă este, în acest sens, o formă superioară de comunicare managerială, presupunând un anume mod de a gândi, reprezentând o filosofie a managerului.

Fără comunicare nu există negociere. Negocierea este un proces de comunicare în ambele sensuri, care are ca scop luarea unei decizii comune [5, p.32].

Negocierea în educație e mai mult un concurs modern, la care toți participanții câștigă câte ceva. Este esențial să reținem că o negociere este bună numai dacă este bună pentru ambele părți.

Formarea și dezvoltarea competențelor de comunicare și negociere, în domeniul managerial, constituie un proces desfășurat pe întreaga durată a carierei și implică o formare specializată, realizată atât în cadrul instituției, cât și în ansamblul mediului profesional și social. Competența vizează procesul care conduce la performanță, spre rezultat.

Formarea competențelor de comunicare și negociere educațională se realizează treptat. Împărtășim opinia conform căreia nu este posibil ca în urma unui curs de formare în management cineva să și devină manager. Este vorba și de rezultatul unui proces de transformare personală, sporirea nivelului de conștiință, descoperirea motivațiilor și a principiilor corecte, acestea creând premise pentru a deveni o persoană capabilă de a conduce pe ceilalți, o persoană care să merite să fie urmată, un lider care să îi aibă în grijă pe semeni, dar nu în subordine.

În opinia multor specialiști, managerii de astăzi trebuie să întrunească competențe din 11 arii: managementul propriei persoane, valori și țeluri clare, rezolvarea personală continuă, abilități în rezolvare de probleme, creativitate înaltă, influență mare, intuiție managerială, abilități de supervizare, abilități de instruire a altor persoane și abilități de instruire pe echipe.

Comunicarea și negocierea reprezintă procese complexe ce-și pun amprenta în mod indubitabil asupra activităților ce se desfășoară în interiorul unei instituții de învățământ. De aceea e necesar de a aplica în comunicare și negociere factorii favorabili: coerența, legitimitatea și credibilitatea.

Pentru a contracara problemele ce țin de negociere și comunicare, managerul trebuie să posede abilitatea de a comunica și de a înțelege, iar stilul de comunicare al unui manager trebuie să fie cel de „rezolvare de probleme” și stilul de negociere, de colaborare și de compromis.

Seriozitatea cu care trebuie privită comunicarea și negocierea, ca proces și dobândire a competențelor corespunde cu dezvoltarea unei educații moderne. Doar atunci când vom stăpâni eficient strategiile de negociere, cât și cele de comunicare vom putea convinge și manipula partenerul pentru a-l face să coopereze.

Profesorul Stephen Hawking de la Universitatea din Cambridge afirma recent că „problemele lumii ar putea fi rezolvate dacă am continua să comunicăm”, iar directorii de resurse umane, actual menționează că întâlnesc probleme în găsirea unor oameni care să comunice eficient [4, p.13-15].

Datorită actului de comunicare ne asigurăm evoluția noastră. Creierul se dezvoltă comunicând, fără să mai punem la îndoială faptul că s-a demonstrat științific că oamenii care știu să comunice trăiesc mai mult decât media. Mai multe studii demonstrează că indivizii care rămân activi social și fizic au o longevitate crescută [1, p.47].

Competențele de comunicare și negociere stau la baza evoluției manageriale, influențând raporturile pe orizontală și pe verticală în instituția de învățământ, iar managerul reprezintă cheia introducerii schimbărilor educaționale. Datorită unor manageri competenți, reforma educațională va fi realizată cu succes.

În condițiile actuale, cunoașterea bună a tuturor aspectelor, tehnicilor de comunicare și negociere este oportună pentru a soluționa rapid și eficient, prin transparență și deplin consens problemele din interiorul unității școlare și a le preîntâmpina pe cele posibile.

În condițiile schimbărilor de anvergură care au loc în societate în perioada de tranziție la un nou mod de viață, activitatea managerială reclamă să acorde o atenție sporită aspectelor comunicării și negocierii. Transformările din societate, dar îndeosebi din învățământ, necesită promovarea unui management calitativ, bazat pe competențe, care ar asigura un proces educațional de succes.

Referințe:

1. CAMERON, M. *Arta de a-l asculta pe celălalt*. Iași: Polirom, 2006. 137 p.
2. CHIRIACESCU, A. *Comunicarea interumană. Comunicarea în afaceri. Negociere*. București: ASE, 2003. 229 p.
3. COJOCARU, V. *Management educațional*. Chișinău: Știința, 2002. 131 p.
4. DENNY, Richard. *Cum să comunici și să câștigi*. Iași: Polirom, 2003. 176 p.
5. FISHER, Roger, URY, William, PATTON, Bruce. *Succesul în negocieri*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1995. 195 p.
6. ZORLENȚAN, T. *Managementul organizației*. Vol.II. București: Holding reporter, 1996. 410 p.

*Recomandat
Viorica GORAȘ-POSTICĂ, dr., conf. univ.*

PARTICULARITĂȚI PSIHOLOGICE ALE EVALUĂRII PERSONALULUI ÎN CADRUL ORGANIZAȚIILOR NONPROFIT ȘI A INSTITUȚIILOR PUBLICE

Rodica CATAREU, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Performance evaluation is an important component of human resource management, allowing comparison of the results obtained with the performance standards. The aim of the thesis is to identify specific performance appraisal process public servants and employees of nonprofit and its impact on labor productivity in these institutions. Value of the work is determined both by the theoretical study aiming to identify specific performance appraisal process and gaps that accompany this process, public institutions and NGOs.

În prezent, tot mai multe organizații depun un efort semnificativ în elaborarea sistemului de evaluare a personalului, formând centre interne de evaluare, sau apelează la consultanți externi, deoarece dezvoltarea și buna funcționare a unei organizații depinde în mare măsură de nivelul performanțelor profesionale ale angajaților. Evaluarea performanțelor constituie o componentă importantă a managementului resurselor umane, oferind posibilitatea comparării rezultatelor obținute cu standardele de performanță. Atunci când este vorba de evaluarea performanțelor profesionale în organizație, se are în vedere un sistem care permite măsurarea rezultatelor efortului depus și a nivelului competenței profesionale a colaboratorilor, precum și a potențialului lor de înmatriculare în rezervă.

În mediul concurențial actual, care se manifestă nu doar la nivel local, dar și internațional, au înregistrat succese evidente nu atât întreprinderile care au reușit să țină pasul cu tehnologia, ci mai ales cele preocupate deopotrivă de capitalul uman. Esența oricărei organizații constă în efortul uman, iar eficiența și eficacitatea acestuia sunt influențate, în mare măsură, de comportamentul oamenilor din cadrul organizației. Angajații competenți, bine organizați și motivați constituie resursa strategică și miza succesului unei întreprinderi. Mai multe studii au demonstrat că companiile care au succes în afaceri sunt și cele care aplică un management modern al resurselor umane. Managementul resurselor umane vizează asigurarea tuturor posturilor din structura organizației cu oamenii potriviți. În acest context ne-am propus să supunem cercetării modalitățile de evaluare a performanțelor în cadrul a două categorii de instituții din Republica Moldova, care se diferențiază de mediul comercial ca modalitate de organizare a angajaților și a serviciilor pe care le prestează, instituțiile publice și organizațiile nonguvernamentale.

Scopul cercetării este de a identifica specificul procesului de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor publici și ale angajaților din sectorul nonprofit și influența acestuia asupra productivității muncii în insti-

tuțiile respective, cât și atitudinea angajaților față de procesul de evaluare a performanțelor profesionale.

Au fost studiate conține abordările teoretice ale evaluării personalului în psihologia resurselor umane, reflectă conceptul, obiectivele și procesul de organizare a evaluării performanțelor profesionale în organizație.

Au fost cercetate particularitățile psihologice ale evaluării de personal în Cadrul unei instituții publice și a unei organizații nonprofit, reflectă etapele elaborării și implementării procesului de evaluare a performanțelor profesionale ale angajaților, precum și rezultatele cercetării experimentale. Au fost aplicate chestionare pentru angajații celor două instituții pentru a afla care este atitudinea lor față de procesul de evaluare aplicat și cum ar dori să fie de fapt, iar cu managerii acestor instituții au fost realizate interviuri, la fel, pentru a stabili care este atitudinilor față de procesul de evaluare, cât de importante sunt pentru ei rezultatele acestor evaluări și cum sunt valorificate pentru a eficientiza activitatea din instituție. Rezultatele finale ale celor două instrumente aplicate le-am supus unei analize comparative în baza căreia am elaborat un set de recomandări, utilizarea cărora ar eficientiza activitatea de evaluare a performanțelor în cele două categorii de instituții.

Valoarea lucrării este determinată atât de studiul teoretic al literaturii în care este abordată tematica respectivă, urmărindu-se identificarea specificului procesului de evaluare a performanțelor profesionale, cât și de lacunele ce însoțesc acest proces, în instituțiile publice și ONG-uri. Valoarea practică a cercetării rezidă în rezultatele obținute în urma instrumentelor aplicate, acestea putând fi utilizate de către instituțiile respective pentru a îmbunătăți activitatea de evaluare a performanțelor. Pentru factorii de decizie din instituțiile publice aceste rezultate pot fi utilizate pentru ajustarea legislației la necesitățile angajaților. La moment, în sectorul public evaluarea performanțelor este reglementată de legi și regulamente speciale fără a fi consultată și părerea funcționarilor evaluați vizavi de instrumentele aplicate.

În urma studiului realizat în cadrul organizației nonguvernamentale, se constată că angajații văd ca fiind foarte important procesul de evaluare a performanțelor, ceea ce demonstrează că îl percep ca pe un fenomen care le poate influența pozitiv activitatea la locul de muncă. Totuși, evaluarea nefiind organizată ca și activitate separată, uneori este aproape nesensibilă de către angajați, iar pe alocuri se simte necesitatea acestui proces, astfel încât angajații să afle care sunt rezultatele și cum este apreciată activitatea lor.

Rezultatele obținute. În urma chestionării angajaților și a interviului cu specialistul principal pe resurse umane din cadrul instituției publice, sesizăm că rezultatele obținute sunt pe alocuri contradictorii, deoarece în timp ce angajații se simt supraevaluați, specialistul pe resurse umane, care organizează procesele de evaluare, consideră că acestea se desfășoară fără probleme.

me. Aceasta dovedește că lipsește din procesul de evaluare însăși evaluarea acestuia. Se urmărește strict partea logistică de îndeplinire a unor activități care probabil trebuie să corespundă strict cu planificările anuale. Au de suferit și relațiile interne dintre angajați pe parcursul desfășurării procesului de evaluare a personalului. Cu toate acestea, managerul se referă strict la prevederile legislației care trebuie respectate. Desigur, nu este altă cale, deoarece nerespectarea legii înseamnă încălcarea acesteia, însă problema pornește de la cei care au decis asupra instituirii unui asemenea proces de evaluare. Specialistul pe resurse umane recunoaște că reglementările legale facilitează și îngreunează în aceeași măsură desfășurarea procesului de evaluare, deoarece, pe de o parte, legea prevede anumite momente care facilitează aplicarea unor instrumente, dar totodată este mai dificil fiindcă nu pot ieși din limitele legii, atunci când se întâlnesc situații mai specifice.

Cercetarea oferă o primă analiză asupra procesului de evaluare a performanțelor în instituțiile publice și ONG-uri, activitatea cărora este deseori contestată, fiind criticată modalitatea de lucru cu beneficiarii, iar revederea modalităților de evaluare a propriilor angajați ar putea constitui un prim-pas spre îmbunătățirea și eficientizarea activității.

Referințe:

1. ALBU, Monica. *Metode și instrumente de evaluare psihologică*. Clu-Napoca: Argonaut, 2000.
2. BOGATHY, Z. *Psihologia muncii și organizațională*. Iași: Polirom, 2004.
3. COLE, G.A. *Managementul personalului*. București: CODECS, 2000.
4. MANOLESCU, A. *Managementul resurselor umane*. București: Editura Economică, 2003.
5. NESTERENCO, C. *Psihologia managerială*. Chișinău: Evrica, 2005.
6. VLĂSCEANU, M. *Organizații și comportament organizațional*. Iași: Polirom, 2003.

*Recomandat
Angela POTĂNG, dr., conf. univ.*

ASPECTE PSIHLOGICE ALE EVALUĂRII PERFORMANȚELOR PROFESIONALE LA ANGAJAȚII DIN COMERȚ

Rodica STRATAN, *Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației*

The purpose of this work is to study and improve professional performance of employees. Research objectives include study and analysis of the literature on the psychological evaluation of professional performance, the study of the essence, characteristics and influences of professional performances' assessment; processing and analysis of both quantitative and qualitative experimental data.

Performanțele resurselor umane reprezintă premise esențiale ale dezvoltării și funcționării cu succes a organizațiilor contemporane. Cunoștințele, abilitățile, atitudinile, motivația, particularitățile individuale ale angajaților sunt cele care asigură organizațiilor fundamentul pentru obținerea eficienței.

Prin evaluarea performanțelor în organizație putem să înțelegem mai bine natura dinamică a dezvoltării profesionale. Așa cum observă unii autori (Guskey, 2000), evaluarea ne ajută să vedem dezvoltarea profesională ca pe un proces continuu și nu ca pe un simplu „eveniment” produs în viața angajatului. Pe lângă această caracteristică a continuității însă, procesul de evaluare posedă și atributul complexității, astfel trebuie să ne imaginăm că orice poate fi evaluat – chiar și evaluarea poate fi evaluată [1, p.146].

Ș.Stanciu (2003) definește *evaluarea performanțelor* ca „o acțiune, proces sau activitate cognitivă” prin care performanța unei persoane, precum și „cu reprezentarea sa mentală, propriul sau sistem de valori sau cu propria sa concepție privind performanța obținută” este raportată la un standard prestabilit. Evaluarea performanțelor constituie o activitate de bază a managementului resurselor umane, și se desfășoară în vederea determinării gradului în care angajații unei organizații îndeplinesc sarcinile sau responsabilitățile ce le revin, ceea ce influențează în mod direct performanțele companiei [3, p.219]. Evoluția de la stadiul de începător la cel de expert necesită o perioadă mare de timp, deoarece este nevoie ca angajatul să acumuleze și să integreze destule cunoștințe episodice, contextuale, pentru a putea interpreta informațiile despre muncă [2].

Cercetarea propusă este binevenită, în primul rând, prin caracterul actual al studierii și ameliorării performanței profesionale la vânzătorii din cadrul S.A. „Zorile” și, nu în ultimul rând, prin modalitățile formative care ar putea permite valorificarea potențialului uman existent.

Scopul cercetării constă în *studierea și ameliorarea performanțelor profesionale la angajați*. Pentru cercetarea în cauză am adaptat scala cu ancore comportamentale, care cuprinde 8 competențe, dintre care 4 sunt specifice (cunoștințe tehnologice, competențe de comunicare, disciplină, maniere de comunicare cu clienții), una – generală (competență de limbă străină), și 3 –

atitudinale (responsabilitate în muncă, relaționare interpersonală cu colegii și șefii, independență în realizarea sarcinilor de muncă). Ancorele descriu cu multă precizie principalele categorii poziționale ale fiecărei scale.

Potrivit primei ipoteze, unde presupunem că există diferențe la nivelul dimensiunilor performanței profesionale la vânzătorii S.A. „Zorile” în funcție de vechimea în muncă ca variabilă de identificare, am obținut următoarele rezultate, prezentate în tabelul de mai jos.

Tabel

Valorile medii ale dimensiunilor performanțelor profesionale și semnificația diferenței (tineri specialiști–persoane cu vechime în muncă)

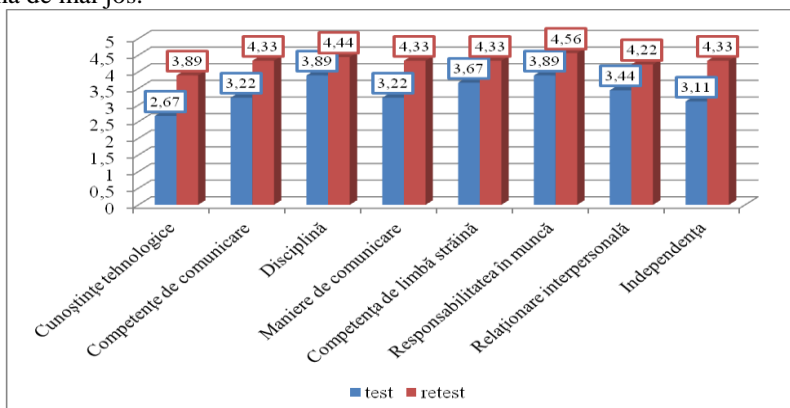
Performanța profesională	Grup	Media	t	p
Cunoștințe tehnologice	Tineri specialiști	2,67	5,543	0,000
	Cu experiență 3 ani	4,11		
Competențe comunicare	Tineri specialiști	3,22	1,604	0,128
	Cu experiență 3 ani	3,89		
Disciplina	Tineri specialiști	3,89	1,143	0,270
	Cu experiență 3 ani	4,33		
Maniere comunicare	Tineri specialiști	3,22	2,135	0,049
	Cu experiență 3 ani	4,00		
Limbi străine	Tineri specialiști	3,67	0,590	0,564
	Cu experiență 3 ani	3,44		
Responsabilitate	Tineri specialiști	3,89	2,514	0,023
	Cu experiență 3 ani	4,67		
Relaționare interpersonală	Tineri specialiști	3,44	2,630	0,018
	Cu experiență 3 ani	4,33		
Independență	Tineri specialiști	3,11	3,479	0,003
	Cu experiență 3 ani	4,33		

Referindu-ne la nivelul dimensiunilor performanței profesionale în funcție de vechimea în muncă, putem evidenția o diferență semnificativă la careva indicatori de performanță. Astfel, subiecții cu experiență de 3 ani au un nivel mai ridicat la aceste scale în comparație cu tinerii specialiști. Din datele tabelului putem evidenția că există diferențe semnificative în ceea ce privește cunoștințele tehnologice ($t=5,543$; $p=0,000$), manierele de comunicare ($t=2,135$; $p=0,049$), responsabilitatea ($t=2,514$; $p=0,023$), relaționarea interpersonală ($t=2,630$; $p=0,018$) și independența ($t=3,479$; $p=0,003$).

Conform ipotezei 2, presupunem că utilizarea ghidului formativ va contribui la ameliorarea comportamentelor ce vizează performanța profesională, a fost realizat programul formativ pentru vânzătorii-consultanți, elaborat în colaborare cu secția Resurse Umane a companiei „Zorile”. Eșantionul programului formativ a fost constituit din grupul experimental (9 persoane) și grupul de control (9 persoane). Ambele grupuri au fost supuse aceluiași set de instrumente de cercetare. Programul formativ s-a realizat pe parcursul a 8

ședințe, timp de 2 luni, cu durata unei ședințe de aproximativ 60 de minute. Acesta nu s-a desfășurat cu toți angajații simultan, dar se precizau din timp zilele în care se desfășura programul formativ și erau numite persoanele participante. Persoanele erau alese în funcție de centrul comercial în care activau, respectiv participau câte 7-8 vânzători consultanți, aceștia formând un grup cu care s-a lucrat 8 ședințe. Ghidul formativ constă din 38 de activități.

Rezultatele obținute la etapele test și retest le putem vizualiza în diagrama de mai jos:

Diagramă. Valorile medii ale ancorelor performanței profesionale înainte și după programul formativ la grupul experimental

Rezultatele test, retest la grupul de control nu sunt semnificative, ceea ce indică eficiența programului formativ de dezvoltare a competențelor profesionale la grupul experimental.

În concluzie, referindu-ne la nivelul dimensiunilor performanței profesionale în urma aplicării experimentului formativ, se observă diferențe semnificative în cazul unui set de ancore comportamentale, ceea ce denotă necesitatea și eficiența unui astfel de program. Studiul experimental ce vizează studierea performanțelor profesionale la angajați prezintă niște rezultate ce vor fi utile pentru managerii companiei S.A. „Zorile”, pentru conducerea instituției în scopul organizării eficiente a muncii, cât și pentru alte organizații.

Referințe:

1. PÎNIȘOARĂ, Georgeta, PÎNIȘOARĂ, Ion Ovidiu. *Managementul resurselor umane*. Ediția a II-a. Iași: Polirom, 2007, p.147-157. ISBN: 973-46-0070-2.
2. IONESCU, Carmen. Angajarea și evaluarea personalului. În: *Psihologia*, nr.6, 2001, p.36-40.
3. NOVAC, Carmen. *Evaluarea performanțelor angajaților. Note de curs*. 2006.

MANIFESTĂRI ALE STĂRII DE BINE LA ANGAJAȚI

Tatiana DOBROVOLSCHI, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

The topic of psychological wellbeing is crucially important for corporate practice. Working skills of employees have direct consequences upon them manifesting through human senses inside and outside of organizational environment. Whatever employees would undertake, they are exposed to integrated factors of organizational processes, experiencing wellbeing in various situations. Only developing ways to improve employees' wellbeing we can sustain positive atmosphere based on strong interpersonal relationships, cooperation and satisfaction of life.

Sănătatea organizațională este o parte componentă a stării de bine în organizații, asupra căreia s-au efectuat ample cercetări pe plan mondial, fiind o temă de mare interes și este definită drept crearea unui mediu care să promoveze o stare de mulțumire, care să le permită angajaților să se dezvolte și să-și atingă cel mai înalt potențial pentru beneficiul lor și al organizației.

Starea de bine este un concept larg ce se referă la persoană și include, pe lângă sănătate, experiențe de viață (satisfacția în viață, bucurie, fericire etc.), iar în context organizațional, experiențe generale legate de muncă (satisfacție față de muncă, atașament etc.) și dimensiuni specifice (satisfacția față de colegi și față de remunerare). Potrivit unor autori (Diener, Emmons, Larsen & Griffin [2]), *starea subiectivă de bine* este nuanțată de câteva dimensiuni: *satisfacția de viață* – ce depinde de cât de bine o duc oamenii în sferile majore ale vieții, precum relațiile interpersonale, sănătate, muncă, venituri, spiritualitate și timp liber, *starea emoțională de bine* – înglobează totalitatea sentimentelor și emoțiilor pozitive și negative, care prin raportare oferă ilustrarea „balanței de fericire”, numită și nivelul de fericire perceput și *prosperitatea psihologică* – indică aspectele vieții, pe care psihologii ca C.Ruff, C.Keyes, R.Ryan le consideră ca fiind responsabile de plăcere și sentimentele emoționale de fericire, însă și de modul în care individul uman reușește în sferile de baza a vieții sale [5].

Ca și componentă a stării de bine, satisfacția în muncă este o stare pozitivă care rezultă din atitudinea angajatului la locul de muncă. Atitudinea pozitivă față de muncă influențează în mod direct performanțele individuale și, implicit, cele ale organizației, fiind o dovadă a profesionalismului [3].

Sănătatea și starea de bine este foarte importantă pentru practica organizațională din mai multe motive. În primul rând, experiențele individului la locul de muncă au consecințe directe asupra sa. Mai mult, aceste experiențe generează efecte și în afara muncii individului, acesta situându-se în mediul organizațional cu toate simțurile: tactil, vizual, olfactiv, auditiv. Orice ar gândi, ar simți sau ar face, ei sunt expuși unei acțiuni integrate a diferitelor procese organizaționale, trăind starea de bine fizic și psihic, în diferitele situații și contexte prin care trece organizația [1,4].

În esență, starea subiectivă de bine generală este expresia stilului de viață a individului, apreciat în mod subiectiv de către acesta și înțeles ca fiind recompensator din punct de vedere psihologic și social, este fericirea pe care indivizii o înțeleg prin prisma propriei experiențe și o evaluează ca fiind sau nu optimă. Anume aceste motive au stat la baza inițierii cercetării noastre care ne-ar permite o abordare mai amplă și mai profundă a influenței stării subiective de bine asupra personalității umane.

Scopul cercetării constă în *studierea comparativă a stării de bine la angajații de diferite categorii profesionale*. Pentru realizarea cercetării date am recurs la un eșantion compus din 47 angajați ai Centrului comercial „Zikkurat-market” din mun. Chișinău, cuprinși între vârsta de 22-46 ani din departamente diferite (departamentul administrativ – 16 manageri; departamentul comercial – 20 vânzători-consultanți; departamentul administrare patrimoniu – 11 hamali). Acestora li s-au aplicat următoarele instrumente de cercetare: *Chestionarul de diagnosticare a stării subiective și psihologice de bine (Scala satisfacție față de viață, Scala stării emoționale de bine și Scala prosperității psihologice)*, elaborat de Diener, Emmons, Larsen și Griffin, în 1984, și *Chestionarul „Satisfacție în muncă”*, elaborat de Ticu Constantin, în 2004. Rezultatele obținute sunt prezentate în diadramele 1 și 2.

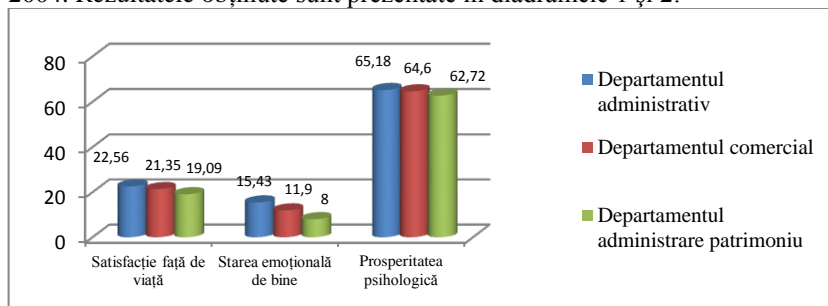

Diagrama 1. Valorile medii ale indicatorilor stării de bine la angajați

Din datele de mai sus observăm că există o diferență semnificativă la pragul de semnificație $p = 0,044$, în ceea ce privește diferența de medii la scala stării emoționale de bine, atestată în cadrul departamentului administrare patrimoniu. Acest rezultat poate fi condiționat de factori interiori și exteriori, atât din mediul de lucru, familie, relații interpersonale, cât și din cauza obiectivelor nerealizate, ce influențează starea de bine.

În cazul celorlalte două scale (satisfacție față de viață și prosperitate psihologică) s-a obținut o diferență nesemnificativă între mediile celor trei departamente.

Iar, dacă e să analizăm o altă componentă a stării de bine – *satisfacția în muncă*, putem observa următoarele rezultate:

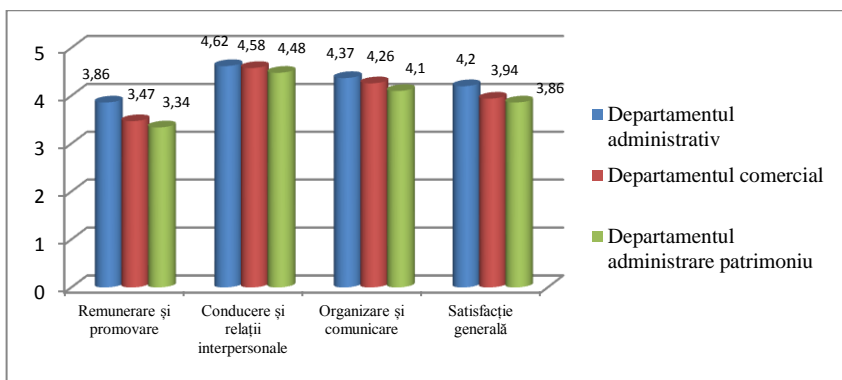

Diagrama 2. Valorile medii la variabila satisfacția în muncă la angajați

Analizând valorile medii și frecvențele la fiecare factor al satisfacției în muncă, putem menționa o consecutivitate a satisfacției la nivel de departamente, și anume: 1) angajații departamentului administrativ – managerii; 2) departamentul comercial – vânzătorii consultanți și 3) departamentul administrare patrimoniu. Aceste tendințe ar putea fi condiționate de climatul psihosocial de lucru, a organizării muncii, aprecierii, remunerării și statutului social etc.

Concluzii generale:

- Specificul activității ocupaționale condiționează diferențe în manifestarea stării de bine la angajații departamentelor organizației „Zikkurat-market”;
- Există diferențe semnificative în manifestarea satisfacției de viață și satisfacției generale față de muncă la angajații din departamentele „Zikkurat-market”;
- Manifestarea nivelului stării subiective de bine la angajații din departamentul administrare patrimoniu prezintă un nivel mai scăzut al stării de bine decât la angajații din departamentul administrativ și cel comercial, fapt care poate fi explicat prin diferența statutului profesional, a specificului activității, a sarcinilor îndeplinite de către angajații departamentului de administrare a patrimoniului etc.

Referințe:

1. AVRAM E., COOPER C. *Psihologia organizațional-managerială. Tendințe actuale*. Iași: Polirom, 2008, p. 343-366, 500; 520-541; 633-634; 726-731.
2. DIENER E. *Assessing Subjective Well-Being – Progress and Opportunities*, „Social Indicators Research”, vol. 31, no.2, 1994, p.103-157.
3. JAMES L.R., JONES A.P. *Perceived job characteristics and job satisfaction: An examination reciprocal causation*. *Personnel Psychology*, 33, p.97-135.
4. KUPERS W. *Phenomenology and Integral Pheno-Practice of Well-Being in Organizations*. *Culture and Organization*, 11(3), 2005, p. 221-232.
5. RYFF C. & SINGER B. *From Social Structure to Biology. Interactive Science in Pursuit of Human Health and Well-Being*, in Snyder, Charles și Lopez, Shane. *Handbook of Positive Psychology*, Oxford, Oxford University Press, 2005, p.541-555.

COACHING-UL – METODĂ DE DEZVOLTARE PERSONALĂ ȘI PROFESIONALĂ

Hristina JABINSCHI, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

În Republica Moldova, coaching-ul este o metodă nouă de dezvoltare personală și profesională, ce presupune valorificarea potențialului uman, explorarea resurselor interioare, modificarea sau înlăturarea convingerilor limitative, progresarea, atingerea obiectivelor și scopurilor dorite. Orișicare individ din sfera organizațională are nevoie de îmbunătățirea acestor aspecte pentru a progresa atât la serviciu, cât și în viața personală, pentru a se simți mai fericit și autorealizat.

În realizarea acestei lucrări mi-am propus determinarea impactului coaching-ului asupra dezvoltării personale și profesionale a angajaților din organizațiile publice și evidențierea rolului acestuia în eficientizarea activității personalului din sfera organizațională.

Cercetarea de față reprezintă nu doar un studiu teoretic asupra analizei coaching-ului, ci presupune realizarea unei intervenții utilizând coaching-ul îmbinat cu tehnicile NLP și de relaxare, în calitate de metodă eficientă de dezvoltare personală și profesională a angajaților.

Valoarea epistemologică a lucrării rezidă din cercetarea teoretică a coaching-ului, evidențiind așa aspecte ca orientările actuale în domeniul coaching-ului, managementul activității de coaching și tendințele viitoare ale profesiei de coaching. Valoarea aplicativă a lucrării își are expresia în elaborarea unui program de coaching pentru funcționarii publici debutanți din cadrul unei autorități publice centrale, precum și validarea acestuia, demonstrând că coaching-ul influențează și asupra sporirii satisfacției în toate domeniile vieții, astfel eficientizând procesul de dezvoltare personală și profesională.

Astfel, în urma aplicării unui program de coaching pentru o durată de patru săptămâni am obținut o eficientizare nesemnificativă a satisfacției în toate domeniile vieții, coaching-ul într-un timp destul de scurt punându-și totuși o amprentă pozitivă în stabilirea unui nivel înalt al satisfacției la subiecții investigați. Acesta este un moment destul de relevant, deoarece un antrenament de coaching reușit are loc într-o perioadă de cel puțin 6 luni, fiind încheiat chiar și contractul de prestare servicii de coaching pentru o perioadă de 6 luni de zile, cu monitorizarea periodică a coachingului și soldată cu un raport, sau evaluare vis-à-vis de eficiența coaching-ului, îndreptată de obicei în cadrul organizației șefului superior care a solicitat serviciile de coaching.

În urma celor expuse, putem să remarcăm că coaching-ul și într-un timp scurt își are efectul asupra dezvoltării personale și profesionale a angajaților și, de asemenea, și a îmbunătățirii satisfacției asupra vieții sale.

Acest studiu investighează printre primele date impactul coaching-ului asupra dezvoltării personale și profesionale a funcționarilor publici debutanți din Republica Moldova prin intermediul unui program de coaching, realizat în patru ședințe, identificând importanța sa din următoarele considerente: evidențiază aplicabilitatea coaching-ului de grup în autoritățile publice; determină posibilitățile și efectele produse în urma stabilirii obiectivelor și precizării valorilor în cadrul ședințelor de coaching; argumentează științific necesitatea de implementare a coaching-ului în scopul dobândirii succesului și performanței organizaționale.

Cercetarea oferă posibilitatea utilizării propunerilor pentru managerii resurselor umane, consultanți, directori, specialiști ale diferitor ramuri din cadrul organizațiilor, iar recomandările vis-à-vis de această temă pot avea următoarele efecte pozitive asupra dezvoltării mediului organizațional în Republica Moldova, contribuind la: conturarea concepției de coaching în instituțiile de stat și private; perfecționarea metodelor de motivare nefinanciară, coaching-ul fiind un remediu efectiv în dezvoltarea personală și profesională a angajaților; implementarea în practica organizațiilor a coaching-ului ca metodă de dezvoltare a angajaților, utilă și eficace; ridicarea profesionalismului și perfecțiunii angajaților prin intermediul coaching-ului, ca motivație a creșterii succesului în activitatea sa; îmbunătățirea calității mediului organizațional în Republica Moldova prin trecerea la o altă treaptă de abordare a angajaților, cea de creare a condițiilor optime de dezvoltare personală și profesională.

Referințe:

1. CARDON, Alain. *Coaching pentru echipele de directori*. București: Codecs, 2003.
2. HARDINGHAM, A., BREARLEY, M., MOORHOUSE, A., VENTER, B. *Coaching pentru coach: Dezvoltarea personală pentru specialiștii în dezvoltarea personală*. București: Codecs, 2007.
3. LEE, G. *Coaching pentru lideri: de la dezvoltarea personală la performanța organizațională*. București: Codecs, 2007.
4. O'CONNOR, J., LAGES, A. *Coaching cu NLP: Cum să fii un coach de succes?* București: Curtea Veche, 2009.
5. MCDERMOTT, J., JAGO, W. *NLP pentru carieră și viața personală*. București: Curtea veche, 2012.
6. ZEUS, P., SKIFFINGTON, S. *Coaching în organizații. Ghid complet*. București: Codecs, 2008.
7. ZEUS, P., SKIFFINGTON, S. *Coaching în organizații, instrumente și tehnici*, București: Codecs 2008.

*Recomandat
Angela POTĂNG, dr., conf. univ.*

INFLUENȚA RELAȚIILOR ÎN FAMILIE ASUPRA ADAPTĂRII PSIHOSOCIALE LA COPIII DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

Natalia BOTEZATU, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Nowadays, the Republic of Moldova is in a period of change in the political and social sphere, which affected the whole society and profoundly the family behavior as the basic unit of it. We believe that the economic crisis established throughout the world, poverty, unemployment rising, and so on, has changed the family life, and consequently the child's life. In result, these changes may distract from a accurate education of the child. Thus, they (children) can become in many cases victims of their native environment and of their families.

La etapa actuală, Republica Moldova se află într-o perioadă de schimbări în sfera politico-socială, care a cuprins toată societatea și a afectat în mod profund comportamentul familiei ca unitate de bază a societății. Considerăm că criza economică care este stabilită în întreaga lume, sărăcia, creșterea șomajului, etc. au schimbat și viața familiei, implicit și viața copilului. Acest fapt duce la distragerea atenției de la educație, creșterea corectă a copilului. Astfel, ei (copiii) pot deveni în foarte multe cazuri victime ale mediului în care trăiesc și, de ce nu, victime ale propriilor familii.

Este o problemă cu semnificație psihologică și importanță socială. În aceste cazuri, instituțiile, în cazul nostru școala, trebuie să intervină și să i-a parte în sprijinirea familiei la educarea corectă a copiilor. Numai că acest sprijin nu poate fi realizat decât printr-o colaborare eficientă părinte-copil-învățător. Prin urmare, educația reprezintă o prioritate în condițiile actualei crize morale a societății. Un sprijin orientativ este necesar azi – mai mult decât oricând – pentru părinți. Accentul cade pe educația în familie, deoarece ea este fundamentul educării copilului. Părinții rămân primii și cei mai importanți educatori ai copiilor, mai întâi pentru că îi influențează moral de la vârsta cea mai fragedă, și apoi pentru că au asupra lor autoritatea incomparabilă a iubirii părintești, căreia copiii îi răspund cu iubirea filială. Deci educația în familie ocupă un loc important în formarea copilului, care trebuie să găsească aici condiții de dezvoltare fizică, perceptivă, intelectuală, personală și socială. Familia este instituția primordială unde copilul dobândește cea dintâi școală a vieții. Faptul este explicabil, de la părinți au învățat, în primul rând, tot ce știu până când copilul este adus într-o instituție de învățământ. Familia trebuie să asigure sentimentul de confort și siguranță. O ambianță frământată de tensiuni familiale, lipsită de afecțiune, stare de indiferență, cu acte de violență va duce nemijlocit la reacții de inadaptare. Loisel afirma: „...din familie se începe a forma omul de caracter”.

Familia a avut întotdeauna o influență decisivă asupra educației, ea este capabilă să reacționeze și să contribuie la dezvoltarea societății, anume ei îi

datorăm virtuțile neamului, în familie se consolidează relații între generații, care sunt de o importanță deosebită pentru societatea umană [3].

Copiii învață pentru prima dată în familie. Felul în care ceilalți interacționează cu ei chiar din primele zile de viață le transmite mesaje despre modalitatea de a exprima emoții, despre circumstanțele în care emoțiile pot fi exteriorizate și despre tipurile de acțiuni care pot fi realizate pentru a se adapta situațiilor care determină apariția emoțiilor. Tipul de relații dintre ceilalți și copiii determină modul și măsura în care socializarea emoțională are loc [1]. Deși înțelepciunea populară sugerează că familia joacă un rol important în dezvoltarea copiilor, cercetările arată că este necesară identificarea acelor aspecte ale familiei care sunt relaționate cu dezvoltarea copiilor [4].

Studiile au demonstrat că dezvoltarea emoțională și socială a copiilor este puternic influențată de stilul parental [6].

Retrospectiva în istoria familiei denotă un raport de intercondiționare între calitatea relațiilor familiale și gradul de organizare și funcționare a societății. Familia este considerată nu drept un grup independent, ci un sistem al societății, „celula ei de bază”. De la începuturi și până în prezent, familia rămâne a fi dependentă de societate în virtutea principiului conexiunii dintre sistem și macrosistem. Prin familie indivizii se integrează în societate, familia constituind, în esență, temelia acesteia.

Calitatea familiei asigură progresul durabil al unei civilizații. Această concluzie este confirmată de studiul realizat de antropologul britanic John D. Unwin, care a cercetat peste 80 de civilizații dispărute pe parcursul a 4000 de ani, fiecare dintre acestea afirmându-se printr-un ansamblu de reguli conservatoare, celor cu referire la familie revenindu-le rolul de bază. Pe măsură ce familia era afectată de liberalizarea valorilor, ea pierdea statutul său de odinioară. Concomitent, civilizația intră într-un declin ce îi accelera dispariția [2].

În Republica Moldova, conceptul de „familie model” presupune uniunea a doi părinți (de sex opus) care mențin relații responsabile, au copii bine crescuți, locuiesc împreună în aceeași locuință. Deci educarea familială o precede pe cea preșcolară, școlară punând bazele dezvoltării psihice la fiecare copil. Creșterea copilului se face continuu, zi de zi, lună de lună, an de an. Educarea psihică trebuie să urmărească etapele vârstei.

Cel mai important rol în evoluția moral-civică a copilului îl au exemplele bune care pleacă inevitabil din familie. Familia, nucleul de bază al societății noastre, are rolul de a asigura dezvoltarea fizică și morală a copilului. De familie depinde dirijarea judicioasă a maturizării psihice a copilului, dezvoltarea lui etc. De felul în care părinții vor educa copilul în sensul unei morale riguroase dar suplă, și de felul în care vor ști să dirijeze viața afectivă a copilului va depinde formarea personalității acestuia. De la familie copilul învață să iubească munca, țara, libertatea și să respecte legile țării [3]. Copiii trebuie

educați în așa fel încât să conștientizeze că libertatea individuală nu se poate realiza decât în cadrul libertății colective, generale, că munca și respectul față de ceilalți constituie o obligație fundamentală a fiecărui cetățean.

Un rol semnificativ în adaptarea școlară îl are familia. Atitudinea față de școală, felul relaționării cu ceilalți depind de experiența de viață acumulată în familie. Atunci când părinții reușesc să mențină în familie o atmosferă caldă, securizată și își manifestă autoritatea într-un mod firesc, echilibrat, se creează premise favorabile unei bune adaptări școlare. Excesele în exercitarea autorității determină dificultăți în adaptarea copilului, mărește dependența acestuia de părinte, copilul nu se mai simte liber, este mai puțin prietenos și spontan, va avea mari dificultăți în procesul de maturizare [5]. Dacă părintele este ostil și autoritar, va crea copilului o supunere forțată, pasiv-agresivă. Copilul care trăiește în tensiune se simte respins, nefericit, inferior, își va dezvolta teama față de adulți, suspiciunea în legătură cu motivele și comportamentele altora, va avea tendința să se autopedepsească și să aibă dificultăți de relaționare. La cealaltă extremă, copiii ai căror părinți exercită un control insuficient asupra lor, fiind astfel forțați să fie prematuri autonomi, sunt dezordonati, mediocri, inadaptați la cerințele școlare. Dacă părintele este ostil, atunci încurajează la copil impulsivitatea și conduitele dezordonate, ceea ce îl împiedică în procesul de adaptare. Orice suferință emoțională a copilului se reflectă în conduita școlară, determinând apatie, dezinteres față de învățatură, chiar respingere față de școală sau ostilitate. Modul de a fi al părinților, felul lor de a gândi, de a-și exprima trăirile, va servi drept prim model pentru copil [6]. Dacă părinții sunt capabili să-și păstreze calmul și încrederea în situații problematice, atunci și copilul va fi capabil de autocontrol. Părintele comunicativ, afectuos, deschis îl va stimula pe copil să se deschidă și să comunice la rândul său. Toate acestea constituie premise eficiente de adaptare a copilului la viața școlii.

„Nu mândria de a fi părinte model trebuie să predomină, ci dragostea autentică, înțeleaptă, neegoistă pentru cel mic!”

Referințe:

1. BOROS, M. *Părinți și copii*. București, 1992, p.110.
2. CUZNEȚOV, L. *Fundamente teoretice și metodologice ale educației pentru familie*. Chișinău, 2005.
3. CUZNEȚOV, L. *Tratat de educație pentru familie*. Chișinău, 2008, p.187.
4. DEBESSE, M. *Psihologia copilului de la naștere la adolescență*. București, 1970, p.200.
5. MOISIN, A. *Arta educării copiilor și adolescenților în familie și în școală*. Sibiu: Imago, 2011, p.230.
6. NAOURI, A. *Cum să ne educăm copiii*. București: Trei, 2010, p.368.

*Recomandat
Maia ȘEVCIUC, dr., conf. univ.*

ПРОЯВЛЕНИЕ ВИКТИМНОСТИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СОЦИОМЕТРИЧЕСКОГО СТАТУСА ЛИЧНОСТИ В ГРУППЕ

Диана ПОДОСОЧНАЯ, факультет психологии и педагогических наук

Analiza abordărilor teoretice despre comportamentul victimiar, statutul sociometric al personalității în cadrul grupului, mecanismele de victimizare; cercetarea predispușierii spre comportamentul victimiar; cercetarea particularităților relațiilor interpersonale ale individului cu grupul, diagnosticul nivelului de condiționare a comportamentului victimiar; diagnosticul tipurilor de condiționare a comportamentului victimiar; prelucrarea rezultatelor cercetării cu ajutorul metodelor statistice de analiză a datelor; analiza rezultatelor obținute; elaborarea concluziilor și recomandărilor.

Виктим (от лат. *victimă* – жертва) воспринимается большинством либо с точки зрения криминалистики, либо религии и понимается как некто потерпевший или пострадавший, нуждающийся в помощи. На самом деле имеется тонкая грань между понятиями «жертва» и «пострадавший». Пострадавший – это человек, с которым случилось несчастье, жертвой же он становится в том случае, когда пользуется тем, что испытал несчастье [1, с.34]. Таким образом, личность с виктимологическими установками самостоятельно пытается создавать ситуации, подтверждающие ее значимость. Упиваясь своим бедственным положением, «жертва» извлекает необходимую выгоду от окружения, путем вселения вины за случившееся и вызывая сочувствие к себе. В настоящее время в научной литературе отсутствует однозначное мнение относительно того, какие факторы определяют проявление виктимности в поведении человека. Однако эмпирические данные о качествах личности «жертвы», такие как неуверенность в себе, низкая самооценка, аффективная нестабильность, на фоне которых формируется неумение решать внутриличностные и межличностные конфликты, позволяют предположить, что предпосылкой виктимного поведения является социальная дезадаптация индивида и, как следствие, низкий социометрический статус в группе. Как итог появление виктимности в поведении как универсального способа взаимодействия с окружением.

Социальными психологами отмечается, что с первых дней существования любого коллектива сообщество стремится стратифицироваться. Группа избирает в своем составе наиболее подходящие кандидатуры на ту или иную социальную роль и фактически насильно «загоняет» их в соответствующие ниши. Первые же «промахи» ложатся на человека несмываемым клеймом, с которым он обречен жить долгие годы, выступая объектом насмешек и откровенной травли [2]. Если человек занимает позицию жертвы с типичными для нее пассивностью и чувством беспомощности и безнадежности, то нарушается естественный процесс восстановления физических и душевных сил. Со временем у такого человека формируются новые потребности и ожидания. Позиция жертвы из пассивной трансформируется в активную и даже агрессивную форму. Далее

человек направляет всю свою психическую активность лишь в одно русло – отстаивание своих прав в качестве «жертвы». Вербализация данной позиции звучит примерно так: «Я – жертва. Мои страдания уникальны. Я так слаб и беспомощен, что все должны жалеть меня и помогать мне» [3]. Позиция и игровая роль «жертвы» имеют свободный характер. Игровая роль имеет временный характер и выбирается человеком в силу определенных причин, а именно тогда, когда ему необходимо получить от окружения определенную выгоду или поддержку. Приносившая неоднократно положительный результат игровая роль закрепляется в модели поведения человека и переходит в позицию. Однако статус и социальная роль являются строго регламентированными положениями человека, имеющими характер предопределенных и навязанных. Социальная роль в отличие от игровой роли не выбирается человеком добровольно, а часто предполагает стихийность, подчеркивая и заостряя внимание на индивидуально-характерологических особенностях личности. Социальное окружение как бы изгоняет человека в определенную ролевую позицию, наделяя его «клеймом». Поначалу социальная роль «жертвы» не приносит выгоды, она неприятна для человека. Но постепенно приобретая статус «жертвы», человек начинает получать удовольствие от собственных мучений и от вселения вины за случившееся окружающим людям [2, с.73].

Цель исследования: выявить, каким образом социометрический статус личности в группе обуславливает проявление виктимности в поведении. Было выдвинуто предположение о том, что, чем выше социометрический статус личности, тем ниже уровень виктимности; социальная роль «жертвы» чаще встречается у лиц с низким социометрическим статусом; социальная роль «жертвы» обусловлена внутренней предрасположенностью индивида к виктимному способу поведения. Методы исследования: м. «Склонность к виктимному поведению» (Андронникова), м. «Проявление виктимности в вашем поведении» (Одинцова), м. изучения внутригрупповых связей и иерархии в малых группах (социометрия, Морено). В исследовании принимали участие 78 человек (сред. возраст 16,2 года).

Как показали результаты эксперимента, из общего числа респондентов 26,9% (21 человек) проявляют в поведении игровую роль «жертвы», из них большинство – 61,9% (13 человек) занимают высокий или выше среднего социометрический статус в группе («звезды» и «предпочитаемые»), остальные 38% (8 человек) занимают статус ниже среднего («пренебрегаемые» и «изолированные»). Результаты исследования показали, что «социальная роль жертвы» чаще встречается у лиц с более низким социометрическим статусом. В «социальной роли жертвы» находится треть респондентов (30%) из всей выборки – 24 человека, из которых лишь 6 человек имеют статус «звезды» и «предпочитаемого», остальные 18 человек – статус «пренебрегаемые» и «изолированные». Корреляционный анализ выявил умеренную отрицательную взаимосвязь между

«социальной ролью жертвы» и индексом социометрического статуса ($r = -0,44$ при $p \leq 0,01$), что подтверждает известные из научной литературы представления о том, что социальная «роль» жертвы навязана индивиду социумом против его желания, следовательно, именно от отношения всей группы к индивиду в целом зависит «попадание» личности в эту роль. Анализ полученных результатов показал, что существует взаимосвязь между игровой ролью «жертвы» и коэффициентом удовлетворенности ($r = 0,29$ при $p \leq 0,01$), а также наличие отрицательной взаимосвязи между социальной ролью «жертвы» и коэффициентом удовлетворенности ($r = -0,35$ при $p \leq 0,01$) межличностных отношений в группе. Удовлетворенность индивидом своим положением в группе определяется количеством взаимных выборов, полученных индивидом от других членов группы. Низкие показатели данного коэффициента указывают на положение «изолированного индивида», о непрочности его отношений с другими членами группы, об отсутствии дружеских взаимоотношений в данной группе, что говорит о социальной уязвимости индивида. Возможный исход таких взаимоотношений в группе – это изгнание индивида в социальную роль «жертвы». Анализ также показал, что чем ниже уровень внутренней готовности индивида к виктимному способу поведения, тем выше социометрический статус личности в группе, т.е. коэффициент корреляции между шкалой реализованной виктимности и социометрическим статусом $r = -0,31$ ($p \leq 0,01$). В то время как между социальной ролью «жертвы» и шкалой реализованной виктимности картина совсем иная, коэффициент корреляции приобретает положительное значение ($r = 0,34$; при $p \leq 0,01$).

Таким образом, полученные результаты дают нам основание предположить, что индивид в силу недостаточной или негативной социализации, отличается определенными характеристиками, способствующими изгнанию его в социальную роль «жертвы». Наличие негативного опыта социализации способствует появлению в поведении личности виктимологических установок, которые неоднократно приведя к положительному результату закрепляются затем в качестве модели поведения.

Литература:

1. МУХИНА, В.С. Возможность возникновения комплекса «жертвы» у пострадавших от аварии на ЧАЭС. В: *Чернобыльская катастрофа: диагностика и медико-психологическая реабилитация пострадавших: Сб. материалов науч.-практ. конф.* (21-22 мая 1993 г.): в 4 ч. Минск: Бел. гос. ун-т, 1993, с.34-38.
2. ОДИНЦОВА, М.А. *Многоликость «жертвы», или немного о великой манипуляции*: Учебн. пособ. Москва: Флинта, 2010. 256 с.
3. ОСУХОВА, Н.Г. Человек в экстремальной ситуации: теоретические интерпретации и модели психологической помощи. В: *Развитие личности*, 2006, №3, с.152-166.

*Рекомендовано
Людмила АНЦИБОР, др., конф.*

АРТ-ТЕРАПИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ У ДЕТЕЙ С ЗАДЕРЖКОЙ ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Людмила КОНДРАТЕНКО, факультет психологии и педагогических наук

A la recherche de moyens efficaces de correction, la psychologie particulière est de plus en plus centrée sur l'utilisation de l'art dans le processus de correction et l'éducation des enfants présentant un retard mental. L'article vise les résultats des études de l'art-thérapie comme moyen d'influence corrective sur le développement des processus cognitifs chez les enfants d'âge scolaire présentant un retard mental.

В последние годы в нашей стране, как и во многих других странах, возрастает количество детей с разными проблемами и нарушениями в развитии. Среди таких детей большой процент составляют дети с диагнозом задержка психического развития (ЗПР). К проблеме ЗПР в последнее время наблюдается повышенный интерес и ведётся много споров вокруг неё. Это объясняется тем, что само по себе такое нарушение в психическом развитии очень неоднозначно и может иметь множество причин и предпосылок. Социализация и адаптация таких детей крайне затруднена, так как несформированность элементарных навыков общения, отклонения в развитии познавательных процессов, неадекватная самооценка вызывают многочисленные трудности у детей в процессе усвоения знаний, ценностей и норм социальной сферы. ЗПР характеризуется неравномерным формированием процессов познавательной деятельности, обусловленным недоразвитием речи и мышления, а также присутствием расстройств в эмоционально-волевой сфере. То есть, ЗПР проявляется как в эмоционально-волевой незрелости, так и интеллектуальной недостаточности [3].

В поисках эффективных средств коррекции, специальная психология всё больше ориентируется на использовании искусства в процессе коррекции, реабилитации, образования и воспитания детей. Изобразительное искусство помогает ребёнку лучше понять себя, выразить свои чувства и эмоции, а также, освободиться от отрицательных переживаний прошлого и настоящего. Рисование развивает чувственно-двигательную координацию, так как требует согласованного участия многих психических функций [1]. Работа со сказками даёт колоссальные возможности в индивидуальной и в групповой терапии с детьми. Более того, сказка делает любое задание и упражнение заманчивым, привлекательным и интересным. Даже самые простые игры или задания с помощью сказки становятся волшебными и манящими. Игра оказывает огромное влияние на развитие личности, так как снимает опасность социально значимых последствий, повышает самооценку. Специалисты,

работающие с проблемными детьми, уже давно заметили, что ребенку намного проще выражать свои переживания, потребности, мечты в игровом процессе. Музыкаотерапия – метод психокоррекционного воздействия на человека, основанный на возможностях воздействовать музыкой на эмоциональное, волевое интеллектуальное и личностное развитие [2].

Нами было проведено исследование, целью которого являлось выявление возможностей арт-терапии как средства развития познавательных процессов у младших школьников с задержкой психического развития. В экспериментальном исследовании принимали участие дети младшего школьного возраста с задержкой психического развития психогенного и соматогенного генеза в количестве 5 человек, находящиеся в стационаре в детском отделении Киевской городской психоневрологической клинической больницы №1. В исследовании познавательных процессов нами было использовано семь методик: для исследования внимания – методики «Проставь значки» и «Пройди через лабиринт»; для исследования памяти – методика «Память на образы»; для исследования мышления – методики «Нелепицы» и «Разрезанные картинки»; для исследования восприятия – методики «Чего не хватает» и «Какие предметы спрятаны в рисунках». По результатам исследования было выявлено, что дети с задержкой психического развития в младшем школьном возрасте значительно отстают в развитии от своих сверстников. Основными особенностями таких детей являются низкий уровень развития восприятия, неустойчивость, переключаемость внимания, рассеянность, отклонения в развитии памяти, заметное преобладание наглядной памяти над словесной, низкий уровень самоконтроля, выраженное отставание наглядно-действенного и наглядно-образного мышления, низкий уровень познавательной активности, бедный словарный запас, незрелость эмоциональной сферы.

В формирующем эксперименте участвовало два ребенка разного пола и возраста с диагнозом ЗПР. Было проведено 10 индивидуальных занятий с каждым из детей. В коррекционно-развивающих программах использовались разнообразные методы арт-терапии: изотерапия, цветотерапия, музыкаотерапия, сказкотерапия, игровая терапия и разнообразные подвижные игры.

Результаты исследования показали, что у испытуемых отмечается положительная динамика всех познавательных процессов: улучшилась память, внимание, наглядно-действенное и логическое мышление, восприятие. Более того, следует отметить, что и эмоциональный фон также улучшился, выровнялось настроение, повысилась мотивация, интерес к творческой деятельности. На первых занятиях оба ребенка были достаточно замкнутыми, без эмоций, спокойными, тихо и мало говорили, почти не проявляли никакого интереса. Однако уже после четырёх-пяти занятий были видны изменения в настроении, интересе, активности детей. Алина начала

улыбаться уже спустя пять занятий, появилась смелость в движениях, инициатива в действиях. Особенно девочку увлекал процесс рисования акварельными красками, карандашами и пальчиковыми красками. Алексею больше нравилась работа с бумагой, складывание фигурок – оригами.

Анализ полученных данных подтверждает существенную роль арт-терапии в развитии познавательных процессов детей с ЗПР. Эффективность коррекционно-развивающей работы обеспечили в большей степени гуманистический подход к ребенку, музыка В.А. Моцарта (Эффект Моцарта), игровая форма проведения занятий, цветотерапия, изотерапия, пальчиковые и жестовые игры, цветной и разнообразный стимульный материал.

Проведенное исследование показало, что выдвинутая гипотеза нашла свое подтверждение, поставленные задачи решены. В рамках нашего исследования оказалось возможным рассмотреть лишь отдельные, но значимые компоненты эффективности арт-терапевтического коррекционно-развивающего воздействия на развитие познавательной сферы младших школьников с ЗПР. Результаты исследования доказывают необходимость более глубокого исследования методов арт-терапии как средства воздействия на формирование и развитие познавательных процессов младших школьников с ЗПР.

Привлекательность арт-терапии заключается в том, что, в отличие от традиционных коррекционных и развивающих программ, данный вид терапии использует невербальный язык коммуникации. Именно эта особенность делает арт-терапию незаменимым и наиболее эффективным инструментом для исследования и гармонизации развития детей, которые не могут выразить словами своё эмоциональное состояние и свои мысли.

Библиография:

1. МЕДВЕДЕВА, Е.А., ЛЕВЧЕНКО, И.Ю., КОМИССАРОВА, Л.Н., ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т.А. *Арт-педагогика и арт-терапия в специальном образовании*. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. ISBN 5-7695-0561-3.
2. РЫБАКОВА, С. Г. *Арт-терапия для детей с задержкой психического развития*. СПб.: Речь, 2007. ISBN 5-9268-0538-4.
3. ФАДИНА, Г. В., *Диагностика и коррекция задержки психического развития детей старшего дошкольного возраста: Уч. пособие*. Балашов: «Николаев», 2004. ISBN 5-94035-162-X.

*Рекомендовано
Светлана ТОЛСТАЯ, др., конф.*

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИГРОВЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ С ДИАГНОЗОМ АУТИЗМ

Любовь КОЖУХАРЬ, факультет психологии и педагогических наук

Pour les enfants autistes le jeu est d'une importance primordiale. Il permet de développer leurs compétences en recherche, la capacité symbolique, la flexibilité de la pensée, de l'imagination. L'article vise les résultats d'une étude sur les compétences de jeu chez un enfant diagnostiqué avec l'autisme.

С каждым годом количество детей, страдающих аутизмом, увеличивается, что заставляет думать о его эпидемическом характере. По данным исследований последних лет распространенность синдрома раннего детского аутизма и сходных с ним расстройств возрастает и составляет в настоящий момент 15-20 детей на 10 000 детского населения [3]. Аутизм – это психическое расстройство, которое проявляется в первые 3 года жизни ребенка и является первазивным, т.е. проникающим или общим расстройством развития, что означает нарушение всех сфер психической деятельности, включая особенности восприятия окружающего мира, речевого развития, эмоций, мышления, особенности социального взаимодействия и поведения в целом [1]. Современные методы коррекции аутизма достаточно обширны и разнообразны: поведенческие терапии, биомедицинские, терапия с помощью животных и др. В нашей работе мы будем основываться на прикладном анализе поведения – АВА. В рамках данного подхода изучается влияние факторов окружающей среды на поведение и методы манипуляции этими факторами, чтобы изменить поведение. На сегодняшний день АВА-терапия является одним из самых эффективных и успешных методов коррекции при аутизме. Однако несмотря на богатый инструментарий для обучения «академическим» навыкам, процесс развития игровой деятельности (которая зачастую отсутствует или является очень скудной) детей с аутизмом остается недостаточно изученным. Следствием этого является отсутствие разработанных практических методов развития игры при аутизме, что приводит к одностороннему обучению ребенка академическим навыкам и навыкам самопомощи, а игровая деятельность игнорируется. Для аутистов, также как и для нормально развивающихся детей, игра имеет огромное значение. Она позволяет развить их исследовательские навыки, символические способности, гибкость мышления, воображение. Это оказывает существенное влияние на поведение ребенка, которое становится менее однообразным, менее стереотипным и более гибким [2]. У аутичного ребенка дезорганизована сама система приспособления к миру, включая и организацию адаптивного поведения. В результате трудностей организации взаимодействия с окружающим ми-

ром в поведении ребенка закрепляются аутистические тенденции, что способствует длительной зависимости от взрослого, увеличивает развитие проблемного поведения и снижает качество жизни ребенка. Именно поэтому обучение функциональным навыкам коммуникации и развитие игровых навыков у детей с аутизмом является главной задачей коррекционно-педагогической работы с ними.

Целью нашего исследования является изучение специфики игровой деятельности у детей с аутизмом. В исследовании принимал участие мальчик с диагнозом аутизм, 3,7 лет. В качестве методов исследования мы использовали тест VB-MAPP (The Verbal Behavior Milestones Assessment and Placement Program) М.Сандберг и ADOS – шкалу наблюдения для диагностики аутизма (адаптированную на русский язык), Giunti O.S. Тестирование было проведено сотрудниками центра раннего вмешательства Voinicel.

Анализируя результаты наблюдения (ADOS), можем сделать вывод о том, что даже в ходе первичного наблюдения за ребенком проявляются нарушения в социальной интеракции такие как: отсутствие зрительного контакта, указательного жеста и желания разделять игру и радость от игры с окружающими. Можно также говорить о том, что навыки спонтанной просьбы развиты недостаточно – ребенок обращается с просьбой только тогда, когда желаемый предмет или угощение находится в поле его видимости. Выявлены и нарушения в сфере развития игровой деятельности, проявляющиеся в ограниченном интересе к игрушкам: стереотипная игра с машиной, отсутствие интереса к другим игрушкам и отсутствие символической игры.

Оценка вех развития по VB-Мapp разделена на 3 уровня: 0-18 месяцев; 18-30 месяцев; 30-48 месяцев. Такое разделение позволяет сравнить начальный уровень навыков развития исследуемого ребенка с уровнем развития навыков у нормативно развивающихся сверстников [3]. Поэтому анализ результатов методики VB-Мapp будет представлен в соответствии с каждым уровнем теста. Результаты тестирования 1-го уровня VB-Мapp говорят о том, что ребенок обладает практически всеми навыками данного уровня, за исключением некоторых пробелов в имитации игровых и социальных навыков. Анализ результатов 2-го уровня тестирования говорит о том, что навыки данного уровня у ребенка недостаточно сформированы и развиты хаотично, непоследовательно. Основные пробелы наблюдаются в развитии навыков просьбы, навыков вербальной имитации и социального взаимодействия, крайне мало развиты игровые и групповые навыки (ребенок практически не может занять себя игрой, его деятельность однообразна и стереотипна, он не интересуется социальными контактами со сверстниками, не вовлекается в их игру, но может играть параллельно, не замечая их). Таким образом, по

результатам исследования можно сделать вывод, что исследуемый ребенок достаточно энергичный мальчик, который может занять себя игрой в течение дня, но на небольшой промежуток времени (до 10 минут), и игра его, как правило, стереотипна и однообразна. Он пока не умеет играть творчески и в игры с воображением, также совершенно отсутствует ролевая игра, однако мальчик умеет играть функционально с несколькими игрушками: машины, кубики, пазл. Он не умеет играть со сверстниками, не обращает на них внимания, но может играть с ними в одной комнате параллельно, не «включаясь» в их игру. Игровые навыки на улице развиты в большей степени, в силу того, что он умеет себя занять игрой на детской площадке и, например, катается с горки или лазает по перекладинам.

Основываясь на результатах оценки начальных навыков игры была разработана коррекционная программа. Реализация программы развития игровых навыков осуществлялась в рамках ежедневной терапии АВА в течение 3 месяцев. За это время мы успешно провели индивидуальный тренинг игровых навыков в домашних условиях и обобщили данные приобретенные навыки в другой среде – на улице. На постоянной основе проводились занятия по социализации ребенка с другими детьми (сверстниками с диагнозом аутизм и сверстниками без нарушений в развитии). Опираясь на результаты повторного тестирования, а также на изменения в игровой деятельности ребенка, которые стали заметны близким родственникам и специалистам, работающим с ним, можем сделать вывод, что коррекционно-развивающие занятия были эффективными и способствовали приобретению новых игровых навыков.

Таким образом, интенсивная терапия с аутичным ребенком способствует формированию игровых навыков и расширяет сферу его интересов, эффективно влияет на их развитие в целом и благоприятно воздействует на становление социальных связей ребенка, приобретение игровых навыков расширяет круг деятельности ребенка, а значит уменьшается частота проявления нежелательного поведения.

Библиография:

1. ГИЛБЕРГ, К., ПИТЕРС, Т. *Аутизм: медицинские и педагогические аспекты*. СПб.: ИСПиП, 1998.
2. GOLDSTEIN, H. Communication Intervention for children with autism: A review of treatment efficacy. In: *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2002.
3. *Advancing paternal age and autism*. REICHENBERG, A., GROSS, R., WEISER, M., et al. In: *Psychiatry*. 2006, sep; 63(9):1026-32.

*Рекомендовано
Светлана ТОЛСТАЯ, др., конф.*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ТИПОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ ПЕДАГОГА И СТИЛЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Игорь ДОНЧЕНКО, факультет психологии и педагогических наук

The purpose of research is to identify the interrelation between typological features of teacher's personality and individual style of teaching activity.

This research will contribute to finding areas of improvement of the teacher, the improvement of relations with students, the selection of the optimal strategy of behavior in conflict situations, to remove possible barriers to educational activities.

Каждое новое поколение благодаря педагогам получает определенные знания. Современная система образования уже не раз была реформирована, вследствие чего выдвигаются новые требования к работе и личности самого педагога.

На сегодняшний день востребован педагог специалист, обладающий оригинальностью и гибкостью мышления, критичностью, способный ответственно решать задачи образования и профессионально действовать в постоянно меняющихся условиях педагогической действительности. Д.С. Лихачёв отмечал: «Учитель воспитывает *личностью* своей, своими знаниями и любовью, своим отношением к миру» [1]. Именно от индивидуально-личностных качеств педагога зависит, какое влияние будет оказываться на воспитание и обучение учащихся – положительное или отрицательное.

В данной ситуации и *актуальной* является проблема изучения взаимосвязи между типологическими особенностями личности педагога и индивидуальными стилями педагогической деятельности.

Стиль педагогической деятельности – это взаимосвязанная совокупность индивидуальных особенностей, способов и характера осуществления педагогической деятельности, предполагающей, как правило, взаимодействие с людьми и выступающей как динамический стереотип. А.К. Маркова и А.Я. Никонова выделяют следующие стили педагогической деятельности [2]:

1. Эмоционально-импровизационный стиль. Учитель ориентирован в основном на процесс обучения, потому и планирует недостаточно адекватно свою работу по отношению к конечному результату. Такой учитель отбирает наиболее интересный материал для урока, а менее интересный (хотя и важный) часто оставляет ученикам для самостоятельной работы.

2. Эмоционально-методический стиль. Учитель ориентируется как на процесс обучения, так и на результат, способен адекватно планировать учебно–воспитательный процесс, поэтапно отрабатывать учебный материал, включая закрепление, повторение и контроль знаний учащихся.

3. Рассуждающе-импровизационный стиль. Для учителя характерны ориентация на процесс и результаты обучения, адекватное планирование, оперативность, сочетание интуитивности и рефлексивности. Учитель не обладает достаточной вариативностью методов обучения.

4. Рассуждающе-методический стиль. Ориентируясь преимущественно на результаты обучения и адекватно планируя учебно-воспитательный процесс, учитель проявляет консервативность в использовании средств и способов педагогической деятельности. Учителей этого стиля отличает высокая методичность и небольшой стандартный набор методов обучения.

Опираясь на типологию К.Г. Юнга и Майерс-Бриггс, были изучены такие типологические особенности личности педагогов, как:

Е (экстраверсия) – ориентация сознания на окружение и на объекты, **I** (интроверсия) – ориентация сознания внутрь, на субъекта; **S** (ощущение) – ориентировка на конкретную информацию, **N** (интуиция) – ориентировка на обобщённую информацию; **T** (мышление) – рациональное взвешивание альтернатив; **F** (чувство) – принятие решений на эмоциональной основе; **J** (суждение) – предпочтение планировать и заранее упорядочивать информацию; **P** (восприятие) – предпочтение действовать без детальной предварительной подготовки, больше ориентируясь по обстоятельствам [3].

Нами была выдвинута гипотеза о том, что существует взаимосвязь между типологическими особенностями личности педагога и индивидуальными стилями педагогической деятельности. Для проверки выдвинутой гипотезы были использованы следующие психодиагностические методики:

- методика диагностики типологических особенностей личности Д. Кейрси;
- вопросник А.М. Марковой и А.Я. Никоновой для анализа учителем особенностей индивидуального стиля своей педагогической деятельности.

Исследуемая выборка включала 70 человек, педагогов начальных школ, гимназий и лицеев.

Согласно полученным данным, у исследуемых педагогов преобладают такие типологические особенности, как: **F** (Feeling) – чувствование, 75,71%, то есть принимая решение педагоги ориентируются на ценности людей, а не на абстрактную логичность, учитывают, как это решение подействует на людей; **J** (Judging) – суждение, 75,71%, то есть педагоги стремятся жить распланированно, структурированно, упорядоченно, испытывают потребность регулировать и контролировать жизнь; **E** (Extraversion) – экстраверсия, 65,85%, то есть такие педагоги фокусируются на внешнем мире людей и окружающей среде; **S** (Sensation) –

ощущение, 58,57%, то есть в первую очередь таких педагогов интересуют практический опыт и происходящее "здесь и теперь".

Анализ результатов диагностики индивидуального стиля педагогической деятельности педагогов показал, что *эмоционально-методический* стиль (ЭМС) наблюдается у 40% педагогов, *рассудительно-импровизационный* стиль (РИС) также у 40%. У 20% педагогов отмечается эмоционально-импровизационный стиль (ЭИС). Среди опрошенных нами, педагогов с преобладающим рассудительно-методическим стилем (РМС) не оказалось – 0%.

На основании анализа полученных результатов мы сформулировали следующие *выводы*: существует **прямая взаимосвязь** эмоционально-методического стиля педагогической деятельности и такой типологической особенностью личности, как **Ж** – рассудительность ($r = 0,37$ при $p \leq 0,001$), т.е. чем больше выражены у личности педагога такие особенности личности, как рассудительность, склонность к планированию и упорядочиванию своей деятельности, тем больше выражен эмоционально-методический стиль педагогической деятельности, для которого и характерна высокая методичность, проницательность, требовательность, умение интересно преподать учебный материал, что проявляется в проницательности по отношению к ученикам и умелой организации педагогического процесса.

Существует **обратная взаимосвязь** между такими типологическими особенностями личности, как **Р**-импульсивность ($r = -0,37$ при $p \leq 0,001$), проявляющаяся в склонности действовать без достаточного сознательного контроля, под влиянием внешних обстоятельств или в силу эмоциональных переживаний. Такая личность больше ориентирована на процесс, а не на результат деятельности, стремится жить спонтанно, склонна менять свои взгляды. Принимать решения и строго им следовать для такой личности затруднительно; часто окружающие не понимают, какого мнения она придерживаются. При такой типологической особенности, как импульсивность, для педагогов менее характерен эмоционально-методический стиль деятельности.

Библиография:

1. ЛИХАЧЕВ, Д.С. *Письма о добром и прекрасном*. Москва, 1989. 207 с.
2. МАРКОВА, А.К., НИКОНОВА, А.Я. Психологические особенности индивидуального стиля деятельности учителя. В: *Вопросы психологии*, 1987, №5. с.40-48.
3. ЮНГ, К.Г. *Психологические типы*. Перевод: София Лорие (под ред. В.Зеленского). Минск: Попурри, 1998. 652 с.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ЧУВСТВА ВИНЫ И ИНДИВИДУАЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ ЗАКЛЮЧЕННЫХ

Ольга КОЛЕНОВА, факультет психологии и педагогических наук

Sentimentul de vinovăție, remușcare se vede ca o componentă etică importantă. În acest caz, pedeapsa ar trebui să fie îndreptată nu să provoace teama de o crimă, și pe înțelegerea unui comis acte de imoralitate. Cunoașterea specificului de manifestare a sentimentului de vinovăție, în legătură cu caracteristicile individual-tipologice, poate fi folosit în scopuri de implementare a unei abordări individuale la organizarea unor acțiuni de corectare în limitele serviciilor penitenciare.

Такой феномен, как чувство вины, непосредственным образом влияет на формирование нравственного и правового сознания общества, и это одна из причин, почему данный феномен представляет особый интерес для изучения в различных областях знаний, в том числе и в психологии. Чувство вины, как и раскаяние, рассматривается как важный этический компонент. Однако, как отмечает Антонян, осужденным в большей мере, чем законопослушным, присущи неадаптивные формы вины и стыда [1]. Таким образом, наказание за совершенное преступление должно быть направлено не на провоцирование чувства страха и стыда, а на осознание человеком безнравственности совершенных поступков.

В силу того, что чувство вины не существует изолированно и всегда возникает в процессе социального взаимодействия, а степень испытываемой вины зависит от индивидуальных особенностей каждой личности, данное явление необходимо рассматривать во взаимосвязи с индивидуально-типологическими особенностями личности.

Выявив психологический портрет правонарушителей, которые склонны к переживанию чувства вины, мы можем предположить, что такие люди не станут повторять подобные преступления, если с ними будет проведена соответствующая работа. Зная также личностные особенности заключенных, можно прогнозировать их дальнейшее поведение, и как следствие – создать эффективную программу, направленную на успешную ресоциализацию осужденных.

Итак, **объектом нашего исследования** выступает чувство вины у заключенных и взаимосвязь его с индивидуально-типологическими особенностями личности. **Целью исследования** является выявление взаимосвязи между чувством вины и индивидуально-типологическими особенностями заключенных.

Объект и цель исследования определяют следующую **гипотезу**: переживание чувства вины лицами, отбывающими наказание в пенитенциарном учреждении, взаимосвязано с такими индивидуально-типологическими особенностями, как интроверсия, ригидность и тревожность.

Исследование проводилось в январе 2013 года, в пенитенциарном учреждении полузакрытого типа №4 (Крикова), в котором отбывают наказание совершеннолетние осужденные мужского пола, совершившие незначительные, средней тяжести и тяжкие преступления. В исследовании приняло участие 60 человек в возрасте от 19 до 55 лет. Для определения у заключенных чувства вины нами был использован «Опросник вины», авторы – К. Куглер, У.Х. Джонс. Для исследования личности лиц, отбывающих наказание в местах лишения свободы, нами был выбран индивидуально-типологический опросник (ИТО), автор Л.Н. Сбочик.

В результате проведенного исследования было выявлено, что для лиц, отбывающих наказание в местах лишения свободы, характерны высокие показатели по шкале «вина» как черта личности. 55% респондентов набрали высокие баллы по данной шкале, 43% набрали средние баллы и 2% – низкие.

Это может быть связано с такими факторами, как влияние общественного мнения (приговор суда); период отбывания наказания, что предполагает наличие огромного количества времени, чтобы обдумывать свои ошибки, заниматься самоанализом; проявление такого защитного механизма, как «псевдовина», который предполагает как бы покаяние, рассчитанное на возникновение положительных реакций понимания, сочувствия и поддержки со стороны социума.

По результатам исследования индивидуально-типологических особенностей было выявлено, что для лиц, находящихся в пенитенциарном учреждении, характерны ригидность, интроверсия и сензитивность. Основным свойством лидеров в такой специфической среде является интроверсия, высокий контроль над своим поведением. Высокие баллы по шкале сензитивность указывает на то, что индивид легко раздражается при любых межличностных контактах, которые могут представлять малейшую угрозу для его личности. Наиболее чувствительны такие люди в сфере личной чести, для них характерно повышенное осознание своей ценности. Повышенный уровень по шкале ригидности отражает наличие аффективных установок, которые не позволяют изменить уже сложившиеся стереотипы поведения и тем самым ведут к нарушению социального взаимодействия [2].

Корреляционный анализ, проведенный на основе полученных данных, показал, что существует положительная взаимосвязь между такими индивидуально-типологическими особенностями личности заключенных, как агравация, ригидность и чувство вины как состояние. Это говорит о том, что осужденные лица, испытывающие вину как состояние, стремятся преувеличить существующие у них проблемы, замкнуты, погружены в себя, чувствительны к проявлениям окружающей среды. Некоторые исследования показывают, что ригидность среди преступни-

ков и заключенных выражена в большей степени, чем у законопослушных граждан. Г.В. Залевский считает, что для ригидных личностей характерны тревога и чувство вины, беспокойство, навязчивые сомнения, крайне скованное и ригидное сознание, подавленное жестокое суперэго, недоверчивость, чувство неполноценности [2].

Кроме того прослеживается тенденция к значимости взаимосвязи таких особенностей, как интроверсия, сензитивность, тревожность и вина как состояние.

Статистической обработкой полученных результатов была получена значимая положительная взаимосвязь между виной как чертой личности и такими индивидуально-типологическими особенностями, как аггравация, ригидность, сензитивность и тревожность.

Автор опросника вины профессор У.Джонс определяет вину как дисфорическое чувство, которое возникает у людей, когда они нарушают свои личные моральные принципы или социальные нормы [3]. Таким образом, если чувство вины является дисфорическим чувством, следовательно, люди, склонные испытывать данные дисфорические чувства, чаще всего крайне обидчивы, недоверчивы, подозрительны, чувствительны к внешним воздействиям, замкнуты. Сензитивность характеризуется склонностью к рефлексии, пессимистичностью в оценке перспектив, а также при неудачах у таких людей легко возникает чувство вины.

В психологической литературе исследованию психологических особенностей и чувства вины у лиц, отбывающих наказание в пенитенциарном учреждении, уделяется недостаточно внимания. В то время как проблема преступности и рецидивной преступности в частности как в мире в целом, так и Республике Молдова, и проблема изучения личности заключенного становится все более актуальной. Основной задачей в данном контексте является создание благоприятных условий для возможности успешной ресоциализации лиц, совершивших противоправные деяния. В результате переосмысления собственных ценностей, взглядов и принципов, основанного на правильной работе психологов в пенитенциарных учреждениях, человек должен получить возможность вернуться полноценной личностью в общество и больше не возвращаться к совершению преступления.

Библиография:

1. АНТОНЯН, Ю.М. *Психология убийства*. Москва: Юристь, 1997. ISBN 5-7357-0124-X.
2. БАЛАБАНОВА, Л.М. *Судебная психология*. 1998. [Дата обращения 16.05.2013] Доступно: <http://yurpsy.fatal.ru>
3. ИЛЬИН, Е.П. *Психология общения и межличностных отношений*. СПб.: Питер, 2009. ISBN: 978-5-388-00425-3.

ОСОБЕННОСТИ МЕХАНИЗМОВ ЗАЩИТЫ И АКЦЕНТУАЦИЙ ХАРАКТЕРА ЛИЧНОСТИ, СКЛОННОЙ К ГЕЛОТОФОБИИ

Екатерина ПОСТОЛАТИЙ, факультет психологии и педагогических наук

This article is describing the problem of gelotofobia – fear to be laughed at, and its manifestations in human character and behavior. Basing on the analysis of existing psychological literature, is widened the integral concept of gelotophobia, and individual-typological features of a person, prone to gelotofobia. In this research the problem gelotofobia is described in its relation with the manifestations of accentuations of character and specifics in the usage of defense mechanisms. The obtained empirical data can be used by psychologists and educators in counseling individuals who are prone to gelotofobia.

Сложно представить жизнь человека без чувства юмора и смеха. Среди множества функций последнего исследователи особенно выделяют защитную. Так, смех служит средством защиты от неблагоприятных житейских обстоятельств, помогая человеку пережить тяжелые, порой даже травмирующие жизненные ситуации, а смех над собой выступает показателем здоровой личности и правильного отношения к окружающему миру. Тем не менее известно, что некоторые люди испытывают страх перед смехом, и у них часто появляется чувство стыда, если над ними смеются (независимо от того, позитивно или негативно на самом деле мотивирован смех). Такое явление было названо гелотофобией – страхом оказаться объектом насмешки. Люди, страдающие гелотофобией, не осознают наличия у них таковой, страдают из-за этого, она мешает им жить, быть успешными в жизни, что, в конце концов, приводит к социальной дезадаптации. Индивиды, склонные к гелотофобии, воспринимают смех как нечто негативное и убеждены, что их внешность или поступки на самом деле смешны и нелепы, т.е. смех окружающих над ними небезоснователен [3].

Целью данного исследования является анализ особенностей проявления механизмов защиты и акцентуаций характера у лиц, склонных к гелотофобии. Методами исследования послужили русскоязычная версия опросника гелотофобии GELOPH<15>, составленная В.Рухом, в апробации Е.А. Стефаненко, методика «Индекс жизненного стиля» (Опросник Плутчика-Келлермана-Конте) и опросник Леонгарда-Шмишека для выявления типов акцентуаций характера. В исследовании приняли участие 90 человек (19 юношей и 71 девушка, сред. возраст 21,7±2,6 года). Большинство респондентов - 54 человека (60%), продемонстрировали отсутствие гелотофобии. «Легкая» степень гелотофобии с относительно выраженным уровнем проявления страха насмешки отмечена среди 25 респондентов (28%), «пограничный» уровень выраженности проявили гелотофобии показали 11 испытуемых (12%). Средний показатель выраженности гелотофобии по всей выборке составил 30,08±7,86 балла.

Согласно результатам проведенного исследования, у испытуемых, склонных к гелотофобии, наиболее выражены такие типы акцентуаций, как экзальтированный (20,4 балла; $r=0,30$ при $p\leq 0,01$), эмотивный (18,24 балла; $r=0,34$ при $p\leq 0,01$) и циклотимный (20,52 балла; $r=0,53$ при $p\leq 0,01$). Высокая степень выраженности *экзальтированной* акцентуации характера у гелотофобов объясняется тем, что таких людей отличает крайняя впечатлительность по поводу печальных событий и фактов [1]. Данные характеристики совпадают с проявлениями гелотофобии, в частности, у тех, кто подвергается насмешкам (мнимым или реальным): гелотофобы склонны впадать в отчаяние, «близко к сердцу» воспринимают юмористические замечания со стороны других людей. *Эмотивная акцентуация* характера проявляется в том, что для эмотивной личности характерна высокая чувствительность и проявление реакций в области тонких эмоций. Гелотофобы близко к сердцу воспринимают юмористические замечания со стороны других людей, переживают по поводу того, что, как им кажется, они часто выступают в роли объекта насмешки. Яркая выраженность *циклотимической* акцентуации характера связана с тем, что важнейшей её особенностью является смена гипертимических и дистимических состояний. Была обнаружена также прямая корреляционная связь гелотофобии с *дистимической* акцентуацией, что говорит о том, что вероятность проявления гелотофобии у *дистимического* (мрачность, излишняя серьезность, пессимизм, склонность к депрессивности) типа акцентуации выше по сравнению с другими акцентуациями. Результаты исследования посредством методики «Индекс жизненного стиля» показали, что в поведении «гелотофоба» преобладают следующие механизмы защиты: *регрессия* (63,9%), *компенсация* (68%), *проекция* (68,91%) и *интеллектуализация* (61,72%). Таким образом, подтверждается наше предположение о том, что чем выше уровень гелотофобии, тем чаще личность прибегает к таким механизмам психологической защиты, как регрессия ($r=0,43$), компенсация ($r= 0,68$), проекция ($r=0,56$), интеллектуализация ($r=0,60$ при $p\leq 0,01$). Личность, склонная к гелотофобии, в случае, когда подвергается действию фрустрирующего фактора – становится объектом насмешки, использует механизм психологической защиты типа регрессии - при решении сложной жизненной ситуации использует простые и привычные поведенческие стереотипы, характерные для гелотофобического социального реагирования. Механизм психологической защиты типа компенсации может принимать форму защиты от низкой самооценки и комплекса неполноценности. В то же время его можно рассматривать как стремление компенсировать свою "особость" – повышенную чувствительность к насмешкам, достижениями в других сферах. В случае применения механизма проекции предполагается, что личность, опасаясь стать объектом насмешки, приписывает социальному окружению желание

посмеяться над ней. Исследования показали, что гипотеза о том, что люди, склонные к гелотофобии, ранее подвергались насмешкам чаще в сравнении с другими, не подтвердилась [4]. Действие интеллектуализации проявляется в основном на фактах чрезмерно «умственном» способе преодоления конфликтной или фрустрирующей ситуации. В данном случае речь идет о том, что личность пресекает переживания, вызванные неприятной или субъективно неприемлемой ситуацией при помощи логических установок. При следовании интеллектуализации/рационализации, личность, склонная к гелотофобии, внутренне пытается аргументировать свое неадекватное поведение разумными доводами. Тем самым она защищает себя от негативного действия неприятной ситуации посредством снижения значимости для себя и других своего страха оказаться осмеянным. Результаты исследования показали также, что общая напряженность защит у гелотофобов составляет 61,84%, в то время как у негелотофобов лишь 40,24%. Из литературы по специальности известно, что нормативные значения этой величины порядка 40 – 50 % [2]. Превышение 50-процентного рубежа ОНЗ гелотофоба указывает на то, что у него существуют неразрешенные внешние и внутренние конфликты.

В заключение отметим, что изучение страха выглядеть смешным актуально для многих областей научной и практической психологии, так как гелотофобия может играть важную роль в системе полорелевых отношений, в сиблинговом взаимодействии и при выборе досуга. Значение гелотофобии очевидно также при самопрезентации, при выступлении перед большими аудиториями. Особенное значение проявления страха выглядеть смешным и боязнь оказаться объектом насмешки обнаруживается в процессе адаптации детей к образовательным учреждениям, где часты такие феномены, как «дразнение» и «высмеивание».

Библиография:

1. БАТАРШЕВ, А.В. *Диагностика черт личности и акцентуаций*. Москва: Психотерапия, 2006. 288 с.
2. КАМЕНСКАЯ, В.Г. *Психологическая защита и мотивация в структуре конфликта*. Москва, 1999, 125 с.
3. СТЕФАНЕНКО, Е.А., ИВАНОВА, Е.М., ЕНИКОПОЛОВ, С. Диагностика страха выглядеть смешным. В: *Психологический журнал*, 2011, том 32, №2, с. 94-108.
4. TITZE, M. Gelotophobia: The fear to be laughed at. In: *Humor: International Journal of Humor research*, 2009, p.27-48.

*Рекомендовано
Людмила АНЦИБОР, др., конф.*

ОСОБЕННОСТИ ЗАЩИТНЫХ МЕХАНИЗМОВ И ИРРАЦИОНАЛЬНЫХ УБЕЖДЕНИЙ У ЛИЦ, СТРАДАЮЩИХ МИГРЕНЬЮ

Елизавета ВОЛОШИНА, факультет психологии и педагогических наук

Medical workers and psychologists have not found out why this or that person is subject to migraines. At the study of the causes of emergence and ways of treatment of a disease, personal features of patients which in turn can affect the frequency of headache attacks often aren't considered. The purpose of our thesis was to identify the features of defense mechanisms and irrational beliefs in individuals suffering from migraine, and also to identify possible ways of their psycho-correction.

Каждый год более 45 миллионов людей обращаются за медицинской помощью по причине жалоб на головную боль, которая все чаще приобретает хронический характер [1]. К хроническим головным болям относится мигрень, проявляющаяся в виде приступов, которые могут приводить к снижению социальной и трудовой активности личности. Мигренью страдают от 3-10 до 30-38% населения земного шара [2]. На сегодняшний день в науке не существует единого мнения о причине возникновения данного заболевания, как и о способах его лечения. Возможно, что сложившаяся ситуация связана с тем, что исследователями часто игнорируются личностные характеристики пациента, страдающего от данного заболевания. К таким характеристикам, в частности, относятся иррациональные убеждения личности, а также используемые ею защитные механизмы.

Иррациональные убеждения – это вид убеждений, которые содержат в себе оценку и мешают осуществлению целей человека. Данные убеждения искажают ту информацию, которая поступает из окружающей реальности [4]. Искажение информации также может происходить вследствие действия механизмов психологической защиты, которые отражают ситуацию в желательном для индивида виде, но иногда переводят травматическую ситуацию на язык физиологической симптоматики, в то время как она должна решаться [3]. Таким образом, напряженность защиты также может провоцировать развитие заболевания и его осложнения. Тем самым, можно говорить о том, что рассмотрение данных характеристик личности является крайне важным, так как именно они могут влиять на возникновение приступов мигрени.

Цель нашего исследования заключалась в выявлении особенностей защитных механизмов и иррациональных убеждений у лиц, страдающих мигренью, а также в определении возможных способов их психокоррекции. В исследовании приняло участие 40 женщин от 20 до 40 лет, страдающих и не страдающих мигренью. В качестве методов исследова-

ния мы использовали методику диагностики иррациональных установок А.Эллиса, опросник «Индекс жизненного стиля» Плутчика-Келлермана-Конте (в адаптации института им. В.М. Бехтерева).

В ходе исследования системы иррациональных убеждений личностей, результаты оказались в большинстве своем схожими для обеих групп. Различия в показателях были выявлены только для категории «должестование в отношении других» ($t=2,401$, при $p \leq 0,01$). Говоря об используемых видах защитных механизмов лицами различных групп, можно отметить, что согласно проведенному статистическому анализу были выявлены различия по категориям «вытеснение» ($t=3,065$, при $p \leq 0,00$) и «интеллектуализация» ($t=3,071$, при $p \leq 0,00$), а также по общей напряженности защиты ($t=1,814$, при $p \leq 0,04$). Так, «вытеснение» и «интеллектуализацию» в качестве защитных механизмов выбрали только личности, страдающие мигренью. Показатели по общей напряженности защиты также различны в группах испытуемых. Так, у здоровых личностей показатели, в основном, находятся ниже среднестатистической нормы (50% опрошенных), в то время как у лиц с мигренью большинство показателей находится в пределах нормы (60% испытуемых). Эти данные частично подтверждают выдвинутую нами гипотезу о различии используемых людьми, страдающими и не страдающими мигренями, механизмов психологической защиты и набора иррациональных убеждений. Отсутствие значимых результатов по всем критериям может объясняться небольшим количеством испытуемых, а также тем, что исследования лиц с мигренью проводились в ситуации отсутствия у них болевого приступа, поэтому показатели, в основном, соответствуют тем, что были выявлены у «здоровых» личностей в ходе исследования.

Кроме проведенного психодиагностического исследования, в ходе проведенной работы нами была оказана психологическая помощь клиентке, страдающей мигренью. Нами была составлена программа индивидуального консультирования, целью которой было изменение степени выраженности иррациональных убеждений у личности с мигренью. Для определения степени эффективности примененных нами методов, а также установления динамики и изменений в системе иррациональных убеждений личности и в используемых ею видах механизмов защиты, нами была проведена психодиагностическая работа. Психодиагностика личности проводилась в три этапа: перед началом консультирования, во время проведения работы, а также после окончания терапии.

В ходе проведения диагностики системы иррациональных убеждений испытуемой, на различных этапах исследования были выявлены определенные изменения. Так, на начальном этапе доминирующие

иррациональные убеждения личности относились к категории «должестование в отношении себя» и «должестование в отношении других» (35 баллов для обеих категорий). На промежуточном этапе исследования доминирующей категорией иррациональных убеждений являлась «низкая фрустрационная толерантность» (32 балла), а показатели по остальным шкалам снизились. После проведенной психотерапии доминирующие убеждения относились к категории «катастрофизация» (33 балла). Показатели по шкале стали ниже начальных результатов, что является негативной характеристикой. В свою очередь, данные показатели могут выражать страх личности перед возможными изменениями. Локус негативных эмоций личности сместился «вовне», а данный показатель является крайне важным, так как личности с мигренью чаще всего направляют негативные импульсы «на себя». Нельзя однозначно сказать, что данные факты характеризуют программу как полностью эффективную, однако можно говорить об определенных положительных изменениях в структуре убеждений личности. Определенные изменения произошли в выборе личностью механизмов психологической защиты. Так, на начальном этапе клиентка выбрала в качестве защиты регрессию (64%). На среднем этапе доминирующим видом защиты стало отрицание (67%), однако повысились показатели по компенсации (с 40% до 60%). На последнем этапе исследования основным видом защиты стала компенсация (80%), что говорит о положительной динамике изменений. Начальные показатели по общей напряженности защиты относились к верхним границам «нормы» (47%). К концу проводимой терапии показатели по общей напряженности защиты стали ниже (41%).

Таким образом, в итоге проведенной терапии частота проявления приступов головной боли у клиентки уменьшилась, что является достижением проводимой психотерапевтической работы. Тем не менее, мы считаем, что разработанная психокоррекционная программа требует проведения дальнейших исследований и внесения определенных изменений.

Библиография

1. АХМАДУЛЛИНА, Л.Г. *Головная боль*. Интернет-издание, 2009. 354 с.
2. ВЕЙН, А.М. *Болевые синдромы в неврологической практике*. Москва: Медицина, 1999. 365 с.
3. САКС, О. *Мигрень*. Москва: АСТ, 2012. 488с.
4. ЭЛЛИС, А., ДРАЙДЕН, У. *Практика рационально-эмоциональной поведенческой терапии*. СПб.: Издательство «Речь», 2002. 352 с.

*Рекомендовано
Светлана ТОЛСТАЯ, др., конф.*

ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА ЗАЩИТНЫХ МЕХАНИЗМОВ В РЕГУЛЯЦИИ ОТРИЦАТЕЛЬНЫХ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ СОСТОЯНИЙ У ЛЮДЕЙ, СТРАДАЮЩИХ ГИПЕРТОНИЕЙ

Екатерина ШАКШИНА, факультет психологии и педагогических наук

L'hypertension artérielle est l'une des maladies psychosomatiques. La recherche moderne dans le domaine de la psychologie de la personnalité suggère que certains traits de la personnalité peuvent contribuer à la formation de la pathologie de divers organes et systèmes, y compris le développement de l'hypertension. L'article vise les résultats des études sur la sélection des mécanismes de protection dans la régulation des états émotionnels négatifs chez les personnes souffrant d'hypertension.

Артериальная гипертензия является одной из наиболее распространенных форм патологии. При этом она относится к числу психосоматических заболеваний. Значительная часть работ посвящена изучению поведенческих и эмоциональных характеристик личности [Положенцев С.Д., Грекова Т.И., Березин Ф.Б., Кубзанский Л.Д., Шпак Л.В., Дэвидсон К., Соколов Е.И. и др.]. Однако современные исследования в области психологии личности к настоящему времени обнаруживают направление, основанное на предположении о том, что определенные свойства личности могут способствовать формированию патологии различных органов и систем, в том числе вести к развитию гипертонической болезни [1].

Таким образом, цель исследования заключалась в том, чтобы изучить особенности выбора защитных механизмов в регуляции отрицательных эмоциональных состояний людей, страдающих гипертонией. В исследовании принимали участие 30 человек. В основную выборку вошло 15 человек с артериальной гипертензией I и II степени, из которых 5 мужчин и 10 женщин в возрасте от 45 до 60 лет. В контрольной выборке было 15 человек без хронических соматических заболеваний, также в возрасте от 45 до 60 лет. В качестве методов исследования мы использовали тест-опросник механизмов психологической защиты «Индекс жизненного стиля» Р.Плутчик, Г.Келлерман, Х.Р. Конте, опросник агрессивности Басса-Дарки, тест «определение уровня личностной и ситуативной тревожности» Спилбергера – Ханина.

Исследование уровня личностной и ситуативной тревожности показало, что уровень личностной тревожности в основной выборке выше, чем в контрольной (87% и 46% соответственно). Результаты по опроснику агрессивности Басса-Дарки показали, что гипертоники обладают ярко выраженным чувством враждебности (67%), и около половины из них получили высокие показатели по агрессивности (40%). Из результатов исследования особенностей выбора защитных механизмов стала

заметна разница контрольной и основной групп в избрании доминирующих механизмов защиты. В частности, люди, страдающие артериальной гипертензией, используют такие механизмы защиты, как реактивное образование (86,6%), интеллектуализация (86,6%), проекция (80%), отрицание (66,6%) и подавление (60%). Наименьшая распространенность использования в основной группе была получена относительно механизмов защиты: регрессия (26,6%), компенсация (33,3%). В контрольной группе доминирующими механизмами защиты психики выявлены компенсация (47%), регрессия (47%), отрицание (40%), в то время как реже всего используются механизмы интеллектуализации (20%), замещения (6,6%), подавления (13,3%) и проекции (26,6%). По результатам исследования взаимосвязи эмоциональных состояний была выявлена значимая положительная связь личностной тревожности и агрессивности у людей, страдающих гипертонией, при $p \leq 0,05$. По поводу взаимосвязи агрессивности и защитных механизмов выявлено, что в основной выборке присутствуют значимые положительные связи между уровнем агрессии и механизмами защиты психики «отрицание», «подавление» и «интеллектуализация», при $p \leq 0,01$. Таким образом, в результате проведенного исследования нашла свое частичное подтверждение гипотеза о том, что лица, страдающие артериальной гипертензией, в регуляции отрицательных эмоциональных состояний чаще выбирают непродуктивные механизмы защиты, чем здоровые испытуемые.

Далее нами была проведена коррекция отрицательных эмоциональных состояний у людей, страдающих гипертонией. Для психокоррекционной работы было выбрано две женщины, средний возраст которых составил 52 года. Длительность основного заболевания составляла от 5 до 7 лет. Психокоррекция заключалась в индивидуальной работе с испытуемыми и была направлена на повышение эффективности регуляции отрицательных эмоциональных состояний и совладания со стрессовыми ситуациями.

В качестве основного метода работы нами была выбрана эмоционально-образная терапия. Были использованы такие упражнения, как: «Свободное плавание», «Возвращение чувств», «Метод позитивных прогнозов», «Быть здесь и сейчас», «Исследование границ», «Возвращение потерянных чувств», «Звучание тела», «Эмоции тела», «Дерево» [2, 3]. С пациентами было проведено по 5 сессий.

Для определения эффективности индивидуального консультирования при работе с проблемами регуляции отрицательных эмоциональных состояний с испытуемыми было проведено повторное тестирование. Полученные при повторном тестировании результаты показали существенные различия в эмоциональном состоянии клиенток до и после про-

ведения коррекции. Так, в результате проведенных мероприятий и упражнений снизился уровень тревожности, агрессивности и враждебности.

Выявленные изменения уровня тревожности, агрессивности и враждебности связаны с тем, что подавляемые ранее эмоции были осознаны, а в дальнейшем проработаны. Эффективность психокоррекционной программы основана на том факте, что позволяет не только что-то осознать, но и, главное, изменить «это». В частности, изменить свое отношение к каким-либо событиям, изменить свои мысли по поводу тревожащих и раздражающих обстоятельств. При этом образ, представленный клиентом, дает много дополнительной информации, которая помогает разобраться в сути проблемы и определить необходимые действия по коррекции. А соматизация позитивных образов позволяет надежно закреплять результаты работы.

При этом в дальнейшем важно более детально изучить особенности становления и дальнейшего отображения агрессивных импульсов. Необходимо обратить внимание на возможности коррекции агрессивного поведения, исследовать как внутренние, так и внешние условия минимизации такого поведения. То есть, необходимо выявить условия организации деятельности, влияющие на появление и закрепление агрессивности, а также условия коммуникации и жизнедеятельности, индивидуальных свойств личности, способствующих накоплению агрессивности и невозможности ее отреагирования.

Библиография:

1. SÎRBU, Ana. Relatia dintre stresul psihic și mecanismele de aparare la adolescenți din perspective de gen. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, Seria „Științe ale Educației”*. Chisinau, 2010, nr.5(35), c.199-202.
2. БУРЛАКОВА, Н.С. *Проективные методы*. Москва: Институт общегуманитарных исследований. 2001. 352 с.
3. ЛИНДЕ, Н.Д. *Эмоционально-образная терапия*. Москва: МГУ, 2004. 138 с.

*Рекомендовано
Светлана ТОЛСТАЯ, др., конф.*

РОЛЬ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ В ФОРМИРОВАНИИ ОБРАЗА БУДУЩЕГО У ЛЮДЕЙ С МИОПИЕЙ

Анастасия КОВРОВА, факультет психологии и педагогических наук

The article contains the results of the study of the role of emotional factors in shaping the image of the future for people with myopia. The results of this study may be useful in the preparation of training programs for psychologists and ophthalmologists, as well as serve as a basis for the development of individual and group psychotherapy and psycho sessions with people with myopia.

По данным мировой и национальной статистики миопия является одним из наиболее распространенных заболеваний зрительной системы. Будучи одним из видов аномалии рефракции, миопия представляет собой затруднительное восприятие объектов, находящихся в отдалении. Этиологическими факторами данного заболевания, по мнению большинства офтальмологов, выступают неблагоприятные воздействия окружающей среды, попадающие на чувствительные периоды, длительное зрительное напряжение, постоянная зрительная работа на близком от глаз расстоянии при неправильном освещении. При миопии наследственность выступает как патогенетический фактор, не детерминирующий обязательное возникновение и развитие заболевания [1].

Результаты проведенных многочисленных исследований психологических аспектов миопии свидетельствуют о том, что для миопических пациентов характерен ряд индивидуально-психологических черт, таких как готовность к принятию на себя ответственности, желание быть оцененными по достоинству, стремление к тщательности, скрупулезности, склонность лиц с миопией к чрезмерному самоконтролю, избеганию напряженных ситуаций, подавлению эмоций и двигательных реакций, более выраженная интровертированность, склонность к чувству вины, повышенный уровень скрытой тревоги при сниженной вариабельности внешних проявлений тревожности [2]. Миопические пациенты, как правило, во взрослом возрасте реагируют на стрессы, конфликты, душевные травмы преимущественно сенсibilизированной сферой тела или вытесняют их при помощи специфического участия: им удобнее ничего не видеть, чем перерабатывать увиденное [3]. Мнение о том, что приведенные и некоторые другие характеристики являются не следствием миопии, а скорее предпосылкой возникновения и прогрессирования данного заболевания, подтверждается исследованиями трансгенерационной информации и особенностей детско-родительских отношений миопических пациентов.

Проведенное нами исследование было направлено на изучение влияния эмоциональных факторов на формирование образа личного будущего и отношения к нему миопических пациентов. В исследовании

принял участие 21 испытуемый: 9 мужчин и 12 женщин с миопией слабой, средней и высокой степени. В качестве методов исследования мы использовали шкалу проявлений тревожности Дж. Г. Тейлора, анкету оценки нервно-психической устойчивости (методика «Прогноз»), методику экспресс-диагностики уровня психоэмоционального напряжения (ПЭН) и его источников (О.С. Копина, Е.А. Сулова, Е.В. Заикин), шкалу временных установок (ШВУ) Ж. Нюттена, методику неоконченных предложений относительно личного будущего, представляющую собой авторскую модификацию метода мотивационных индукторов (ММИ) Ж.Нюттена. По результатам исследования уровня личностной тревожности очень высокий уровень составлял в 14,3%, высокий – 23,8%, средний – 61,9% случаев. В результате исследования стрессоустойчивости неудовлетворительный уровень был выявлен у 28,6% пациентов, удовлетворительный у 33,3%, хороший у 38,1%. По результатам исследования степени психоэмоционального напряжения низкая степень была выявлена у 42,8%, средняя, как и высокая, степень обнаружилась у 28,6% пациентов. Основным выявленным нами источником психоэмоционального напряжения у миопических пациентов явился психосоциальный стресс (28,6% пациентов). Явно выраженными источниками выступает также плохое состояние здоровья (4,8%), низкий уровень удовлетворенности жизнью (14,3%), низкий уровень удовлетворенности основных жизненных потребностей (14,3%). Образ будущего является целостным многомерным представлением, находящимся в сознании и включающим в себя 4 измерения: ценностно-смысловое, эмоционально-оценочное, когнитивное и организационно-деятельностное [4]. В результате изучения особенностей построения образа будущего ненасыщенность мотивационными объектами наблюдалась в 81%, а неопределенность содержания образа будущего – в 61,9% случаев. Осознанное наличие всех 4 измерений образа будущего наблюдалось лишь в 4,8% случаев. Таким образом, образ личного будущего у миопических пациентов, как правило, достаточно схематичный, отрывочный, характеризуется неполным, ненасыщенным целеполагающими объектами построением. Мы можем сделать вывод о том, что миопические пациенты в большинстве случаев менее склонны к размышлениям о будущем, жизненной перспективе, «взгляду далеко вперед». В результате статистического анализа взаимосвязи показателей было выявлено, что эмоциональные установки миопических пациентов к личному будущему взаимосвязаны с уровнем личностной тревожности ($r=-0.876$, $p\leq 0$), с уровнем нервно-психической устойчивости ($r=-0,922$, $p\leq 0$), а также с уровнем актуально переживаемого психосоциального стресса ($r=-0,809$, $p\leq 0$). Мы можем говорить о том, что высокий уровень личностной тревожности, неудовлетворительный уровень нервно-психической устой-

чивости, неудовлетворенность жизнью и высокий уровень актуально переживаемого психосоциального стресса негативно сказываются на отношении к будущему. Вероятно, накопленный негативный эмоциональный опыт, а также актуально переживаемое эмоциональное напряжение заставляют пациента ожидать того же самого и в будущем, а склонность миопических пациентов к паттерну «не замечать то, что не нравится», ведет к формированию схематичного и отрывочного образа будущего (так как невозможно совсем не думать о будущем).

Нами был проведен формирующий эксперимент, включавший в себя работу с 2 миопическими пациентами на протяжении 7 и 9 недель. Работа проводилась в форме индивидуального психологического консультирования и была направлена на проработку проблем повышенной тревожности и низкой стрессоустойчивости пациентов. Применялись техники и процедуры психологического консультирования, техники релаксации и саморегуляции, техники когнитивной психотерапии, техники визуализации, практиковалось создание и применение позитивных аффирмаций, проводилась работа с внутриличностными ресурсами и телесными ощущениями. По результатам повторного тестирования у пациентов в обоих случаях отмечалось снижение тревожности, повышение стрессоустойчивости, некоторое снижение степени психоэмоционального напряжения и вместе с тем наблюдалось заметное улучшение эмоционального отношения к личному будущему: образ будущего данных пациентов стал более насыщенным.

Таким образом, психологическая коррекция, направленная на оптимизацию уровня личностной тревожности и повышение устойчивости к стрессу, не только улучшает самочувствие и самоощущение пациентов с миопией, но и способствует качественному улучшению образа личного будущего и отношения к нему.

Библиография:

1. АВЕТИСОВ, Э.С. *Близорукость*. Москва: Медицина, 1986. ISBN 5-225-02764-4.
2. ГАФУРОВА, З.Ф., ШАРИПОВ, А.Р., ГАРЕЕВ, Е.М. *Психологические особенности пациентов с миопией*. Ёп: *Актуальные вопросы офтальмологии*. 1996, ч.1., с.52-54.
3. ПЕЗЕШКИАН, Н. *Психосоматика и позитивная психотерапия* / Пер. с нем. Носрат Пезешкиан. 2-е издание. Москва: Институт позитивной психотерапии, 2006. ISBN 5-902791-05-7.
4. РАЛЬНИКОВА, И.А. Жизненные перспективы личности в научной парадигме психологического знания. В: *Известия Алтайского государственного университета*. 2011, №2/1 (69), с.60-62.

*Рекомендовано
Светлана ТОЛСТАЯ, др., конф.*

МЕХАНИЗМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ И ИХ ВЗАИМОСВЯЗЬ С КАЧЕСТВОМ ЖИЗНИ У ЛИЦ, СТРАДАЮЩИХ СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТЫМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ

Елена ШАНДРУ, факультет психологии и педагогических наук

Actuellement maladies cardio-vasculaires sont vus à travers le prisme de troubles somatiques. Cardiologues ces dernières années a accru l'importance des facteurs de risque psychosociaux et leur relation avec les facteurs somatiques. L'article vise les résultats de l'étude sur la relation entre les mécanismes de défense psychologique et la qualité de vie chez les patients souffrant de maladies cardio - vasculaires.

Заболевания сердечно-сосудистой системы занимают ведущее место в структуре общей инвалидизации и заболеваемости населения. По данным Национального бюро статистики Республики Молдова, самой частой причиной смерти (56,1% всех случаев) становятся заболевания сердечно-сосудистой системы. Практически каждому второму человеку старше 40 лет при обращении к врачу выносят такие диагнозы, как «гипертония» и «атеросклероз». Следует также сказать, что в настоящее время сердечно-сосудистые заболевания рассматриваются сквозь призму соматических расстройств, а кардиологи в последние годы все большее значение придают психосоциальным факторам риска и их связи с соматическими факторами [2].

Таким образом, актуальность данной темы обусловлена не только ростом заболеваемости по данной категории болезней, но также связана с тем, что симптомы и основные проявления нарушения деятельности сердечно-сосудистой системы могут приводить к многоуровневой дезадаптации человека, влиять на удовлетворенность и качество жизни [1]. Исходя из существующей проблемы, цель нашего исследования состояла в том, чтобы выявить взаимосвязь между механизмами психологической защиты и качеством жизни у лиц, страдающих сердечно-сосудистыми заболеваниями, а также смоделировать программу психологической помощи для улучшения качества жизни.

В данном исследовании принимали участие 14 человек: 5 мужчин и 9 женщин, разных возрастных групп (40–50 лет), страдающих ССЗ (ишемическая болезнь сердца, гипертоническая болезнь), проходивших лечение в стационаре или амбулаторное лечение. В исследовании были использованы: методика диагностики механизмов психологической защиты «Индекс жизненного стиля» Плутчика-Келлермана-Конте (Life Style Index, LSI); методика оценки качества жизни (SF-36 Health Status Survey), опросник «Удовлетворенность качеством жизни».

Анализируя полученные показатели МПЗ, можно сказать, что в исследуемой группе наиболее выраженным оказался такой защитный

механизм, как *проекция* (78,57%), а наименее используемым – *регрессия* (57,15%). Это говорит о том, что стратегия поведения как инфантильность, стремление вернуться в более благоприятное время путем использования «детских» стратегий является маловероятной для данной категории больных. При анализе показателей, по МПЗ в группе мужчин был выявлен существенный дисбаланс системы механизмов защиты, который проявляется отчетливым доминированием двух защитных механизмов: *замещение* (60%) и *гиперкомпенсация* (60%). В группе женщин при анализе данного критерия было выявлено, в отличие от группы мужчин, доминирование противоположных МПЗ: *вытеснение* (88,8%) и *проекция* (100%). Уровень общей напряженности МПЗ в группе мужчин больше, чем в группе женщин. Полученные показатели по данному критерию характеризуют особенности адаптационного процесса в общем и адаптационного процесса в течение болезни: здесь может наблюдаться обратная взаимосвязь – чем больше индекс напряженности психических защит, тем ниже адаптивные функции нашего организма. Данные отличия могут быть также связаны с полоролевой функцией мужчин и женщин, а также с особенностями той категории болезни, которой страдает пациент [3].

При рассмотрении показатели по оценке качества жизни было выявлено, что наиболее низкие показатели были получены по шкале «*Рольное функционирование, обусловленное физическим состоянием*» (64,3%). Это дает возможность предположить, что повседневная деятельность значительно ограничена физическим состоянием пациента. Низкие показатели были выявлены также по шкале «*Жизненная активность*» (57,17%), что свидетельствует о том, что у исследуемой выборки преобладает снижение жизненной активности и утомляемости. Показатели по шкале «*Психическое здоровье*» (50,01%), свидетельствуют о наличии депрессивных, тревожных переживаний. При анализировании высоких показателей, было выявлено, что данная тенденция соответствует шкале «*Социальное функционирование*» (42,85%), что дает нам основание предположить, что состояние здоровья исследуемой выборки не ограничивает социальной активности и общения с другими людьми.

В ходе исследования нашла подтверждение гипотеза о взаимосвязи изучаемых признаков: наиболее значимая корреляционная связь была выявлена по следующим параметрам: *ролевое функционирование, обусловленное физическим состоянием и общим значением физического компонента здоровья* ($r = 0,454$ при $p \leq 0,04$), *вытеснение и психическое здоровье* ($r = -0,709$ при $p = 0,00$), *компенсация и общее состояние здоровья* ($r = -0,717$ при $p \leq 0,04$), *жизненная активность и общее значение физического компонента здоровья*, ($r = -0,896$ при $p = 0,00$) и т.д.

Нами был разработан и апробирован комплекс психологических мероприятий по улучшению качества жизни. Организация данной работы, длительность, особенности психотерапевтических упражнений подбирались индивидуально, для каждого человека, и зависели от специфики медицинского анамнеза, от психологических особенностей, возрастной категории и проблем пациента. Цель комплекса психологических мероприятий – развитие самопонимания; улучшение тех аспектов качества жизни, которые нуждаются в подкреплении и развитии; снижение действия механизмов психологической защиты за счет проработки вытесненных и неприемлемых событий, воспоминаний, желаний. Проведение индивидуальной консультативной работы оказало позитивное влияние на следующие аспекты: субъективное восприятие своего физического функционирования, повышение витальных энергетических функций, снижение влияния негативных эмоций, а именно снижение в структуре личности влияния депрессивных и тревожных тенденций, позитивная оценка психотерапевтического вмешательства. Без изменений до и после проведения психотерапевтических сессий остались особенности социального функционирования: данные показали высокие результаты и в первом и во втором случае. Неоднозначными оказались результаты по шкале состояние здоровья и перспективы лечения. Это можно объяснить тем, что для одной пациентки был изменен курс медикаментозной терапии для другой же, терапия осталась той же. Поэтому одна пациентка позитивно оценивает свое состояние, у другой же никаких существенных изменений не выявлено.

Таким образом, актуальность исследований в данной области не снижается, поскольку несмотря на обширную теоретическую обоснованность проблемы, которая открывают завесу относительно специфики заболевания, на сегодняшний день существует еще множество вопросов на которые предстоит ответить, поэтому исследуемая нами тема требует дальнейшей теоретической и практической доработки.

Библиография

1. АНАНЬЕВ, В.А. *Психологическая адаптация и компенсация при заболеваниях внутренних органов* / Автореф. Дисс. докт. психол. наук. СПб., 1998. 46 с.
2. МАЛКИНА-ПЫХ, И. Г. *Психосоматика: Справочник практического психолога*. Москва: Изд-во Эксмо, 2005. 992 с.
3. ИЛЬИН, Е.П. *Психология индивидуальных различий*. СПб.: Питер, 2004. 701 с.

*Рекомендовано
Светлана ТОЛСТАЯ, др., конф.*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ТИПОВ АКЦЕНТУАЦИИ ХАРАКТЕРА С УРОВНЕМ МАКИАВЕЛЛИЗМА ЛИЧНОСТИ

Сергей БАКАЛОВ, факультет психологии и педагогических наук

În articolul dat, au fost analizate aspectele teoretico-psihologice ale machiavelismului și a tipurilor de accentuări de caracter, a fost efectuată analiza teoretică a conceptelor de „machiavelism” și „manipulare” și a utilizării lor în cadrul cercetărilor psihologice. Datele obținute aduc o contribuție în domeniul specificului individual-tipologic al personalității cu tendințe spre manipulare. Rezultatele obținute pot fi utilizate de către psihologi și pedagogi în cadrul activității pedagogice și psihoterapeutice, orientate spre oferirea ajutorului persoanelor cu comportament manipulator, conștientizat sau inconștient, de asemenea oferirea ajutorului psihologic victimei unei manipulari, sau cu anumite accentuări de caracter, cu impact distructiv asupra personalității și a relațiilor acesteia cu mediul ambiant; în trainingurile axate pe înțelegerea interpersonală.

Процессы глобализации подталкивают народы и целые страны к необходимости совместного и интенсивного сосуществования и взаимодействия. На деле взаимное проникновение различных культур, религий, а также особенности общественно-политического строя приводит к возникновению конфликтных ситуаций не только между странами, но и между гражданами отдельно взятых стран. Оказывается, несмотря на мировой научный и технический прогресс современный человек, по сути, озабочен теми же морально-этическими проблемами, что и во времена Ренессанса. Новые социально-экономические условия жизни, противоречивые изменения, последствия технологических и информационных потрясений в современном мире порождают иные стили отношений между людьми, влияющие на взаимопонимание. Формирование рыночной экономики, рекламного бизнеса, публичное развертывание предвыборных кампаний, формирование общественного мнения и самосознания создают обширное поле для работы психологии как науки, вкупе с проблемами межличностного влияния и эффективного взаимодействия населения страны. Для современной психологии одной из таких проблем как раз и является исключительно распространенный в современном мире феномен проявления склонности человека к манипуляции в поведении и межличностном взаимодействии – т.е. макиавеллизм личности. На данный момент манипулятивное поведение рассматривается как одна из причин нарушения взаимопонимания между людьми [4], что обуславливается ценностью для манипулятора человека лишь как средства достижения собственных целей, так как макиавеллист нечувствителен к нарушению этических норм [2]. Таким образом, в рамках современного научного знания сформировано мнение об отрицательном влиянии феномена макиавеллизма как на уровень межличностного общения, так и на личность [1]. Тем не менее, факторы, определяющие предрасположенность личности к манипуляции, еще недостаточно изучены, и вопросы взаимосвязи индивидуально-типо-

логических особенностей личности с проявлениями макиавеллизма всё еще представляют собой интерес.

В связи с этим, **целью** нашего исследования стал анализ связи между акцентуацией характера и уровнем макиавеллизма, методами – русскоязычная версия опросника МАК-4 (Р.Кристи и Ф.Гейс, в адаптации В.В. Знакова) для выявления уровня макиавеллизма личности, а также опросник Леонгарда-Шмишека для выявления типов акцентуации характера. Всего в исследовании приняли участие 56 человек в возрасте от 18 до 24 лет (средний возраст 20,4 года), среди которых 24 юношей и 32 девушки.

Анализ распределения респондентов по уровню проявления макиавеллизма показал, что 42,8% (24 чел.) данной выборки обладают низким уровнем (53-77 баллов), у 21,4% (12 чел.) отмечен средний (78-79 баллов) и у 35,71% (20 чел.) высокий уровень (80-107 баллов). Под макиавеллистом – личностью, склонной к манипулятивному поведению, мы подразумеваем лиц, чей показатель выше медианы ($Me = 78$; $min = 53$, $max = 107$).

Диагностика типов акцентуации характера показала, что наиболее выраженными среди респондентов данной выборки являются: *гипертимность* (19,28 бал.), *циклотимность* (16,07 бал.) *эмотивность* (16 бал.), *экзальтированность* (15,75 бал.), а также *застревающий* тип акцентуации (15,57 баллов). Возможно, такое распределение типов акцентуации характера можно объяснить возрастными особенностями. Молодой человек активен, деятелен, он многое «пропускает через себя» и демонстрирует эмоциональное отношение к происходящим событиям. Основными характеристиками типов акцентуации, полученными в данном исследовании являются: проявление высокой эмоциональности, широкий диапазон эмоциональных состояний, чувствительность, лабильность вкуче с быстрым переходом от эмоционального подъема к подавленности. Однако у макиавеллистов наблюдается снижение общего уровня проявления данных типов акцентуаций (эмотивный тип $r = -0,01$; экзальтированный тип $r = -0,04$; застревающий тип $r = -0,02$). Это может быть связано с такой основной характеристикой подобной категории людей, как «синдром эмоциональной холодности» [5].

Метод корреляционного анализа выявил, что индивидуумы, обладающие высоким уровнем макиавеллизма, склонны к проявлению демонстративной акцентуации характера ($r = 0,35$ при $p \leq 0,01$), в то время как педантичная ($r = -0,35$ при $p \leq 0,01$) и возбудимая ($r = -0,40$ при $p \leq 0,01$) акцентуации характера в меньшей степени присущи личности, склонной к манипуляции. Полученные результаты можно объяснить тем фактом, что такие типы акцентуации, как демонстративная, педантичная и возбудимая, являются в большей степени социально, а не природно (биологически) обусловленными [3]. В частности, демонстративный тип личности характеризуется высокой степенью приспособляемости и

лёгкостью установления межличностных контактов; несмотря на то, что такая личность ориентируется на общественное мнение, все же в качестве эталона она рассматривает собственное “Я”; эмоциональная лабильность, в отрыве от глубоких чувств, ведет к эмоциональной холодности. Все эти характеристики как нельзя точно совпадают с «портретом» макиавеллиста – лица, склонного к манипуляции, обману и интригам. Такие черты характера демонстративного типа обеспечивают макиавеллисту необходимый личностный «инструментарий» для манипулятивного взаимодействия с окружающим миром.

В свою очередь, педантичная личность характеризуется тем, что она не обладает необходимой для удачной манипуляции «гибкостью». Она ригидна, не способна вытеснять сомнения, слишком фиксирована на обдумывании и поэтому не всегда действует уверенно. При этом такая личность не стремится к лидерству. Такие индивидуальные свойства мешают личности в процессе манипулятивных действий, и тем самым объясняют полученные в эксперименте данные об отрицательной взаимосвязи педантического типа акцентуации с макиавеллизмом. Возбудимый тип, наоборот, слишком неконтролируем, спонтанен и пренебрегает принятием логических и взвешенных решений, неуживчив, провоцирует открытые конфликты. В то время как из литературы известно, что в психологический портрет макиавеллиста входят такие качества, как «умный, смелый, амбициозный, доминирующий, настойчивый, эгоистичный», а также то, что для достижения своих целей он предпочитает использовать собеседника «скрытно».

В заключение отметим, что взаимосвязь различных психологических феноменов, способствующих дезадаптации личности, в том числе таких, как макиавеллизм и крайние проявления акцентуации характера, в силу разнообразия возможных связей, представляет интерес для дальнейшего изучения.

Литература:

1. АНЦИБОР, Л. Макиавеллизм личности. În: *Studia Universitas. Seria: Stiințe ale educației*, Nr. 9(29). Chișinău, 2009, p.206-212.
2. ЖЕЛТОНОВА, Ю.А. *Ценностно-смысловые детерминанты межличностного взаимопонимания*. Москва: Валдос, 2004.
3. ЛЕОНГАРД, Карл. *Акцентуированные личности* / К. Леонгард. Ростов н/Д.: изд-во «Феникс», 1997. 544 с.
4. BROWN, E.C., & GUY, R. The effects of sex and Machiavellianism on self-disclosure patterns. *Social Behavior and Personality*. 1983, no.11, p.93-96.
5. *Studies in Machiavellianism* / Ed by CHRISTIE R., GEIS F.L. New York: Academic Press, 1970.

*Рекомендовано
Людмила АНЦИБОР, др., конф.*

PARTICULARITĂȚILE LUCRULUI CU PĂRINȚII ÎN CONTEXTUL INCLUZIUNII EDUCAȚIONALE

Cristina TURLACOV, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

În instituțiile de învățământ preuniversitare, lucrul cu părinții reprezintă partea cea mai dificilă a activității cadrelor didactice, dificultatea este dublă atunci când ne referim la clasele incluzive. Profesorului îi revine misiunea de a selecta și aplica strategii eficiente de lucru atât cu părinții copiilor cu CES, cât și cu părinții celorlalți copii. Utilizarea diverselor strategii au drept scop implicarea cât mai activă a părinților în viața școlară a propriilor copii și, respectiv, facilitarea integrării și adaptării lor școlare. Cu cât parteneriatul dintre părinte și cadru didactic este mai strâns, cu atât mai mult acesta contribuie la dezvoltarea personalității copilului.

Literatura de specialitate propune cadrelor didactice o serie de strategii de lucru cu părinții, și anume: ședințele cu părinții; ședințele instructiv-educative; mesele rotunde; lectoratele cu părinții; consultațiile pedagogice; vizitele la domiciliu; comunicarea personalizată; consilierea, iar pe lângă acestea și strategii de lucru cu părinții copiilor cu CES: conversații și discuții la începutul sau la sfârșitul zilei de școală; agenda de contact școală-domiciliu; adunări scurte de seară – operațiuni sistematice; ședințe special organizate. Datorită existenței multitudinii de strategii, în cercetare ne-am propus să le evidențiem pe cele mai adecvate în lucrul cu părinții ai căror copii învață în clasele incluzive.

Analiza literaturii de specialitate a permis să identificăm particularitățile specifice ale școlii incluzive, să evidențiem sugestiile specialiștilor în vederea organizării lucrului cu părinții în contextul școlii incluzive. Pornind de la aceasta, au fost elaborate 2 chestionare care s-au aplicat pe un eșantion de 35 de persoane din incinta Liceului Teoretic „Pro Succes” din Chișinău – 15 profesori, 10 părinți ai copiilor cu CES și 10 părinți ai celorlalți copii pentru a obține un tablou mai amplu și mai clar asupra problemei cercetate.

Profesorii chestionați au fost selectați aleatoriu din diverse clase ale liceului, din rândurile celor interesați să participe la cercetarea noastră. Fiecare dintre respondenți a avut timp suficient la dispoziție pentru a răspunde sincer și conștiincios la întrebările din chestionar. Chestionarul a avut drept scop relevarea următoarelor aspecte:

Identificarea strategiilor aplicate de către cadrele didactice în lucru cu părinții copiilor din clasele incluzive (părinții copiilor cu CES și părinții celorlalți copii);

- Identificarea problemelor cu care se confruntă profesorii în lucrul cu părinții din clasa incluzivă;
- Identificarea problemelor cu care se confruntă părinții copiilor din clasa incluzivă în colaborarea cu profesorul.

- Evidențierea soluțiilor adoptate de cadrele didactice în vederea depășirii problemelor.

- Analiza datelor obținute în urma chestionării denotă atitudinea cadrelor didactice față de lucrul cu părinții. Putem conchide că profesorii consideră importantă comunicarea cu părinții tuturor copiilor și aplică diferite strategii de comunicare, căutându-le pe cele mai eficiente. Chestionarea a permis să evidențiem strategiile aplicate de către cadrele didactice în lucru cu părinții copiilor din clasele incluzive. Părinții copiilor cu CES beneficiază puțin de strategii de lucru particulare situației copiilor lor – conversațiile de la începutul și sfârșitul zilei, preponderent utilizându-se strategii valabile pentru ambele categorii de părinți. Dintre acestea, cel mai des utilizată și indicată ca fiind cea mai eficientă rămâne a fi tradiționala ședință cu părinții, care permite comunicarea simultană cu toți părinții și oferă posibilitatea rezolvării problemelor multiple și complexe pentru o anumită perioadă de timp. Strategia respectivă comportă un caracter oficial pentru care părinții manifestă o atitudine foarte serioasă. Situația creată se datorează lipsei de timp a părinților copiilor cu CES pentru a se implica mai activ în viața școlară a propriului copil, fapt ce reprezintă una din problemele cu care se confruntă profesorii. Contrar părinților copiilor cu CES, părinții celorlalți copii, nu manifestă interes pentru implicarea în viața școlară a copilului, profesorul confruntându-se cu nedorința de implicare a părinților, sau interesul vădit doar pentru notele copilului, nu și pentru starea lui în general în procesul instructiv-educativ.

Chestionarul al doilea a fost aplicat părinților tuturor copiilor cu și fără CES din clasele incluzive. Rezultatele obținute în urma chestionării au permis să comparăm opiniile părinților copiilor cu CES și cele ale părinților celorlalți copii. Astfel, toți părinții consideră foarte importantă implicarea lor în viața școlară a copilului pentru a-l putea înțelege și ajuta pe acesta în diverse situații. Totuși, în cea mai mare parte, în viața școlară a copilului se implică părinții copiilor cu CES. Aceștia, ca și majoritatea părinților celorlalți copii, necesită ajutor și atenție sporită din partea profesorului pentru a-și putea sprijini copilul. Părinții consideră că, în acest scop, profesorii aplică în lucru cu ei o serie de strategii binevenite, însă de o mai mare eficiență, la ambele categorii de părinți se bucură ședințele și comunicarea personalizată. Cu toate acestea, părinții exprimă dorința de a fi implicați în activități concrete în cadrul orelor, pentru a vedea ce face copilul și cum se descurcă. Ca și cadrele didactice, părinții se confruntă cu anumite probleme în colaborarea școală-familie. Indiferența și superficialitatea în munca realizată cu copiii este una din cele mai grave probleme enunțate de părinții celorlalți copii, iar faptul că părinții copiilor cu CES nu au identificat anumite probleme vorbește fie despre satisfacția colaborării părinte-profesor, fie despre nedorința de implicare în rezolvarea problemelor existente.

Chestionarea părinților, de asemenea, a permis să verificăm veridicitatea datelor obținute din chestionarea cadrelor didactice și un al doilea punct de

vedere asupra lucrului cu părinții – indispensabil pentru crearea unui tablou clar asupra obiectului cercetat în acest studiu. Urmărind viziunile lor asupra relației și activităților comune cu cadrele didactice, asupra modalităților de implicare a părinților în viața școlară a propriului copil, am reușit să le comparăm cu răspunsurile oferite de cadrele didactice în primul chestionar.

În cea mai mare parte, răspunsurile părinților confirmă răspunsurile profesorilor, pe alocuri cu nivel înalt de coincidență. Astfel, importanța implicării părinților în viața școlară a copilului, ponderea și eficiența strategiilor indicate de cadrele didactice, toate corespund cu opiniile părinților despre acestea, însă în ceea ce privește problemele cu care se confruntă și profesorii, și părinții în colaborare, este o situație tipică. Fiecare dintre părți o acuză pe cealaltă de indiferență și superficialitate, ceea ce semnifică că atât părinții, cât și cadrele didactice lasă responsabilitatea unuia pe seama altuia, așteptând inițiativă din partea opusă. Din cauza acestui fapt, nici profesorii, și nici părinții nu pot identifica soluții optime în rezolvarea problemelor respective.

Referințe:

1. ALOIS, G. *Sinteze de psihopedagogie specială*. Iași: Polirom, 2005.
2. IONESCU, M., NEGREANU, E. *Educația în familie – repere și practici educaționale*. București: Cartea Universitară, 2006.
3. MIHĂILESCU, L. *Familia în societățile europene*. București: Universitatea, 1999.

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

ОПЫТ РАЗРЕШЕНИЯ ЭТНОПОЛИТИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ В ЕВРОПЕЙСКОМ РЕГИОНЕ: УРОКИ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

*Юлия РУСНАК, факультет международных отношений,
политических и административных наук*

In the article the author researches the ethno-political conflicts, their theoretical bases and practical implementation. It is the main purpose to determine the notion of "ethnopolitical conflict" to find a right way to settle it. The collapse of the bipolar system marked the crash of the global mechanism that restricted conflicts on the periphery. Thereby in the article the author analyzes the prospects for resolving the conflict in the Transnistria, in the context of the experience of settling ethno-political conflicts in the European region.

Конец XX века ознаменовался чередой развития конфликтных ситуаций на почве этнической и национальной принадлежности. Современный мир, находясь под воздействием различных политических, социальных, культурных, экономических и других процессов, подвергается угрозе обострения проблемы этнического самосознания и самоидентификации. С распадом Советского Союза и крушением блока социалистических государств Европа фактически стала новым эпицентром противоборства различных этносов с включением в контекст этой борьбы не только национального и этнического, но и политического факторов.

На современном этапе множество стран являются полиэтничными, что приводит к необходимости ведения конструктивного межэтнического диалога не только на международном, региональном, но и на локальном уровне отдельно взятого государства. В связи с этим необходимо четко разграничивать понятие «этнополитический конфликт» от других видов конфликтов. В отличие, например, от этнического конфликта, который, по мнению российских исследователей В. Тишкова и Ю. Шабаева, представляет собой форму гражданского противостояния, характеризующегося тем, что одна из сторон организовывается и действует в соответствии с этническим признаком [1, с.193], *этнополитический конфликт* – это одна из разновидностей межгруппового конфликта, в котором группа, представляющая этническое меньшинство в силу сложившихся неравных условий стремится к получению определенной меры властных полномочий, осуществляя такое стремление в отношении государства или другой этнической группы различными методами.

Комплексность современных международных отношений предполагает, что число и характер субъектов этнополитического конфликта начинает изменяться, и помимо традиционных участников конфликта (этнос, этническое движение, этнополитическая элита и государство) значительную роль в нем играют коллективные международные актёры, представленные различными организациями [2, с.12]. Так, например, в урегулировании и разрешении Кипрского этнополитического конфликта принимают участие не только Республика Кипр и Турецкая Республика Северного Кипра, но также Греция, Турция и ООН [3].

Независимо от того, к какому типу принадлежит вспыхнувший в любой точке мира конфликт, его урегулирование требует тщательно продуманных действий, в том числе и учета мирового опыта разрешения конфликтов. Формы урегулирования конфликтов могут быть насильственными и ненасильственными и включать такие средства, как сепарация, ассимиляция, высылка, федерализация или кантонизация, геноцид, посредничество, международное вмешательство, «добрые услуги» и др. [4]. Насильственные формы разрешения конфликтных ситуаций, такие как геноцид и высылка, являются неприемлемыми для современного мира и противоречат нормам международного права. Все чаще в международной практике применяются методы международного вмешательства, посредничества, оказания «добрых услуг». Положительные результаты, к примеру, международного вмешательства со стороны США и ЕС были отмечены при урегулировании Ольстерского конфликта [5, с. 342]. Тем не менее, не стоит переоценивать вышеперечисленные средства и представлять их в качестве панацеи при разрешении всех конфликтов.

Приднестровский конфликт традиционно принято рассматривать как политический, начавшийся на базе языковых разногласий. Уже более двадцати лет этот конфликт, компрометирующий статус Республики Молдова как унитарного государства, остается неразрешенным. Приднестровский конфликт прошел и латентную стадию, и фазу вооруженного конфликта, и продолжительный период стагнации. За всю историю этого конфликта было выдвинуто множество планов и предпринят ряд попыток по его урегулированию. Были подписаны десятки документов между конфликтующими сторонами, наблюдателями и гарантами (Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова 1992 г., Доклад Миссии ОБСЕ в Молдове 1993 г., Меморандум об основах нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем 1997 г. и др.).

Приверженность большинства участников конфликта к сохранению территориальной целостности Республики Молдова, с одной стороны, и

стремление к отделению Приднестровского региона его населением и руководством, с другой, создают условия для продолжения конфликта и обуславливают низкую эффективность переговорного процесса. Республике Молдова для разрешения конфликта в Приднестровье необходимо обратиться к опыту стран европейского региона, но не только к тем, в которых конфликты на политической, этнической, религиозной, языковой и т.д. почве продолжаются и на настоящий момент, как Ольстерский или Кипрский конфликты, но также и к опыту тех стран, в рамках которых конфликтующие стороны смогли найти компромисс и перейти от противостояния к сотрудничеству. Ярким и эффективным на протяжении многих лет примером в данном контексте может выступить, например, Бельгия или Швейцария [6, с. 64]. При этом необходимо учитывать специфику конфликта на Днестре, рассматривать его в качестве системы отношений Молдовы, Приднестровья, Российской Федерации, Румынии, ЕС и т.д.

В ряде случаев в процессе мирного урегулирования конфликта в Молдове были выдвинуты рациональные планы, которые под влиянием политических, экономических и других факторов не были рассмотрены в качестве практических моделей разрешения конфликта. Необходимо пересмотреть уже предложенные проекты по урегулированию конфликта в Приднестровском регионе и разработать на их основе оптимальный вариант, который мог бы удовлетворять все стороны и обеспечивать международную поддержку.

Библиография:

1. ТИШКОВ, В., ШАБАЕВ, Ю. *Этнополитология: политические функции этничности. Учебник для вузов.* Москва: Издательство Московского университета, 2011. 376 с. ISBN: 978-5-211-06197-2
2. КУШТАВКИНА, Е. *Этнополитические отношения и конфликты: теория и практика.* Москва: Издательский Дом МИСиС, 2010. 120 с. ISBN: 978-5-87623-323-3
3. DEMETRIOU, O. The EU and the Cyprus Conflict: The View of Political Actors in Cyprus. In: *The EU and Border Conflict*, 2004, № 9. [Accessed 20.04.2012] Disponibil: <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/government-society/polsis/research/eu-border-conflict/wp09-eu-and-the-cyprus-conflict.pdf>
4. LEVENTE, S. *Multiculturalismul liberal: bazele normative ale existenței minoritare autentice.* Iași: Polirom, 2001. 360 p. ISBN: 973-683-757-2
5. TANNAM, E. International Intervention in Ethnic Conflict: Competing Approaches. In: *Ethnopolitics*, 2012, vol. 11, № 4, p. 341–353.
6. SCHOCH, B. Switzerland – A Model for Solving Nationality Conflicts? In: *PRIF-Report*, 2000, № 54. 64 p.

*Рекомендовано
Александр ЕЖОВ, докт., старший преподаватель*

ЕВРОПЕЙСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ПОЛИТИКИ В ОТНОШЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ (На примере Республики Молдова)

*Алина МИХАЛКИНА, факультет международных отношений,
политических и административных наук*

This article represents an analysis of the European dimension of policy relating to national minorities, and the impact of European integration processes in the sphere of regulation and protection of minority rights in the Republic of Moldova. The internationalization of the protection of the national minorities rights, the transformation of ethnic groups on the territory of the European Union, the harmonization of legislation of the Republic of Moldova represent a particular interest in the context of the study of national minorities.

Процессы глобализации и трансформации мирового пространства выступают причиной трансформации национальных государств, большинство из которых в настоящее время характеризуются сложным конфессиональным, этническим и лингвистическим составом населения. Особо остро проблема «национальных меньшинств» заявила о себе в XXI веке на территории Европейского Союза в связи с ростом центробежных тенденций, сепаратистских и сецессионистских движений национальных меньшинств (таких как баски/каталонцы в Испании, корсиканцы во Франции, фламандцы в Бельгии, шотландцы/ирландцы/уэльсцы в Великобритании, баварцы в Германии). Потоки массовой трудовой миграции, как следствие процессов глобализации и «размывания» государственного суверенитета существенно повлияли на этноконфессиональную структуру населения стран Европейского Союза, а проблематика социализации мигрантов в демократических обществах представляет собой одно из направлений этнической политики на пространстве Европейского Союза. В контексте европейской интеграции Республики Молдова закрепление, защита и регулирование статуса, прав и свобод меньшинств выступают условием обеспечения социальной стабильности и межэтнического диалога.

Центральной проблематикой в контексте исследования национальных меньшинств выступает отсутствие единого, признанного субъектами международного права и академическим сообществом определения термина «национальное меньшинство». В научном дискурсе интерес к изучению национальных меньшинств связан с проблемами определения статуса национального меньшинства и прав данной категории лиц, при избегании рассмотрения вопросов происхождения национальных меньшинств. Немецкий исследователь, представитель конструктивизма Хекман Ф. предложил наиболее удачное определение этнических мень-

шинств: «гетерогенные социальной структуры группы, проживающие в результате возникновения буржуазной нации, изменений государственных границ, либо конфликтов между нациями-государствами на территории иного по отношению к их национальной идентичности, культуре и истории государства. В качестве граждан они лишены определенных гражданских прав, и часто подвергаются сильному ассимиляционному давлению. Их политической целью является присоединение к тому государству, которому они принадлежат в терминах их культурной идентичности и которое поддерживает их экономические интересы» [1, с.27].

Итальянским специалистом в области международной защиты прав меньшинств Ф.Капоторти был предложен количественный подход к определению национальных меньшинств, при котором действует формула: 50% населения страны минус один человек есть меньшинство [2, с.52]. Рассмотрение национальных меньшинств российским ученым В.Тишковым позволило определить национальные меньшинства как социальный конструкт, объединённый общим названием, культурными элементами, чувством солидарности [3, с.38]. Молдавский ученый В.Мошняга, проведя исследование национальных меньшинств, предложил следующее определение: «Национальное меньшинство представляет такой тип этнической и национальной группы, социального сообщества, который самоопределяется как неотъемлемая часть государства, владеет и использует в той или иной степени язык большинства (официальный язык, государственный язык), идентифицирует себя не только с собственной этнической группой, но и с национальным большинством – с титульной нацией, и состоит из граждан данного государства.»

Интеграция национальных меньшинств в культурную, политическую и экономическую среду национального государства с середины XX века проводилась при помощи политики мультикультурализма, теоретическое обоснование которой было разработано американским/канадским философами Ч.Тейлором и У.Кимликой и европейскими мыслителями Ю.Хабермасом и Б.Парехом. В основе теоретических концепций мультикультурализма лежит идея толерантности, признания культурного разнообразия, равноценности и равнозначимости каждой культуры и цивилизации, отказ государства от политики ассимиляции. Различие между двумя теоретическими моделями мультикультурализма выражается в императиве норм и принципов демократии для меньшинств (американский подход) и в отказе от культурно-обусловленных принципов в контексте универсального обеспечения прав и свобод (по мнению европейского исследователя Б.Пареха, либерально-демократическое институциональное устройство общества не является обязательным для воплощения прав человека).

Неадаптированный вариант политики мультикультурализма, примененный в странах Европейского Союза по отношению к мигрантам, ставших впоследствии гражданами ЕС, привел к маргинализации и геттоизации мигрантов, отказу от интеграции в социальную среду. Формирование сетей ступенчатой миграции привело к трансформации этнических групп «новых меньшинств», что прослеживается на примере мусульман ЕС, ставших мощным фактором политической и социальной жизни в последние десятилетия.

Проблематика обеспечения прав национальных меньшинств нашла отражение в создании международной системы защиты прав национальных меньшинств в рамках деятельности международных организаций. Стандарты ООН и ОБСЕ, государствами – членами которых являются все страны ЕС, представляют собой рекомендательные нормы (такие как Декларация о правах лиц, принадлежащих к национальным или этническим, религиозным и языковым меньшинствам, документы Копенгагенского совещания государств-участников ОБСЕ, институт Верховного комиссара ОБСЕ по делам национальных меньшинств). Нормы, выработанные в рамках Совета Европы, носят обязательный характер (Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств и Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств).

Обеспечение и защита прав национальных меньшинств Республики Молдова в контексте европейской интеграции принимает характер гармонизации этнозаконодательных основ (принятие в 2012 году Закона об обеспечении равенства), однако стабилизация межэтнического диалога и интеграции меньшинств в автохтонную этническую и лингвистическую среду требует имплементации конкретных мер и программ, учитывающих полиэтнический характер населения Республики Молдова.

Европейское измерение политики в отношении национальных меньшинств характеризуется обеспечением прав меньшинств, закреплением статуса меньшинств в национальном законодательстве, а также интернационализацией проблематики национальных меньшинств, что становится актуальным для регулирования и защиты прав национальных меньшинств Республики Молдова в контексте европейской интеграции.

Библиография:

1. HECKMANN, F. Towards the development of a typology of minorities. In: *Minorities: Community and Identity*, 1983, nr. 5, p. 29-56.
2. CAPOTORTI, F. *Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*. New York: United Nations, 1991. ISBN 9211540836.
3. ТИШКОВ, В. *Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии*. Москва: Наука, 2003. ISBN 5-02-008820-X.

*Рекомендовано
Кристина ЕЖОВА, докт., конф.*

NEGOCIERILE DIPLOMATICE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTERESULUI NAȚIONAL

*Victoria DONICI, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

Studying the phenomenon of foreign policy and national interests of the Republic of Moldova, it is necessary to mention that being a country with a small domestic market and limited natural resources, Moldova is in a huge extent dependent on the external factors such imported energy resources and raw materials, as well as the penetration of foreign markets for the sale of its traditional products [1, p.4]. So economic prosperity and material well-being of the population depend entirely on the nature and effectiveness of its relations with the world, or relations in foreign policy.

Relațiile din cadrul politicii externe reclamă prin însăși natura lor intervenția permanentă a negocierilor și contactelor între factorii de răspundere politică ori de câte ori apar neconcordanțe de interese, probleme litigioase sau controverse de orice natură între state. Cele mai importante avantaje ale negocierilor sunt suplețea, operativitatea și lipsa de rigiditate a procedurii tratativelor, capacitatea mai mare de adaptare la diverse situații conflictuale care apar în planul relațiilor internaționale [2, p.55]. Astfel, observăm cât de importante devin negocierile în politica externă, ele fiind instrumentele diplomației care, la rândul ei, este instrumentul principal de înfăptuire a politicii externe, ea reprezentând un teren de formare și manifestare a normelor dreptului internațional [3, p.23]. Edificarea interesului național în Republica Moldova se desfășoară anevoios, cunoscând în calea sa atât succese, cât și insuccese și chiar alunecări înapoi. Acest proces a fost și este determinat, întâi de toate, de orientările contradictorii, interne și externe, ale guvernării și opoziției de până acum, de deficitul de continuitate în promovarea unei politici active care să actualizeze și să îmbunătățească imaginea țării [4, p.175].

Este important să menționăm că interese naționale și vitale pentru Republica Moldova sunt consolidarea suveranității și independenței naționale, asigurarea integrității teritoriale, păstrarea stabilității orânduirii constituționale și păstrarea păcii civile, consolidarea ordinii de drept și încheierea procesului de constituire a societății democratice, precum și neutralizarea motivelor și condițiilor care contribuie la apariția extremismului politic, separatismului etnic și consecințele lor – conflictelor sociale, interetnice, religioase ș.a. În opinia unor politicieni și publiciști, interesul național al Republicii Moldova mai include și integrarea în Uniunea Europeană [5]. Astfel, trebuie de marcat că integrarea în Uniunea Europeană este astăzi obiectivul prioritar al politicii externe și a interesului național al țării, care depinde în mare parte de calitatea deciziilor guvernanților actualmente exprimate nu doar la nivel declarativ, dar și prin acțiuni și pași

concreți. Doar o politică activă, coerentă și dinamică, în stare să promoveze o imagine pozitivă a statului, va face posibilă actualizarea procesului de integrare a Republicii Moldova.

Interesul național, în calitate de țel fundamental, care călăuzește conduita fiecărui stat în viața internațională, la noi nu a pătruns încă în conștiința clasei politice și cercetătorilor științifici la dimensiunea caracteristică pentru statele naționale dezvoltate [6]. Posibil că anume din acest motiv, pentru mulți nu este clar dacă avem noi un interes național sau nu. Cert este faptul că sunt efectuate încercări spre conștientizarea interesului național, precum și pentru realizarea și promovarea lui. Integrarea în Uniunea Europeană ne-ar putea ajuta la acest capitol.

Avantajele interesului național al Republicii Moldova în condiția apropierii de Uniunea Europeană rezidă în sectorul politic, economic și social. Din punct de vedere politic, aceasta înseamnă stabilitatea democrației, creșterea securității statului și a cetățenilor, iar din punct de vedere economic – o creștere a competitivității țării și perspectiva de acces largit pe piața Uniunii, lărgirea accesului la fondurile de dezvoltare, la investiții și noile tehnologii. Aspectul social semnifică armonizarea sistemului de învățământ, sănătate și protecția mediului, a accesului la informație și protejării drepturilor omului cu standardele europene [7, p.120]. Așadar, observăm că integrarea dată are avantaje destul de impunătoare și necesare pentru statul moldovenesc, ne mai vorbind despre preluarea experienței statelor dezvoltate din Uniune, de la care avem ce învăța.

În prezent, Republica Moldova are nevoie de propriul său concept geopolitic, care ar fi îndreptat spre găsirea stării de echilibru într-o lume care se află mereu în schimbare și în contextul realizării în practică a intereselor naționale a societății moldovenești pe termen lung.

Cunoaștem că cooperarea regională multilaterală și bilaterală este importantă pentru orice stat. Pe actuala scenă internațională, Republica Moldova se implică tot mai activ în inițiativele de cooperare regională, demonstrând o voință politică inechivocă de a se afirma ca actor regional, călăuzindu-se de imperativele actuale economice și politice, care dictează necesitatea stabilirii unor relații interstatale speciale, cu o abordare mai pragmatică [8, p.145]. Un exemplu în susținerea ideii că Republica Moldova participă intens la negocierile internaționale, prin intermediul relațiilor bilaterale și multilaterale, îl regăsim în problematica securității regionale, la modul general, și prin problemele concrete legate de procesul soluționării consecințelor conflictului transnistrean care au o pondere considerabilă în activitatea MAEIE.

În concluzie, menționăm că ne aflăm într-o perioadă care este una a globalizării și a interdependenței statelor, și în acest caz nu putem vorbi

despre realizarea politicii externe și a intereselor naționale în afara proceselor de negocieri diplomatice. Cât ține despre statul nostru moldovenesc, o analiză a stării politicii interne și externe ne formează o imagine tristă. Republica Moldova întâlnește obstacole în procesul de realizare a intereselor naționale, atât din cauza instabilității interne, cât și din cauza influenței din exterior.

Putem considera că cel mai important pentru statul moldovenesc este corespunderea proceselor din activitatea politicii interne, criteriilor politice care ni le propune integrarea europeană, iar adoptarea noilor concepții ale politicii externe ar putea să-i asigure statului realizarea intereselor naționale în scopul prosperității poporului. Acestea sunt posibile dacă guvernarea va conștientiza adevărata esență a interesului național și vor încerca să dezvolte cât mai avantajos pentru stat relațiile bilaterale și multilaterale cu actorii internaționali, precum ar fi statele, organizațiile sau corporațiile transnaționale.

Referințe:

1. MOLDOVANU, D. *Relațiile economice externe ale Republicii Moldova: afirmare și perspective*. Chișinău: ASEM, 1996. 132 p.
2. BONTEA, O. Negocierile – mijloace politico-diplomatice eficiente de rezolvare a diferendelor internaționale. În: *Revista Națională de Drept. Publicație periodică științifico-practică*, 2006, nr.4, p. 54-56.
3. CIBOTARU, V. *Republica Moldova și comunitatea internațională: curs universitar*. Chișinău: [s.n.], 2001. 123 p.
4. SACA, V., SACA, S. Interesul național în contextul politicii național-etnice. Cazul Republicii Moldova. În: *Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova*. Chișinău, 2008, p.175-178.
5. JUC, V. *Opțiunea de integrare europeană a Republicii Moldova prin prisma interesului național*. [Accesat la 25.10.2012] Disponibil: <http://revistad drept.com/?p=66>
6. CIOBU, E. *Interesul național și realizarea lui în Republica Moldova*. [Accesat la 03.10.2012] Disponibil: <http://new.ava.md/analytics-commentary/014779-interesul-na-ional-i-realizarea-lui-n-republica-moldova.html>
7. CEBOTARI, S., SACA, V., COROPCEAN, I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*. Chișinău: Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008. 180 p.
8. BRĂILĂ, V. Aspectele politicii regionale a Republicii Moldova. În: *Materialele conferinței internaționale științifico-practice din 18 mai 2005 „Academia de Administrare Publică pentru o guvernare transparentă, responsabilă și democratică”*. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2005, p.143-146.

Recomandat
Irina NICOLAESCU, lector

РОЛЬ ООН В МИРОТВОРЧЕСТВЕ В XXI ВЕКЕ (НА ПРИМЕРЕ БАЛКАНСКОГО РЕГИОНА)

*Татьяна ЧЕБОТАРЬ, факультет международных отношений,
политических и административных наук*

In this article the author considers the challenges of the UN peacekeeping in the XXI century. The UN plays a key role in any conflict or problem of peacekeeping, possessing exceptional mandates and tools to resolve them. There are fundamental treaties and instruments such as the UN Charter, which regards the role of international actors in conflict resolutions and peace building.

In the first decade of the XXI century, the UN peacekeeping mechanism confronted with difficulties, as an increasingly number of missions developed in remote areas and in conditions of operational uncertainty.

Необходимость изучения миротворчества как ведущего инструмента урегулирования конфликтов на современной мировой арене очевидна. Основу для исследования представляют работы российских авторов, таких как В.Морозов [1], Ю.Зиновский [2] и В.Заемский [3]. Примечательно, что все исследователи описывают единую позицию касательно поставленной проблематики – *миротворческая деятельность ООН должна быть реформирована.*

Потребность в миротворческой деятельности появляется при возникновении конфликта, однако необходимо дать четкое определение, что же представляет собой конфликт. Российский исследователь М.Лебедева считает, что каждый исследователь вкладывает свой смысл в данный термин, но основывается на «источниках его происхождения и развития: продолжение конкуренции, антагонистические отношения, стресс, осознание несовместимости позиций или действий, предельный случай обострения противоречий и т.п.» [4]. Концепция миротворчества, в свою очередь, – это базовая переменная при урегулировании конфликтных ситуаций. Российский ученый Н.Шепова определяет миротворчество как «метод, впервые предложенный и разработанный ООН, который не поддается простому определению, так как имеет множество аспектов и нюансов» [5].

В современном мире миротворческие операции могут включать: превентивную дипломатию, традиционное мироподдержание (traditional peacekeeping), расширенное мироподдержание (expanded peacekeeping), миропринуждение (peace enforcement), гуманитарные миссии (humanitarian missions), постконфликтное миростроительство (post-conflict peacebuilding), объединение под грифом миротворчество (peacemaking).

В последние годы изменился состав, а точнее контингент миротворческих операций. Базой остаётся военных контингент, однако миссия

включает в себя также администраторов и экономистов, полицейских, юристов, сотрудников по гендерным вопросам, саперов, наблюдателей за выборами, сотрудников по надзору за соблюдением прав человека, специалистов по гражданским делам и управлению, гуманитарных работников и экспертов по вопросам коммуникации и общественной информации.

При создании новой Операции ООН по поддержанию мира (ОПМ) работа развивается сразу по нескольким направлениям: во-первых, Генсекретарь рассылает уведомления государствам-членам с предложением делать заявки на участие в миротворческой операции путем выделения национальных контингентов; во-вторых, идет разработка схемы мандата будущей ОПМ, т.е. перечня задач, которые должна будет решать миротворческая миссия; в-третьих, государства-члены Совета Безопасности вырабатывают общий политический подход к решению конкретного конфликта с учетом национальных позиций, оценок региональных организаций, мнений заинтересованных государств и т.п. [6].

На данный момент действует четырнадцать основных операций в Индии, Гаити, Абьей, Дарфуре, Дем. Респ. Конго, Западной Сахаре, Кот-д'Ивуаре, Либерии, Южном Судане, Ближнем Востоке, Голанских высотах, Ливане, Кипре и Косово, а также специальная политическая миссия в Афганистане. Призыв к миротворческой миссии звучит среди всех стран-участниц ООН, однако существует ряд проблем, которые сказываются как на состоянии международной арены, так и на эффективности деятельности миротворческих операций. К примеру, несмотря на призывы Генеральной Ассамблеи к тому, чтобы все члены принимали участие в финансировании, дела в этой области обстоят неудовлетворительно. Кроме этого существуют проблемы применения оружия миротворческими войсками, сотрудничества с другими организациями и вопрос лидерства, как внутри ООН, так и на международной политической арене.

Для примера конфликтной ситуации и ее разрешения посредством миротворческих сил можно привести ситуацию в Косово, где и в настоящее время действует миссия ООН – МООНК, но после провозглашения независимости органами власти Косово и вступления в силу новой конституции 15 июня 2008 года задачи МООНК были значительно скорректированы, а конфигурация Миссии изменена. Изначально данный регион был подвержен конфликтам, при первой попытке урегулирования в 1991 году был установлен План урегулирования, но впоследствии ООН допустила вмешательство НАТО, что повлекло за собой неоправданные человеческие жертвы, а конфликт не был решен. Сейчас ситуация в Косово показывает, что только через точное

следование Уставу ООН можно привести конфликт к его разрешению, а на данном этапе миссия ООН продолжает действовать в интересах мира и экономического процветания Косово.

В Приднестровском конфликте в сконцентрированном виде присутствуют некоторые черты, свойственные другим конфликтам, но вместе с тем в этом конфликте имеются и отличительные черты. Специфической чертой является присутствие идеологического и политического факторов. Затянувшийся характер конфликта показывает, что деятельность миссии ОБСЕ малоэффективна, а формат 5+2 не способствует разрешению конфликта. Автор считает, что через инструменты ООН можно разрешить Приднестровский конфликт, кроме того, вне зависимости от дальнейшего положения Приднестровья, данному региону потребуется помощь ООН для развития на социальном и экономическом уровне.

Многообразие форм современного миротворчества, в том числе с участием региональных организаций или коалиций, представляется вполне естественным, но непреложным должно оставаться и правило о ведущей роли ООН как единственной универсальной организации. Разрешение Приднестровского конфликта может стать символом удачного реформирования и факта возможности разрешения затянувшихся конфликтов для ООН.

Библиография:

1. МОРОЗОВ, В. Миротворчество как инструмент стабилизации обстановки. В: *Европейская безопасность: события, оценки, прогнозы*, 2003, № 7, с. 4-8.
2. ЗИНОВСКИЙ, Ю. Миротворческая практика в современных условиях: механизмы и проблемы реализации. В: *Вестник Московского университета*, 2011, №2, с. 54-67.
3. ЗАЕМСКИЙ, В. Механизмы ооновского миротворчества. В: *Международная жизнь*, 2004, №7, с. 198-211.
4. ЛЕБЕДЕВА, М. *Политическое урегулирование конфликтов. Подходы, решения, технологии*. Москва: Аспект-Пресс, 1999, 271 с. ISBN 5-7567-0199-0.
5. ШЕПОВА, Н. *Миротворчество как способ предотвращения и урегулирования современных вооруженных конфликтов*. 2005. [Accesat 25.06.2013] Disponibil: http://magazines.russ.ru/oz/2005/5/2005_5_17.html
6. ЗАЕМСКИЙ, В. *Новейшая история реформы ООН*. Москва: МГИМО - Университет, 2008, 84 с. ISBN 978-5-9228-0391-5.

*Рекомендовано
Кристина ЕЖОВА, докт., конф.*

PROBLEMA REGLEMENTĂRII CONFLICTELOR SEPARATISTE ÎN SPAȚIUL POSTSOVIETIC (CAZUL TRANSNISTRIEI ȘI OSETIEI DE SUD)

*Danu MARIN, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The purpose of this paper is to analyze separatist conflicts in the post-soviet region. The author researched the historiography and scientific approaches of the separatist phenomenon. In the article was investigated historical premises and causes of conflicts as well as identified the main events in the conflict evolution and structured them in a system of milestones. The author also estimated the role of international actors and civil society in the settlement of Transnistria and South Ossetia conflict.

Conflictul separatist este o confruntare între guvernare și un grup de oameni uniți pe baza unor viziuni comune (culturale, religioase, etnice, politice sau economice) care au aspirația de a obține anumite privilegii, de a-și lărgi statutul existent sau de a se separa complet de sub autoritatea politică a guvernului central cu scopul de a obține o identitate statală proprie în limitele unui teritoriu geografic. Studiul separatismului ca fenomen politic începe doar în sec XIX după războiul civil din Statele Unite.

Războiul civil din Statele Unite, care a durat 4 ani și a înregistrat între 750-850 mii de victime umane [1, p.7], este unul din cele mai bune exemple istorice ale unui conflict separatist care să demonstreze cât de distrugător acesta poate fi. Conflictele secesioniste contemporane au evoluat devenind din ce în ce mai complexe și diluându-se în alte tipuri de conflicte internaționale.

Separatismul devine o problemă cu care se confruntă din ce în ce mai multe țări din diferite regiuni ale globului pământesc, iar consecințele acestuia poartă un caracter politic, economic și social destabilizator atât pentru statul care se confruntă cu separatismul, cât și pentru întreaga regiune. Această problemă este în special actuală în contextul conflictelor active și latente de pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice. Principalele focare ale separatismului în spațiul postsovietic sunt regiunea Balcanică, Transnistria, Caucazul de Nord și Caucazul de Sud, aceste regiuni au înregistrat confruntări armate directe între guvernarea centrală și forțele separatiste destabilizând mediul de securitate și crescând tensiunile interetnice.

Studiind cazul Transnistriei și Osetiei de Sud, putem identifica două abordări principale de analiză. Prima abordare, abordarea geopolitică – tinde să explice conflictele separatiste din perspectiva istorică și geopolitică, fiind strâns legată de cuceririle Imperiului Rus în secolul XIX, precum anexarea Basarabiei în 1812, Tratatul de la București rezultat în urma războaielor ruso-otomane și anexarea majorității teritoriului Georgiei în 1828, Tratatul de la

Turkmenchay după războaiele ruso-persane. Aceste anexări denotă faptul că Rusia avea un interes permanent pentru aceste regiuni, care poate fi revăzut din nou în anii 1921 când armata roșie invadează Georgia și o integrează în Uniunea Sovietică, creând Regiunea Autonomă a Osetiei de Sud din cadrul RSS Georgiene. Un scenariu similar poate fi observat și în Moldova odată cu crearea în 1924 a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în cadrul RSS Ucrainene, o parte a căreia a fost unită în 1940 cu anexarea Basarabiei la RSS Moldovenească. Aceste fărâmițări teritoriale în perioada sovietică au consolidat elitele politice regionale și au agravat și mai mult tensiunile interetnice existente, ceea ce a dus la un puternic val de separatism cu obținerea independenței naționale după desființare Uniunii Sovietice.

A doua abordare, cea etnopolitică – se bazează preponderent pe analiza divergențelor etnice și confruntării între majoritatea și minoritățile naționale. Luând în considerație că atât Republica Moldova, cât și Georgia sunt state multinaționale cu regiuni etnoculturale mixte precum Transnistria, Găgăuzia, Abhazia și Osetia de Sud, mișcările de eliberare națională de la sfârșitul anilor '90 au trezit nemulțumire acută în cadrul minorităților etnice. Un rol decisiv în crearea acestei imagini a jucat legea cu privire la limba de stat și propaganda care a urmat, consolidând centre de presiune puternice care ulterior s-au transformat în mișcări separatiste. Savantul suedez Svante C. s-a expus asupra conflictelor etnice ale anilor '90 din Georgia: „Nu mai era URSS, dar practic nici și Georgia” [2, p.166]. Faptul că URSS se destrăma, creând un haos enorm în fostele republici socialiste, însemna că în fazele inițiale de dezvoltare a conflictului nu exista o forță centrală în Rusia care să dirijeze toate conflictele separatiste izbucnite. Această observație denotă faptul că conflictele separatiste din Transnistria și, în special, din Osetia de Sud sunt în egală măsură atât conflicte etnice, cât și cele politice.

După depășirea fazei armate se începe procesul complicat de reglementare a conflictelor, caracterizat printr-un grad înalt de inconsistență, în urmă căruia acestea au primit denumirea de conflicte înghețate. Procesul de reglementare propriu-zis poate fi împărțit în mai multe etape distincte [3, p.12]. În dependență de triada politică Chișinău-Tiraspol-Moscova și partenerii vestici, se disting 5 etape principale: perioada postmilitară (1992-1996); perioada egalității (1996-2001); perioada confruntării (2001-2005); perioada internaționalizării (2005-2010); perioada resetării (2010-prezent). Făcând o analiză a triadei politice Tbilisi-Tskhinvali-Moscova și partenerii vestici de asemenea, putem distinge 5 perioade: perioada colaborării cu Rusia (1992-1998); perioada reorientării spre vest (1998-2004); perioada confruntărilor (2004-2008); perioada ostilităților (2008-2012); perioada reaproprierii (2012-prezent)

Fiind similare după conținut, conflictul din Transnistria și cel din Osetia de Sud sunt foarte diferite după executare. Politologul rus V.Preahin conside-

ră că „Unicul conflict postsovietic «european» – conflictul Transnistria, s-a desfășurat în cea mai civilizată modalitate. Faza activă a acestui conflict, deși a constituit o opoziție acerbă între guvernare și separatiști, se caracterizează prin cel mai mic număr de jertfe umane și distrugerii materiale” [4, p.9-10]. Așadar, conflictul Transnistrean așa și a rămas – un conflict înghețat nesoluționat, pe când conflictul din Osetia de Sud a trecut dintr-un conflict latent într-un conflict deschis cu începerea războiului din Osetia de Sud în 2008. Abateră de la principiul soluționării pașnice a diferendului a avut urmări extrem de negative în contextul reglementării conflictului depărtând și mai mult părțile beligerante.

Evoluția acestor conflicte în continuare va fi puternic influențată de interacțiunea marilor puteri. În acest sens, o importanță deosebită joacă lărgirea Uniunii Europene și a NATO spre est care a adus sferele de influență ale UE, SUA și Rusia cap în cap, eliminând zona de tampon care a existat anterior. Cu toate că jocul geopolitic va continua, este necesar ca guvernele naționale să întreprindă anumiți pași de sine stătători pentru reintegrarea țării. În acest sens este necesară reorientarea politicii de căutare a unei soluții diplomatice spre schimbarea reală a situației prin elaborarea unei strategii detaliate de nivel național care să presupună o reintegrare pașnică și treptată a țării. Este necesară o creștere a investițiilor financiare și strategice, stabilirea unui mod eficient de comunicare cu populația separatistă, precum și atragerea atenției societății civile asupra acestei probleme.

Referințe:

1. VINOVSIS, M. *Toward a Social History of the American Civil War: Exploratory Essays*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. ISBN 978-0521-39-559-5.
2. SVANTE, C. *Autonomy and Conflict Ethnoterritoriality and Separatism in the South Caucasus – Cases in Georgia*. Uppsala: Uppsala University Press, 2002. ISBN 91-506-1600-5
3. BOȚAN, I. *Reglementarea transnistreană: o soluție europeană*. Chișinău: Arc, 2009. ISBN 978-9975-61-525-9
4. ПРЯХИН, В. *Региональные конфликты на постсоветском пространстве (Абхазия, Южная Осетия, Нагорный Карабах, Приднестровье, Таджикистан)*. Москва: Гном и Д, 2002. ISBN 978-5296-00-130-6.

*Recomandat
Cristina EJOVA, dr., conf. univ.*

RAPORTURILE POLITICO-DIPLOMATICE DINTRE STATELE EUROPENE DIN PERSPECTIVA DINAMICII CONSTRUCȚIEI UE: LECȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

*Viorica GÎRA, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The political and diplomatic relations between European states and their efforts of European integration have a long history, but most of them have materialized after outburst of the Second World War illustrating the force of nationalism in Europe.

Today we find that political and diplomatic relations between EU member states have changed significantly in the last 5 years in conjunction with repeated financial crises within the EU and which have a major impact on the European construction.

In this respect, research highlights the main lessons for learning for Republic of Moldova from the EU member states experiences in the process of European integration.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, distrugerile și suferința produsă de acest conflict militar de proporții au creat un cadru internațional favorabil construcției unor instituții internaționale care prin activitățile și misiunile lor să contribuie la diminuarea riscurilor apariției conflictelor între națiuni. Astfel, o nouă formă de speranță a luat naștere pe ruinele războiului respectiv, și anume instituirea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO). Din punct de vedere practic, dar și simbolic, spectrul conflictelor de pe continentul european a fost transformat într-un cadru al reconcilierii și cooperării.

Astăzi, însemnătatea Uniunii Europene (UE) a crescut foarte mult în plan internațional, datorită și faptului că Uniunea a devenit tot mai extinsă. Dintr-o comunitate care număra inițial doar șase state membre, UE a ajuns prin valuri de extindere succesive la cei 27 de membri, devenind astfel cel mai mare spațiu economic al lumii [2, p. 1]. Cu toate acestea, Uniunea Europeană trece periodic printr-o serie de procese de transformare și îmbunătățire instituțională, acest lucru fiind condiționat de schimbările permanente de pe arena internațională, precum și de coraporturile politice dintre statele UE.

Este cunoscut faptul că statele stabilesc permanent relații și raporturi între ele dintre cele mai diverse – de natură politică, militară, economică, culturală etc. La rândul lor, aceste relații au făcut necesară crearea unor legături speciale, canale oficiale, pentru a asigura buna desfășurare a raporturilor interstatale.

Raporturile politico-diplomatice alcătuiesc o categorie specială de raporturi interstatale. Ele sunt complexe și au o importanță majoră, sunt acele raporturi dintre state care au o notă politică distinctă dată de subiecții, obiectul și finalitatea pe care acestea o urmăresc [3, p.47].

În ce privește raporturile politico-diplomatice dintre statele europene, eforturile acestora au fost îndreptate de-a lungul timpului spre a integra Europa într-o construcție unică. În esență, raporturile politico-diplomatice dintre statele europene și tentativele lor de integrare europeană au o istorie

lungă, dar majoritatea s-au concretizat sub forma unor cuceriri. În timp ce izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial a ilustrat forța naționalismului în Europa, consecințele lui au creat condiții favorabile unei abordări consensuale a unității europene [1, p.100]. La nivel practic, acțiunile îndreptate spre unitatea europeană s-au concretizat sub forma unor încercări ale unei sau altei națiuni de a domina Europa prin cucerire.

Primele pietre la temelia construcției europene se datorează unui număr mic de actori – cele șase state fondatoare, dar totodată și unui grup de înalți funcționari, în special diplomați, oameni politici remarcabili [4, p.308]. Două dintre statele fondatoare s-au remarcat însă cel mai mult – Franța și Germania, ambele având un rol major în procesul construcției și evoluției UE. Cele două state și-au adus aportul decisiv la formarea CECO [2, p.64], care ulterior a constituit fundamentul viitoarei Comunități Economice Europene [5, p.46].

Analizând evoluțiile politico-diplomatice ale ultimelor state membre ale UE – România și Bulgaria, deși au fost înregistrate o serie de progrese la anumite capitole de la momentul aderării lor la comunitate [6, p. 183], fiind îmbunătățit dialogul politic la nivelul UE și procesul decizional intern, evoluția celor două state în UE a înregistrat și eșecuri, precum amânarea aderării la spațiul Schengen și menținerea Mecanismului de Cooperare și Verificare (MCV) a Comisiei Europene [7, p. 110]. Astfel, la nivelul unor țări membre ale UE există încă incertitudini în ce privește evoluția politică a celor mai noi membri, drept dovadă fiind amânarea continuă a aderării României și Bulgariei la spațiul Schengen [8].

Astăzi, Uniunea Europeană dispune de propria politică externă și de securitate care este elaborată de-a lungul anilor. Aceasta permite statelor membre să se exprime și să acționeze în unison pe arena mondială. Acționând împreună prin intermediul UE, cele 27 state membre pot avea mai multă putere și influență decât dacă ar acționa individual în baza a 27 de politici diferite. Tratatul de la Lisabona, semnat în 2009, a consolidat această politică și a creat postul de Înalt Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politica de securitate, precum și un serviciu diplomatic european – Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE). În prezent, diplomația europeană se realizează prin intermediul SEAE, care este corpul diplomatic al UE [9].

Din cele expuse mai sus, putem constata că Republica Moldova are multe lecții de învățat, atât din experiența raporturilor politico-diplomatice ale statelor europene, precum Franța și Germania – doi mari actori politici la nivel european, cât și din experiențele de ordin politic ale celor mai noi state membre ale UE – România și Bulgaria. De la Franța și Germania, ca state fondatoare ale UE, Republica Moldova are de înșușit, în primul rând, experiența integrării europene de succes, precum și a dezvoltării unor raporturi politico-diplomatice calitative și de lungă durată atât cu statele europene, cât

și la nivelul instituțiilor UE. Totodată, Republica Moldova are multe de învățat și de la ultimele state membre ale UE – România și Bulgaria, deși acestea au aderat la UE abia acum șase ani [6, p. 183]. Lecțiile de învățat trebuie extrase însă nu doar din experiențele de succes ale acestora, cât și din eșecurile înregistrate. România, în special, care este mai mult decât un stat vecin, ne susține mult în demersul de integrare europeană și este dornică să împărtășească din experiența și practica sa în acest proces. Principalele lecții de învățat de la ultimele state membre ale UE sunt îmbunătățirea continuă a calității sistemului judiciar, eradicarea corupției și a crimei organizate în vederea consolidării statului de drept și a instituțiilor de stat.

Pentru Republica Moldova, dezvoltarea favorabilă a raporturilor politico-diplomatice cu statele europene, precum și cu UE în ansamblu, semnifică succesul procesului de integrare europeană, care reprezintă obiectivul numărul unu al politicii interne și externe a țării. Relația Republicii Moldova cu UE s-a dezvoltat pe o traiectorie ascendentă în ultimii patru ani din perspectiva dinamicii și a relațiilor care s-au creat cu unele state membre care susțin eforturile noastre de integrare europeană.

În prezent, Republica Moldova avansează activ în relațiile cu UE pe axa politico-diplomatică, dar și pe calea transformărilor economice și sociale interne. Țara noastră a făcut progrese majore în cadrul negocierilor privind Acordul de Asociere RM-UE, care deja s-au finalizat. Astfel, Moldova s-a angajat să pună în aplicare un program ambițios de provocări majore: încheierea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și liberalizarea regimului de vize cu UE.

Referințe:

1. BACHE, I., GEORGE, S. *Politica în Uniunea Europeană*. Trad. din engleză de Duca C. Chișinău: Epigraf SRL, 2009.
2. POPA, P. *Statele Uniunii Europene. Sinteze istorice*. Pitești, 2009. [Accesat 02.04.2013] Disponibil: <http://www.bjar.ges.ro/eda/statele-ue.pdf>
3. ANGHEL, I.M. *Dreptul diplomatic și dreptul consular*. București: Universul Juridic, 2011.
4. DINAN, D. *Originile și evoluția Uniunii Europene*. Trad. din engleză de Casapiuc N. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2010.
5. KAHN, S. *Geopolitica Uniunii Europene*. Chișinău: Cartier, 2008.
6. *Enciclopedia UE*. Ed. a III-a. Coord.: Ghica L.A. București: Meronia, 2007.
7. VATAMAN, D. *Istoria Uniunii Europene*. București: Pro Universitaria, 2011.
8. „*Consiliul JAI a amânat decizia privind aderarea României și Bulgariei la Schengen*”. 2013. [Accesat 13.04.2013] Disponibil: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-14369167-consiliul-jai-amanat-decizia-privind-aderarea-romaniei-bulgariei-schengen.htm>
9. Serviciul European de Acțiune Externă. [Accesat 21.03.2013] Disponibil: http://eeas.europa.eu/background/organisation/index_ro.htm

Recomandat
Grigore VASILESCU, dr. hab., prof. univ.

SECURIZAREA FRONTIERELOR REPUBLICII MOLDOVA: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

*Alexei CERNOV, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The article analyzes an important issue for the Republic of Moldova: security of borders, that has a huge impact in geopolitical and geostrategical area. This issue affects national interests and external policy of republic.

The autor analyzes some aspects of the transnistrian conflict and the ways to solve it.

Securizarea frontierelor este una extrem de importantă pentru Republica Moldova și cu multe implicații în plan geopolitic și geostrategic. De altfel, însăși Republica Moldova este o frontieră. Din cauza că și-a obținut independența acum două decenii și este un stat tânăr, țara este nevoită să-și securizeze frontierele, dar pentru a realiza cele propuse e necesar totuși ca subiectul să fie cercetat fiind actual atât din punct de vedere științific, cât și politic. În același context, un element complementar și indispensabil pentru o mai bună înțelegere și o cunoaștere mai aprofundată a securizării statului moldovenesc îl prezintă cercetarea cadrului normativ-legislativ de realizare a politicii de securitate a Republicii Moldova.

Abordând problema securității frontierelor Republicii Moldova, nu putem ignora întrebarea: Ce viitor și ce frontieră pentru Republica Moldova, o țară ce se găsește pe un teritoriu restrâns și unde sunt toate frământările tipice lumii postcomuniste? Astăzi orientarea Republicii Moldova către UE este clară, aderarea la UE nu este garantată, iar planurile Rusiei de a integra membrii CSI cu Moscova sunt evidente. Deci, Moldova ar putea dori ceva diferit din perspectiva Rusiei, dar în final ar putea ceda în fața ei. De fapt Moldova se va confrunta cu o provocare numită „filandizare” și cu integrarea în instituțiile controlate de Rusia (organizarea Tratatului de Securitate Colectivă și Uniunea Vamală).

Ar fi asta o catastrofă pentru Moldova? Nu putem spune asta. Realizarea reformelor ar face din Moldova o țară dezvoltată oricum și aceasta se va putea simți confortabil în orice structură sau sistem geopolitic. Necesitatea unei politici de vecinătate și, concomitent, sporirea rolului statelor vecine este argumentată prin faptul că ultimele valuri de extindere coincid cu creșterea numărului de țări vecine cu un nivel scăzut de trai, majoritatea aflate în proces de tranziție, iar acest fapt se răsfrânge inevitabil și asupra stabilității și securității UE.

O caracteristică geostrategică este interesul strategic și politic al unei mari puteri (Rusia) față de teritoriul acestei țări și chiar prezența militară efectivă a acesteia în Republica Moldova. Acest lucru trezește potențialilor inamici ai

Rusiei (SUA, UE, Turcia) un interes „motivată negativ” față de Chișinău. Acest moment este cu atât mai semnificativ cu cât Rusia întreține politic și spiritual conflictul din estul Republicii Moldova, care la rândul său este un focar de instabilitate regională.

Spre deosebire de alte țări, în Moldova este încă foarte modest și aportul instituțiilor societății civile, al organizațiilor neguvernamentale la conștientizarea, studierea și influențarea procesului de rezolvare a problemelor de securizare a frontierelor și apărare națională. Astăzi, la începutul secolului XXI, deja putem vorbi de o securitate la frontierele republicii, este evident că Republica Moldova nu poate rămâne în afara comunităților formate de alte state. În acest sens, impactul proceselor integraționiste occidentale și a celor integraționiste/dezintegraționiste din spațiul CSI asupra politicii de securizare a Republicii Moldova nu este întâmplător. În calitate de stat lipsit de resurse proprii, dar dependent de cele ale Federației Ruse, Republica Moldova este influențată tot mai mult de procesele care se desfășoară în Occident.

Fiind un stat tânăr care și-a dobândit independența acum 23 de ani în urmă, țara noastră încearcă să-și găsească locul în cadrul acestor procese.

Pornind de la aceasta, procesele din arealul European sunt complexe și dinamice și acționează direct asupra intereselor naționale și a politicii externe a statelor, inclusiv asupra Republicii Moldova. În conjunctura geopolitică actuală, când Uniunea Europeană se extinde tot mai mult spre Est, necesitatea securizării naționale este și un deziderat al timpului.

Astfel, putem menționa că securizarea frontierei Republicii Moldova reprezintă un sistem complex, iar funcționarea acestuia influențează asupra dezvoltării întregii țări. La momentul actual (iunie 2013), putem vorbi despre o securizare eficientă a frontierei, evident că acest nivel de securizare nu poate fi apreciat satisfăcător, deoarece există restanțe la mai multe aspecte ale problemei. Ce a fost necesar de realizat în primii ani de independență s-a realizat complet abia acum, este vorba de securizarea frontierei cu Ucraina și România, în afară de sectorul transnistrean care este monitorizat cu ajutorul Misiunii „Eubam” și este controlat doar cu puncte vamale interne. E de menționat că acest sector este păzit de organele din domeniul pazei frontierei administrației de la Tiraspol.

Pe sectorul de Vest, la frontieră cu România, statul trebuie să intervină la capitolul asigurării și realizării managementului integrat al frontierei de stat, precum și pe întreaga frontieră.

De menționat că structura responsabilă de asigurarea securității frontierei la momentul actual este Poliția de Frontieră, care realizează politica statului în domeniul managementului integrat al frontierei de stat, combate migrația ilegală și criminalitatea transfrontalieră, precum și Serviciul Vamal – organul de stat care monitorizează circulația corectă a transportului de mărfuri.

În așa mod, Poliția de Frontieră asigură securizarea frontierelor prin metode de supraveghere (pe sectorul verde) între punctele de trecere și metode de control în punctele de trecere în colaborare cu Serviciul Vamal și alte organe secundare. Punctele de trecere sunt prezente la căile de acces între statele vecine având statut diferit prevăzut de Guvern. Aceste acțiuni de securizare se realizează pe uscat, pe sectoarele acvatice și aeriene.

La momentul actual, putem vorbi despre problema securizării frontierei Republicii Moldova ca de un proces continuu, de aceea, pentru eficientizarea securizării frontierelor e necesar ca organele de resort să se bazeze pe tratatele internaționale la care fac parte și pe acordurile cu vecinii săi pentru relații bune de vecinătate.

Dacă pe sectorul transnistrean se vor lua măsuri de control din partea organelor constituționale recunoscute pe plan internațional, acest fapt ar contribui la îmbunătățirea imaginii țării noastre ca stat de drept. Astfel, Chișinăul și Tiraspolul trebuie să promoveze o politică a pașilor mici nu doar la nivel declarativ, dar să:

- ridice posturile de control de la granița administrativă;
- integreze economia și populația ambelor maluri;
- realizeze o supraveghere și un control în comun cu organele competente în domeniu din partea ambelor părți;
- colaboreze și să implementeze mai multe proiecte sociale.

Controlul și supravegherea frontierei în comun va garanta stabilitate în relațiile dintre părți, astfel subiecții vor fi lipsiți de învinuiri reciproce. Aceste acțiuni vor apropia ambele maluri ale Nistrului și vor duce la realizarea integrării Republicii Moldova. Asemenea acțiuni trebuie realizate numai pe sectorul transnistrean.

În general, securizarea frontierei depinde în mare parte de factorul uman. Astfel, îndeplinirea atribuțiilor funcționale de către polițiștii de frontieră va duce la asigurarea securității la frontieră.

Totodată, se cunoaște faptul că odată ce a avut loc trecerea din Serviciul grăniceri în Poliția de Frontieră, acestui organ i s-au acordat împuterniciri mai largi, precum urmărirea penală, noi metode de supraveghere etc.

Astfel, ar fi binevenit ca localitățile din zona de competență a poliției de frontieră să fie preluate de organul de supraveghere la frontieră. Prin aceasta se va sigura ordinea publică, respectarea circulației rutiere, combaterea criminalității transfrontaliere. La frontieră se va afla un singur organ care va supraveghea respectarea legii din toate punctele de vedere. Asemenea acțiuni vor duce la o securizare a frontierelor mai eficientă, vor dispărea conflictele între organele statului și populația din zona de frontieră.

Recomandat

Constantin SOLOMON, dr. hab., prof. univ.

INTERDEPENDENȚA DINTRE POLITICA ECONOMICĂ ȘI CONSOLIDAREA AUTONOMIEI LOCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Tatiana POPA, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

Sub aspect istoric, noțiunea de autonomie locală a evoluat de-a lungul timpului, fiind tratată diferit în dependență de suportul doctrinar care a dominat opinia științifică la o etapă istorică concretă. Cert rămâne faptul că cercetătorii implicați în studiul conceptului de autonomie locală au remarcat specificul acestui fenomen, și anume că autonomia nu este altceva decât dreptul colectivităților locale de a gestiona treburile publice pentru a satisface interesele populației administrate. Totodată, cercetătorii au remarcat faptul că în decursul istoric, apariția autonomiei locale este anterioară apariției statului, iar conceptul de autonomie locală nu contravine principiului suveranității statului. Astfel, autoritățile publice locale dispun de dreptul de autogestiune nepunând în pericol integritatea și suveranitatea statului din componența căruia fac parte.

În ceea ce privește știința administrativă, conceptul de autonomie locală a fost definit de diverși cercetători din domeniu. Cercetătorul român Mircea Preda consideră că, autonomia locală nu înseamnă doar dreptul unei colectivități de a se guverna singură în orice problemă, fără a ține seama de raporturile cu colectivități similare sau situate la niveluri superioare, ori la centru. Colectivitățile locale sunt integrante material (teritorial) și juridic statului suveran care le asigură autonomia necesară gestionării treburilor lor specifice, dar numai în măsura în care aceasta se integrează în ordinea juridică a statului [1, p.446].

Cu o definiție amplă vine și cercetătorul din Republica Moldova, Aurel Sîmboteanu, care este de părere că, autonomia locală este un fenomen complex și destul de complicat, având substrat de voință politică, capacitate financiară, valență dimensională, suport juridic, manifestări de responsabilitate [2, p.140].

Consolidarea autonomiei locale este influențată în mare parte de resursele financiare puse la dispoziția autorităților publice locale. Astfel, sistemele publice locale bugetare sunt destinate să servească mai multor funcții importante. Aceste funcții includ stabilirea priorităților bugetare compatibile cu orice mandat al guvernării, planificarea cheltuielilor pentru a urma o viziune pe termen lung de dezvoltare, exercitarea controlului financiar asupra intrărilor în scopul asigurării disciplinei fiscale și gestiunea bugetară pentru a asigura eficiența activității administrației publice locale. O altă funcție este de a consolida responsabilitatea performanței administrației publice locale față de cetățeni.

Un rol major în consolidarea autonomiei financiare îl are politica bugetar-fiscală. Componenta bugetară a politicii în cauză contribuie la stabilirea și descrierea mecanismelor de constituire a bugetelor locale, iar componenta fiscală se axează pe edificarea surselor de formare a veniturilor în bugetele unităților administrativ-teritoriale. Anume în cadrul acestei politici sunt determinate veniturile bugetelor locale, sunt stabilite prioritățile pentru finanțarea proiectelor investiționale și sunt identificate căile de nivelare a veniturilor bugetare pentru localitățile mai puțin dezvoltate economic, prin intermediul subvențiilor și transferurilor.

Bugetele locale, după modul de formare a acestora, se clasifică în bugete liniare și de performanță. Bugetul liniar este util pentru stabilirea priorităților, facilitarea planificării și menținerea controlului financiar asupra surselor de venituri, fiind mai puțin util pentru gestiunea operațiunilor și responsabilizarea organului executiv al unităților administrativ-teritoriale pentru performanțele sale. În consecință, guvernele locale în țările industrializate – Danemarca, Suedia, Elveția și SUA – în ultimele două decenii, au transformat bugetele locale în instrumente de sprijin popular al programelor lor. Inovațiile lor au produs documente bugetare care detaliază nu numai cheltuielile, dar și informațiile cu privire la eficiența și eficacitatea cheltuielilor locale [3, p.156].

Bugetul de performanță este un plan financiar care asigură stabilirea misiunii autorităților administrației publice locale, a scopurilor și obiectivelor, precum și evaluarea periodică a performanței lor ca parte a procesului bugetar, formând legătura dintre intrările necesare pentru punerea în aplicare a planului strategic de dezvoltare al administrației publice locale și rezultatele anticipate [4, p.61].

Politicile economice joacă un rol strategic în consolidarea autonomiei locale, datorită faptului că acestea trasează planul de măsuri ale Guvernului privind prioritățile de dezvoltare economică, stimulând dezvoltarea economică locală și contribuind la creșterea bazei impozabile a colectivităților locale.

În acest context, politicile de stimulare economică joacă un rol însemnat în crearea condițiilor propice pentru asigurarea unui nivel de creștere economică care să permită unităților administrativ-teritoriale colectarea veniturilor pentru asigurarea stabilității bugetare și întărirea autonomiei financiare a colectivităților locale administrate. Din rândul documentelor de politici care au menirea de a stimula creșterea economică la etapa actuală vom menționa Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”: ȘAPTE soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei [5], Programul strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-transformare) [6], Memorandumul cu privire la Politicile Economice și Financiare pentru 2010-2012 [7].

Un pas important pentru facilitarea consolidării autonomiei locale a fost întreprins prin elaborarea și promovarea Strategiei Naționale de Descentralizare [8], care își propune drept scop consolidarea bazei de venituri proprii ale

administrației publice locale și a autonomiei de decizie asupra lor, reformarea sistemului de transferuri și impozite partajate și consolidarea autonomiei și a managementului financiar la nivelul administrației publice locale.

Dezvoltarea economică locală joacă un rol major în consolidarea autonomiei locale a unităților administrativ-teritoriale datorită faptului că procesul economic este garantul obținerii unei independențe financiare durabile, astfel, însăși autoritățile administrației publice locale, cât și locuitorii unităților administrativ-teritoriale dispun de capacitatea necesară pentru a stimula dezvoltarea economică, care conduce, la rândul său, la colectarea surselor bugetare necesare pentru a acoperi costurile serviciilor publice prestate populației, mai mult ca atât, acestea condiționează îmbunătățirea continuă a acestor servicii publice, care ca rezultat contribuie la impulsivitatea dezvoltării economice la nivel local.

Prin dezvoltare economică vom înțelege acel proces dinamic dintr-o țară ori regiune care se îndeplinește simultan în cadrul tuturor sectoarelor din economia respectivă, prin intermediul căruia se efectuează creșterea economică, realizându-se în acest scop schimbări în structura producției economice și creșterea nivelului producției cu ajutorul agenților economici.

Dezvoltarea economică locală reprezintă procesul de dezvoltare prin care comunitățile au drept scop creșterea calității vieții pentru cetățenii lor, prin crearea unei noi bunăstări a comunității și agenților economici, realizând: stimularea și creșterea inițiativei private ca cel mai important creator de bunăstare, folosirea resurselor locale în scopuri productive, păstrarea și crearea de noi locuri de muncă, generarea de noi venituri personale pentru ridicarea nivelului de trai, consolidarea bazei de impozitare pentru sprijinirea administrației publice locale [9, p.98].

Modelele de dezvoltare diferă de la o comunitate la alta. Acest fapt se datorează: așezării geografice, resurselor și oportunităților existente pe plan local, performanțelor economice existente, capacității și potențialul autorităților locale.

Sporirea cheltuielilor colectivităților locale și deficiențele în determinarea surselor de acoperire a acestora reprezintă, la etapa actuală, o preocupare majoră a multor țări, excepție la acest capitol nu face nici Republica Moldova. Indiferent de gradul de descentralizare a țării, relațiile financiare dintre stat și colectivitatea locală sunt multiple și complexe. Astfel, asistăm la caracterul conflictual al aspectelor financiare ale descentralizării, pe de o parte descentralizarea aduce avantaje, precum satisfacerea cât mai eficientă a cerințelor cetățenilor din colectivitatea administrată, consolidarea democrației locale, îmbunătățirea acțiunilor publice îndreptate spre menținerea identității colectivității locale, iar pe de altă parte, contribuie la apariția unor astfel de situații în care transferul de competențe nu este urmat de transferul echivalent de resurse financiare pentru a realiza eficient sarcinile propuse, ceea ce duce

la imposibilitatea unor autorități ale administrației publice locale de a presta un minim de servicii publice cetățenilor săi.

Nu în ultimul rând, vom remarca că consolidarea autonomiei locale nu este o sarcină exclusivă a autorităților administrației publice centrale și locale, dar și a societății civile, sau mai bine spus a cetățenilor de rând, locuitori ai orașelor și satelor din Republica Moldova. Doar efortul consolidat al tuturor factorilor de decizie va asigura o dezvoltare economică durabilă care va contribui, la rândul său, la creșterea nivelului de trai al populației, la consolidarea autonomiei financiare a unităților administrativ-teritoriale și va condiționa sporirea competitivității țării noastre pe piața externă.

Referințe:

1. PREDA, M. *Autoritățile administrației publice, sistemul constituțional român*. București: Lumina Lex, 1999. 688 p.
2. SÎMBOTEANU, A. *Teoria administrației publice. Suport de curs*. Chișinău: CEP USM, 2008. 222 p.
3. ХИМИЧЕВА, Нина Ивановна, ПОКАЧАЛОВА, Елена Вячеславна. *Финансовое право, учебно-методический комплекс*. Москва: НОРМА, 2005. 464 с.
4. SECRIERU, A. *Ghidul alesului local*. [Accesat la 25.03.2013]. Disponibil: www.viitorul.org
5. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020” nr. 166 din 11 iulie 2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.245-247/791 din 30.11.2012.
6. <http://www.gov.md> [Accesat la 12.05.2013].
7. <http://www.mec.gov.md> [Accesat la 25.04.2013].
8. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2015 nr. 68 din 05 aprilie 2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.143-148/465 din 13.07.2012.
9. *Cartea albă. Situația autonomiei locale în Republica Moldova*. Chișinău: Cartier, 2000. 176 p.

Recomandat

Aurel SÎMBOTEANU, dr., conf. univ.

PRACTICA INTEGRĂRII EUROPENE A ROMÂNIEI: EVOLUȚIE, ACTUALITATE, LECȚII

*Victoria CEBAN, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

Analysis of European integration is presented as one multilevel and multidimensional domain, the theorists and experts continue to examine the successes, failures and specificity of European integration till present because European Community needs new ideas, concepts, theoretical and practical research, recommendations and proposals. This article represents an analysis of the experience of Romania in accession and integration of the state into the European Union. Another important goal of the article was to identify some important conclusions for the European roadmap of the Republic of Moldova under the experience of Romania.

Cercetând procesul integraționist al României, se observă că această țară, urmând exemplul vecinilor săi din Europa Centrală, și-a exprimat dorința sa sigură de a avansa în relațiile sale cu Europa, prin integrarea în NATO și Uniunea Europeană, care vizează acest vector ca un obiectiv fundamental în reorientarea postsocialistă a relației sale cu țările occidentale. Relațiile României cu Uniunea Europeană nu debutează odată cu începutul anilor '90. Se poate vorbi de existența unor legături tradiționale în condițiile în care România a fost prima și singura țară din Europa de Est care, încă din anii '70, a avut un cadru juridic bine definit în relațiile cu CEE/UE. Însă odată cu începutul anilor '90, relațiile României cu UE intră într-o nouă etapă. Cunoscând practic o schimbare fundamentală, demersurile României vizau integrarea în structurile comunitare. Acestea se plasează într-un context mai larg, marcat de schimbările și tendințele profunde intervenite în societatea românească postrevoluționară: construirea unei societăți democratice și instaurarea economiei de piață. În fapt, scopurile accederii sunt similare cu cele ale reformei interne, în general, în România. În acest context, procesul integrării reprezintă atât un mijloc, cât și un catalizator pentru accelerarea tranziției [1, p.8-14]. Prin urmare, negocierea aderării a constituit un proces de descoperire reciprocă, de interacțiune și de schimb între cele două părți pentru crearea unui cadru cât mai favorabil.

Procesul de aderare a fost relativ lung și a presupus multe schimbări și reforme, multe rapoarte din partea reprezentanților Uniunii Europene și a reprezentanților instituțiilor românești. Procesul de integrare europeană va depinde de capacitatea sa de a genera în continuare creștere economică, de instituții eficiente, infrastructură performantă, un mediu înconjurător la standarde europene [2, p.35-37]. Integrarea deplină va veni și din capacitatea de a fi solidari cu interesul general al Uniunii și de a aduce o contribuție semnificativă la competitivitatea, securitatea și coeziunea internă a UE, la afirmarea tot mai puternică a acesteia ca actor global [3, p.149-174].

Exigențele cerute desigur sunt foarte mari, de aceea, această țară are de susținut examene și mai grele decât etapa de aderare la UE, drept exemplu fiind: sporirea productivității și eficienței, reducerea corupției și birocrăției, disciplină contractuală, politica salarială, ameliorarea costurilor unitare ale forței de muncă, într-un cuvânt o economie de piață cu adevărat funcțională.

De aici, Republica Moldova în procesul său intens de integrare europeană trebuie să observe că România, la rândul său, a urmărit accelerarea și intensificarea pregătirilor pentru integrarea în Uniunea Europeană printr-o modificare instituțională care a vizat însuși nucleul sistemului de coordonare la nivel național a activității de integrare europeană. Este vorba de înființarea Ministerului Integrării Europene și a Delegației Naționale pentru Negocierea Aderării României la Uniunea Europeană, cea din urmă fiind formată din delegații sectoriale corespunzătoare fiecărui capitol de negociere [4, p.9]. Ceea ce în Republica Moldova se rezumă doar la MAEIE, din 2005.

De asemenea, România a adăugat și alte dimensiuni procesului de elaborare a documentelor de negociere, respectiv un amplu proces de consultări cu Comisia Europeană, cu statele-membre și cu echipele de negociere ale statelor candidate. Anume din motivul că unele probleme au rămas nesoluționate și după aderare, România în procesul său de integrare în Comunitatea Europeană se află sub amenințarea clauzelor de salvagardare (România rămâne a fi monitorizată la capitolul justiție și afaceri interne) [5]. În acest context, este important, mai ales pentru Republica Moldova, de a analiza modul în care România ca țară candidată a stabilit un program de pregătire pentru aderare și pentru îndeplinirea obligațiilor ce implică accesul la structurile pieței unice europene și la activitățile sale.

Principala concluzie care se desprinde din studiu constă în faptul că România a fost în principal orientată spre aderare și negocierile cu Uniunea Europeană și mai puțin axată pe dezvoltarea și punerea în aplicare a politicilor naționale de integrare europeană. Ca urmare, s-au creat o serie de probleme care sunt încă prezente în România și în procesul său de integrare continuă și de acomodare în Uniunea Europeană. Astfel, devine clar pentru Republica Moldova că trebuie să pregătească țara pentru integrarea europeană din interior [6, p.72-80].

Deci, în primul rând, este necesar să se elaboreze un plan național de pregătire a aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, ceea ce ar determina mai departe propria cale a vectorului de integrare europeană. În al doilea rând, este necesar să se creeze o echipă foarte bine instruită, formată din experți în diferite domenii ale integrării europene, în scopul de a evita problemele cu care se confruntă România în timpul negocierilor de aderare, ca urmare a instituțiilor românești nepregătite, lipsa de specialiști și coordonarea insuficientă între ministere. În cele din urmă, este necesară

elaborarea *Politicii Naționale de Integrare Europeană* și o *Strategie pentru Integrarea Europeană* a țării, care va include nu numai modernizarea țării, dar, de asemenea, pregătirea populației pentru statutul de cetățeni europeni. O atitudine serioasă față de integrarea RM în viața comunității europene ar fi, de asemenea, demonstrată și de crearea printre autoritățile administrației publice centrale de la Chișinău a unui *Minister* ce ar administra doar procesul de integrare europeană, autoritate care ar trebui să se afle în subordinea Guvernului, să asigure fundamentarea și coordonarea procesului de pregătire a aderării RM la UE, precum și conducerea negocierilor de aderare [7, p.196]. Totodată, ar fi binevenită constituirea unui *Comitet Executiv pentru Integrare Europeană*. Din acest comitet se consideră că ar trebui să facă parte conducătorul Ministerului Integrării Europene, negociatorii Moldovei cu UE, ministrul afacerilor externe, ministrul economiei, ministrul justiției.

Într-un final, Republica Moldova tinde să străbată calea de integrare în Uniunea Europeană prin mai multe modalități, una dintre acestea fiind cooperarea regională și experiența țărilor membre care au fost în situații similare. În acest context, este notorie practica de integrare europeană mai ales a țărilor care, ca și Republica Moldova, fac parte din spațiul sovietic, cum ar fi Polonia și statul vecin, România. Cercetătorul spațiului moldovenesc V.Timotin susține următoarele: „*E prestigios să devii țară-membră a Uniunii Europene, însă nu e ușor să atingi acest scop*”. Dar, deoarece credem că țara noastră este dispusă să învingă greutățile, sperăm că și problemele integrării în spațiul european vor fi soluționate cu succes.

Referințe:

1. MELEȘCANU, T. The Accession to the European Union: The Fundamental Option of Romania's Foreign Policy. In: *Romanian Journal of International Affairs*. Bucharest: Universitatea de Vest, Special Issue, 1996, vol. 2, no. 4, p.8-14.
2. STOICA, I. Negocierile de aderare a României la Uniunea Europeană. În: *Legea și viața*, 2008, nr.2, p.35-37.
3. NĂSTASE, A. *România Europeană*. București: MondoMedia, Institutul Social Democrat „Ovidiu Șincai”, 2007, p.149-174.
4. APOSTOL, D. Examene la integrarea europeană. În: *Democrația*, 2002, nr. 16 din 19 martie 2002, p.9.
5. Textul tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană. București, 2009. <http://www.europeana.ro/comunitar/tratate/tratatul%20de%20aderare%20al%20romaniei%20la%20ue.htm> [Accesat 26.04.2013].
6. MORARI, C. Experience of Romania in the elaboration and implementation of the domestic policies of european integration: lessons for the Republic of Moldova. In: *CES Working Papers*, III, (1), 2011, p. 72-80.
7. *Institutul de Politici Publice. Moldova și integrarea Europeană*. Chișinău: Prut Internațional, 2001, p. 196.

*Recomandat
Cristina MORARI, lector*

ACTIVITATEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN CADRUL ORGANIZAȚIILOR REGIONALE: AVANTAJE ȘI DIFICULTĂȚI

*Gheorghe RÎCIU, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

Regional organizations represent the possibility of small and poor countries to participate at international activities. For the Republic of Moldova, the most important regional organizations are: Regional Cooperation Council, Organization of the Black Sea Economic Cooperation, GUAM Organization for Democracy and Economic Development, Commonwealth of the Independent States, European Union and Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia. In this article is analyzed the main activities of the Republic of Moldova in these intergovernmental organizations listing the benefits and problems that our country meets.

Din cele mai vechi timpuri, statele sub formele lor existențiale, au căutat să-și dobândească o poziție favorabilă pentru existența și dezvoltarea lor ulterioară. Statele în curs de dezvoltare, cum este și Republica Moldova, neavând resurse suficiente pentru a se antrena în lupta pentru pozițiile de vârf pe plan internațional, s-au orientat spre dezvoltarea relațiilor pe plan regional. În cei 21 de ani de independență, politica externă a Republicii Moldova a balansat între stabilirea celor mai avantajoase direcții de dezvoltare. Iar concepția de politica externă a Republicii Moldova plasează activitatea statului în cadrul organizațiilor regionale ca fiind una din prioritățile de bază și necesare asigurării unei dezvoltări stabile și durabile.

Pentru Republica Moldova, activitatea în organizațiile regionale a reprezentat și continuă să mai reprezinte o posibilitate reală de afirmare a sa ca stat independent. Implicarea în activitățile desfășurate de către statele situate în Europa de Sud-Est a fost un pas important spre diversificarea relațiilor diplomatice. Formalizarea actului de aderare a Republicii Moldova la Pactul de Stabilitate pentru Europa Sud-Est are loc la 28 iunie 2001, nu înainte ca Chișinăul să accepte condițiile impuse de Uniunea Europeană. Aceste condiții vizau neabordarea conflictului transnistrean prin prisma implicării acestuia în cadrul acestei organizații, precum și neconsiderarea acestui statut drept unul premergător procesului de aderare la Uniunea Europeană [1, p.123]. În februarie 2008, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est se transformă în Consiliul Regional de Cooperare (CRC). Rolul-cheie al CRC este de a genera și coordona proiecte de dezvoltare și de a crea un climat politic care să permită implementarea proiectelor cu un caracter regional extins pentru beneficiul fiecărei țări participante. Relațiile comerciale în cadrul consiliului sunt realizate în baza acordurilor de liber schimb cu toate țările beneficiare ale CRC.

O altă regiune care prezintă un interes sporit pentru politica externă a Republicii Moldova este bazinul Mării Negre. La 11 iunie 1992, Republica Moldova împreună cu alte 11 state din regiune fondează Organizația pentru

Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN). Prioritățile Republicii Moldova în cadrul acestei organizații se bazează pe asigurarea securității, crearea rețelelor de transport și infrastructură, asigurarea energetică, dezvoltarea tehnologiilor informaționale, agriculturii și buneii guvernări [2, p.150]. Nu mai puțin importantă este și dezvoltarea comerțului cu statele membre, reglementarea căruia se face în baza acordurilor de promovare a investițiilor, semnate de către Republica Moldova și statele membre a CEMN, acordurilor de comerț liber, încheiate cu fiecare stat în parte, cu excepția Turciei. Principalii parteneri comerciali, membri ai organizației date sunt: Federația Rusă, România, Ucraina, Turcia.

În același timp, în vederea conlucrării într-un număr mai mic de state, la 10 octombrie 1997, Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova au fondat oficial o nouă asociație de state – „Organizația pentru Democrație și Dezvoltate Economică – GUAM”. Scopul organizației presupune conjugarea eforturilor comune pentru asigurarea condițiilor necesare creșterii economice a statelor membre. În scopul atingerii acestui scop, a fost creată zona comerțului liber dintre statele membre. Cu regret, Republica Moldova nu a reușit să exploateze această pârghe pentru a-și dezvolta relațiile sale comerciale cu Azerbaidjan și Georgia.

Cu toate că organizațiile descrise mai sus au oferit Republicii Moldova un șir de posibilități de implicare și de dezvoltare a stării sale economice, autoritățile nu au prezentat mereu interes pentru activitatea în cadrul acestora. În mare parte, o atenție sporită i-a fost oferită implicării în cadrul Comunității Statelor Independente (CSI), Uniunii Europene (UE) și, mai nou, Uniunii Vamale Rusia – Belarus – Kazahstan. Concepția politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de către Parlament la 8 februarie 1995, atestă clar interesul pentru cooperarea multilaterală în cadrul CSI. Procesul de aderare a Republicii Moldova la Comunitatea Statelor Independente a durat între 21 decembrie 1991 și 30 aprilie 1994, comportând un caracter complex și contradictoriu. În cadrul acestei structuri internaționale, instituțiile de la Chișinău s-au antrenat în colaborarea în mai multe domenii, excepție făcând cel militar. O direcție importantă a fost și dezvoltarea relațiilor economice ale Republicii Moldova în cadrul CSI, temelia cărora a fost pusă la 15 aprilie 1994 în urma aderării oficiale la Comunitate [3, p. 104]. Până în 2011, relațiile comerciale între țările CSI se realizau în baza acordurilor bilaterale de comerț liber, circumstanță ce a fost determinată de neratificarea „Acordului cu privire la crearea zonei de comerț liber” de către țările CSI, inclusiv de către Federația Rusă, precum și neîndeplinirea angajamentelor stipulate în alte acorduri. La 18 octombrie 2011, Republica Moldova semnează Acordul privind zona de comerț liber între statele semnatare. Pentru Republica Moldova, acordul a intrat în vigoare la 9 decembrie 2012.

Relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană inițial au fost dezvoltate prin cadrul Acordului de Parteneriat și Cooperare care a intrat în

vigoare în 1998. Ulterior, s-a ajuns la semnarea și a altor pârghii de cooperare mutuală, cum ar fi: Planul Individual de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, Pactul de Stabilitate din Europa de Sud-Est, Politica Europeană de Vecinătate, Parteneriatul Estic. Asistența acordată Republicii Moldova din partea Uniunii Europene se repartizează între următoarele domenii prioritare: dezvoltarea democratică și buna guvernare; dezvoltarea reformei regulatorii și consolidarea capacităților administrative și reducerea sărăciei și creșterii economice [4, p.115]. În anul 2012, exportul Republicii Moldova în statele Uniunii Europene a fost de 1.013, 4 milioane de dolari SUA, ceea ce reprezintă 46,88 % din exportul total, importul fiind estimat la suma de 2.318,7 milioane de dolari SUA, ceea ce reprezintă aproximativ 44,48 % din importul total pentru anul 2012.

Drept opoziție a Uniunii Europene pentru Moldova este Uniunea Vamală Rusia – Belarus – Kazahstan, care propune un alt scenariu de existență și activitate. Uniunea Euro Asiatică și-a început activitatea cu statele terțe de la 1 iulie 2011 și, datorită acestui fapt, relația Republicii Moldova cu această organizație interguvernamentală poate fi caracterizată prin prezentarea balanței comerciale. Conform datelor oficiale, în anul 2012, statele membre ale Uniunii Vamale au achitat 602,7 mil. dolari SUA pentru a importa produse și obiecte finite din Republica Moldova. Iar Moldova a importat din zona menționată produse în sumă de 1.910,3 mil. dolari SUA [5].

În concluzie, se poate de afirmat cu certitudine că organizațiile regionale oferă șansa dezvoltării relațiilor bilaterale și multilaterale cu statele membre, aprofundarea cooperării în cele mai importante ramuri ale dezvoltării statului. Implicarea în aceste inițiative a deschis un șir de posibilități și oportunități pentru țara noastră. Totuși, pentru dezvoltarea activității Republicii Moldova în cadrul organizațiilor interguvernamentale și obținerea rezultatelor dorite, autoritățile trebuie să dea dovadă de consecvență în acțiuni și să-și îndeplinească obligațiunile de membru.

Referințe:

1. CHIRILĂ, V. Cooperarea regională a Republicii Moldova în Sud-Estul Europei. În: *Evoluția Politicii Externe a Republicii Moldova (1998 – 2008)*. 2009, p. 121-131.
2. CEBOTARI, S., GROȘU, V. Republica Moldova în contextual cooperării regionale. În: *Moldoscopia (Probleme de analiză politică)*. 2009, nr. 2 (XLV), p. 141-152.
3. BALTAG, I. CSI: 16 ani de activitate. În: *Studia Universitatis. Seria Științe exacte și economice*. 2007, nr. 8, p. 103-106.
4. CALDARE, G., PANTEA, C. Colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană: realități și perspective. În: *Administrarea Publică*. 2009, nr. 2 (62), p. 111-118.
5. Comerțul exterior al Republicii Moldova în anul 2012 – date preliminare. [Accesat la 20.04.2013] Disponibil: <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&>

*Recomandat
Cristina MORARI, lector*

APROFUNDAREA RELAȚIILOR DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ LA ETAPA CONTEMPORANĂ

*Marian CEPOI, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

Tema dată este actuală deoarece relațiile moldo-europene au cunoscut un avânt semnificativ în ultimii ani, iar pe lângă această evoluție se atestă necesitatea unui suport teoretico-analitic. De asemenea, considerăm că relațiile dintre țara noastră și UE au ajuns la etapa în care Comisia Europeană a oferit susținere maximă Moldovei, acum fiind rândul Chișinăului să efectueze reforme profunde.

Planul de Acțiuni RM-UE oferea țării noastre o platformă concretă de apropiere de UE. Guvernarea comunistă a adoptat legi, a creat instituții de colaborare cu UE, însă nu a recurs la reforme adevărate. Conducerea comunistă a transformat Moldova în una din cele mai corupte țări din lume; și-a extins controlul politic în toate sectoarele, în justiție și instituții de drept.

Fiind obiectivi, însă, trebuie să spunem că guvernarea comunistă a pus bazele instituționale ale relațiilor dintre RM și UE.

Concluzionăm cu privire la Acordul de liberalizare a regimului de vize că Chișinăul trebuie să demonstreze aplicativitatea legilor, să asigure o justiție independentă și să lupte cu corupția. În legătură la Acordul de creare a unei Zone de Comerț Liber, Aprofundat și Cuprinzător cu UE, Guvernul trebuie să acționeze cât mai inteligent și să protejeze producătorii locali care vor fi afectați dur. Însă zona de liber schimb va aduce și multe avantaje, mai ales pentru cetățeni, printre care o calitate mai bună a produselor și serviciilor cu prețuri mai mici.

De asemenea, conchidem că și actuala conducere (2009) a continuat la fel de bine ca și guvernarea comunistă să mimeze reformele de bază, cum ar fi: combaterea corupției, independența justiției, restructurarea instituțiilor de stat, crearea condițiilor pentru investitori.

Moldova, la momentul de față, primește cea mai mare susținere pe cap de locuitor dintre țările Parteneriatului Estic. Trebuie să recunoaștem însă că pentru a recurge la adevărate reforme pe care le cere UE, Moldova are nevoie de susținere financiară mult mai mare, acces la programele de finanțare europene, așa cum doar o țară candidată o poate avea. Din păcate, susținerea financiară europeană are o strategie greșită. La moment, o bună parte din banii străini sunt folosiți de RM pentru suplinirea bugetului de stat, pentru salarii și pensii și nu pentru infrastructură, educație, îmbunătățirea condițiilor pentru investitori, instituții comerciale. Adică acești bani nu-și vor simți efectul sporit peste câțiva ani, ci sunt cheltuiți efemer.

De asemenea, referitor la acest subiect concluzionăm că:

- Acordul de Parteneriat și Cooperare a fost un document întârziat. În 1998, când acesta intra în vigoare, cinci țări din „primul val”, inclusiv Estonia, declanșau deja negocierile de integrare în comunitate. Acordul nu a fost nici măcar evaluat de UE.

- Dacă privim atent la hartă, țările Parteneriatului Estic formează un coridor comercial cu ieșire la Marea Caspică, deci acesta reprezintă un interes economic al UE.

- Chiar dacă nu există o perspectivă clară de aderare a Moldovei la UE, credem că prin Acordul de Asociere și prin îndeplinirea cu succes a lui ne este deschis drumul european.

- Constatăm că, atât pe timpul guvernării comuniste, cât și în timpul actualei conduceri, finanțarea venită din partea Uniunii nu este orientată spre educația societății, dezvoltarea activismului civic, schimbarea mentalității postsovietice și creșterea culturii politice.

- Nici cetățenii de rând și nici măcar societatea civilă nu cunosc cât de transparent sunt folosiți banii ce provin din asistența externă. Nu există o sursă unică de informare despre câți bani vin și cât de eficient sunt ei cheltuiți.

În urma investigației realizate putem oferi următoarele recomandări:

- Pentru a putea continua apropierea de UE, conducerea de la Chișinău trebuie să genereze de urgență un amplu pachet de reforme „dureroase”, cum sunt: lupta hotărâtă cu corupția la toate nivelurile și în toate sectoarele, reformarea instituțiilor de drept, asigurarea independenței justiției, reformarea totală a instituțiilor publice și eficientizarea bugetară a acestora, diminuarea influenței politice în toate sectoarele, crearea condițiilor pentru investitori etc.

- Experiența altor state, precum este România, arată că reformele adevărate au început odată cu apariția unei perspective clare de integrare, cu termene concrete și sarcini bine stabilite. Anume sub astfel de presiune, societatea și clasa politică s-ar mobiliza pentru adevăratele schimbări. Recomandăm Guvernului să insiste asupra acestui deziderat.

- Pentru a asigura o luptă eficientă cu corupția, la conducerea organelor-cheie trebuie să fie persoane din afara partidelor politice, neinfluențabile politic, necompromise, poate chiar persoane de peste hotare, cum au făcut-o cu succes alte țări;

- În cazul unui Acord de Liber Schimb, pentru a optimiza competitivitatea producătorilor autohtoni, Guvernul trebuie să îmbunătățească accesul firmelor moldovenești la resurse financiare mai ieftine sau diverse fonduri; dar și să negocieze cu UE o perioadă de cel puțin 10 ani de regim favorizat pentru producătorii moldoveni.

- Se impune necesitatea schimbării modului de abordare a ajutorului acordat Moldovei. Acești bani trebuie orientați spre lucruri concrete, cum ar

fi infrastructura, dezvoltarea instituțiilor de piață, creșterea competitivității producătorilor autohtoni, așa cum au făcut țările de la Vâșegrad.

- O altă reorientare a asistenței financiare este ca Moldova să dezvolte un amplu program de dezvoltare a spiritului și activismului civic în rândul cetățenilor, de educare a unei tinere generații de o cultură politică europeană și nu ex-sovietică. Republica Moldova trebuie să obțină de la UE facilitarea accesului tinerilor moldoveni la studii în țările europene, pentru a-și schimba mentalitatea sovietică, a cunoaște și a deprinde din practică democrația occidentală.

- Ridicarea vizelor pentru moldoveni în țările UE trebuie să includă și un regim liberalizat al forței de muncă.

PARTICULARITĂȚILE DIPLOMAȚIEI PRIN ȘTIINȚĂ, TEHNOLOGIE ȘI INOVAȚIE ÎN CADRUL COOPERĂRII MULTILATERALE. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

*Olesea VLADÎCA, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The purpose of the paper is the analysis and identification of distinct elements of diplomacy through science, technology and innovation in multilateral relations, the prospects of their application for sustainable development in the Republic of Moldova. The novelty of the investigation relates to the challenge of researching DSTI, which is a new field for the diplomatic service of the Republic of Moldova.

Numărul considerabil al problemelor și provocărilor cu care se confruntă în prezent lumea necesită intensificarea cooperării internaționale cu implicarea activă a oamenilor de știință și diplomați. În vederea identificării unor soluții sustenabile în timp și pentru găsirea răspunsurilor rezonabile și echilibrate, trebuie să punem în aplicare factorii determinanți ai prosperității și dezvoltării durabile. Iar în procesul dezvoltării durabile, **Știința** este combustibilul și acceleratorul principal. Pilonii centrali ai științei sunt **Cunoștințele, Tehnologia și Inovația**.

Mediul favorabil geopolitic, împreună cu provocările de natură transfrontalieră sunt incitarea guvernelor de a crea noi alianțe, sau de a le consolida pe cele existente, prin știință, transfer de tehnologii și inovații. Țările lumii dezvoltă parteneriate în domeniul științific, tehnologic și inovațional pentru a-și spori prezența pe scena mondială și raționaliza utilizarea resurselor naturale foarte limitate. Pentru mediul științific, cooperarea internațională semnifică accesul la resurse umane calificate, infrastructură științifică dezvoltată și noi surse de finanțare. Pentru diplomați, mediul științific

înseamnă rețele și canale de comunicare ce pot fi utilizate pentru susținerea demersurilor politice [1]. DȘTI este considerat unul dintre cele mai promițătoare domenii pentru modul de a face față marilor provocări transnaționale ale acestui secol.

Cercetarea noastră a pornit de la observația că politica internațională și dimensiunea științifică sunt conexe în contextul global. Ideea că știința este universală și principiul că legile ei se aplică în domeniile vitale ale vieții sociale de multe ori au contribuit la convingerea că știința în mod inerent a fost internațională. Cooperarea științifică internațională crește în intensitate și complexitate în contextul globalizării. Această creștere se datorează mai multor factori, dintre care și recunoașterea beneficiilor mutuale ale cooperării.

În trecut, cooperarea tehnico-științifică a contribuit la stabilirea legăturilor între țările care se aflau în impas din punct de vedere politic, părți în conflict sau foști adversari. Exemple concludente sunt Europa de după cel de-Al Doilea Război Mondial sau perioada Războiul Rece – SUA și URSS, SUA și Japonia în anii '60 și SUA-China în anii '70. Afecțati de consecințele devastatoare ale celor două războaie mondiale și pentru a evita un alt război, superputerile stabilesc cooperări în știința, tehnologie și inovație. Anume în această perioadă apare termenul de *diplomație prin știință, tehnologie și inovație* DȘTI (în limbajul oral de specialitate fiind utilizat prescurtat *diplomația științifică*).

Acum, mai mult ca niciodată, DȘTI joacă un rol esențial în ameliorarea relațiilor tensionate între state. Evenimentele din Orientul Mijlociu sunt pe agenda celor mai puternice state. Președinția lui Barack Obama s-a angajat în cooperarea științifică cu această zonă prin trimiterea cercetătorilor, studenților și reprezentanților instituțiilor și organizațiilor de stat. Ei s-au angajat să stabilească un dialog și să găsească noi oportunități pentru parteneriate științifice [2].

Istoria conceptului diplomației științifice își are începutul în anul 1941, când Charles Galton Darwin a fost numit de către guvernul britanic director al Oficiului Științific Central al Marii Britania cu sediul în Washington, cu scopul de a colabora cu instituțiile științifice din SUA și de a facilita schimbul de informații științifice [3].

Definiția conceptului DȘTI variază între participanții ei, unii sunt convinși că acesta este o subcategorie a diplomației publice, pe când americanii îl promovează ca „putere blândă”, iar alții utilizează „diplomația

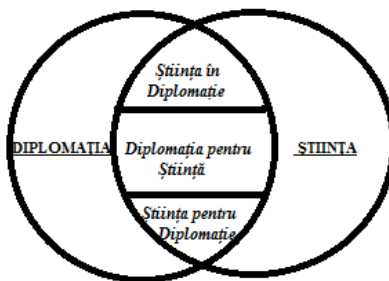

Fig.1. Rolul științei și diplomației în trei dimensiuni ale relațiilor internaționale (Elaborat de Autor)

inovației” în discursurile lor. Știința, tehnologia și inovația reprezintă calea, iar Diplomația – instrumentul. Diplomația științifică este utilizarea științei, a metodelor și filosofiei sale în diplomație ca o cale pentru a stabili conexiuni noi și consolidarea celor existente. Știința este încă un domeniu care poate lărgi orizonturile și diversifica dialogul internațional.

Acest termen se referă la rolul științei și diplomației în trei dimensiuni ale relațiilor internaționale [4] (a se vedea figura):

– *Știința în Diplomație.* Știința poate oferi sfaturi pentru a informa și sprijini obiectivele politicii externe.

– *Diplomația pentru Știință.* Diplomația poate facilita cooperarea științifică internațională.

– *Știința pentru Diplomație.* Cooperarea în domeniul științific poate îmbunătăți relațiile internaționale.

În Republica Moldova, DȘTI este un domeniu foarte puțin cercetat, însă în ultimul timp această problemă a devenit un subiect de discuții aprinse nu numai în mediul savanților, ci și în dezbaterile parlamentare, în ședințele guvernului, în mass-media, în discursurile unor experți naționali și internaționali. Academia de Științe este principala instituție publică de interes național în sfera științei și inovării, coordonator plenipotențiar al activității științifice și de inovare, cel mai înalt for științific al țării și consultantul științific al autorităților publice ale Republicii Moldova [5].

În cazul Republicii Moldova, în primul rând este necesar de a trezi interes din partea guvernării politice și societății civile. Inclusiv, de a formula o viziune modernă pentru a elabora un sistem capabil să creeze cunoaștere științifică performantă în vederea creșterii competitivității economiei naționale și a gradului de bunăstare a populației din RM.

În prezent, activitatea Republicii Moldova în cadrul organizațiilor internaționale este foarte importantă, fapt ce a condus la dinamizarea prezenței statului nostru în viața internațională, dezvoltarea și extinderea relațiilor de prietenie și cooperare cu membrii comunității internaționale, precum și crearea în continuare a unui climat favorabil obținerii de asistență tehnico-financiară pentru procesul reformelor din țară.

Cele peste 20 de agenții specializate, fonduri și programe ale ONU asigură o susținere majoră pentru dezvoltarea vieții sociale din RM. Realizări precum salvagardarea și protecția patrimoniului cultural și restaurarea monumentelor istorice; planuri de acțiune pentru copiii vulnerabili din zonele rurale; consolidarea programelor de prevenire și combatere a HIV/SIDA; protecția mediului și gestionarea resurselor naturale confirmă vitalitatea cooperării dintre instituțiile din RM cu agențiile ONU [6].

Cooperarea RM și NATO se desfășoară și în domeniul științific. RM acordă o atenție sporită Programului NATO „Știință pentru Pace și Secu-

ritate”. Acest parteneriat a creat premisele necesare de colaborare a diferitor experți și oameni de știință din țările partenere și asociate. Rezultate sunt peste 70 de proiecte comune, evenimente științifice și vizite reciproce [7].

Prin aceste exemple putem înțelege mai bine contribuția DȘTI în aducerea guvernelor împreună pentru dezvoltarea și evaluarea noilor tehnologii. Cooperarea multilaterală în organizații stabilește conexiuni noi și le consolidează pe cele existente. Activitățile RM în cadrul acestor organisme internaționale creează oportunități de construire a relațiilor unde știința este o limbă comună. Iar știința, tehnologia și inovația poate face ca diplomația să funcționeze în beneficiul tuturor partenerilor.

Referințe:

1. GUCEAC, I., PORCESCU, S. Diplomația publică – componentă indispensabilă a discursului extern în condițiile globalizării. În: *Akademios*. Chișinău, 2010, nr.1(16), p.6-10.
2. Pagina web a Casei Albe. Office of science and technology policy. International S&T cooperation. <http://www.whitehouse.gov/administration/eop/ostp/sciencediplomacy> (vizitat 14.03.2013).
3. The Royal Society. New frontiers in science diplomacy. The Royal Society science policy center. London, 2011, p.1-4. http://www.royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/policy/publications/2010/4294969468.pdf (vizitat 15.10.2012).
4. Science and diplomacy: a conceptual framework. În: *AAS center for science diplomacy*, 2009, p.1. http://diplomacy.aas.org/files/scidip_framework_aaas_2009.pdf (vizitat 23.01.2013).
5. Statutul Academiei de Științe a Moldovei. Aprobabil prin Hotărârea nr.2 a Adunării AȘM din 29 octombrie 2004. http://www.asm.md/?go=despre_&control=3&new_language=0 (vizitat 10.03.2013).
6. Pagina web UNESCO în Republica Moldova. Misiunea UNESCO în RM. http://www.unesco.md/modules.php?name=Content&pa=list_pages_categories&cid=29 (29.04.2013).
7. Pagina web a Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a RM. NATO-Cooperarea în domeniul științific. <http://www.mfa.gov.md/nato-md/cooperarea-domeniul/> (vizitat 10.03.2013).

Recomandat

Ghenadie SLOBODENIUC, dr., lect. univ.

PACEA ÎN POLITICA DE SECURITATE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

*Dana NANU, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

Peace and security represent two of the most important phenomena between states on the international arena. Taking into consideration the conditions and consequences of the globalization, one of the main problems of the Republic of Moldova is the ensuring of the state's security, because Moldova still doesn't have a clear perspective of its foreign and security policy. A consequent security policy has to be based on diminishing the threats and vulnerabilities which affect the security sector of the country and to be structured in accordance with the new realities, tendencies and necessities. This study tries to examine the actual dimensions of a security policy and to emphasize the policy of the Republic of Moldova in a globalized world.

Pacea și securitatea au reprezentat dintotdeauna o preocupare constantă a umanității. În prezent, această problemă este un subiect pe larg întâlnit atât în lucrările de specialitate, cât și în dezbaterile publice. Asigurarea păcii și securității naționale se află în centrul preocupărilor statelor și organizațiilor internaționale. La nivel global, în scopul realizării unei cooperări mai eficiente între statele lumii, au fost create organizații internaționale, precum Organizația Națiunilor Unite, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa ș.a., pe când cooperarea în plan regional reprezintă un exercițiu util pentru promovarea intereselor și aspirațiilor comune în domeniul păcii și securității.

În Republica Moldova, interesele în domeniul păcii și securității pot fi rezumate la fortificarea internă a capacităților statului în consolidarea securității naționale și regionale, precum și integrarea deplină în structurile politice, economice și de securitate [1, p. 21]. Cu toate că Republica Moldova a aderat la numeroase inițiative, procese și structuri regionale de cooperare în domeniul securității, putem spune că problema păcii și securității este una actuală în cadrul acesteia, și că statul nu deține o perspectivă clară pe viitor.

Pentru a putea înțelege care este locul păcii în politica de securitate a Republicii Moldova ar trebui delimitat sensul termenului de „politică de securitate”. Ghica L.A. și Zulean M. au definit termenul de politică de securitate, trecându-l prin prisma noțiunii de politică publică. Astfel, politica de securitate națională poate fi definită ca „un ansamblu de decizii ce privesc structurarea unei viziuni despre securitatea națională și interesele naționale, determinarea unor obiective strategice și elaborarea unor strategii naționale, dar și implementarea și evaluarea acelor strategii” [2, p. 41]. În acest sens, politicile de securitate sunt determinate de un șir de elemente, cum ar fi puterea națională, procesele politice sau nivelul dezvoltării economice, în timp ce pe plan extern, în condițiile globalizării, o actualitate majoră

dobândește problema identificării unor noi soluții de asigurare a securității naționale.

Mediul actual de securitate este caracterizat de fenomenul globalizării. Globalizarea în calitate de fenomen inevitabil la etapa contemporană poate fi percepută nu doar prin extinderea globală și uniformizarea unor idei, valori, norme, tipuri de instituții și practici politice, dar și prin intensificarea și difuzarea dincolo de granițele naționale a amenințărilor contemporane la adresa securității naționale și internaționale. Astfel, concepția și politica de securitate a unui stat sunt proiectate în relație nemijlocită cu sursele de amenințare și cu resursele, adică potențialul de care dispune pentru a face față eventualelor pericole existente. Soluțiile de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova depind în mare parte de tendințele interne ale statului, iar, totodată, problema modalităților de asigurare a securității statului se află în strânsă legătură cu nivelul scăzut de dezvoltare socioeconomică a țării.

Dacă ar fi să încercăm să analizăm conceptele de pace, securitate și politică de securitate din viziunea principalelor școli politice, ar trebui să atragem atenția la principalele elemente și caracteristici definitorii ale fiecăreia. În acest sens, școala realistă în domeniul securității pune accentul pe conceptul de putere și derivatele ei, cum ar fi politica de putere și echilibrul de putere, pe când școala idealistă pune accentul pe conceptul de pace. Totodată, realiștii acordă o prea mare importanță puterii militare, pe când idealiștii neglijează alte amenințări decât războiul, ca surse de insecuritate [3, p.158]. Astfel, punctul de pornire pentru abordările contemporane îl reprezintă anume studierea relațiilor de putere dintre state, a condițiilor în care pacea poate fi asigurată, a relațiilor economice interdependente în contextul asigurării securității naționale ș.a.

În contextul globalizării apar un șir de noi riscuri și amenințări care pot străbate hotarele fără a submina regimurile existente în cadrul statelor. În acest sens, Republica Moldova trebuie să țină cont și de oportunitățile de dezvoltare multidimensională oferite de globalizare și de necesitatea folosirii raționale a resurselor limitate ale statului pentru a putea face față amenințărilor existente, căci aceasta vizează însăși supraviețuirea și dezvoltarea Republicii Moldova. Astfel, trebuie menționat faptul că anume politica de securitate a unui stat, reflectată în concepții, doctrine și legi, este proiectată în corespundere cu sursele de amenințare și cu potențialul de care dispune statul pentru a face față eventualelor pericole.

De asemenea, tot mai des întâlnim în literatura de specialitate reflectări despre reforma sistemului de securitate, ca o consecință necesară a fenomenului de globalizare. Conceptul dat descrie „procese de transformare a sectorului de securitate din cadrul statelor, cu scopul de a le face mai eficiente și mai responsabile într-un sistem democratic, luând în considerație condițiile globalizării” [4, p. 24]. Astfel, reforma sectorului de securitate se

referă la un proces de analiză și revizuire a sectorului de securitate, de căutare a perfecționării, mergând mai departe decât schimbările în sectorul militar și incluzând alte instituții din domeniul securității.

În Republica Moldova, din ce în ce mai mult se înțelege că, pentru a asigura utilizarea tuturor mijloacelor în domeniul asigurării securității sale, va fi nevoie de implicarea unui spectru și mai larg de instituții. Totuși, din cauza faptului că democratizarea în Republica Moldova s-a dovedit a fi prea lentă și anevoioasă, mai este o cale lungă de parcurs pentru implementarea reală a celor mai importante principii și mecanisme privind controlul democratic asupra sectorului de securitate [5, p.65]. Astfel, importanța reformei sectorului de securitate în țara noastră depinde de un complex de factori externi, în special de evoluția situației geopolitice a Republicii Moldova, fiind în mare parte determinată de interesele marilor puteri privind această zonă și sistemul de securitate.

În concluzie, putem spune că instabilitatea mediului de securitate din Republica Moldova este în continuare determinată de factorii interni, care țin de criza politică, incapacitatea instituțiilor de a asigura respectarea legii, instabilitatea economică, corupția, nerespectarea drepturilor omului și multe altele. De aceea trebuie de pornit de la reformele sistemului de securitate intern. Republica Moldova, în scopul promovării intereselor de securitate, exercită o politică externă și de securitate activă. Însă în această perioadă sunt o multitudine de dificultăți interne și, ca rezultat, Republica Moldova rămâne în urmă în depășirea problemelor sale. De asemenea, țara noastră trebuie să ceară sprijinul partenerilor săi și comunității internaționale pentru susținerea financiară și tehnică a reformelor necesare în cadrul sectorului de securitate, deoarece statul nu dispune de resurse considerabile pentru a promova o politică externă de securitate consistentă în condițiile globalizării.

Referințe:

1. *Opțiunile de securitate ale Republicii Moldova*. Studiu elaborat la solicitarea coaliției PRO-NATO 2009. Chișinău: BTS, 2009. ISBN: 978-9975-9922-501.
2. GHICA, L.A., ZULEAN, M. elab. *Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese*. Iași: Polirom, 2007. ISBN: 978-973-46-0624-5.
3. VARZARI, V. Interpretarea conceptului de securitate din perspectiva școlii realismului politic. În: *Studii Internaționale. Viziuni din Moldova*. 2006, nr. 1, p.157-165.
4. SPORTEL, F., FALTAS, S. elab. *Reforma sectorului de securitate în Republica Moldova: Consolidarea controlului asupra sectorului de securitate*. Olanda: Centrul pentru Studii Europene de Securitate, 2009. ISBN: 978-9975-80-298-7.
5. ȚÎCU, V. Spațiul post-sovietic în căutarea unei identități de securitate. Cazul Republicii Moldova. În: *Studia Securitatis: revistă de studii de securitate și politice*. 2010, nr. 2. an. IV, p. 64-75.

*Recomandat
Dinu ILAȘCIUC, dr., conf. univ.*

STRATEGII ȘI MECANISME TEHNICO-TACTICE ÎN NEGOCIERILE DIPLOMATICE (CAZUL CONFLICTULUI TRANSNISTREAN)

*Dragoș TANASOV, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The present research represents a form of initiation of a dialogue between the components of negotiation process and the process of peaceful resolution of international disputes. Surely it is important to mention that it is for the first time when it was built a direct link between such issues as strategies, techniques, tactics and diplomatic negotiations on the international arena. In order to be able to develop new models and new forms of resolutions of different conflicts both at the local and global level it is important to take a new approach which directly concerns all the aspects and components of diplomatic negotiations and which will represent a single subject. At the theoretic-practical level we can specify that once this research treats a combination of several elements , we can use it as a benchmark for those tensioned moments which concerns the process of resolution of transnistrian conflict as a formula of initiation for certain stages as well as new levels of analysis.

Pornind de la ideea că pentru a studia un fenomen este necesar să-i cunoști părțile, atunci cu siguranță putem menționa faptul că aspectelor conflictelor internaționale le sunt specifice strategiile, tehnicile, tacticile de soluționare și însăși negocierea ca obiect de dialog. Primul instrument care a apărut ca formă de aplanare, soluționare a conflictelor și care pe parcurs a suferit doar unele mici modificări, în esență stabilindu-se aceleași aspecte, rămâne a fi negocierea. Lumea contemporană a negocierilor a cunoscut și cunoaște atât modificări esențiale ca context, cât și rămășițe ale trecutului mult prea bulversat de războaie, conflicte, răscoale etc.

Analizând problema respectivă, este necesar de cercetat unele aspectele conceptuale, pentru a evidenția importanța acestora în contextul propriu-zis al negocierilor diplomatice. În acest sens, B. Scott caracterizează strategia în procesul negocierii ca ansamblul deciziilor pe care le ia negociatorul în momentul în care își dorește să atingă obiectivele propuse, influențând direct asupra partenerilor implicați în dialog [1, p.46].

Odată ce am analizat conceptual noțiunea de strategie, trebuie să purcedem la analiza detaliilor care construiesc negocierile diplomatice, și anume în acest moment vom încerca să definim tehnicile ca element-cheie. P.Hopmann ne aduce la cunoștință că „tehnicele nu reprezintă altceva decât un instrument practic realizat de către negociator prin anumite forme și procedee, de atingere prin tactici a anumitor scopuri” [2, p.216]. Observăm gradul de corelație dintre tehnici și tactici în acest sens, evidențiind într-o oarecare măsură nivelul prin care o parte o poate influența direct pe cealaltă. Tot acest autor menționează faptul că tehnicile pot fi folosite atât în scopuri

constructive, de realizare a obiectivelor, cât și în mod distructiv, de a înceta negocierile, sau de a le diminua.

Totuși, ca ultimă fază prin care se realizează un proces de negociere sau altul rămâne a fi folosirea corectă a tacticilor. Acestea de fapt reprezentând pentru mulți autori succesul corect modelat între participanți, deoarece de aici pornesc situațiile în care un individ va asculta alt individ, un stat va veni la masa de negociere cu alt stat. Totodată, nu trebuie să trecem cu vederea faptul că calitatea procesului de negociere pornește de la corelația tactică → tehnică → strategie. Tactica reprezintă pentru autorul M. Malița elementul-cheie, flexibil expus în orice situație, pentru ca la momentul în care negociatorii necesită doza necesară de transformare, să o răsfrângă asupra acesteia [3, p.162]. De fapt această transformare sau flexibilitate este în folosul negociatorului, pentru a-și desăvârși planul, calea prin care își dorește înfăptuirea interesului.

Modelele de strategii și tipurile de mecanisme tehnico-tactice, folosite în procesul negocierii, la etapa actuală, combină un areal reprezentat de mai mulți factori, diversitatea lor neavând limite [4, p.57]. Nu este clar expus un etalon, un model pentru strategia de negociere, sau pentru aceste mecanisme tehnico-tactice, astfel fiecare din partea participantă la procesul de negociere își poate modifica viziunile, ideile, convingerile, multilateralitatea activității date. În acest sens, cu siguranță, putem menționa faptul că pentru a distinge mai bine și pentru a coordona corect semnificacitatea acestor poziții, trebuie să identificăm pentru fiecare în parte rolul și locul în procesul sus-menționat de negociere.

În această ordine de idei, cel mai simplu și elocvent moment rămâne acel de pe urma căruia am realiza că negocierea de fapt este un obiect inexistent, dacă nu își are în preajmă strategiile, mecanismele, tehnicile, tacticile cu care operează pentru aprobarea unor avantaje de lungă durată. Toate acestea per ansamblu determină în mare parte atât cursul veridic al istoriei, cât și complexitatea acesteia în diversele spații. Putem menționa faptul că negocierile diplomatice reprezintă cel mai pașnic și pozitiv model de folosire a strategiilor și mecanismelor în lumea disputelor și contradicțiilor dintre state, dintre părți. La acest capitol putem specifica cadrul de negocieri folosite în soluționarea conflictului transnistrean.

De fapt, conflictul transnistrean reprezintă un focar de întrebări și obiecții, o totalitate de divergențe și dispute atât la nivel politic, cât și social. Este important de menționat că negocierile propriu-zise asupra acestui subiect apar cu mult mai înainte de ciocnirile armate din 1992. De la bun început putem specifica că mulțimea de idei și propuneri, mecanisme, cum ar fi: Planul Primakov, Planul Kozak, Planul Belkovski, Planul Poroscenco/Iuscenco, Strategia „3D” la adresa rezolvării acestei probleme, au avut mai multe

puncte de interes, au fost implicate direct mai multe părți, care își doreau elaborarea unui curs în propriul avantaj.

La moment, totalitatea de strategii, mecanisme, tehnici, tactici folosite în procesul de negociere, cât de bine puse la punct nu ar fi, cât de pronunțate din perspectiva aplicabilității nu s-ar realiza, sunt influențate de foarte mulți subiecți. Societate rămâne cu un conflict „înghețat”, cu o dezmembrare a viziunilor, cu un areal sporit și extremizat al stereotipurilor.

Rolul și eficiența negocierii se analizează doar prin cazuri concrete, de aceea conflictul transnistrean evidențiază principalele aspecte ale acesteia. Totodată, s-a demonstrat încă odată interesul geopolitic major al Federației Ruse în regiune, fapt pentru care continuă să-și mențină trupele militare pe teritoriul Republicii Moldova, încălcând grav prevederile din Constituția RM, aducând prejudicii considerabile integrității teritoriale a Moldovei.

Analiza strategiilor și mecanismelor tehnico-tactice permite modelarea aceluși areal de cunoștințe propuse pentru elaborarea unor noi modele și forme. De aici putem remarca câteva principii valabile atât pentru spațiul de negociere național, cât și internațional:

- procesul propriu-zis de negocieri trebuie să se bazeze și să se axeze pe respectul necondiționat pentru integritatea teritorială, independență și suveranitate;

- metodele, tehnicile, tacticile folosite în procesul de reglementare pașnică trebuie să fie scoase din sfera nemijlocită a politicii și diplomației și să fie dominate de un lucru realist și pragmatic;

- formarea sistemului de abordare în rezolvarea conflictelor politice, teritoriale și internaționale trebuie să reiasă la maxim din specificul evidenței și dinamicii sistemului internațional contemporan;

- concentrarea asupra esenței negocierilor și nu asupra formei lor, negocieri la care își exprimă pozițiile nu doar cei mai emotivi reprezentanți ai părților, dar și cei care au poziții clare și bine argumentate.

Aceste și alte realizări la subiectul dat vor permite stabilirea acelei interconexiuni dintre pragul teoretic și aplicativ la realizarea strategiilor și mecanismelor prin negociere.

Referințe:

1. SCOTT, B. *Arta negocierii*. București: Editura Tehnică, 1996. 152p.
2. HOPMANN, P.T. *The Negotiation Process and the Resolution of International Conflicts*. U.S.A: Univ. of South Carolina Press, 1996. 353 p.
3. MALIȚA, M. *Teoria și practica negocierii*. București: Politica, 1972. 175p.
4. ROMAIN, CH. *Principles et tactiques pour bien negocier*. Socheaux: Marabout. 2007. 146 p.

*Recomandat
Veronica ROTARU, lector*

DIMENSIUNEA ECONOMICĂ A CONFLICTELOR ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE (CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)

*Vera TARSÎNA, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The main goal of this research is to demonstrate that in the context of the process of globalization, economic factor represents an important component of international relations and the main goal of state activities on the international arena. Due to this fact, economic factor became one of the conflicts reasons and this is why is extremely important to study economic implications in the process of building a national security system as well as in promoting the concept of global peace.

Secolul XXI reprezintă o perioadă a schimbărilor radicale, perioadă a progreselor continue, dar și a regreselor în aceeași măsură. Referindu-ne la domeniul relațiilor internaționale, trebuie menționat faptul că acesta este unul dintre primele domenii afectate de schimbările survenite odată cu epoca globalizării. În acest context, trebuie de evidențiat faptul că procesul de globalizare a însemnat, mai întâi de toate, creșterea interdependențelor dintre state și, respectiv, lărgirea sferei de interacțiune dintre acestea.

Globalizarea a adus cu sine procese integraționiste la nivel politic, dar mai cu seamă la nivel economic. Prin urmare, implicațiile economice ale oricăror evenimente pe arena internațională au crescut semnificativ, iar factorul economic a devenit definitoriu pentru fenomenele și procesele internaționale. În aceste condiții, s-a deschis un nou câmp pentru strategiile industriale și comerciale, dar și pentru cele militare și politice. Astfel, se riscă apariția problemei raporturilor dintre instanțele economice și cele statale. În ultimele decenii, aceste instanțe economice au fost în stare să pună în pericol stabilitatea celor statale, datorită formelor noi de organizare a businessului, cărora li s-a dat numele generic de corporații multinaționale.

Odată cu declararea independenței sale, Republica Moldova s-a pomenit în același mediu internațional, mediu în care concurența continuă pentru piețe, capitaluri și resurse, influențează orientările statelor în politica externă. Independența, pentru Republica Moldova, a însemnat declanșarea procesului de democratizare, trecerea la economia de piață și crearea statului de drept. Fiind un stat mic, cu o economie deschisă, Republica Moldova se găsește la confluența unor importante interese geopolitice și geoeconomice. În acest context, este indispensabil ca statul nostru să posede o strategie bine definită, în măsură să-și asigure propria securitate economică. Sunt relevante exemplele în care Republica Moldova a fost victimă colaterală a unor conflicte economice ale altor state, cum ar fi criza gazelor din 2005-2006 dintre Ucraina și Federația Rusă [1, p.25]. Fără a exagera, putem menționa că noua ordine mondială ce ține să se instituie nu reprezintă altceva decât o

reflecție evidentă a intereselor economice ale statelor, dar și a imperativelor geopolitice și geoeconomice ale acestora. Prin urmare, statele de pe arena internațională sunt forțate să își asigure securitatea economică întru a garanta stabilitatea și pentru a minimiza riscurile unor eventuale conflicte.

În definirea conceptului de securitate economică, autorul rus V. Bogomolov [2, p.67] menționează că, deși securitatea economică este un concept oarecum independent, totuși acesta este într-o conexiune strânsă cu ideea de creștere economică și cea de vitalitate a sistemului social-economic. Astfel, în lipsa unei creșteri economice și a unui progres dinamic, statul nu poate face față provocărilor atât din interior, cât și din exterior; mai mult ca atât, se erodează capacitatea economiei de a reacționa în situații dificile, cum ar fi situațiile conflictuale.

Cercetătorul rus Oleinov [3, p.16] a evidențiat că „disensiunile economice sunt acelea care pot conduce, în ultimă instanță, la apariția conflictelor”. De asemenea, autorul evidențiază trei nivele de subiecți ai relațiilor internaționale din perspectiva științei economice, aceștia fiind indivizii în parte, ansamblul de indivizi care pot fi grupuri de interese sau structuri de business și, ultimul tip de subiect al relațiilor internaționale – statul național. Autorul punctează că diferența de interese dintre grupurile de actori ai relațiilor internaționale conduce la apariția conflictelor în procesul de interacțiune dintre aceștia, iar drept concluzie înaintează ideea potrivit căreia interacțiunile de pe arena mondială au drept scop împărțirea bunurilor materiale sau nemateriale între participanții relațiilor internaționale.

Astfel, putem afirma că sec XXI reprezintă perioada de progres continuu în domeniul relațiilor internaționale, progres care aduce cu sine diverse schimbări, de diferit ordin.

Factorii care influențează agenda internațională s-au diversificat, iar la momentul de față putem afirma cu certitudine că nu există o singură categorie de factori care ar putea influența ordinea mondială. În acest context, am constatat rolul în creștere al factorului economic în promovarea politicii externe a statelor. Mai mult decât atât, factorul economic a devenit motorul mai multor evenimente cu caracter regional, precum și mondial. În acest context, merită să menționăm apariția unor altfel de actori ai relațiilor internaționale decât statele naționale, au apărut în calitate de actori, dar mai cu seamă ca factori de decizie, corporațiile transnaționale. În același context, este important să menționăm rolul esențial exercitat în noile condiții de către organizațiile regionale cu caracter economic, organizații care în virtutea propriilor mecanisme și legislații dictează mersul evenimentelor pe arena internațională.

Procesul complex al globalizării a schimbat în mod esențial paradigma amenințărilor și vulnerabilităților la adresa statelor și a societăților. De la o

abordare centrată pe conceptul de putere militară și dominație politică s-a produs trecerea la perspectiva multidimensională a securității naționale, unde aspectele economice, societale și de mediu au devenit la fel de importante ca și componentele tradiționale ale securității. Această accepție nouă a securității naționale se răsfrânge asupra tuturor statelor și structurilor internaționale din cadrul sistemului internațional. În astfel de condiții, dimensiunea economică a securității devine o realitate obiectivă pentru fiecare dintre actorii relațiilor internaționale.

În concluzie, putem conchide că orice acțiune care subminează securitatea economică, subminează și celelalte dimensiuni ale securității naționale. Instabilitatea și insecuritatea economică este un simptom pentru alte probleme de securitate și poate fi o cauză fundamentală pentru alte forme de insecuritate (de la revolte sociale până la dezmembrarea politică), care la rândul lor sporesc riscurile militare. De asemenea, s-a ajuns la constatarea că este aproape cert că Republica Moldova nu e în stare să facă față provocărilor globalizării și nu va fi nici pe viitor, dacă nu vor fi depuse eforturi considerabile pentru protejarea pieței interne și pentru restabilirea unui potențial economic pe baza modelului geoeconomic investițional-productiv. În aceste condiții, dincolo de protecția pieței interne, Republica Moldova trebuie, mai întâi de toate, să promoveze conceptul unei economii competitive, economie care ar putea face față provocărilor lumii globalizate.

Referințe:

1. PROHNIȚCHI, V. Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova. În: *Apărarea și Securitatea Națională a Moldovei*. Chișinău, 2001. p 4-56.
2. БОГОМОЛОВ, В. *Экономическая Безопасность*. Москва: Юнити-Дана, 2009. 295с .
3. ОЛЕЙНОВ, А. Анализ Международных Отношений с Позиции Экономической Теории. В: *Международные Отношения*. Москва, 2009, с.15-23.

*Recomandat
Andrei ILAȘCIUC, lect. univ.*

IMPACTUL MIJLOACELOR DE COMUNICARE ÎN MASĂ ASUPRA EVOLUȚIEI DIPLOMAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA CONTEMPORANĂ

*Ludmila NOFIT, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The role of the mass media is determined by their presence in politics, economics and in the socio-cultural sphere, especially in the context of modernizing the means of mass communication and creation of a global information space. Therefore, it requires state institutions to adapt to the new trends coming from media space to ensure the transparency of domestic and foreign political decisions. One of the most frequently problems is the delicate relationship between the media and politics. Because some of the political information is not intended for the general public, as a result, there is a reinterpretation of the events whose consequences can influence policy decisions at domestic and foreign level.

Mijloacele de comunicare în masă, în ultima perioadă de timp, tot mai mult sunt interconectate cu activitatea diplomatică a statelor. Astfel, merită de atenționat faptul că, pe lângă funcția de informare, comunicare, supraveghere, simultan, acestea manipulează opinia publică. Au efectul de a dezechilibra societatea prin oferirea abundentă a informațiilor, asupra cărora principalele instituții guvernamentale nu dețin un control total. În acest context, savantul rus Baluev D. a menționat că „revoluția informațională a redus semnificativ, poate nu în întregime, abilitatea statului de a controla informația oferită populației” [1, p.3]. Prin urmare, informația devine o resursă strategică, care trebuie să fie gestionată într-un mod efectiv. Diplomația se desfășoară în mod normal prin intermediul interacțiunii formale între diferite state suverane. Acum, folosind tehnologiile de conectare și rețelele mass-media de socializare, se adresează direct oamenilor, iar aceștia, la rândul lor, interacționează global. Astfel, internetul, rețeaua web, telefoanele mobile, imaginile digitale și alte tehnologii informaționale și de comunicare au schimbat mediul de activitate al diplomației. Factorii care au stat la baza acestui fenomen sunt: „viteza de aplicare, creșterea capacității și scăderea costurilor” [2, p.5].

Problema democratizării instituțiilor media din Republica Moldova a fost cercetată de nenumărate ori și continuă să prezinte interes major în condițiile mediatizării excesive a politicii. Astfel, V.Moraru a atribuit o nouă funcție mass-media din RM, și anume cea de „observator benevol al incitantelor evenimente, martor ocular și autor de dezvăluiri spectaculoase” [3, p.67]. Din acest motiv apare interesul mercantil față de mijloacele de comunicare în masă pentru instituțiile guvernamentale, dar și pentru partidele politice în vederea influențării opiniei publice. Drept consecință, varietatea instituțiilor mass-media nu prezintă decât un „conglomerat de mecanisme”[4, p.11],

menite să apere interesele funcționarilor publici sau ale sponsorilor, și nicidecum interesele publice. În cele din urmă, este dificil să găsești materiale realizate de instituțiile media autohtonă, care urmăresc cu strictețe informarea individului fără al „intoxica” cu anumite comentarii care fie favorizează, sau defăimează o formațiune sau persoană politică. Mass-media reprezintă, totuși, o putere care cuprinde o mulțime de oameni din diferite părți ale lumii și deseori prezentarea unui punct de vedere de către mijloacele de comunicare în masă în oricare țară este perceput ca poziția oficială a statului respectiv.

Politica externă a unui stat independent și suveran reprezintă cartea sa de vizită pe scena internațională. Aceasta în mod automat îi identifică un loc în rândul puterilor politice, iar prin participarea sa pe arena internațională denotă trăsătura activismului politic al statului. Formarea și consolidarea serviciului diplomatic al Republicii Moldova a reprezentat un proces mai mult sau mai puțin complicat, deoarece țara noastră nu dispunea de un cadru juridic, nu avea cadre diplomatice cu un nivel înalt de pregătire, lipsea experiența în domeniul relațiilor internaționale, precum și o bază de date privind normele și principiile de drept internațional. Toate acestea au creat dificultăți la acel moment, fiind înregistrate și anumite rezultate pozitive.

Este evident faptul că diplomația reprezintă o activitate care servește și asigură buna funcționare a relațiilor între state, fiind menită să creeze cele mai favorabile condiții pentru ca aceste raporturi să se desfășoare normal și să nu fie percepute în mod greșit. În cele din urmă, trebuie de specificat că Republica Moldova este un stat tânăr, încă în proces de democratizare și modernizare, iar diplomația moldovenească este și ea în curs de consolidare și îmbunătățire.

În condițiile dezvoltării și accentuării rolului mijloacelor de comunicare în masă în procesul de luare a deciziilor de politică internă și externă, diplomația Moldovei are unele restanțe. În acest sens, au fost identificate următoarele vulnerabilități: lipsa unei colaborări permanente dintre Ministerul de Externe și instituțiile mass-media, lipsa de receptivitate a colaboratorilor MAEIE la solicitarea reprezentanților media de a oferi anumite informații suplimentare. În cele din urmă, goana după știri senzaționale a jurnaliștilor împiedică activitatea ordinară a funcționarilor din cadrul ministerului, iar mass-media reinterpretează evenimentele în conformitate cu punctul său de vedere. Apreciind rolul mass-media în cadrul diplomației moldovenești, colaboratorii MAEIE au ținut să remarce că nu ar fi normal ca mijloacele de comunicare în masă să influențeze activitatea diplomatică. În opinia lor, problemele care afectează relația dintre aceste două componente ale societății este informarea greșită a cetățenilor ca urmare a gafelor comise de jurnaliști, neverificarea știrilor publicate, în special cu instituțiile serviciului diplomatic al RM. Astfel, asistăm la o contradicție și acuzare reciprocă dintre reprezentanții mass-media autohtone și funcționarii

din cadrul Ministerului de Externe. S-a constatat că lipsește un atașat de presă capabil să facă față oricăror cerințe și provocări venite din partea spațiului mediatic, care să interacționeze cu publicul de acasă și de peste hotare în vederea promovării imaginii RM. Astfel, rolul serviciului de presă din cadrul ambasadelor Republicii Moldova din afara țării se rezumă la prezentarea unor declarații oficiale, informații cu privire la careva evenimente, îndeplinind mai mult funcții de formă, și mai puțin de conținut.

În condițiile dezvoltării noilor tehnologii informaționale tot mai mult se speculează ideea înlocuirii diplomației tradiționale cu una nouă, și anume înstituirea unei ambasade virtuale. În ciuda celor relatate, ambasadorul E.Ciobu este de părerea că „cât vor exista statele va fi nevoie de reprezentarea lor reciprocă. În munca diplomatică, deseori un contact nemijlocit cu partenerul oferă mult mai mult decât studierea a sute de pagini de informație scrisă sau electronică la problema ce se abordează”. Reprezentanții mass-media, la fel, sunt de părerea că nu poate fi posibilă o înlocuire a diplomatului, specificând că chiar dacă sunt create aceste ambasade virtuale nu este suficient, deoarece contactul personal, abilitățile profesionale ale diplomatului sunt prioritare, determinând modul în care vor evalua relațiile între statele respective. Tehnologiile informaționale vin ca un ajutor sau ca o completare, și nu ca o înlocuire a ambasadorului.

În urma celor expuse, putem concluziona că structurile mediatice din Republica Moldova, chiar și cu statutul de „parțial libere”, manifestă interes față de factorii de decizie politică. Problema constă în monopolizarea și politizarea excesivă a mass-media locale și lipsa unor materiale analitice de valoare, care ar contribui la formarea unei opinii publice integre și la consolidarea societății moldovenești. Republica Moldova trebuie să depună eforturi considerabile pentru dezvoltarea unui cadru instituțional efectiv și a unei diplomații de calitate, să asigure transparența activităților acestora prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă întru edificarea unei societăți civile formatoare de opinie publică și promovare a statului de drept.

Referințe:

1. БАЛУЕВ, Д. Новые инфомационные технологии и современные международные отношения. В: *IREX „Полемика”*. 2012. [Accesat 04.03.2013] Disponibil: <http://www.irex.ru/press/pub/polemika/02/bal/>.
2. GRANT, R. *The democratisation of diplomacy: negotiating with the internet*. Netherlands: Netherlands Institute of International Relations „Clingendael”, 2005. 38p.
3. MORARU, V. *Mass-media și politica*. Chișinău: USM, 2001. 206p.
4. HODOROJA, V. Mecanismul național-statal mass-media ca mijloc de promovare și formare a imaginii politice a Republicii Moldova (realități și perspective). În: *Moldoscopie (Probleme de analiză politică)*, 2006, nr.1 (XXXII), p.10-18.

*Recomandat
Andrei ILAȘCIUC, lect. univ.*

DIPLOMAȚIA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA CONTEMPORANĂ – REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

*Lilia NIȚA, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

In the context of the excessive globalization, even a highly developed national economy cannot function effectively being isolated from the rest of the world, but for such countries as the Republic of Moldova, the external economic factor becomes that catalyst which can help to the stabilization and the welfare of the national economy. Republic of Moldova is situated simultaneously near or within very different geoeconomic regions, and at the same time at the crossroads of geopolitical interests of the most powerful centers of the contemporary world. In this context, no less important is the fact that the course of european integration, to be combined with our strategic partnership with Russia and the need to preserve state's position on the CIS market.

Destrămarea sistemului internațional bazat pe confruntarea politico-ideologică și procesul globalizării au plasat în vârful atenției comunității internaționale un nou tip de relații între state determinate de diplomația economică. Astăzi, pe agenda țărilor lumii, pe lângă problemele politice se află problema includerii și participării plene în economia mondială. Promovarea intereselor economice, atragerea investițiilor străine, stimularea comerțului extern, sporirea exporturilor devenind pentru Republica Moldova o prioritate economică, realizarea căreia este indispensabilă de realizarea priorităților politice.

În urma declarării independenței, Republica Moldova a reușit să se afirme în calitate de un element de sine stătător în sistemul politic al lumii. Ceea ce nu putem spune despre relațiile economice externe, diplomația economică fiind mai vulnerabilă din acest punct de vedere. Timp de mai mulți ani se observă deficitul balanței comerciale, structura exportului este foarte limitată, se evidențiază poziția prioritară a piețelor de est în geografia comerțului exterior, ceea ce prezintă o amenințare la adresa securității economice.

Fiind un stat tânăr și de dimensiuni mici, chiar dacă din punct de vedere geografic este situată în nemijlocita apropiere de centrul Europei, din punct de vedere geopolitic, Republica Moldova a avut întotdeauna o poziție periferică [1, p.97-99]. Astfel, în pofida condițiilor naturale favorabile dezvoltării agriculturii, forței de muncă de o calificare relativ înaltă, nepretențioasă și ușor adaptabilă la noile condiții social-economice etc., există un șir de factori contradictorii, precum: lipsa resurselor naturale de importanță strategică (în special cele energetice), piață internă de desfacere mică, situația nefavorabilă pentru investițiile străine, structura industrială precară moștenită din perioada sovietică, infrastructura slab dezvoltată și un șir de probleme de ordin politic, social ce plasează Republica Moldova în subsolul economic european.

În acest context, condițiile de autarhie sau izolare sunt inadmisibile întrucât statul este dependent de comerțul exterior, iar relațiile economice externe au o importanță vitală pentru economia națională a Moldovei. De la obținerea independenței și până în prezent, comerțul exterior a evoluat atât din punct de vedere structural, cât și spațial. Ponderea pieței UE în comerțul exterior al Republicii Moldova majorându-se semnificativ până în prezent. Conform datelor Biroului Național de Statistică pentru 2012, exporturile de mărfuri destinate țărilor Uniunii Europene au însumat 577,1 mil. dolari SUA, deținând o cotă de 47,9% în total exporturi (49,7% în anul 2011)[2]. Țările CSI au fost prezente în exporturile Republicii Moldova cu o pondere de 42,01% (în anul 2011 – 39,7%), ce corespunde unei valori de 507,3 mil. dolari SUA. Însă, în pofida acestor indicatori, piața UE rămâne a fi de nepătruns pentru Republica Moldova, deoarece exporturile includ un număr redus de produse, cauza fiind competitivitatea redusă și standardizarea diferită a mărfurilor moldovenești. În plus, ratele de autoaprovizionare a Uniunii Europene cu materii agricole depășesc 100% la majoritatea produselor, în exportarea cărora ar fi cointeresați și producătorii moldoveni. Din păcate, aceste produse sunt deficitare anume în acele zone ale Uniunii Europene care sunt îndepărtate de Republica Moldova și care se află și în atenția concurenților (România, Polonia, Ungaria).

Un factor important în dezvoltarea diplomației economice a Republicii Moldova îl reprezintă investițiile străine directe. Spațiul geoeconomic al Republicii Moldova deocamdată se consideră a fi nu prea atractiv pentru investițiile străine, din mai multe considerente: dimensiunea mică a pieței interne, instabilitatea politică și economică, structura economică precară etc. Nici chiar puținele avantaje pe care le are: poziția geografică de tranzit avantajoasă, costul mic al forței de muncă, al arendei terenurilor, legislația atrăgătoare, condițiile naturale favorabile, nu sunt convingătoare pentru investițiile mari și investițiile strategice [3, p.6]. Fluxurile mari de capital din Uniunea Europeană sunt îndreptate și către state mult mai îndepărtate, dar care oferă credibilitate și avantaje mai mari investitorilor străini. Este nevoie de îmbunătățirea imaginii țării în fața investitorilor, crearea unui mediu de afaceri favorabil și oferirea de stimulente acestora pentru a alege Republica Moldova ca destinație a capitalului pe care doresc să-l investească [4].

Unul dintre factorii cu impact decisiv asupra diplomației economice a Republicii Moldova este infrastructura nedevelopată care împiedică creșterea economică, îmbunătățirea nivelului de trai și, desigur, atragerea investițiilor străine. Infrastructura transporturilor constituie o precondiție esențială pentru dezvoltarea economică. Republica Moldova este o țară mică din punct de vedere geografic și înconjurată de uscat, iar o rețea decentă de drumuri naționale și locale este soluția optimă pentru transportarea mărfurilor și transportarea internațională la distanțe medii [5]. În ceea ce privește densitatea rețelei totale de drumuri, Republica Moldova se încadrează în

standardele regionale, indicatorul de densitate a drumurilor (37,6 km/100 km²) fiind foarte aproape de cel al Bulgariei (39,7) și Ucrainei (28,1). În ultimele decenii, au fost realizate puține investiții în drumuri, ceea ce a contribuit în mod semnificativ la vulnerabilitatea lor.

Căile ferate sunt importante pentru economia Republicii Moldova, datorită rolului lor central în transportarea mărfurilor, în special spre piețele din Rusia și alte piețe din Europa de Est. Transportul feroviar spre țările occidentale este restricționat de incompatibilitatea de ecartament a șinelor de cale ferată. Republica Moldova și vecinii ei din Est utilizează standardul sovietic de 1,520 mm, pe când în România, vecină Moldovei în partea de Vest, folosește standardul european de 1,435 mm [6]. Transportul aerian în Moldova nu este utilizat la deplina lui capacitate atât la transportarea de pasageri, cât și la cea de mărfuri [7]. Însă, transportarea mărfurilor pe calea aerului poate deveni importantă dacă Moldova va reuși să profite de poziția sa geografică de centru dintre Est și Vest.

Toate aceste probleme reprezintă obiectul activității diplomației economice, iar soluționarea lor solicită investiții publice mari. În acest context, ținând cont de faptul că resursele financiare sunt foarte limitate, Republica Moldova este nevoită să lupte pentru a ieși la economia mondială și a avea acces la venitul mondial. Astfel, ideea transformării Moldovei într-un pod de comunicații dintre Vest și Est poate deveni cea mai profitabilă. În primul rând, prin cooperarea între Rusia și UE ar putea fi create noi coridoare de transport ce ar traversa țara noastră: drumuri auto, cale ferată, transportul aerian. Realizarea acestei idei, de asemenea, ar ajuta la micșorarea tensiunii în relațiile dintre UE și Rusia, asupra problemei ce ține de Republica Moldova, cea din urmă devenind locul apropierei intereselor, și nu teritoriu de conflict.

Referințe:

1. PROHNIȚCHI, V. *Integrarea Republicii Moldova în UE. Acțiuni și implicații geoeconomice*. Chișinău: Prut-Internațional, 2001.
2. Biroul Național de Statistică. *Activitatea de comerț exterior a Republicii Moldova în anul 2012*. www.statistica.md [Accesat la 7 martie 2013].
3. POPA, A. *Investițiile străine directe în economia Republicii Moldova și perspectivele creșterii acestora în contextul vecinătății cu Uniunea Europeană*. Chișinău, 2007.
4. Clubul presei economice. Disponibil: http://www.un.md/news_room/jc/newsletters/2007/Actiunea_ONU_11_2007.pdf
5. BOZU, V., CARAGIA, D. și GOTISAN, I. *Analiza finală a constrângerilor pentru creșterea economică*. Disponibil: http://ksghome.harvard.edu/drodrik/Growth%20diagnostics%20papers/Moldova%20CA_Bozu,Caragia&Gotisan.pdf
6. Biroul Național de Statistică. *Transportul de pasageri și mărfuri în 2012*. Disponibil: <http://www.statistica.md/newsview.php?=-ro&idc=168&id=2486>.
7. Banca Mondială, *Moldova: Strategia actualizată a Transporturilor cu accent pe sectorul drumurilor, decembrie 2012*.

Recomandat
Emil CIOBU, dr., conf. univ.

PARTICULARITĂȚILE COMUNICATIVE ÎN CADRUL NEGOCIERILOR POLITICE

*Romina VACARI, Facultatea de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative*

The negotiations represent an activity that is directed towards the solution of some general problems, which stand before the parties. The negotiation's practice begins to play a more active role in of the society, and of great importance is the studying of those mechanisms, that influence the negotiations' process. The success of the negotiations, in my opinion, depends on the right choice of the strategy and tactics, which has to take into consideration the interests of both parties.

În condițiile tendințelor de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, un rol deosebit îl deține modul de comunicare a instituțiilor politice, persoanelor fizice și juridice ce sunt abilitate cu funcții de conducere în stat. De aceea, comunicarea rămâne determinantă în funcționalitatea eficientă, realistă și dinamică a instituțiilor politice în Republica Moldova.

Astfel, procesul politic nu se poate desfășura în toată amploarea sa fără un proces de comunicare divers și complex. De aici se evidențiază faptul că anume comunicarea este cea care contribuie la structurarea lanțului informațional în procesul de conducere și anume ea permite promovarea metodelor eficiente în actul politic. Astfel, comunicarea eficientă depinde de abilitățile liderilor politici și ale conducerii de toate nivelurile.

În prezent, procesul de comunicare în domeniul politic presupune informarea corectă, coerentă și amplă a societății civile cu privire la activitățile efectuate de instituțiile politice, atât un dialog social eficient prin intermediul căruia societatea civilă va obține, fie prin metodele clasice, fie prin cele moderne, cum ar fi, „guvernarea”, un deplin acces la informația de interes politic, cât și promovarea imaginii instituției și a purtătorilor centrali ai acesteia.

Actualmente, perfecționarea comunicării din acest domeniu necesită activități de înlăturare a barierelor comunicaționale și de progres al aptitudinilor de percepere a feedback-ului, de dezvoltare a comunicării interpersonale, de combinare a comunicării descendente cu ce-a ascendentă și evoluarea continuă a mecanismului nou de activitate a instituțiilor politice.

Datorită barierelor de limbaj și psihologice, diferențelor de personalitate, de percepție, de cultură, de statut al politicianilor este nevoie de o pregătire profesională în domeniu, de anumite cursuri de perfecționare a comunicării, întrucât principiile-cheie ale ei în cadrul domeniului politic în Republica Moldova constau în asigurarea dialogului permanent cu publicul, a negocierilor politice, inclusiv prin intermediul mass-media.

Pentru a răspunde necesităților impuse, diversificării permanente a cerințelor cetățenilor și a mediului economic, politic și social este firească și prioritară dezvoltarea unei comunicări profesioniste în cadrul instituțiilor politice, cu personal calificat, stabil din punct de vedere politic, capabil să asigure funcționalitatea procesului de comunicare.

Asigurarea cu cadre profesioniste, capabile să prezinte discursuri la nivel înalt, să elaboreze adecvat comunicate de presă și să organizeze conferințe, seminare, dezbateri, ședințe, negocieri devine o sarcină primordială pentru Republica Moldova, deoarece calitatea cu care sunt derulate procesele de activități politice, rezultatele înregistrate de acestea, sunt influențate în mod direct de nivelul comunicativ pe care îl dețin guvernanții. O parte impunătoare a comunicării politice o constituie permanentele negocieri de diferit nivel. Savanții din diferite domenii elaborează normative etice și stereotipuri care sunt necesare în noile condiții și care vor corespunde noilor valori, democratice. Este cunoscut că, orice activitate astăzi este de neconceput fără respectarea normelor de etichetă, care sunt obligatorii, conform cerințelor contemporane. Și procesul de negocieri nu este o excepție și nu poate fi conceput fără respectarea acestor reguli, fără conceptualizarea lor.

Secolul al XXI-lea este supranumit secol al informației, al comunicării, avansat extrem de mult în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale, fapt care permite omului să recepționeze mai multă informație decât în secolele precedente. Informația și comunicarea au demolat orice frontiere, odată cu apariția televiziunilor transfrontaliere, a emisiunilor prin satelit, precum și odată cu dezvoltarea Internetului și telefoniei mobile [1, p.58]. Este indiscutabil faptul că o comunicare eficientă este extrem de importantă pentru societatea contemporană, iar studierea ei devine o prioritate.

Deoarece negocierea politică este un proces dinamic, ea necesită să fie analizată prin prisma trecutului, prezentului și viitorului. La nivel global, general-uman, negocierile capătă pentru omul modern noi semnificații. Cercetările teoretice, dar și practica de zi cu zi reconsideră rolul unei negocieri eficiente în toate domeniile, văzută drept un factor-cheie în asigurarea unei vieți decente și încununate cu succes, al activității umane, inclusiv în sfera politică.

Specialistul în politologie devine, astfel, un important factor-resursă pentru modul în care procesul comunicativ se poate desfășura la nivelul politic. Negocierea și comunicarea sunt importante pentru efectuarea întregului proces politic.

Dintre toate formele de comunicare, negocierea este singura care recunoaște aprioric rezolvarea unui interes. Pentru a evita contradicțiile și conflictul, acțiunile care țin de negocieri trebuie să admită, din capul locului,

că nu este nimic mai normal pentru partener sau parteneri, decât să-și urmărească scopul, nu numai din punctul lor de vedere, reieșind din interesul lor, dar și din punctul de vedere al partenerului. Ajunși la masa tratativelor, participanții sunt deja pregătiți să discute, să desfășoare tratative, dar nu să se lupte pentru rezolvarea intereselor sale.

Arta negocierilor apare odată cu arta vorbirii convingătoare. La început, arta vorbirii viza comunicarea publică în domeniile de drept și politică. Platon introduce arta vorbirii în viața academică greacă alături de filosofie, spunând că, misiunea retoricii este seducția, persuasiunea și convingerea. Comunicarea este o modalitate a omului de a exista, și anume în procesul comunicării are loc socializarea individului, adică asimilarea de către el a normelor morale, adaptarea și autorealizarea lui. Negocierea ca modalitate de comunicare este un proces de interacțiune a subiecților sociali: indivizi, grupuri sociale în interiorul cărora are loc schimbul de informații. În negocierile din sfera politică manierele frumoase, răbdarea, toleranța și curtoazia sunt punctele de reper ale unei relații politice și, îndeosebi, în Relațiile Internaționale. Negocierile politice sunt importante pentru întreaga societate prin faptul că ele formează opinia publică față de instituțiile statale. De aceea ele solicită de la politicieni o enormă responsabilitate pentru consecințele unei negocieri. Raționamentele menționate mai sus subliniază ideea că negocierile din sfera politică au devenit o prioritate pentru activitatea politică, deoarece ele contribuie la crearea imaginii acestora și sunt un mijloc convingător de promovare a domeniului politic din stat.

În concluzie, putem spune că procesul de negociere în domeniul politic este o structură foarte complicată, reglementată de un șir de principii, reguli, norme, strategii și tactici, strategeme. Felul cum derulează acest proces este determinat de nivelul de pregătire a părților și gradul de utilizare a instrumentarului. Este important ca în momentul alegerii strategiilor și tacticilor negociatorii să țină cont de caracteristicile naționale ale reprezentanților diferitor etnii sau națiuni. Aceste caracteristici vor contribui la determinarea stilului negocierilor.

Referințe:

1. COMAN, A. *Tehnici de comunicare*. București: Beck, 2008.
2. COMAN, C. *Tehnici de negociere*. București: Beck, 2007.

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ПЕРЕМЕН: УРОКИ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

*Алина АБРАМЧУК, факультет международных отношений,
политических и административных наук*

Несмотря на длительный исторический путь, лишь в последние десятилетия международные отношения стали подлинно всемирными. Именно в таком качестве они формируют облик современного мира, в котором человечество по своей численности достигло 6 миллиардов, проживающих в более чем 200 государствах, находящихся на самых различных уровнях социально-политического развития. В современных условиях результатом научно-технического прогресса стало не только изменение темпа международных перемен, но и обострение проблем самого человеческого существования, связанное с ростом техногенного воздействия общества на окружающую среду при одновременном усугублении экономических, политических и социальных противоречий между регионами планеты, странами, классами, этносами, расами, конфессиями [2, с. 3].

Одной из концепций, способной помочь решить нарастающие международные политические и социальные противоречия, является теория международного сотрудничества. В последнее время эта теория приобрела новую актуальность, что, в первую очередь, связано со значительным увеличением объемов межгосударственного сотрудничества на протяжении последних пятидесяти лет. Более того, международная политическая реальность заставляет политиков все чаще обращаться к сотрудничеству как способу решения насущных мировых противоречий, учитывающему интересы большинства участвующих сторон.

Идея международного сотрудничества, независимо от различий в политическом, экономическом и социальном устройстве, неотделима от цели поддержания международного мира и безопасности и является основным положением в системе норм, содержащихся в Уставе ООН.

Мир и международное сотрудничество – самые масштабные гуманистические ценности. Международное сотрудничество является непосредственным выражением мира и международной безопасности. Международное сотрудничество только тогда является подлинным, когда оно наряду с межгосударственными, политическими, экономическими, торговыми и культурными отношениями включает в себя непосредственное общение конкретных людей и гражданских организаций.

Особенности международного сотрудничества лишь во второй половине XX века стали предметом серьезного научного исследования, что связано, в первую очередь, с интенсификацией сотрудничества, расширением его сфер и развитием интеграционных процессов,

потребовавших развития межгосударственных отношений и институтов.

Понятие «международное сотрудничество» отражает такой процесс взаимодействия двух или нескольких акторов, при котором исключается применение вооруженного насилия, доминируют совместные поиски возможностей реализации общих интересов. Вопреки обыденному пониманию, сотрудничество – это не отсутствие конфликта, а «избавление» от его крайних, кризисных форм [3, с. 98].

Американский исследователь Р.Кокейн определяет сотрудничество как ситуацию, «когда одни акторы регулируют свое поведение в соответствии с фактическими или ожидаемыми предпочтениями других через процесс взаимной координации политик» [4, с. 132].

Так, например, французский исследователь Ж.-П.Дерриенник так рассматривает международное сотрудничество: это, если «два актора находятся в состоянии сотрудничества, когда каждый из них может быть удовлетворен только в том случае, если удовлетворен и другой партнер. Результатом чисто кооперативного отношения может быть ситуация, в которой либо оба актора удовлетворены, либо не удовлетворен ни один из них» [1, с. 96].

Традиционно отношения сотрудничества включают в себя двустороннюю и многостороннюю дипломатию, заключение различного рода союзов и соглашений, предусматривающих взаимную координацию политических курсов (например, в целях совместного урегулирования конфликтов, обеспечения общей безопасности или решения других вопросов, представляющих общий интерес для всех участвующих сторон).

Межгосударственное сотрудничество предполагает наличие трех элементов: общие цели государств-партнеров, ожидание ими выгод от ситуации и взаимный характер этих выгод. Каждый актор не обязательно помогает другому, но, делая это, он ожидает улучшения своей собственной ситуации, что ведет к взаимной координации государственных политик.

Российский профессор М.Мунтян выделяет следующие типы межгосударственного сотрудничества:

- переговоры, предметом которых является распределение выгод государств от их взаимодействия;
- сознательное, достигнутое в результате обсуждения согласование политики (формальные договоры и соглашения о деятельности);
- неявное сотрудничество, осуществляющееся без прямых связей и/или формальных соглашений, не предполагающее заключения договоров;
- навязанное сотрудничество: более сильная сторона заставляет дру-

гую корректировать ее политику, но одновременно корректирует и свою собственную;

- создание специализированных институтов (например, институтов ООН), осуществляющих регламентации, экспертизы, субсидии, содействующие развитию сотрудничества [3, с. 99].

В условиях глобализации нам представляется наиболее важным обратить особое внимание на следующие тенденции развития международного сотрудничества.

Во-первых, исследование стратегий международного сотрудничества требует учета особенностей развития глобальных условий.

Во-вторых, само формирование механизмов международного сотрудничества в международных отношениях является одной из характерных черт процесса глобализации.

В-третьих, процессы межгосударственного сотрудничества имеют две основные тенденции развития: 1) расширение сфер сотрудничества; 2) углубление сотрудничества.

В-четвертых, в условиях современной глобализации экономической, социальной и других сфер общественной жизни, обеспечение подлинных национальных интересов обязательно требует некоторых компромиссов между государствами, которые достижимы только при межгосударственном сотрудничестве.

Библиография:

1. DERREINNIC, J.-P. *Esquisse de problematique pour une sociologie des relations internationales*. Paris, 1977. 110 p. ISBN 5-7301-0101-5.
2. ЛЕВАШОВА, А. *Межгосударственное сотрудничество в условиях глобализации мирового развития: причины, формы и тенденции*. Автореф. дисс. канд. полит. наук. Москва, 2000. 25 с.
3. МУНТЯН, Н. *Основы теории международных отношений*. Москва: Изд-во РАГС, 2007. 270 с.
4. ЦЫГАНКОВ, А., ЦЫГАНКОВ, П. *Международное сотрудничество: возможности социологического подхода*. В: *Общественные науки и современность*. 1999, № 1. с.131-142.

*Рекомендовано
Александр ЕЖОВ, др., ст''арший преподаватель*

SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

PROBLEMA SĂNĂTĂȚII REPRODUCTIVE A POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA: IMPLICAȚII SOCIODEMOGRAFICE

Natalia TRICOLICI, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The article reflects the reproductive health problem in Republic of Moldova, highlighting determinants factors: infant mortality, maternal mortality etc. According to the scientific studies, the reproductive health are affected b a number of serious problems, such: the high levels of infertility in both men and women, aged late planning family and birth of first child, sexually transmitted infections, including HIV / AIDS and abortion issue.

La etapa actuală, în Republica Moldova, sănătatea reproductivă se confruntă cu multiple probleme cauzate de fluctuațiile din domeniul socioeconomic și politic din ultimii ani. Astfel, situația socioeconomică precară, nivelul scăzut de educație și trai, revoluția sexuală care s-a declanșat în a doua jumătate a secolului al XX-lea, schimbările în modelul de comportament al indivizilor, în particular, și în sânul familiilor, în general, creșterea incidenței maladiilor sexual-transmisibile și a cuplurilor sterile au condus la agravarea sănătății reproductive. Această problemă continuă să aibă un impact negativ asupra întregii populații și, în special, asupra viitoarelor generații.

Potrivit datelor statisticii oficiale, numărul populației stabile la 01.01.2013 a constituit 3559,5 mii de persoane, fiind în scădere cu 8 mii față de începutul anului 2009, confirmându-se astfel continuarea cursului de degradare demografică. În acest context, natalitatea rămâne a fi într-o continuă descreștere. Astfel, în anul 2011 s-au născut 39182 de copii vii sau cu 1621 copii mai puțin față de perioada anului 2009, rata natalității fiind de 11‰. Conform situației juridice, în anul 2012 numărul copiilor născuți în afara căsătoriei a fost de 8847 (22,4% din numărul total al născuților-vii), cu 4,4 la sută mai mult decât în 2011. Concomitent se atestă o scădere a născuților-vii de mamele din grupa de vârstă sub 20 ani. Astfel, dacă în anul 2008 numărul născuților-vii a fost de 4081, atunci în 2012 era de 3448 sau 8,0% din numărul total al născuților-vii.

Rata totală a fertilității (RTF) în Republica Moldova, ca și în țările UE, este prea mică pentru a stopa declinul demografic. În anul 2011, RTF a constituit 1,2 copii, față de 1,3 în 2009, când s-a atestat cea mai mare valoare a ratei din ultimii 10 ani. Pe an ce trece crește numărul cuplurilor sterile. Astfel, pe parcursul ultimilor 10 ani, sterilitatea a crescut de 2 ori, atingând cifra de 16% din numărul total al femeilor de vârstă reproductivă.

Unul din factorii demografici de bază de reglare a fertilității este considerat nivelul mortalității, în special, al celei infantile. În pofida faptului că

mortalitatea infantilă, pe parcursul ultimilor ani, indică o descreștere, totuși acest indicator este mult mai înalt față de țările Uniunii Europene, unde media mortalității infantile este de 4,3‰, iar pentru Republica Moldova, în anul 2011, indicele mortalității infantile este de 10,9 ‰.

Unul dintre principalii indicatori ai sănătății reproductive reprezintă mortalitatea maternă – un fenomen demografic negativ cu implicații majore sociale și medicale. În Republica Moldova, pe parcursul ultimilor ani, coeficientul mortalității materne s-a redus de 3 ori. Astfel, în anul 2011 s-au înregistrat 15,3 cazuri la 100 mii născuți-vii, comparativ cu 44,5 cazuri în 2010, iar valoarea maximă de 38,4 cazuri, fiind atinsă în anul 2008. Totuși, rata mortalității materne în Republica Moldova este de 3-4 ori mai înaltă decât în țările industrial dezvoltate. În această ordine de idei, țin să menționez faptul că una din problemele cu influență determinantă asupra sănătății materne este avortul. În Republica Moldova, datele statistice din ultimii ani arată o creștere a numărului de avorturi. Astfel, dacă în anul 2009 s-au înregistrat 36 de avorturi la 100 de nou-născuți vii, atunci în anul 2011 acest indicator a constituit 40 de avorturi la 100 de nou-născuți vii, ceea ce, însă, nu corespunde realității, deoarece multe din întreruperile de sarcini nu se înregistrează, iar o mare parte din femeile de vârstă reproductivă sunt plecate peste hotarele țării. Datele prezentate semnaleză o creștere pe parcursul a 10 ani a întreruperilor de sarcini în grupa de vârstă 15-19 ani (9 avorturi la 1000 de femei în anul 2002 și 13,6 în anul 2011). Potrivit datelor Ministerului Sănătății, anual aproximativ 40% din numărul total de sarcini înregistrate se întrerup prin avort, iar aproximativ 2000 de adolescente din Republica Moldova ajung la o sarcină nedorită. De asemenea, incidența infecțiilor cu transmitere sexuală a atins cote îngrijorătoare în Republica Moldova, spre exemplu în anul 2011, erau înregistrate 7014 persoane cu HIV (7,00 la 100 000 de locuitori).

Analizând situația în domeniul sănătății reproductive, putem evidenția un șir de probleme grave, întâlnite în rândul populației Republicii Moldova, care de fapt sunt evidențiate de specialiștii în sănătatea reproductivă. Acestea sunt: nivelul înalt al infertilității atât la bărbați, cât și la femei, vârsta tardivă de întemeiere a unei familii și de planificare a nașterii primului copil, infecțiile cu transmitere sexuală (clamidioza, sifilisul, gonoreea, tricomonoză ș.a), inclusiv HIV/SIDA și problema avorturilor. Problema cea mai dureroasă ce afectează tot mai multe cupluri din Republica Moldova este infertilitatea masculină, cât și cea feminină. După părerea specialiștilor intervievați de autor, această problemă afectează circa 16-18% din populație, fiind cauzată atât de factorii medicali, cât și de factorii socioeconomi. Astfel, printre cauzele principale ce duc la apariția problemei de infertilitate sunt: relațiile sexuale premaritale cu schimbul frecvent al partenerilor, consecințele

radioactive, consumul excesiv de alcool, fumatul, consumul de droguri, regimul de muncă silnică, condiții nocive de muncă, alimentație proastă etc. Când privește cauzele infertilității feminine, dezechilibrele hormonale sunt unul dintre factorii primordiali, urmate de tulburările de ovulație, deteriorarea trompelor uterine, afecțiunile organelor genitale etc. Pe lângă cauzele medicale se mai întâlnesc și alte cauze, ca: stilul de viață, stresul, obezitatea, vârsta înaintată sau adresa tardivă a cuplurilor cu sterilitate la medicul specialist, ceea ce creează o problemă în plus în tratarea acesteia.

În pofida serviciilor oferite de către Centrele Prietenoase Tinerilor din țară, care de fapt sunt oferite doar în unele raioane ale țării, se manifestă nivelul scăzut de informare a populației cu privire la problemele de sănătate sexual-reproductivă. Tinerii neavând acces la servicii de contracepție și avort, nefiind informați suficient în instituțiile de învățământ despre problemele sănătății reproductive, educație sexuală, în consecință practică sexul neprotejat, consumă alcool și alte substanțe toxice, ceea ce facilitează răspândirea infecțiilor și agravează starea sănătății reproductive.

Astfel, pentru a le asigura o dezvoltare sănătoasă tinerilor și a spori calitatea sănătății reproductive a întregii populații se propun următoarele recomandări. **Ministerul Sănătății** urmează să susțină cuplurile infertile prin acoperirea a 50% din cheltuielile necesare tratamentului infertilității; să asigure cu cadre medicale înalt calificate în mediul rural: medici de familie, pediatri, obstetricieni-ginecologi; să dezvolte serviciul andrologic în centrele de sănătate a reproducerii din toate raioanele țării; să promoveze educația în domeniul planificării familiei în licee, universități și alte instituții de învățământ; să extindă serviciile de sănătate prietenoase tinerilor în fiecare raion; să informeze cât mai largă cetățenii, inclusiv adolescenții, privind serviciile prestate în cadrul Centrelor Medicale de Cabinetele de Sănătate Reproductivă. **Instituțiile de învățământ** urmează să întreprindă următoarele acțiuni: pregătirea adolescenților pentru viața sexuală prin introducerea cursului de educație pentru sănătate și deprinderi de viață ca parte obligatorie din programul școlar de studii; pregătirea cadrelor didactice pentru desfășurarea cursurilor de educație sexuală cât mai eficiente, prin metode și tehnici originale, și cât mai captivante; informarea cât mai activă a elevilor prin intermediul unor seminare, training-uri despre sănătatea sexual-reproductivă și problemele acesteia; organizarea unor lecții de sănătate cât mai aprofundate de către medici specialiști în cadrul instituțiilor de învățământ. În competența **Organizațiilor neguvernamentale** stau următoarele atribuții: desfășurarea unor campanii de informare cât mai eficiente despre viața sexual-reproductivă și despre problemele ei, în toate raioanele țării, inclusiv în sate; promovarea metodelor de protecție împotriva bolilor sexual-transmisibile și prevenirea unei sarcini nedorite prin accentuarea

siguranței utilizării prezervativelor; distribuirea unor materiale informative atât pentru adolescenți, cât și pentru părinți privind promovarea educației sexuale în familie.

Referințe:

1. ROTARIU, T. *Demografie și sociologia populației: fenomene demografice*. Iași: Polirom, 2003. ISBN 973-681-409-2.
2. MOȘIN, V. Infertilitatea în RM: între aspectul medical și cel social. În: *Populație și dezvoltare. Buletin de informație și analiză în demografie*. Decembrie 2010, nr.4, p.6.

Recomandat
Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI, lector

**CULTURA CONSUMATORILOR DE BRANDURI AUTO
DIN REPUBLICA MOLDOVA:
ASPECTE DE FORMARE ȘI CERCETARE**

Tatiana TABAC, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

Being considered the poorest country in the European area, however Moldovan roads run a large number of large luxury cars that Europeans who come to the country, are amazed how the Moldovans living. This phenomenon reflects a certain way of organizing everyday life, a way of thinking and acting, specific behaviors and collective representation of all members of society. The article "The consumer culture of car brands in Moldova: aspects of formation and research" highlights a problem of Moldovan society that has not been studied from a sociological perspective. The research took into account the system of explicative factors of consumer behavior, including social, cultural and individual factors.

Filosoful german Im. Kant afirma, la începutul sec. al XIX-lea, că un popor fără cultură este un popor ușor de manipulat. Pornind de la această abordare, scopul cercetării constă în identificarea mecanismului de formare a culturii consumatorilor de branduri auto în societatea moldovenească.

Pentru a explica mecanismul prin care se formează cultura consumatorilor de branduri auto în societatea moldovenească au fost stabiliți următorii factori de influență a comportamentului consumatorilor, des abordați în literatura de specialitate: *factori individuali și factori socioculturali*. Abordați secvențial, nici unul din acești factori nu poate explica comportamentul consumatorilor de branduri auto.

În societatea moldovenească, **profesia** reliefează unele diferențieri între indivizi, această diferențiere poate fi regăsită și în achiziționarea unor bunuri materiale (îmbrăcăminte, încălțăminte, produse cosmetice, automobile etc.). În urma analizei interviurilor, s-a constatat că procurarea automobilelor de branduri luxoase: BMW, Mercedes-Benz, Audi, Crysler a fost efectuată de

către intervievații cu studii în drept, economie, sociologie, muzică și artă. În cazul imigranților, având studii medii gimnaziale și studii profesionale, și activând în domeniul construcțiilor în Federația Rusă, au în posesie automobile de marca BMW. Cu un venit peste 10 mii lei, aceștia au posibilitatea achiziționării unui automobil care se plasează în categoria automobilelor de marca Premium.

Personalitatea individului este un alt factor care influențează comportamentul consumatorilor auto. Ea reprezintă, în sens larg, configurația unică a caracteristicilor, a convingerilor, a comportamentelor, a obiceiurilor pe care fiecare individ le posedă. Cunoașterea personalității presupune cunoașterea imaginii de sine a individului. Conceptul de imagine de sine postulează că individul acționează în funcție de ideea pe care o are el despre sine. În acest fel se stabilește o corelație între imaginea produsului și imaginea despre sine către care consumatorul aspiră. Rezultatele analizei de conținut confirmă că brandul automobilului are o mare putere de a influența consumatorul. Potrivit clasificărilor stabilite, evidențiem că marca BMW se plasează pe primul loc în top după criteriul *lux*, prima în topul *vizualizărilor* și penultima în topul clasificării după *preț*, fiind considerat un brand scump. De obicei, oamenii când se gândesc la BMW fac asocieri cu lux, prestigiu, confort etc., acest fapt este confirmat și de rezultatele studiului realizat, conform cărora brandul contează în mare măsură în procesul procurării automobilului: „Îmi era indiferent ce marcă, principalul să nu fie Lada, Opel sau Volkswagen” (I_6); „Oricum, Mercedesul e Mercedes”(I_9); „E frumoasă. Aici fiecare cu gustul lui. Îmi place marca”(I_12). Populația își cumpără automobile de brand deoarece le place ceea ce brandul exprimă despre ei, le place modul în care ajung să fie priviți de ceilalți, un brand prestigios reprezintă prestigiu pentru ei înșiși, pentru ceea ce aspiră să devină.

Stilul de viață este un alt factor care influențează comportamentul consumatorului. Actul de cumpărare și modul de consum al diferitelor produse sau servicii evidențiază stilul de viață al unui individ. Cu o anumită aură charismatică, imaginea promovată de brand exercită presiune asupra consumatorului. Oamenii sunt gata să plătească mai mult pentru brand în vederea satisfacerii aspirațiilor personale și îmbunătățirii stilului de viață.

Stilul de viață este determinat de **stilul cognitiv**, care reprezintă maniera personală prin care indivizii tratează informațiile. Fiecare persoană are propriul stil de a dobândi și procesa informațiile primite din mediul extern. Astfel, achiziționarea unui automobil este determinată de calitatea și cantitatea informațiilor dobândite pe parcursul vieții. Rezultatele cercetării calitative confirmă acest lucru: „Nu o să-ți iei o mașină care e foarte costisitoare la întreținere în momentul în care nu ți-o permiți.”(I_2); „La noi moldovenii sunt obsedați de mașini. Nu mănâncă sau trăiesc la gazdă, dar se plimbă cu Mercedesul, am și așa cunoscuți”(I_14).

Privită ca un mod de organizare a vieții cotidiene și cadru de consum, **familia** generează o diversitate de trebuințe și de relații specifice. În explicația sociologică, familia vizează instituția din interiorul căreia omul începe să cunoască lumea, acumulează experiență, își formează deprinderi de viață. Familia este privită ca un factor generator și transmițător de cultură generațiilor viitoare. În momentul achiziționării automobilului, mai mulți participanți la studiu au menționat că au fost însoțiți de persoane din cadrul familiei: „Cu părinții. Numai noi 3 am mers”(I_5); „Am fost cu fratele meu.”(I_11); „Când e vorba de achiziții, părinții se implică”(I_10).

Ultimul din categoria factorilor sociali cercetați este **grupul de referință**, care reprezintă un colectiv actual sau imaginar care influențează pozitiv sau negativ evaluarea, aspirația și comportamentul individului. Acest grup influențează convingerile și atitudinile unei persoane, expunându-i comportamente și stiluri de viață și obligând-o să se conformeze normelor sale. Răspunsurile pentru întrebarea „*ce părere aveți despre persoanele care dețin în proprietate automobil de lux?*” ne ajută să determinăm impactul grupului de referință în formarea culturii consumatorilor de branduri auto. Există situații când aceste persoane sunt privite cu admirație și se amplifică dorința pentru automobilele de lux. „*Mă bucur pentru dânsule că au așa mașină și vreau și eu, doar că la moment nu pot avea asemenea mașină.*”(I_2); „*Noi toți dorim mașini de clasă superioară, e comod și moale*”(I_3).

Factorii culturali reprezintă un grup de factori ce determină comportamentul individului, prin acest tip de factori înțelegându-se mediul cultural, material și mediul cultural social. Cultura constituie totalitatea valorilor materiale și spirituale create în procesul practicii social-istorice, precum și a instituțiilor necesare pentru crearea și comunicarea acestor valori. Informațiile culturale, prin diversitatea lor (artă, literatură, învățământ, știință, tehnică, legi, obiceiuri, tradiții, aspirații, idealuri), modelează permanent modul de viață și de consum al omului.

Cercetările efectuate permit să identificăm o cultură proprie de achiziționare a automobilelor. Substratul care formează această cultură sunt nevoile, preferințele, idealurile, simbolurile, dorințele, aspirațiile, mofturile indivizilor. Particularitățile individuale, luate în ansamblu, redau specificul fenomenului cultural studiat. Specificitatea acestuia determină un anumit stil cognitiv, marchează modul de gândire și de comportament colectiv. În acest fel identificăm un mecanism prin care se formează cultura consumatorilor de branduri auto. Ca factor de influență a comportamentului de consum, mediul cultural material este determinat de următorii indicatori: venituri, stare civilă, vârstă, mediul de reședință, studii și muncă. Acești indicatori influențează nemijlocit modul de gândire și de acțiune al indivizilor, adică mediul cultural spiritual.

Luând în considerație situația economică a Republicii Moldova, nu este normal să circule pe șoselele Moldovei atât de multe automobile luxoase și scumpe. Este normal ca un individ din clasa superioară să-și procure un automobil de brand scump fiindcă are posibilități financiare de a-și permite acest lux, respectiv și achiziția este rațională. Nu este normal când o persoană din clasa inferioară își procură o mașină scumpă, limitându-se, în acest mod, de la lucrurile vitale existenței sale (hrană, îmbrăcăminte, locuință, anumite servicii etc.) doar de fală, ca să impresioneze pe alții și să obțină prestigiu în „ochii lumii”.

Ca rezultat al cercetării efectuate înaintăm următoarele recomandări, *la nivel guvernamental*: respectarea prevederilor legale cu referire la importul automobilelor mai vechi de 7 ani; monitorizarea pieței auto din Republica Moldova în vederea determinării rentabilității importurilor de automobile; sistematizarea eficientă a datelor de către Registrul de Stat în vederea oferirii publicului larg a informațiilor cu caracter public. *La nivel de instituții de cercetare*: desfășurarea de cercetări periodice cu referire la consumul de mașini din țară. *La nivel de consumatori*: documentarea prealabilă vastă a cumpărătorilor cu referire la marca de automobil dorită; promovarea încă din adolescență a culturii consumului de produse calitative, dar nu ieftine și proaste; schimbarea mentalității prin reorganizare valorică, plasându-se în topul listei nu valorile materiale, dar cele spirituale, estetice, patriotice etc.; educarea din adolescență a unei conduite raționale pentru a putea gândi și acționa oportun și inteligent.

Referințe:

1. BONDREA, A. *Sociologia culturii*. București: Fundația „România de Măine”, 1993. ISBN 973-96128-0-6.
2. CUCHE, D. *Noțiunea de cultură în științele sociale*. Iași: Institutul European, 2003. ISBN 973-611-232-2.

*Recomandat
Anastasia OCERETNÎI, dr., conf.univ.*

FENOMENUL SUICIDAR ÎN RÂNDUL ADOLESCENȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Olga CIUGUREANU, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The article elucidates the phenomenon of suicide in Republic of Moldova and present factors which determining adolescents to recourse to such actions. The theoretical value and practical value of research lies in delimiting the theoretical framework of analysis and research of the determinant factors that lead to suicide by integrating theories of sociology, the testing of quantitative and qualitative research tools of suicide among adolescents in Moldova. The results of investigations enrich the theoretical foundations of sociological knowledge with new extensive knowledge about phenomenon which is quite widespread in Republic Moldova, especially in recent years.

La toate etapele dezvoltării umane, adolescența s-a remarcat și s-a făcut cunoscută, în planul exprimării comportamentale, prin trăsăturile caracteristice ei: spontaneitate, nonconformism, criză de originalitate, dezvoltarea conștiinței de sine, afectivitate, curaj. În geneza suicidului se desprind un șir de factori, precum: medicali, biologici, sociali, personali.

În anul 2012, suicidul a devenit a zecea cauză de mortalitate pe plan mondial, constituind 1,5% din totalul deceselor. Suicidul reprezintă un comportament de risc crescut în rândul adolescenților. Federația Rusă ocupă, în prezent, primul loc în Europa la numărul sinuciderilor printre copii și adolescenți. Actualmente, în Republica Moldova nu există cercetări fundamentale efectuate care să ajute la organizarea profilaxiei comportamentului suicidar. Date statistice precise despre suicid, mai ales pentru categoria adolescenților, sunt greu de obținut.

Scopul cercetării constă în elucidarea fenomenului de suicid în rândul adolescenților din Republica Moldova și prezentarea factorilor care determină adolescenții să recurgă la asemenea acte suicidare.

Organizația Mondială a Sănătății definește adolescența ca fiind perioada dintre 10 și 19 ani. În literatura de specialitate comportamentul suicidal este abordat diferit. Persoanele care își iau singuri viața o fac în moduri diferite și din diferite motive. Z. Freud [1, p. 28] consideră că elementul central al comportamentului suicidal este dezechilibrul dintre pulsivitatea auto și heteroagresivă, ori de câte ori pierderea unui obiect al dragostei, fenomen conștient, face ca ura, componenta sa negativă și inconștientă să se elibereze și să se răsfrângă în Eu, astfel se capătă tendințe în autodistrugere.

În perioada anilor 1995-2000, cele mai frecvente cazuri de suicid printre minorii din Republica Moldova au fost intoxicarea cu medicamente, la fete, și tăierea venelor, la băieți. În anii 2000-2009, datele MAI relevă influența mass-media și a modelului social (transmiterea informației), prevalarea intoxicației cu medicamente și spânzurarea [2, p.20].

Ratele mortalității din cauza sinuciderilor pe sexe, medii și grupe de vârstă la 100000 de locuitori de vârstă și sexul respectiv

	2009		2010		2011	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
Total decedați, dintre care	32,43	5,13	33,80	5,25	25,12	3,90
În mediul urban	22,33	4,09	23,15	4,08	15,34	3,56
În mediul rural	39,31	5,89	41,09	6,10	31,84	4,14
Din numărul total de decedați pe vârste						
Sub 20	2,37	1,81	4,00	1,63	5,70	1,44
20-24	24,71	2,83	18,28	4,01	19,86	1,17
25-29	24,05	1,96	22,68	1,90	17,20	3,68
30-39	40,41	5,92	35,82	5,02	26,86	1,88
40-49	54,52	7,25	59,18	7,89	42,78	5,69
50-59	69,88	8,72	75,99	5,57	48,62	7,68
60-64	42,72	6,78	44,23	10,88	28,88	3,23
+65 ani	35,17	7,50	43,23	10,27	29,37	6,76

Interviurile aprofundate cu experții au permis identificarea următorilor factori ce duc la săvârșirea actului suicidal precum:

(i) Lipsa dorinței de a schimba lucrurile – „Discutând și lucrând cu oamenii ce-au avut asemenea tentative, noi am stabilit o problemă în ceea ce privește nedorința de a o soluționa” (IIE_2).

(ii) Cerinte exagerate din partea societății – „La noi în societate există o problemă majoră – noi cerem de la un membru a societății mai mult decât dânsul poate să ofere. De la o fată se așteaptă să fie suplă, blondă, cu picioarele lungi etc., dar nimeni nu ia în considerație, că ea nu poate fi toate luate împreună, așa e ea. Acum la adolescenți o problemă gravă este anorexia. Exact aceeași idee apare la suicid, când noi cerem de la persoană mai mult, și ea nu că nu dorește, dar nu poate să ofere toate astea. Și, respectiv, dacă el vede că nu poate oferi, se crede un laș, un frustrat și, într-un final cedează” (IIE_2).

(iii) Lipsa de apreciere – „Eu cred că e vorba de insuficiența de apreciere din partea celor din jur, mai ales a părinților sau a celor apropiați sufletului” (IIE_4).

(iv) Lipsa afecțiunii, înțelegerii – „La fel, nu există nici acea afecțiune de care orice adolescent are nevoie fiind la asemenea etape ale vieții sale” (IIE_4).

(v) Insuficiența de comunicare – „Cred că ar fi și puțină comunicare, comunicarea defectă între adult (părinte, tutore) și copil” (IIE_8).

În ceea ce privește de cauzele care duc la săvârșirea actului suicidal la adolescenți, experții au menționat următoarele: (i) sărăcia – „Sunt absolut sigur că o cauză primordială ar fi sărăcia, pentru că atunci când un copil vede mizeria în care trăiește, că nu are ce pune în gură și că nu trăiește așa cum îi vede pe alți copii, păi sigur că...” (IIE_4); (ii) neînțelegeri în familie – „Dacă copilul nu este înțeles de ai săi, de părinți, frați, surori, acesta, de asemenea, este un factor puternic ce duce la înfăptuirea unor atare acte” (IIE_8); (iii) neglijarea copilului – „Atunci când copilul este neglijat de părinți, evitat, supărat, aceste stări îl fac, în mod inevitabil, să se gândească și să facă acest pas” (IIE_7); (iv) dezamăgirea îmbinată cu incapacitatea de a împărtăși ceea ce simți – „Adesea adolescentul are unele dezamăgiri, fapte mai puțin ferice, și este pus în situația de a ține asta în sinea lui. El nu are cu cine să vorbească” (IIE_7); (v) criza de identitate – „Din ceea ce sesizez eu, fiind profesor la liceu, din experiența acumulată anii de muncă, e factorul crizei de identitate... copiii nu înțeleg cine sunt ei de fapt, de asta și ajung să concluzioneze că ei nu mai au ce căuta în lume” (IIE_5); (vi) dificultatea creării relațiilor de prietenie cu semenii săi – „După câte îmi dau seama, având și eu copii adolescenți, dar fiind și pedagog, există problema creării relațiilor de prietenie, pentru că fără de ele, adolescentul se simte trist, singur... Exact același lucru e valabil și cu colegii de clasă” (IIE_6).

În urma cercetării efectuate, putem formula următoarele concluzii. Sarcina prevenirii suicidelor nu trebuie redusă doar la depistarea persoanelor aflate în stare de a comite suicid, deoarece suicidul este doar ultima verigă din lanțul procesului de excludere a individului din societate. Este necesar de a pregăti specialiștii (cadre didactice, medici, psihologi, jurnaliști etc.) în prevenirea, profilaxia, combaterea cazurilor de suicid, nu numai în cazul grupelor de risc, dar și în cadrul întregii societăți. Suicidul reprezintă o problemă socială care trebuie să determine luarea de măsuri la nivel național prin antrenarea tuturor categoriilor de specialiști, precum și a organizațiilor guvernamentale și nonguvernamentale.

Rezultatele studiului sociologic relevă oportunitatea de a înainta următoarele recomandări: (i) introducerea unității de psiholog în fiecare instituție de învățământ; (ii) introducerea obligatorie a specialiștilor psihologi, consilieri psihologici, psihiatri care să lucreze 24/24 în instituțiile medicale, centre specializate etc.; (iii) introducerea unei discipline ce ține de prevenirea suicidului în instituțiile de învățământ superior pentru specialitățile pedagogice, inclusiv cele de psihologie, asistență socială, sociologie; (iv) promovarea în rândul elevilor și al părinților a oportunității de a audia anumite ore legate de identificarea comportamentelor suicidare și de prevenire a acestora; (v) pregătirea cadrelor didactice în ce privește discuțiile pe asemenea teme cu elevii; (vi) realizarea mai multor campanii

sociale privind promovarea valorii vieții în rândurile adolescenților; (vii) pregătirea și instruirea spitalelor de psihiatrie în acordarea unei asistențe adecvate adolescenților care au avut cel puțin o tentativă de suicid; (viii) crearea unor servicii de asistare/consiliere a familiilor care au trecut prin asemenea tragedii.

Referințe:

1. FREUD, S. *Dincolo de principiul plăcerii*. Ed. Jurnalul literar, 1992.
2. SAVCA, L. *Profilaxia comportamentului suicidal la minori*. Psihologie, 2009.

Recomandat

Diana CHEIANU-ANDREI, dr., conf. univ.

IMPACTUL SĂRĂCIEI ASUPRA SITUAȚIEI VÂRSTNICILOR (CAZUL SATUL BARDAR, RAIONUL IALOVENI)

Maria ANDROS (CĂPĂȚĂNĂ), Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

Achieving the goal of this work led to a real picture of the situation of older people in Moldova. Absolute poverty in 2012 was 4.5% and 0.3% extreme poverty, elderly, large families, people with disabilities, etc.. being the most affected by the social problem. In the village Bardar Ialoveni literally all elderly (9.7%) face various problems arising from poverty. Small pensions are the only monthly income that old people have and they need to divide it to pay for utilities, water, gas, food and medicine. This demonstrates that the elderly are a vulnerable group in society that need protection from the state by reducing the phenomenon of poverty at the national and territorial then creating a new system of social protection. The new system will protect all vulnerable to poverty and will increase the people what they can provide a decent living.

Multiplele transformări care au loc în Republica Moldova au generat o adevărată prăpastie dintre majoritatea populației (*care este săracă*) și o foarte mică parte a ei (*care duc un mod de viață decent*). Într-o situație deosebit de grea se află vârstnicii, familiile cu mulți copii, copiii orfani sau abandonăți, persoanele cu dizabilități și cele fără loc de muncă. În 2012, profunzimea sărăciei absolute (*care reprezintă deficitul de venituri ale persoanelor sărace în raport cu pragul sărăciei*), a constituit 4,5%, iar profunzimea sărăciei extreme – 0,3%. Referindu-ne la populația vârstnică, vom menționa că la 1 ianuarie 2012, populația de 60 de ani și mai mult constituia 527,6 mii de persoane, dintre care mai mult de jumătate (60,4%) sunt femei. În comparație cu anul 2011, se atestă o creștere a coeficientului de îmbătrânire demografică cu 0,4% (*actualmente este de 14,8%*), iar prognozele demografice presupun o creștere din ce în ce mai mare a acestuia. În acest context, satul Bardar din raionul Ialoveni, cu o populație de aproximativ 5025 de persoane, are 485 de

persoane vârstnice, ceea ce constituie 9,7%. Practic, toți vârstnicii din sat se confruntă cu diverse manifestări de privare și sărăcie.

Sărăcia reprezintă o problemă națională, care în pofida tuturor eforturilor de reducere și atenuare a sărăciei, totuși persistă în societate, afectând o bună parte a populației. Analizând situația din satul Bardar, menționăm că populația vârstnică este afectată, în mod special, de sărăcia de tip relativ, dat fiind că bătrânii din sat sunt singuri în fața acestei probleme, sunt lipsiți de siguranță atât din partea copiilor săi, cât și din partea statului.

Studierea impactului fenomenului sărăciei asupra diferitor categorii de populație este deosebit de importantă pentru Republica Moldova. Studiile realizate atestă că situația rămâne a fi critică, astfel, conform datelor statistice, în anul 2012 fiecare a doua persoană era îngrijorată cel mai mult de pericolul sărăciei, pe primele locuri plasându-se persoanele în etate. Scopul acestui studiu constă în *analiza impactul fenomenului de sărăcie asupra bunăstării persoanelor vârstnice din Republica Moldova*, iar pentru aceasta ne-am propus următoarele obiective:

- de a analiza situația vârstnicilor din societatea moldovenească, cu precădere, din satul Bardar, raionul Ialoveni;
- de a identifica consecințele sărăciei asupra situației vârstnicilor și problemele cu care aceștia se confruntă;
- de a analiza eficiența serviciilor sociale adresate persoanelor vârstnice;
- de a identifica rolul asistentului social în sprijinirea vârstnicilor.

Pe parcursul cercetării a fost confirmată ipoteza generală, potrivit căreia fenomenul de sărăcie determină vulnerabilitatea vârstnicilor, precum și ipotezele de lucru, după cum urmează:

1) Discrepanța dintre mărimea pensiei și coșul minim de consum determină sărăcia în rândul persoanelor vârstnice.

2) Cu cât mai mult se majorează prețurile la produsele alimentare și la serviciile comunale, cu atât va crește nivelul de vulnerabilitate a vârstnicilor.

O sursă importantă de venit o reprezintă prestațiile sociale – circa 45,1% din veniturile lunare ale gospodăriilor cu vârstnici. Gospodăriile formate doar din persoane vârstnice cheltuiesc lunar 1539,6 lei per persoană, ceea ce constituie cu 19,8% mai mult comparativ cu gospodăriile în componență cărora sunt și alți membri. În același timp, persoanele din gospodăriile formate numai din vârstnici cheltuiesc mai mult pentru procurarea de produse alimentare, întreținerea locuinței și serviciile de sănătate.

În fine, vârstnicii reprezintă o categorie vulnerabilă a populației, însă doar cu ajutorul lor tânăra generație va reuși să realizeze succese și să evolueze. E clar că în situația actuală este imperios de a dezvolta un sistem complex de servicii de protecție socială, care să sprijine persoanele aflate în dificultate și să contribuie la crearea bunăstării colective. Satul Bardar este catalogat ca un

miniorășel, unde vârstnicii se confruntă cu o mulțime de probleme, una din ele fiind problema sărăciei, care este amplificată și din cauza că există doar un singur serviciu social adresat vârstnicilor. Pensia mică pe care o dețin vârstnicii este unicul venit lunar pe care trebuie să-l împartă la plata serviciilor comunale, apă, gaz, produse alimentare și medicamente. Pentru ca vârstnicii din satul Bardar să nu mai fie afectați de sărăcie trebuie de soluționat acest fenomen la nivel național și apoi la nivel teritorial prin intermediul acțiunilor concrete. Într-un sa,t un rol important îl are administrația publică locală și asistentul social.

În consecință, *la nivel național* se recomandă:

- Promovarea diferitor forme de protecție pentru vârstnici. Menționăm că pentru copii există centre de plasament, iar pentru vârstnici doar azile (instituții rezidențiale).
- Majorarea pensiei persoanelor în etate în corespundere cu minimul de existență.
- Organizarea spitalelor geriatrice și implicarea specialiștilor performanți în domeniu. De asemenea, este importantă îmbunătățirea calității serviciilor medicale.

La nivel raional:

- Organizarea seminarelor de perfecționare privind rolul asistentului social în comunitate. Informarea ar trebui să vizeze tehnicile de lucru cu vârstnicii, specificul comunicării cu familia și copiii.
- Asigurarea corectitudinii repartizării prestațiilor sociale vârstnicilor de către asistentul social comunitar. Recomandarea dată este determinată de faptul că în comunitate sunt vârstnici care ar trebui să beneficieze de ajutor și au nevoie de el, dar nu-l primesc.
- Desfășurarea unor programe comunitare prin implicarea membrilor comunității în asigurarea bunăstării unui vârstnic.

La nivel comunitar:

- În cadrul Administrației Publice Locale să fie angajați cel puțin doi asistenți sociali cu studii în domeniu, dintre care unul să fie specializat pe asistența socială a familiei și copilului, iar altul – pe asistența socială a persoanelor vârstnice.
- Desfășurarea serviciului „cantină socială” în localitatea Bardar.
- Organizarea activităților culturale pentru vârstnici în casa de cultură din localitatea Bardar.
- Promovarea activităților de voluntariat în comunitate.

Referințe:

1. MILICENCO, S. *Abordări multidimensionale ale fenomenului sărăcie*. Chișinău: CEP USM, 2011. ISBN 978-9975-71-090-9.

2. NEAMȚU, Gh. (coord.). *Tratat de asistență socială*. Iași: Polirom, 2003. ISBN 973-681-263-4.
3. ROTH-SZAMOSKOZI, M. *Perspective teoretice și practice ale asistenței sociale*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2003.

*Recomandat
Stela MILICENCO, dr., conf.univ.*

INFLUENȚA MODELELOR CONTEMPORANE DE FAMILIE ASUPRA DEZVOLTĂRII COPILULUI

Cristina GROSU (RECEAN), Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The author highlights the changes in family patterns and parental roles in the last decades, which have a significant influence on the child's personality development. The used empirical methods (case study, interview, sociological survey, essay, observation) found that children tend to imitate the behavior of their parents, take behavioral and personality traits of the family.

În ultimele decenii constatăm schimbări esențiale în peisajul familiei. Modelele familiale, altădată marginale societății, devin din ce în ce mai răspândite în țara noastră, relațiile conjugale au devenit mai instabile, în fiecare an crește numărul și ponderea copiilor născuți în afara căsătoriei, formarea familiei și nașterea copiilor se amână pentru vârsta mai matură. Aceste schimbări au repercusiuni importante, în special asupra dezvoltării și formării personalității copilului.

Potrivit datelor BNS, în 2012 s-au încheiat 24,3 mii de căsătorii. Din totalul căsătoriilor înregistrate în 2012, cele încheiate de persoane celibatate au reprezentat 82,7% pentru bărbați și 84,7% pentru femei. Proporția persoanelor divorțate, care s-au recăsătorit, a fost de 16,4% la bărbați și 13,7% la femei, iar proporția persoanelor văduve care s-au recăsătorit a constituit, respectiv, 0,9 % și 1,6%.

Numărul divorțurilor pronunțate prin hotărârea judecătorească a fost în 2012 de 10,6 mii. Durata medie a căsătoriei desfăcute prin divorț a fost de 11 ani. Căsătoriile desfăcute în cazul cuplurilor cu copii minori au reprezentat 8,6% din totalul divorțurilor, iar numărul copiilor minori afectați de desfacerea acestor căsătorii a fost de 910.

Potrivit datelor statistice oferite de către Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului, în anul 2012, în mun. Chișinău au fost identificate 4563 de familii socialmente vulnerabile, în care cresc și se educă 7837 copii, care au beneficiat de diferite servicii.

Deși datele enunțate nu relevă concret tipul de familie din cadrul căreia copiii au beneficiat de un serviciu sau altul, putem totuși concluziona că instituția familiei își pierde din „sarcinile” sale primordiale, anume de a

asigura educația generațiilor viitoare, acestea fiind preluate de către alte instituții abilitate în dezvoltarea unui mediu prielnic creșterii copilului.

Drept *scop* al acestei lucrări ne-am propus să determinăm cum influențează modelele contemporane de familie asupra dezvoltării copilului. Dintre metodele empirice aplicate în studiu au fost utilizate: *metoda studiului de caz*, aplicat la 4 tipuri de familie (completă, mamă singură, concubinaj, divorț); *metoda observației* în cazul a 10 copii din 5 tipuri de familie (concubinaj – 1; familii complete – 1; mame singure – 1; divorț – 1; pierderea întreținătorului – 1); *metoda eseului*, aplicat în cazul a 10 copii (elevi în cl. a IV-a-a VI-a, Liceul „Universul”), care și-au expus ideile referitor la subiectul „Familia – mediul în care eu mă dezvolt”; *metoda interviului în cazul a 10 părinți*. Tipurile de familii pe care aceștia le întrunesc sunt: familii complete – 3; mame singure – 2; pierderea întreținătorului – 1; divorț – 2; concubinaj – 2; *metoda interviului în cazul a 6 specialiști* de la DPDC Centru; *ancheta sociologică pe bază de chestionar* în cazul a 31 de copii cu vârsta cuprinsă între 12-16 ani. Toate datele au fost culese în orașul Chișinău, sectorul Centru.

Interviurile realizate cu părinții au permis să evidențiem modificările produse în rolurile parentale, acestea fiind practic similare în toate tipurile de familie supuse interviurii. Modificările țin de îngrijirea copilului, care astăzi revine ambilor părinți, iar unele funcții familiale sunt preluate de către alte instituții, cum ar fi școala. Totodată, părinții recunosc că ar avea nevoie de mai multă informație în ceea ce privește educația corectă a copilului și adoptarea unui stil parental corect, însă nu pun accent pe tipul/modelul de familie din care fac parte.

Prin metoda observației s-a urmărit relaționarea copilului cu membrii familiei, și astfel s-a constatat că copiii tind foarte mult să imite comportamentele părinților, în special cei de vârstă mică. Îi lasă pe părinți să decidă asupra planificării și organizării timpului lor liber, se lasă ușor implicați la treburile casnice, și nu fac mare diferență între tipul ideal de familie și cel în care ei trăiesc, demonstrând că sunt mulțumiți de ceea ce au. Pe de altă parte, părinții sunt preocupați mai mult de reușita școlară a copiilor, decât de activitățile pe care aceștia le preferă în afara programului școlar.

Eseurile scrise de copii la tema „*Familia – mediul în care eu mă dezvolt*” au permis evidențierea atașamentului puternic pe care aceștia îl au față de membrii familiei. Copiii au încercat să asocieze părinții/frații cu obiecte prețioase, au comunicat că sunt foarte fericiți alături de familie, iar în viitor preferă să preia din metodele de educație ale părinților față de propriii copii, argumentând că își vor crește urmașii după modelul de care au avut parte în familia de origine.

Interviurile realizate cu specialiștii Direcției pentru protecția drepturilor copilului au demonstrat că aceștia depun o muncă colosală privind menține-

rea, creșterea și educația copilului în familia biologică și prevenirea separării acestuia de părinți. Ei consideră că mediul cel mai prielnic dezvoltării copilului este cel familial. În acest scop colaborează cu alte instituții abilitate în protecția copilului, organizează campanii de informare a părinților despre importanța rolului parental în viața copilului, încearcă să acorde suport acelor părinți care se eschivează de la aceste obligațiuni. De asemenea, specialiștii s-au expus asupra faptului că copilul preia modul de viață al părinților odată cu creșterea și socializarea lui în acest mediu, iar din păcate acesta nu este întotdeauna cel mai favorabil, de aceea se identifică alte forme de protecție a copilului.

Chestionarele realizate cu copiii au demonstrat cât de satisfăcuți sunt aceștia față de educația pe care o primesc în familie, ce metode de educație li se aplică în propria familie, dar și care ar fi sursele de unde părinții s-ar putea autoinstrui în privința adoptării unui stil de parenting corect.

Studiile de caz au demonstrat încă o dată că mediul în care este crescut și educat copilul îl determină să adopte un comportament sau altul. Declanșatorul pornirilor de bine sau de rău ale copilului este părintele în cele mai multe cazuri.

În cercetarea stilurilor alternative de familie și influența acestora asupra dezvoltării copilului am constatat că familia are rolul de a asigura copilului mediul potrivit de viață, afecțiune, dragoste, ocrotire, să reprezinte modelul de viață pe care copilul, încă de la naștere, începe să și-l însușească. Părinții sunt modele importante pentru copiii lor și au rol deosebit în dezvoltarea socială, etică și emoțională a acestora. Formarea unei personalități corecte a copilului depinde de educația pe care a primit-o în familie, și nu de tipul/modelul de familie din care face parte.

În vederea promovării familiei ca mediul cel mai prielnic creșterii și dezvoltării copilului în Republica Moldova, sunt propuse următoarele recomandări.

La nivelul politicilor sociale: promovarea unor programe de planificare familială, asigurând un acces preferențial la acestea a populației vulnerabile care prezintă un risc sporit de eșec parental, în vederea micșorării numărului de copii abandonați anume de către categoria respectivă; dezvoltarea unui sistem unic de monitorizare, evaluare a copiilor aflați în situație de risc pentru a direcționa eficient serviciile adresate acestor copii, ca ulterior să beneficieze de o creștere normală în familie; crearea locurilor de muncă bine plătite în scopul asigurării tinerelor familii cu locuințe și stimulării prin diverse facilități, înlesniri.

O politică de prevenire a riscurilor și de contracarare la timp a deteriorării situației familiei este de natură de a fortifica familia, a reduce vulnerabilitatea ei în toate celelalte arii. Astăzi există foarte multe familii care au nevoie de ajutor și suport pentru a-și îndeplini în întregime funcțiile prescrise de societate. Asistența socială și alte instituții abilitate în domeniul familiei în toate

aceste cazuri vor fi orientate spre consolidarea și dezvoltarea relațiilor familiale pozitive, reabilitarea resurselor interne, stabilizarea rezultatelor obținute în îmbunătățirea situației materiale, în realizarea potențialului socializator.

Referințe:

1. BONCHIȘ, E. *Familia și rolul ei în educarea copilului*. Iași: Polirom, 2011. ISBN 978-973-46-2231-3.
2. BULGARU, M. *Asistența socială în contextul globalizării*. Chișinău, 2012. ISBN 978-9975-71-310-8.
3. GAGAUZ, O. *Familia contemporană între tradițional și modern*. Chișinău, 2011. ISBN 978-9975-57-021-3..
4. GILBERT, Roberta M. *Cum să fii prieten cu copilul tău. Manual pentru părinții și familiile din mileniul 3*. București, 2008. ISBN 978-1-59496-039-0.

*Recomandat
Maria BULGARU, dr. hab., prof. univ.*

POLITICI PUBLICE PRIVIND PARTICIPAREA COPIILOR ÎN PROCESUL DE LUARE A DECIZIILOR

Viorel BABII, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The purpose of the article is to analyze how public policies in Moldova are promoting children's participation and what are the children's and expert's opinion on this issue.

Practical value of the study is determined by its relevance for all professionals working with children, but also for policy makers for a better understanding of ways to involve children in the design, monitoring and evaluation of policies addressed to them.

Este cunoscut faptul că nivelul de maturitate democratică al oricărui stat este în mare parte determinat de gradul de activism civic al populației, parte integrantă al cărui sunt copiii. Participarea încurajează copiii să se implice și să-și asume responsabilități, să inițieze activități și să implementeze proiecte pentru a contribui la dezvoltarea comunității lor. Participarea activă a copiilor reprezintă o condiție esențială pentru învățarea democrației.

Implicarea copiilor în luarea deciziilor înseamnă că ei pot influența lucrurile care îi afectează în mod direct și pot oferi o perspectivă diferită de cea a adulților. Aceasta poate ajuta adulții să înțeleagă problemele copiilor, poate contribui la adaptarea politicilor și serviciilor pentru copii la necesitățile lor, însemnând totodată recunoașterea importanței acestora în societate. Copiii pot fi implicați în luarea deciziilor individuale legate de viața lor, în elaborarea, prestarea și evaluarea serviciilor pentru ei, precum și în elaborarea și evaluarea politicilor naționale și locale.

Familia, școala, serviciile sociale și factorii de decizie au datoria să respecte dreptul copiilor la participare. Autorităților le revine obligația directă

de a asigura copiilor oportunități adecvate de a se face auziți în legătură cu problemele care-i vizează. Aceste angajamente ale statului sunt stipulate în Convenția ONU privind Drepturile Copilului, document pe care Republica Moldova l-a ratificat în anul 1993. Conform Convenției, participarea este un drept moral și juridic al tuturor copiilor. Ea trebuie să fie conștientă și benevolă și nu poate fi constrânsă.

Scopul studiului rezidă în *efectuarea unei analize privind în ce măsură politicile publice din Republica Moldova promovează participarea copiilor în procesul de luare a deciziilor și care este opinia copiilor referitor la acest subiect*. Studiul reprezintă o cercetare realizată prin aplicarea mai multor metode: analiza documentelor (examinarea legislației, regulamentelor și documentelor de politici care vizează copiii); ancheta sociologică în bază de chestionar online pentru copii și tineri (cu vârsta cuprinsă între 7 și 18 ani) ce conține întrebări închise (alegeri multiple); 3 focus-grup cu 22 de copii cu vârsta cuprinsă între 11 și 17 ani, dintre care 14 fete și 8 băieți, din diferite regiuni ale Republicii Moldova; interviul semistructurat cu 6 specialiști din diferite domenii (educație, sănătate, asistență socială și domeniul ONG).

Rezultatele cercetării demonstrează că, cu toate că drepturile copilului sunt recunoscute prin ratificarea de către Republica Moldova a Convenției, inclusiv dreptul la participare, participarea copiilor continuă să fie un fenomen nou pentru societatea noastră. Pentru că nu pot vota, opiniile copiilor sunt rareori auzite de către factorii de decizie, iar adulții nu sunt suficient de bine pregătiți să-i vadă pe copii ca deținători de drepturi și cetățeni proactivi. În același timp, există multe dificultăți cu referire la înțelegerea acestui drept de către adulți și copii și, respectiv, punerea lui în aplicare. Profesioniștii, actorii implicați în lucrul cu copiii sau prestatorii de servicii de orice tip pentru copii nu totdeauna sunt instruiți în măsură suficientă privind felul cum ar trebui să contribuie la realizarea dreptului copiilor la participare.

Deocamdată nu există o cultură prin care factorii politici și factorii de decizie să consulte copiii și tinerii în teme ce privesc viața acestora, pentru a-i implica în planificarea strategică, implementarea, monitorizarea, și evaluarea politicilor și serviciilor adresate copiilor. Respectiva atitudine are tangențe cu abordările tradiționale asupra participării, care, de regulă, le atribuie copiilor un rol de beneficiar, de obiect al intervențiilor și, mai puțin, de coparticipant la proces, de subiect al acțiunilor.

Cu toate că actualul cadru normativ al Republicii Moldova dispune de legi, regulamente, coduri instituționale și documente de politici, prin care este stipulat dreptul copilului de a-și exprima liber opinia, Republica Moldova nu dispune încă de o strategie națională sau de o politică axată expres pe promovarea art.12 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. De asemenea, Republica Moldova nu are un departament guvernamental sau o

agenție responsabilă specializată de implementare a art.12 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, responsabilitățile fiind distribuite diferitor instituții conform domeniilor de competență, ceea ce face mult mai dificilă realizarea politicilor de participare ale copiilor.

Copiii recunosc importanța participării lor în procesul decizional și consideră că au suficiente posibilități pentru a participa în luarea deciziilor la diferite nivele. Totuși, o bună parte dintre ei au o înțelegere restrânsă a conceptului de participare și se limitează doar la o participare rudimentară, în care rolul copiilor este mai mult formal, de aplicare a deciziilor luate de către adulți. Mai mult, uneori copiii sunt puși în situații care nu au nimic comun cu participarea lor. De exemplu, membrii Consiliului Local al Copiilor și Tinerilor sunt adesea desemnați ca responsabili de rezultatele academice ale colegilor sau de disciplinarea acestora, invitând părinții la ședințe pentru a discuta despre reușita și frecvența semenilor, sarcini ce aparțin exclusiv cadrelor didactice.

Pentru a schimba situația dată este necesar ca autoritățile publice centrale și cele locale să întreprindă măsuri de asigurare a respectării dreptului la participare pentru toți copiii. Printre acestea ar fi benefice:

- Crearea unei instituții naționale responsabilă de promovarea participării copilului la nivel național și local.
- Organizarea consultărilor regulate cu copiii și tinerii privind implementarea Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului, în mod special a dreptului la participare.
- Informarea copiilor despre activitatea instituțiilor responsabile de promovarea participării copilului.
- Desfășurarea activităților de formare și instruire, inclusiv prin includerea modulelor despre participarea copiilor în curricula de bază în instituțiile superioare de învățământ, a profesioniștilor care să lucreze cu copiii în acest domeniu.
- Susținerea ONG-urilor care lucrează în domeniul promovării participării copiilor.
- Disseminarea practicilor de succes a diferitor modele de participare, care ilustrează cum sunt ascultate și luate în considerare opiniile copiilor.
- Elaborarea standardelor de activitate pentru Consiliile locale ale copiilor și tinerilor, prin care se va contribui la o eficiență instituționalizare a bunelor practici de participare a copiilor la nivel de fiecare comunitate etc.

Participarea copiilor depinde în mare măsură de atitudinea adulților. Anume adulții, profesorii, părinții, reprezentanții APL, decidenții la nivel național – toți cei care într-o măsură mai mare sau mai mică interacționează cu copiii și tinerii, trebuie să-i încurajeze să participe și să le ofere oportunități să o facă. Discutarea problemelor și deciziilor împreună cu copiii, la nivel local și național, va permite copiilor să devină cetățeni activi, capabili să-și formeze

propriile opinii despre viață în cadrul comunității și a țării, iar factorii de decizie vor putea adapta mult mai bine politicile elaborate la nevoile copiilor.

Referințe:

1. BEERS, H., INVERNIZZI, A., MILNE, B. *Beyond Article 12. Essential Readings in Children's Participation*. New York: Black on White Publishers, 2006. ISBN 974-93296-1-9.
2. *Convenția ONU privind Drepturile Copilului*. [Accesat 30.05.2013] Disponibil: http://www.unicef.org/moldova/CRC_RO.pdf
3. *Children and Youth Participation Resource Guide*. [Accesat 30.05.2013] Disponibil: http://www.unicef.org/ceecis/Child_Youth_Resource_Guide.pdf
4. PERCY-SMITH, B., NIGEL, T. *A Handbook of Children and Young People's Participation: Perspectives from theory and practice*. New York, 2010. ISBN 978-0-415-46851-0.
5. *Viața în ochii copiilor. Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind drepturile copilului în Republica Moldova*. Chișinău: CIDDC, 2008.

Recomandat

Maria BULGARU, dr. hab., prof. univ.

SERVICII DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ACORDATE FAMILIEI ȘI COPILULUI (CAZUL RAIONULUI HÂNCEȘTI)

Olga COLȚA, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The article includes the analysis of social services for family and child in rural areas. The author evaluates the network of social services for family and children at risk in the Hâncești district and identifies examples of good practice and gaps in their work. Also, he determines the need for the creation and development of new social work services for family and child in rural areas.

În contextul schimbărilor care s-au produs în ultimii 20 de ani, a crizei economice și sociale, prin care trece Republica Moldova, a devenit pronunțată criza situației materiale și a valorilor familiei, ea producând un impact semnificativ asupra stabilității acesteia. Sporirea proporțiilor sărăciei în cadrul societății, deteriorarea sistemului de protecție socială, accesul limitat la educație și șocul psihologic, cauzat de convergența acestor factori, au condus la eșecul multor familii în încercarea de a crea sau a menține în interiorul lor un climat protector și stabil. Eroziunea instituției familiei este însoțită de scăderea coeziunii familiale, pierderea capacităților inerente pentru efortul de mobilizare a resurselor în vederea asigurării unei bunăstări necesare. Consecințele principale, atestate pe plan social, rezidă în creșterea dezintegrării familiei, sporirea cazurilor de abuz în familie, de abandon al copilului, majorarea numărului copiilor rămași fără îngrijire părintească, precum și în nivelul sporit de consum de alcool și de droguri. În aceste

condiții, copiii de multe ori nu beneficiază de cele mai elementare condiții de viață și sunt supuși unor factori ce pun în pericol dezvoltarea lor armonioasă.

Necesitatea dezvoltării serviciilor de asistență socială este determinată de insuficiența acestora la nivel comunitar, fragmentarea la diferite niveluri ale serviciilor sociale, programelor, măsurilor pentru persoane și grupuri în dificultate, caracterul excesiv al instituționalizării, lipsa coordonării și conclucrării necesare pentru implementarea unor politici sociale integrate și coerente. Dezvoltarea sistemului integrat de servicii sociale creează oportunități mai bune pentru incluziunea socială a persoanelor în dificultate, asigurând respectarea drepturilor fundamentale ale acestora. Combinând măsurile de prevenire, reabilitare, precum și soluționând cazurile la nivel comunitar înainte ca ele să se agraveze (iar soluționarea lor să devină mai costisitoare), sistemul va deveni mai eficient din punctul de vedere al costurilor, va acoperi pe toți cei care au nevoie de sprijin social și va avea un impact pozitiv asupra calității vieții cetățenilor.

În temeiul Legii Asistenței Sociale nr.547-XV din 27 decembrie 2003, cu modificările și completările ulterioare, și Hotărârii Guvernului nr.24 din 10 ianuarie 2007, s-a decis instituirea în cadrul administrației publice locale de nivelul I a unităților de asistenți sociali, care vor contribui la identificarea necesităților comunității și soluționarea acestora. Conform datelor oferite de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MMPSF) în 2012 în primărie activau 1140 de asistenți sociali comunitari, fiind aprobate 1158 de unități [4]. În acest context, menționăm că în r-nul Hâncești activează *41 de asistenți sociali comunitari în 39 de primării* (date din martie, 2013). Se atestă și o stabilitate a mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat pentru dezvoltarea serviciului.

În scopul prevenirii instituționalizării și eficientizării procesului de dezinstituționalizare a copiilor și, totodată, pentru asigurarea progresivă a respectării dreptului copiilor de a crește într-un mediu familial, un accent deosebit se pune pe dezvoltarea serviciilor sociale de tip familial. Datorită eforturilor Consiliului Raional Hâncești, pe parcursul anilor 2007-2012, a fost aprobată constituirea a 10 case de copii de tip familial (CCTF), însă funcționează doar 9 din ele, în care se educă 29 de copii. Pentru 2013 sunt planificate alocații financiare în volum de 581 mii lei pentru 31 de copii plasați în CCTF.

În baza Hotărârii Guvernului nr.1361 din 07.12.2007 și a Regulamentului-cadru cu privire la serviciul de Asistență parentală profesionistă, la 27.12.2012, în cadrul Comisiei raionale pentru protecția copilului aflat în dificultate a fost aprobat serviciul Asistență parentală profesionistă (APP). În parteneriat cu organizația Copil, Comunitate, Familie Moldova (CCF Moldova), Direcția de Asistență Socială și Protecție a Familiei Hâncești (DASPF) a

creat 4 familii de asistenți parentali profesioniști. Pentru anul 2013 sunt planificate resurse financiare pentru 5 servicii de acest fel.

În anul 2012, prin Decizia Consiliului raional nr.07/02 din 12 decembrie 2012, în raion au fost instituite 2 unități de mediatori comunitari în cadrul DASPF Hâncești, care și-au început activitatea la 01.01.2013. Suma alocată pentru aceste unități în 2013 constituie 61,7 mii lei.

În prezent (anul 2013), în r-nul Hâncești activează 9 centre, care prestează servicii sociale pentru diverse categorii de populație, dintre care 7 centre – pentru familia și copilul aflat în situație de risc (Centrul de plasament temporar „Brândușa”, or. Hâncești; Centrul de zi pentru copii cu dizabilități multiple „Pasărea Albastră”, or. Hâncești; Centrul Comunitar de Asistență Socială „Viitorul”, s. Sărata Galbenă și altele).

Strategia de dezvoltare a serviciilor integrate de asistență socială a raionului Hâncești prevede crearea cantinelor de ajutor social în primăriile raionului (responsabile sunt autoritățile publice locale de nivel I și Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei Hâncești) pentru alimentarea păturilor social-vulnerabile ale populației. Astfel, persoanele pot beneficia de serviciile cantinelor de ajutor social pe o perioadă de cel mult 30 de zile în trimestru, ceea ce permite de a cuprinde un număr mai mare de persoane socialmente vulnerabile care au nevoie de aceste servicii. De serviciile cantinelor de ajutor social beneficiază circa 350 de persoane, printre care și copiii până la vârsta de 18 ani din familii numeroase, din cele monoparentale și din alte familii considerate socialmente vulnerabile.

Este important de evidențiat că, deși au fost dezvoltate diverse servicii alternative de îngrijire pentru copil, actualmente în r-nul Hâncești funcționează 4 instituții de tip rezidențial, toate fiind finanțate din bugetul central: Școala de tip-internat pentru copiii orfani și rămași fără îngrijirea părinților (s. Cărpineni), Școala-internat specială pentru copii cu consecințe de poliomielită și paralizie cerebrală (or. Hâncești), Școala-internat auxiliară (s. Sărata Galbenă), Casa-internat pentru copiii cu deficiențe mintale (fete) (or. Hâncești).

Cu toate acestea, sistemul de servicii sociale adresate copilului și familiei în r-nul Hâncești nu reușește, odată cu creșterea și agravarea problemelor sociale, să se adapteze noilor necesități ale societății. Dificultatea majoră a situației actuale a copilului rezidă în incapacitatea sistemului de a se reforma, de a dezvolta o strategie coerentă, de a replica acele experiențe pozitive care, oricum, sunt acumulate în țară. Situația apare periclitată și din cauza anumitei apatii și neîncrederii populației într-un viitor mai bun.

Luând în considerare interesul superior al copilului, precum și importanța alinierii la standardele europene în domeniu, se propune:

– Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei să elaboreze standarde minime obligatorii pentru toate tipurile de servicii sociale. Furnizorii de

servicii sociale trebuie să fie acreditați de către MMPSF în baza unor standarde de calitate unitare, cu caracter general.

– Să fie transferate instituțiile de protecție a copilului din subordinea ministerelor în subordinea consiliilor raionale, concomitent cu transferul bugetelor/gestionării fondurilor aferente funcționării acestora, dar care să nu fie mai mici decât cele anterioare.

– Să fie stimulat sistemul național de pregătire continuă a cadrelor de specialitate în domeniul asistenței sociale.

– La nivel local să fie elaborată o bază de date care să cuprindă toți beneficiarii și toate formele de asistență socială – prestații și servicii – de care fiecare dintre ei beneficiază.

– Să fie lichidată dubla subordonare a asistenților sociali: primăriei de facto și DASPF de-jure, care produce, de asemenea, unele perturbări în activitatea acestora. Stabilirea priorităților în activitatea curentă a asistenților sociali ar trebui să aparțină aceleiași structuri.

Referințe:

1. BULGARU, M. *Asistența socială în contextul globalizării*. Chișinău: CEP USM, 2012. ISBN 978-9975-71-310-8.
2. Legea asistenței sociale nr. 547-XV din 25.12.2003. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.42-44/249 din 12.03.2004.
3. Legea cu privire la serviciile sociale nr. 123 din 18.06.2010. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.155-158/541 din 03.09.2010.
4. *Protecție socială*. Buletin informativ al MMPSF, nr.7-8, 2012, p.2.

*Recomandat
Oleg BULGARU, dr., conf. univ.*

INTEGRAREA TINERILOR SPECIALIȘTI ÎN CADRUL COLECTIVELOR PEDAGOGICE (CAZUL COLEGIULUI PEDAGOGIC DIN ORAȘUL ORHEI)

Nicoleta CROITORU, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

L'article représente les résultats d'une recherche sociologique de l'intégration socioprofessionnelle des jeunes spécialistes dans le personnel enseignant. Les résultats empiriques comprennent une étude sociologique quantitative et qualitative effectuée par l'auteur dans le Collège Pédagogique d'Orhei, République de Moldavie.

En base d'analyse théorique et des données empiriques ont été fournies certaines conclusions et recommandations à différents niveaux, qui faciliteront l'insertion socioprofessionnelle des enseignants travaillant en équipe.

Tinerii constituie un grup social foarte important, reprezentând o bază a populației active în perspectivă. Nivelul și modul de integrare a tinerilor în societate este un lucru esențial pentru viitorul lor în Republica Moldova.

Integrarea tinerilor specialiști în câmpul muncii este una primordială pentru integrarea socială, întrucât aceasta oferă o multitudine de oportunități de dezvoltare profesională.

Conform Codului muncii al Republicii Moldova, tânărul specialist reprezintă persoana angajată în primii trei ani după absolvirea instituției de învățământ superior, mediu de specialitate sau secundar profesional.

Integrarea socioprofesională reprezintă procesul de asimilare a unei persoane în mediul profesional, de adaptare a acesteia la cerințele de muncă și comportament ale colectivului în cadrul căruia lucrează. Astfel, integrarea socioprofesională este realizarea conformității dintre competențele, abilitățile și aspirațiile angajatului și caracteristicile postului [1].

Potrivit Ministerului Educației al Republicii Moldova, în republică persistă deficitul de cadre didactice, în special de cadre tinere. Nici chiar indemnizația de 30 de mii de lei, alocată tinerilor pentru a merge să lucreze în școlile de la sate, nu este foarte atractivă pentru ei. Astfel, în anul 2011, la cele 1005 de locuri vacante s-au prezentat 845 de absolvenți ai instituțiilor pedagogice.

Conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS), în anul de studii 2010-2011, în instituțiile de învățământ primar și secundar general activau 37,3 mii de persoane, dintre care fiecare al cincilea cadru didactic era de vârstă pensionară, iar tinerii pedagogi cu vechimea în muncă sub 3 ani au constituit mai puțin de 10 la sută (8,2%).

Profesia de cadru didactic este mult mai profundă, solicită abilități și calități speciale, capacități de a transmite tinerelor generații nu doar cunoștințe, ci și acel set de norme, valori, modele de comportament. Procesul de motivare pentru cariera didactică este departe de a fi unul simplu. În primul rând, pentru că pedagogul este o persoană deosebită, și numai acele persoane care au „vocație” pedagogică sunt cele mai potrivite pentru a ocupa o astfel de poziție profesională. Iată de ce prima măsură este aceea de identificare și de atragere a celor mai valoroase resurse umane spre învățământ [2].

Integrarea în cadrul colectivelor de muncă este determinată de un set de factori atât obiectivi, cât și subiectivi. În calitate de factori obiectivi am putea menționa nivelul de educație, nivelul de profesionalizare, experiență, structurile organizatorice, cerințele funcționale etc. Printre factorii subiectivi s-ar putea enumera trăsăturile psihoindividuale ale tânărului specialist, caracteristicile climatului psihosocial al colectivului de muncă, valorile organizaționale.

Factorii care determină o integrare eficientă a tinerilor specialiști în cadrul colectivelor pedagogice au fost identificați în urma realizării unor interviuri cu tinerii specialiști din cadrul Colegiului Pedagogic din orașul Orhei. Printre acești factori pot fi menționați: perioada de timp necesară pentru adaptarea la locul de muncă; tipul de relații sociale cu membrii colectivului; deprinderile practice, capacitățile, abilitățile profesionale ale tânărului specialist; prezența

în cadrul colectivului de muncă a unor angajați cunoscuți anterior; receptivitatea membrilor colectivului de muncă de a ajuta tinerii specialiști să se integreze la locul de muncă; caracterul, tipul de personalitate, temperamentul tânărului specialist etc.

Rezultatele cercetării prin metoda anchetei sociologice, obținute în urma aplicării chestionarelor printre studenții Colegiului Pedagogic din orașul Orhei, reflectă opiniile și atitudinile acestora cu privire la activitatea socio-profesională a tinerilor specialiști. Astfel, 87,4% dintre respondenți apreciază că tinerii specialiști posedă limbajul de specialitate. Materialul predat de către ei este actual și bine documentat, având la bază o bibliografie mai actuală și surse relevante, acest lucru fiind argumentat de către 78,4% dintre respondenți. Totuși, putem observa o serie de rezerve și lacune în activitatea didactică a tinerilor specialiști.

Tinerii specialiști nu apreciază obiectiv performanțele studenților, 42,3% dintre studenți afirmând acest lucru. Stabilirea unor criterii de evaluare a cunoștințelor, competențelor elevilor este destul de dificilă, întrucât intervin atât factori obiectivi, cât și subiectivi, chiar dacă există anumite standarde de evaluare universale. În opinia a 39,6% din respondenți, unele conexiuni ale cursului predat de către un tânăr specialist cu alte discipline nu sunt realizate la nivelul așteptat.

Care ar fi acele motivații ce i-ar determina pe tinerii specialiști să desfășoare activitatea didactică? La această întrebare intervievații au enumerat o serie de surse motivaționale, cum ar fi: atracția pentru domeniul pedagogic, promovarea profesională (obținerea gradelor didactice), beneficiile financiare (salariu, alocații, bonusuri, remunerări), dezvoltarea spiritului de inițiativă și posibilitatea de a implementa idei inovatoare în activitatea profesională, stabilirea unor relații de colaborare cu membrii colectivului de muncă.

De asemenea, respondenții au avut oportunitatea să identifice dificultățile cu care se confruntă tinerii specialiști. Astfel, 15,3% dintre respondenți afirmă că problema indisciplinei în timpul orelor ar fi cea mai mare dificultate pe care o întâlnesc tinerii specialiști, 12,6% consideră că o altă problemă este cauzată de apariția conflictelor dintre elevi și profesori, iar 9,9% – că studenții își pierd cu timpul interesul pentru cursul predat. Din punct de vedere al activităților profesionale, în opinia a 11,7% dintre respondenți, tinerii specialiști nu au experiență de muncă, care ar fi binevenită în momentul angajării în câmpul muncii. De asemenea, 3,6% dintre cei chestionați văd o problemă și în predarea tematicilor cursurilor.

În concluzie, se poate menționa că integrarea tinerilor specialiști în domeniul pedagogic reprezintă o problemă actuală, determinată de interesul diminuat al tinerilor pentru această specialitate. Actualmente, statutul socioprofesional al unui cadru didactic își pierde din poziția pe care o deținea acum

câteva decenii. Deși tinerii specialiști sunt așteptați în multe instituții de învățământ, chiar prin oferirea unor stimuli financiari din partea statului, aceștia se afirmă de a fi insuficienți pentru acoperirea spectrului de necesități ale unui tânăr cadru didactic.

În contextul celor expuse, pot fi formulate următoarele recomandări:

- elaborarea unor politici publice privind tinerii specialiști din domeniul pedagogic, care vor urmări facilitarea procesului de integrare socioprofesională și vor fi orientate spre asigurarea unui suport informațional și practic;
- asigurarea de către stat a finanțării unor mobilități profesionale internaționale;
- elaborarea unui program, prin care Administrația Publică Locală să investească resurse în pregătirea cadrelor pedagogice ca, ulterior, să le atragă să activeze în instituțiile de învățământ din localitate;
- organizarea unor activități specializate pentru tinerii specialiști (cursuri de profesionalizare, programe de dezvoltare, concursuri);
- implementarea noilor tehnologii în procesul didactic;
- asigurarea unei comunicări eficiente dintre cadrele didactice cu o experiență de muncă relativ mare și tinerii specialiști prin cele mai diverse metode (ședințe teoretico-practice, seminare, conferințe, consilii, comunicări personalizate) etc.

Referințe:

1. STANCIU, S. *Managementul resurselor umane*. București, 2001. ISBN 973-8309-02-6.
2. PÂNIȘOARĂ, G., PÂNIȘOARĂ, I.-O. *Motivarea pentru cariera didactică*. București: Editura Universității din București, 2010. ISBN 978-973-737-792-0.
3. *Intrarea tinerilor pe piața muncii*. Chișinău: Biroul Național de Statistică, 2010.
4. *Stimularea angajării tinerilor în câmpul muncii. Propunerea de politici publice*. Chișinău, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, 2012.

*Recomandat
Oleg BULGARU, dr., conf. univ.*

CULTURA TIMPULUI LIBER AL TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Snejana RUSU, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The article includes the analysis of free time of contemporary young people. The author uses the results of quantitative and qualitative research, provided by himself among young people from Moldova, for the evaluation of the activities of youth and their preferences in the free time. The conclusions confirm that now the most of young people are passive, spend much time on the Internet and don't love to read books.

În ultimul timp, tineretul, datorită creșterii importanței și rolului lui în societate, devine un subiect interesant pentru cercetările științifice. Situația acestui grup de populație reprezintă o temă foarte actuală atât în Republica Moldova, cât și în multe alte țări ale lumii, deoarece societatea în mare măsură se bazează pe noua generație și pe schimbările pe care această categorie de populație le poate provoca în societate. Motivul pentru care societatea se bazează pe tineri este unul simplu: tinerii sunt foarte energici, nonconformiști, deschiși spre schimbări și spre noi experiențe.

Este cert faptul că atât în Republica Moldova, ca și în alte țări, pe mulți îi îngrijorează situația tinerilor, felul lor de a fi, viața și activitățile lor, inclusiv cele desfășurate în timpul liber. Ca rezultat al gestionării incorecte a timpului liber, în societatea modernă tot mai mult se răspândește în rândul tinerilor fumatul, consumul de droguri și abuzul de alcool, probleme ce au devenit deosebit de acute, având un impact negativ atât asupra societății în întregime, cât și asupra vieții personale a fiecărui tânăr. Răspândirea acestora și a altor factori negativi este legată de faptul că tânăra generație nu știe ce să facă cu timpul liber, cum să-l utilizeze cât mai rațional. Pentru ca petrecerea timpului liber de către tineri să nu devină o problemă cu consecințe nefaste, se cere implicare atât din partea societății ca sistem, cât și conștientizarea de către fiecare individ în parte a marelui pericol al obiceiurilor proaste.

Cele menționate impun studierea aprofundată și multiaspectuală a vieții tinerilor în scopul formării unei imagini exhaustive despre ideile, interesele, idealurile, aspirațiile și planurile lor pentru viitor, cunoașterii stării de spirit, modului de viață, situației reale a tineretului în societate, precum și creării unor condiții reale în care tinerii s-ar putea autoafirma și autorealiza.

Stilul de viață al tânărului este unul deosebit, în special atunci când ne referim la modalitățile de petrecere a timpului liber. Activitățile de timp liber conturează preferințele de odihnă ale tinerilor, însă, totodată, și gradul de cultură al acestora. Rezultatele cercetării sociologice, realizate de autor prin metoda anchetei sociologice pe un eșantion de 101 de tineri cu vârstele cuprinse între 16 și 30 ani din ambele medii (rural și urban), confirmă faptul că în timpul liber tânăra generație preferă sistematic sau destul de frecvent să asculte muzică (90%), să comunice prin site-uri de socializare din Internet

(88%), să se plimbe (69%), să facă sport (45%), să vizioneze filme (60%), să petreacă timpul în cafenele/baruri (26%) și cluburi de noapte (24%). Pe de altă parte, studiul denotă faptul că în timpul liber 93% din tineri nu frecventează deloc sau foarte rar teatrul sau concertele, 88% – nu citesc sau citesc rar ziare/reviste, 85% – nu citesc sau citesc rar cărți științifice, 87% – nu merg la bibliotecă.

Principalele locuri de petrecere a timpului liber pentru tinerii participanți la sondaj rămân a fi restaurantele, barurile și cafenelele, ele fiind frecventate de 53% din tineri, iar discotecile – de 24% din tineri. Pe următoarele locuri în topul preferințelor tinerilor se situează vizionarea filmelor la cinematografe (12%), urmată în ordine descrescătoare de frecventarea teatrului, de jocul de biliard și de bowling (câte 4%), frecventarea concertelor (2%) și a muzeelor (1%).

În vederea obținerii unor informații mai detaliate cu privire la preferințele tinerilor de petrecere a timpului liber, au fost realizate interviuri cu 8 tineri (câte 4 din mediul rural și cel urban). Fiind întrebați de ce merg la discotecă sau cluburi de noapte, cum își petrec timpul acolo, ce anume le place și ce nu le place, părerile lor au fost diferite. Tinerii din mediul rural au accentuat faptul că merg la discotecă pentru că nu au altundeva unde să se ducă și merg nu neapărat pentru a dansa, ci pentru a mai ieși din casă: „În zilele de weekend parcă e deja o obișnuință de a ieși din casă pentru a merge la discotecă... Nu pot să spun că mă duc anume să dansez, pentru că nici la discotecă acum nu mai este cum era odată, mai mulți copii și parcă nici nu-i așa de interesant, însă dacă mai ies din casă parcă deja trece timpul altfel” [tânăr, 22 ani, rural].

Și în rândul tinerilor din mediul urban întâlnim diverse opinii: unii preferă cluburile de noapte pentru că le place această modalitate de distracție, în așa fel își pot elimina energia, mai consumă câte un pahar de tărie și se dezlănțuie la dans. Pe unii cluburile de noapte nu-i prea tentează, după cum spun ei, „...nu văd nimic bun acolo, e o gălăgie prea mare, un fum excesiv de țigări și tineri fără rușine” [tânăr, 21 ani, urban].

O problemă majoră a tinerei generații este dependența de Internet și de site-urile de socializare, care le ocupă o bună parte din timpul liber. Fiind întrebați de ce tinerii preferă să stea mai mult pe Internet, pe site-uri de socializare, decât să citească o carte, majoritatea din ei au răspuns că tentația este mai mare de a naviga în Internet, este mai ușor și mai disponibil de a afla despre ceva, în același timp aici poți să comunici cu cine dorești, să ascuți muzică, să vizualizezi diferite imagini, să te joci, pe când cititul unei cărți presupune o mai mare concentrare și atenție. Doar câțiva au răspuns că iubesc să citească, deși practică acest obicei mai rar decât să stea în Internet: „Cred că tinerii nu citesc așa de mult, pentru că s-a pierdut cultura de lectură, tinerii sunt mai pasivi și mai mult preferă să stea cu capul în calculator decât să se

concentreze asupra unei cărți” [tânără, 19 ani, urban]. Impresionant a fost răspunsul unui tânăr la această întrebare: „Tânăra generație preferă mai mult site-uri de socializare pentru că este mai ușor și mai disponibil. Dar cred că și părinții fac tot posibilul ca copiii să dispună de calculator, de conectare la Internet, dar nu și de cărți în casă” [tânăr, 24 ani, urban].

Dintre participanții la studiu, 39,6% se confruntă, în primul rând, cu problema lipsei timpului liber, în al doilea rând – cu resursele financiare mici de care dispun (49,5%), iar al treilea rând – cu diversitatea mică de activități ce le practică (37,6%).

Tinerii își conștientizează implicarea atât la viața civică, cât și la cea politică, apreciind-o ca fiind foarte importantă (13%), destul de importantă (35%) și importantă (37%). Doar 15% din tineri își apreciază implicarea lor la viața civică și politică ca fiind deloc importantă, această pasivitate datorându-se, posibil, incertitudinii politice din țară. Cu toate că există o multitudine de structuri și organizații de tineret, 51% din tinerii participanți la sondaj au menționat că nu fac parte din nici un grup sau organizație, circa 17% din ei fac parte dintr-un club sau secție sportivă, 15% – dintr-un grup mass-media școlar la nivel de comunitate, 3% sunt membri ai organizațiilor neguvernamentale de tineret, iar 14% fac parte din consiliile locale ale tinerilor.

Concluzionând rezultatele obținute atât prin metode calitative, cât și cantitative, putem afirma că tinerii își petrec timpul liber destul de pasiv. Internet-ul și calculatorul le ocupă o mare parte din timp, pe când cititul unei cărți rămâne a fi o activitate în curs de dispariție. Tot mai mulți tineri preferă discotecile sau alte distracții în locul cărților. Din cele menționate de tineri se observă pierderea culturii petrecerii timpului liber. Este acest lucru un rezultat al insuficienței resurselor materiale sau al lipsei de interes? Cel mai probabil, tinerii sunt mai puțin energici și dornici de a-și petrece timpul liber mult mai activ și rațional. În prezent se conturează o generație mult mai pasivă decât generațiile precedente, o generație pierdută prin site-uri de socializare, Internet, cafenele și cluburi de noapte, ceea ce nu este deloc îmbucurător pentru viitorul societății. Ameliorarea situației ar fi posibilă prin organizarea conferințelor despre importanța timpului liber, prin deschiderea și funcționarea diferitor instituții culturale și de divertisment în mediul rural, prin organizarea și implicarea tinerilor în diferite activități culturale, care le-ar oferi totodată atât recreare, cât și distracție, prin susținerea tinerilor talentați etc.

Referințe:

1. BULGARU, M., OCERETNÎI, A. *Tineretul studios: dimensiuni ale identității sociale*. Chișinău: USM, 2012. ISBN 978-9975-71-068-8.
2. MĂRGINEANU, I. (coord.) *Tineretul deceniului unu. Provocările anilor '90*. București: Expert, 1996. ISBN 973-9282-01-6.

3. *Tinerii și preocupările lor.* [Accesat 30.05.2013] Disponibil: <http://ru.scribd.com/doc/71876129/Tinerii-Si-Preocuparile-Lor>

*Recomandat
Oleg BULGARU, dr., conf. univ.*

REFORMA INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT SECUNDAR GENERAL: ASPECTE ECONOMICE ȘI SOCIALE

Anastasia PETROV, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

In recent years education system has passed through several reforms that have aimed to modernize the education, to create the conditions for free development of each individuals and formation of personalities that will be able to adapt to the changing conditions of life. The article reveals the difficulties of the optimization process of schools in the Republic of Moldova, the social and economic aspects.

În ultimii ani, sistemul educațional din Republica Moldova a trecut prin mai multe reforme, care au avut drept scop modernizarea învățământului, crearea condițiilor pentru valorificarea potențialului maxim al fiecărui copil, dezvoltarea liberă, armonioasă a fiecărui individ și formarea personalității care se va putea adapta la condițiile în schimbare a vieții. Reforma sistemului educațional care a început în 2009 are drept scop asigurarea accesului fiecărui copil la educație de calitate și la o *școală prietenoasă*.

Starea tehnică a încăperilor instituțiilor de învățământ din Republica Moldova, baza materială, dotarea încăperilor și condițiile existente în cadrul acestor instituții reprezintă o problemă actuală pentru statul nostru. O mare parte din clădiri sunt deteriorate, școlile nu dispun de sisteme de încălzire centralizată și facilități sanitare adecvate.

Numărul cadrelor didactice s-a diminuat de la 42,4 mii, în anul 2000-2001, la 37,4 mii, în anul 2010-2011, iar numărul cadrelor didactice de vârstă pensionară a crescut de la 6,6%, în anul de studii 2001-2002, la 19,6%, în anul de studii 2010-2011. Din cauza condițiilor inadecvate ale infrastructurii școlare și a salariilor mici, numărul tinerilor specialiști care se angajează este nesemnificativ.

De la începutul anului de studii 2012-2013 au fost optimizate 110 instituții de învățământ preuniversitar de pe tot teritoriul țării, 57 de școli au fost închise, din necesitatea „eficientizării și optimizării cheltuielilor”. Dacă în anul de învățământ 2005-2006 în 1.558 de școli din republică învățau 519.027 de elevi, în anul de învățământ 2010-2011, în 1.489 de școli învățau 396.488 de elevi, mai puțin cu 122.539 de elevi.

Optimizarea este un proces promovat din considerente economice. Managerii instituțiilor evidențiază că anume acest criteriu este unul de bază, din cauza căruia instituțiile sunt închise – „...învățau 54 de elevi, deși clădirea

este prevăzută pentru un număr de zece ori mai mare...”(IA_1). Întreținerea unei clădiri întregi pentru un număr mic de elevi este irațională și organizarea unor clase comune este în detrimentul elevilor.

De când a început procesul de optimizare a instituțiilor de învățământ nu doar managerii școlilor au temeri, ci și cadrele didactice. Aceștia se tem că, odată ce școala se va închide, ei pot să-și piardă locurile de muncă: „Am doi copii, soțul muncește cu ziua pe unde găsește de lucru. Banii pe care îi câștig sunt singura noastră sursă sigură de venit. Dacă rămân fără loc de muncă nu îmi imaginez cum ne vom descurca” (IA_3). Este imposibil ca toate cadrele didactice să fie antrenate în activitatea școlii în care au fost orientați elevii instituției închise.

După reformarea unor instituții și lichidarea celor cu număr mic de elevi, școlile s-au ales cu un buget mult mai mare cu ajutorul căruia pot să-și acopere necesitățile: „*Bugetul pentru un copil este de 5021 de lei pe an și este suficient pentru a asigura transportul copiilor care vin din alte localități. Cheltuim 10000 de lei lunar pentru transport. Cu toate acestea, am reușit și să economisim. Astfel, am cumpărat mobilier și un boiler pentru a avea apă caldă pe timp de iarnă*” (IA_2). Unii manageri chiar reușesc să facă unele economii, astfel încât să poată crea condiții mai bune în cadrul instituției educaționale.

Lichidarea școlilor în unele localități ar genera probleme în ceea ce privește absenteeismul școlar, în special acest fapt se poate acutiza în localitățile rurale. Dacă în orașe distanța dintre școli nu este semnificativă, atunci în mediul rural copiii din satele vecine uneori trebuie să petreacă ore până a ajunge la școală și acest fapt reprezintă o încercare serioasă pentru ei. Absenteismul, inclusiv abandonul școlar, poate fi generat și de faptul că elevii nu se pot adapta rapid la alt colectiv de copii, alte condiții, cerințe – „Mulți copii din familiile afectate de sărăcie, cele dezorganizate sau copii lăsați în grija rudelor pur și simplu nu vor să meargă la școală...” (IA_3).

Până la reforma în sistemul de învățământ, frecvența în mediul rural era mult mai slabă decât în mediul urban, aceasta fiind datorată muncilor în câmp, lipsei părinților etc., dar odată ce școala nu va mai fi aproape de casa copilului, atunci riscăm să ne trezim cu un indicator al absenteeismului școlar care va fi în continuă creștere.

Pe lângă dificultățile care apar din partea nedorinței copiilor de a merge la o școală nouă, unii părinți se opun reformei și nu permit copiilor să frecventeze o altă școală. Primul argument al părinților nonconformiști ar fi depărtarea mare a școlii de casă, iar al doilea – cheltuieli mai mari pentru întreținerea copilului.

De când a început procesul de optimizare a instituțiilor de învățământ, cadrele didactice din școlile mici au temerea că, odată ce școala se va închide, își vor pierde locul de muncă – „Am doi copii, soțul muncește cu ziua pe

unde găsește de lucru. Bani pe care îi câștig sunt singura noastră sursă de venit. Dacă rămân fără loc de muncă nu îmi imaginez cum ne vom descurca” (IA_3). Este imposibil ca toate cadrele didactice să fie antrenate în activitatea școlii în care au fost orientați elevii instituției închise. Unii sunt angajați, însă din păcate majoritatea cadrelor didactice sunt nevoite să-și caute alt post de muncă. Respectiv, majoritatea percep închiderea școlii ca fiind moartea satului, deoarece școala este privită ca un pilon de bază pentru un sat și, respectiv, închiderea acesteia este în dezavantajul nu doar a cadrelor didactice, managerilor instituțiilor de învățământ, dar și a tuturor locuitorilor satului – „satul își va pierde ... și singurul centru educațional și cultural din localitate” (IA_3).

Atenția maximă ar trebui totuși orientată spre a face tot posibilul ca elevii să colaboreze mai mult în scopul dezvoltării un spirit de echipă, astfel, depășindu-se distanța existentă între copii, elevii din școala optimizată îi percep pe colegii lor drept persoane vesele și bune, însă totuși există un grup care nu a reușit să-i accepte pe aceștia și, deocamdată, nu sunt gata să-i primească în cercul de amici: „colegii mei sunt iritanți”. Această problemă ar trebui să fie în vizorul psihologului și, nu în ultimul rând, al cadrelor didactice care ar trebui să-i implice cât mai mult pe copii în activități de grup, astfel depășind confruntarea respectivă.

Indicatorii statistici și rezultatele studiului demonstrează foarte clar inevitabilitatea și necesitatea reformei de optimizare a sistemului educațional național, chiar dacă schimbările care au survenit în urma implementării reformei produc pe lângă efecte pozitive și diverse efecte negative, precum supraîncărcarea claselor, lipsa transportului școlar, disponibilizarea unui număr mare de cadre didactice, confruntările între părinți și managerii instituțiilor etc. Optimizarea școlilor va asigura accesul copiilor la un proces educațional calitativ, iar pentru a minimaliza efectele negative provocate de reforma structurală este nevoie ca autoritățile și instituțiile responsabile de acest fapt să asigure și să monitorizeze acest proces și să nu admită ca reforma să încalce drepturile copiilor, angajaților etc.

Pentru a eficientiza procesul de optimizare a instituțiilor de învățământ se recomandă următoarele:

- Oferirea resurselor financiare pentru o mai bună dotare a instituțiilor de învățământ cu mobilier, aparataj necesar, echipament sportiv, materiale didactice, materiale ilustrative care vor fi în beneficiul elevilor. În momentul în care vor fi create condiții mai bune pentru elevi, atunci va crește semnificativ calitatea serviciilor educaționale.

- Oferirea unor cursuri de formare psihologică pentru cadrele didactice prin intermediul cărora aceștia să învețe tehnici noi în lucru cu elevii (în special pentru școlile de circumscripție unde vin copii din diferite localități),

aceste cursuri ar facilita lucrul cu elevii noi și ar ajuta la o mai bună integrare a elevilor în colectiv nou.

– Organizarea unor cursuri pentru managerii instituțiilor de învățământ și contabililor care activează în aceste instituții, prin care aceștia să dobândească deprinderi noi pentru a putea autogestiona de sine stătător instituția în fruntea căreia se află.

– Propunerea unui grafic optimal al transportului școlar astfel încât copiii să poată participa la activități extracurriculare, bibliotecă etc.

Recomandat

Diana CHEIANU-ANDREI, dr., conf. univ.

ANGAJAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN CÂMPUL MUNCII: PROBLEME ȘI PERSPECTIVE DE SOLUȚIONARE

Doina LESNIC, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

Moldova, being out in a transition process tends towards a democratic society, but faces many barriers, including those related to the social integration of people with disabilities and their employment. Originality of the article consists in analyzing the specific problems faced by disabled people in employment and the perception of employers and colleagues of these problems.

Persoanele cu dizabilități au existat mereu, indiferent de perioada istorică, cultură, areal, iar viziunea față de această categorie de persoane s-a schimbat de la marginalizare și excludere socială spre acceptare și integrare comunitară. Dacă privim această problemă în comparație cu țările cu un nivel mai înalt de democratizare, Republica Moldova a moștenit un sistem precar de protecție socială a populației, iar persoanele cu dizabilități au fost marginalizate, sau chiar excluse social, asigurându-li-se o protecție și îngrijire în instituțiile speciale.

După 1990, opinia publică în Republica Moldova a început să se schimbe treptat în favoarea celor marginalizați până acum, de la negarea existenței persoanelor cu dizabilități din timpul socialismului la conștientizarea că acești oameni trăiesc lângă noi, și mai apoi la acceptarea lor ca membri ai societății cu drepturi egale.

Majoritatea statelor lumii au recunoscut persoana cu dizabilități ca persoană cu drepturi și șanse egale, promovând politici sociale de protecție și servicii sociale, depășind cadrul îngrijirii rezidențiale. Pretutindeni pe glob se caută alternativele instituționalizării în cadrul unui sistem unitar de protecție a persoanelor dezavantajate.

Republica Moldova, stat relativ tânăr, aflându-se într-un proces de tranziție, tinde spre o societate democratică, dar se confruntă cu numeroase

bariere, inclusiv cu cele legate de integrarea socială a persoanelor cu dezabilități și încadrarea lor în câmpul muncii.

Persoanele cu dizabilități sunt considerate a fi persoanele cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse obstacole, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în viața societății, în condiții de egalitate cu celelalte persoane.

Conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS), la 01.01.2013, în Republica Moldova numărul total al persoanelor cu dizabilități era de 183693 de persoane. Realizând o comparație cu datele din anul precedent – 2012, când numărul total al persoanelor cu dizabilități era de 179815, observăm că numărul persoanelor cu dizabilități este într-o continuă creștere. Potrivit datelor oferite de BNS, după criteriul de vârstă, printre persoanele cu dizabilități prevalează cele cu vârsta cuprinsă între 40 și 59 de ani, ceea ce reprezintă mai mult de 2/3 din numărul total de cazuri. Aproximativ 60% din numărul total al acestor persoane locuiesc în mediul rural.

În cazul persoanelor cu dizabilități, exercitarea drepturilor omului trebuie să conducă la eliminarea integrală sau la reducerea incidenței dizabilității, în funcție de caracterul și gradul acesteia, de activitate asumată de subiect. Oamenii sunt ființe morale, deci libere și responsabile, având prin urmare puterea de a-și depăși dezabilitatea.

Datele statistice prezentate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă demonstrează că pe parcursul anului 2011 au beneficiat de serviciile acesteia 650 persoane cu dizabilități, iar până la jumătatea anului 2012 – 335 de persoane cu dizabilități.

În Republica Moldova există 5 întreprinderi specializate, care oferă un număr de 200 de locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități. Muncile în care aceștia sunt implicați sunt munci necalificate și au un caracter instabil, fiind dependente de comenzile parvenite de la angajatori.

Persoanele cu dizabilități au devenit subiect al politicilor de incluziune în câmpul muncii în țara noastră odată cu adoptarea diverselor acte internaționale, prin acestea promovându-se faptul că o societate desăvârșită oferă posibilități de afirmare fiecărei persoane indiferent de rasă, posibilități, poziție ocupată etc. Recunoașterea legală a integrității personalității fiecărui om o găsim în textul Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948) în care se stipulează că „toate ființele umane sunt născute libere și egale în demnitate și drepturi”. Deci oamenii se nasc egali, însă ceea ce îi diferențiază pe parcursul vieții sunt oportunitățile de care beneficiază. O societate desăvârșită oferă posibilități de realizare fiecărui cetățean. O persoană cu dizabilități se poate realiza doar într-o societate unde *dezabilitatea și abilitatea devin posibilități*.

Dezvoltarea imaginii de sine a unei persoane cu dizabilități este posibilă doar printr-o intervenție timpurie, și anume prin educație. Deciziile și

acțiunile întreprinse la nivel național confirmă locul prioritar acordat de societate problemei incluziunii persoanelor cu dizabilități. Toate acestea relevă tendința pentru democratizarea continuă a societății moldovenești, pentru respectarea drepturilor omului. Problema persoanelor cu dizabilități a stat în vizorul mai multor specialiști, astfel diverși autori au studiat fenomenul integrării sociale a acestei categorii de persoane.

Deși la momentul actual, legislația Republicii Moldova promovează egalitatea în drepturi și posibilități în momentul angajării la locul de muncă, persoanele cu dizabilități se confruntă deseori cu multiple probleme în procesul de angajare în câmpul muncii fiind supuși uneori chiar și fenomenului de discriminare, atât în momentul angajării în câmpul de muncă, cât și pe parcursul activității lor profesionale. Cercetarea realizată evidențiază că există bariere în percepția angajatorilor față de persoanele cu dizabilități – „e problema mentalității angajatorilor care consideră că dacă angajează o persoană cu dizabilități înseamnă că strică din imaginea companiei” (IA_PD_2).

Unii dintre angajatori au careva stereotipuri în privința angajării persoanelor cu dizabilități – „...persoanele cu dizabilități nu ar fi apte de muncă, nu sunt pregătite de muncă” (IA_A_1); „Lucrul care l-ar putea motiva pe un angajator sănătos să ia la serviciu o persoană cu deficiențe poate fi o rudă apropiată sau cineva cunoscut care trăiește o suferință asemănătoare cu cea a persoanei ce intenționează să se angajeze” (IA_A_2).

În cadrul colectivelor de muncă, persoanele cu dizabilități sunt uneori discriminate de către colegi, dar frecvent, colegii de muncă ai persoanelor cu dizabilități sunt receptivi, ajutându-le să se integreze mai repede și mai ușor în cadrul colectivului de muncă – „pozitivă, chiar m-au încurajat, sigur că pe parcurs au mai existat mici probleme, la serviciile anterioare am fost mai puțin acceptată de către colegii de muncă” (IA_PD_4).

În cazul nevăzătorilor, problema angajării în câmpul muncii are un caracter mai specific. În cadrul Societății Orbilor din Moldova (SOM) activează întreprinderi care au profil special pentru nevăzători. În activitatea acestor întreprinderi erau încadrați în muncă majoritatea nevăzătorilor care doreau să lucreze. Odată cu trecerea la economia de piață, asemenea altor întreprinderi mari, întreprinderile SOM au pierdut din capacitățile sale. Astăzi, randamentul acestor întreprinderi este foarte mic, deoarece nu există piață de desfacere a articolelor produse.

Deși legislația asigură unele garanții și facilități antreprenorilor care angajează persoane cu dizabilități, acest drept este mai puțin cunoscut de către antreprenori. Mulți dintre ei nici nu doresc să recurgă la angajarea persoanelor cu dizabilități pentru a nu-și asuma unele riscuri sau responsabilități pentru persoana angajată. Deoarece în Republica Moldova

este un deficit de locuri de muncă, antreprenorii au posibilitatea de a alege din mai multe oferte. Drept rezultat, persoanele cu dizabilități au șanse mai mici de angajare, deoarece există concurență pe piața muncii. În majoritatea cazurilor, antreprenorii angajează persoane cu dizabilități fără încheierea unui contract de muncă, deoarece contractul prevede unele facilități (timpul de muncă, condițiile de muncă etc.).

În vederea diminuării problemelor de angajare a persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii în Republica Moldova, se propun următoarele recomandări: (i) dezvoltarea mecanismelor de monitorizare, stimulare, sancționare a celor care încalcă prevederile legale care vizează integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități; (ii) crearea programelor naționale de integrare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități; (iii) adaptarea locurilor de muncă conform necesităților persoanelor cu dizabilități angajate; (iv) informarea și instruirea persoanelor cu dizabilități despre drepturile și responsabilitățile lor, în vederea implicării mai active a acestora în promovarea drepturilor proprii etc.

Recomandat

Diana CHEIANU-ANDREI, dr., conf. univ.

PARTICULARITĂȚI ALE EDUCAȚIEI TIMPURII DIN PERSPECTIVA ACTORILOR IMPLICAȚI

Rodica PONICI, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

L'article contient une analyse d'ensemble de l'éducation précoce des enfants de 0 à 7 ans, notamment en Moldavie. Aussi, l'auteur nous présente les aspects généraux de cette catégorie, la situation dans notre pays. Le contenu d'article met en évidence l'importance d'éducation préscolaire pour la personnalité des enfants, et aussi l'importance de la relation parents – maternelle, en utilisant une analyse quantitative et qualitative.

Educația timpurie pentru copiii de 0-6/7 ani reprezintă o preocupare tot mai evidentă pentru actorii educativi și dobândește un statut din ce în ce mai important. În prezent, educația timpurie are o semnificație nouă și mai largă față de modul cum era privită până în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea. Lărgirea semnificației se referă la cuprinderea întregii perioade de dezvoltare a copilului de la 0 la 6/7 ani, pentru toți copiii, indiferent de mediul educativ în care se realizează această dezvoltare: în familie, creșă, grădiniță, comunitate ș.a. [3].

Ținta primară în cadrul educației timpurii sunt copiii, dar, de asemenea, presupune un tip de educație care are în vedere acțiuni specifice îndreptate asupra familiei, asupra comunității și copilului cu scopul favorizării dezvoltării optime a acestuia din urmă. Educația timpurie se referă la

formarea copilului în familie, sprijinul prin instituții educaționale specifice (creșă și grădiniță), precum și implicarea comunității în organizarea influențelor educaționale de la vârstele mici. Se conturează astfel sarcini specifice, care trebuie îndeplinite de toți factorii educativi pentru atingerea scopului menționat anterior. Printre acestea se menționează: stimularea timpurie a dezvoltării copilului; educația parentală (informare, consiliere etc.); formarea și perfecționarea adulților implicați în ocrotirea și educația copiilor; parteneriate interinstituționale și comunitare; politici și practici de susținere și ridicare a calității educației timpurii [2].

La finele anului 2012, în instituțiile preșcolare din Republica Moldova au fost cuprinși 141,1 mii de copii sau cu 17,2 mii de persoane mai mult față de anul 2008. Tendința pozitivă este evidentă atât în mediul urban (cu 7,9 mii de copii mai mult față de anul 2008), cât și în mediul rural (respectiv, cu 9,3 mii de copii). Astfel, tot mai mulți copii sunt cuprinși în învățământul preșcolar: rata brută de cuprindere a copiilor în vârstă de 3-6 ani în acest nivel de învățământ a crescut în perioada 2008-2012, de la 74,4% la 82,1%.

Actorii implicați nemijlocit în educația timpurie a copiilor sunt atât părinții, familia, cât și instituțiile de genul creșe și/sau grădinițe. Acestea din urmă vin cu programe și curricule în care predomină preocuparea pentru ocrotirea și sprijinirea dezvoltării copilului, prin intermediul unui sistem de activități care au scopul să faciliteze descoperirea de către copil a drumului lui personal de creștere și dezvoltare. Părintele/îngrijitorul, prin interacțiune cu copilul, este acel care determină calitatea îngrijirii primite, cât și condițiile în care se dezvoltă copilul. Dezvoltarea cognitivă și socioemoțională timpurie a copilului prefigurează puternic performanța de mai târziu la școală și productivitatea economică. Copiii care sunt expuși la mulți factori de risc, au o probabilitate semnificativ mai mare de a avea rezultate mai slabe la școală sau de a abandona școala; studiile arată că ei au o probabilitate de a avea venituri mai mici, rate de fertilitate sporite în adolescență, contribuind astfel la transmiterea sărăciei din generație în generație.

În Republica Moldova, reprezentanța UNICEF în Moldova este preocupată de problematica educației timpurii, realizând două studii sociologice (an.2003, 2009). În urma studiului privind dezvoltarea timpurie a copiilor, realizat în anul 2003, UNICEF Moldova a stabilit priorități bazate pe dovezi și a inițiat programul de dezvoltare timpurie a copiilor. Studiul realizat repetat în anul 2009 a fost un efort de a măsura progresul în realizarea scopului programului în comparație cu rezultatele studiului din anul 2003 [1].

Primele deprinderi de viață sănătoasă ale copilului sunt dezvoltate în familie (deprinderi igienice, de alimentație sănătoasă), acestea constituie suportul dezvoltării ulterioare și își lasă amprenta asupra întregii personalități. Studiul desfășurat de autor în anul 2013 atestă faptul că în educarea copiilor de

vârsta timpurie ar trebui să existe un parteneriat care să reprezinte efortul conjugat al părinților și al grădiniței (a se vedea Fig.1).

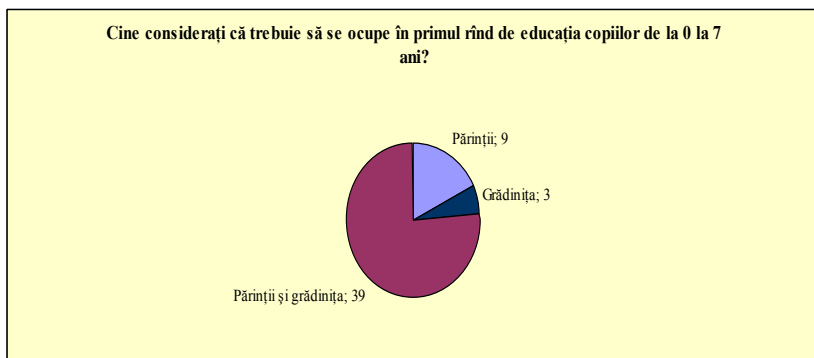

Fig.1. Cine considerați că trebuie să se ocupe în primul rând de educația copiilor de la 0 la 7 ani?

Din perspectiva specialistului în domeniu, este greu de definit cărui actor îi revine responsabilitatea mai mare: familiei sau grădiniței. Însă, atât părinții, cât și grădinița trebuie să acorde o atenție deosebită în ceea ce privește anumite perioade de dezvoltare a copilului. Procesul de integrare în societate începe în familie din timpul copilăriei mici, când intervin primele contacte sociale și experiențe de viață (socializarea primară sau socializare de bază), și continuă de-a lungul vieții omului, odată cu dobândirea unor statusuri și roluri succesive (socializare continuă sau secundară).

Timpul acordat de părinți zilnic copiilor pentru diverse activități este de mai puțin de o oră, astfel 31 dintre cei 51 de părinți intervievați susțin că acordă copiilor lor zilnic mai puțin de o oră pentru activități educative, iar 7 părinți acordă copiilor lor 2-3 ore pentru activități educative, și tot atâția acordă zilnic copiilor lor 4-5 ore și mai mult. Șase părinți au menționat că nu acordă copiilor timp pentru activități educative (a se vedea Fig. 2).

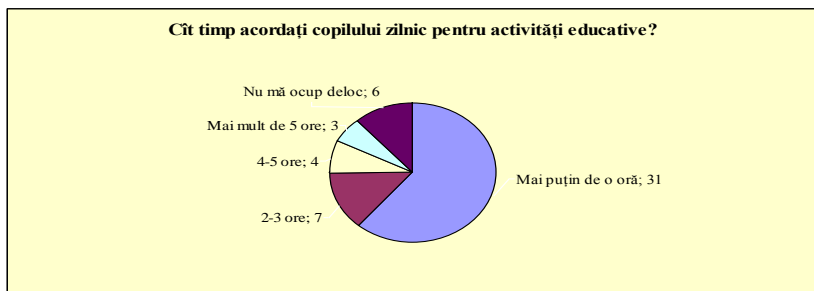

Fig. 2. Cât timp acordați copilului zilnic pentru activități educative?

Lecturarea sau povestirea unei povești reprezintă o activitate de bază în educația timpurie a copiilor. Studiul realizat atestă faptul că părinții obișnuiesc să citească copiilor lor povești cel puțin o dată pe lună (15 cazuri), mai rar decât o dată pe lună – 12 părinți, și o dată la două săptămâni – 11 părinți. Este relevant de menționat că părinților intervievați în familiile lor de origine nu li s-au citit povești, fapt ce ne conduce la ideea imitării parțiale a acestui comportament în propria familie.

Activitățile din timpul liber ale părinților și copiilor lor sunt îndreptate, în special, spre televizor, calculator, internet, jocuri, desen/pictură. Părinții intervievați, timpul liber obișnuiesc să îl petreacă cu copiii lor privind televizorul (24 cazuri), la calculator sau internet (23 cazuri), sau practică diverse jocuri împreună cu copiii lor (23 cazuri).

În concluzie, menționăm că părinții acordă o importanță deosebită educației timpurii, ținând cont de o relaționare stabilă între instituțiile preșcolare, însă activitățile desfășurate cu copiii lor nu atestă o implicare activă a părinților.

Referințe:

1. Studiul național *Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor*. Chișinău, 2009.
2. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale*. Iași: Polirom, 1997, vol.I. ISBN 973-681-126-3.
3. ȘCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia vârstelor. Ciclurile vieții*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997. ISBN 973-30-5798-3.

*Recomandat
Anastasia OCERETNÎI, dr., conf. univ.*

PROBLEME DE EXCLUZIUNE SOCIALĂ ȘI MODALITĂȚI DE INTEGRARE A COPIILOR ROMI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Polina CUROGLU, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The research relates to analyzing the procedures of social inclusion of Roma children in densely populated communities of Roma in Calarasi region. We used the methods: Focus groups with non-Roma and Roma children, questionnaires with Roma children, interviews with community mediators. Being a research work to protect the rights of Roma children, it can be a support to formulating new solutions regarding child protection by the social inclusion policies.

Romii reprezintă o minoritate etnică cu statut particular în Republica Moldova, care de sute de ani constituie o țintă constantă a unor prejudecăți și obiectul unor puternice stereotipuri negative. Reprezentările sociale despre romi determină atitudini și comportamente, de cele mai multe ori, în contextul unei moșteniri mentale negative și al absenței din programe școlare

a informațiilor despre romi, lipsa unei concepții de educație multiculturală, clișee de gândire și de limbaj, comportamentul părinților față de romi ca modele socializate – ceea ce creează un tablou stigmatizant al romilor.

Potrivit recensământului din 2004, în Republica Moldova locuiesc 12.271 de cetățeni romi, ceea ce reprezintă 0,4% din populație. Datele sunt totuși contestate de liderii romilor, care operează cu cifra de 250.000 de persoane. Din cauza problemelor de autoidentificare este dificilă determinarea numărului exact al populației de etnie romă din Moldova, precum și gradul de reprezentare a romilor în domeniile prioritare de activitate [1, p.34]. Conform datelor raportului PNUD „Romii în Republica Moldova”: aproximativ o treime din populația romă intră în categoria celor mai sărace persoane din Republica Moldova, cinci romi din zece trăiesc în sărăcie extremă și în condiții de viață inadecvate, peste 80 la sută din gospodăriile romilor nu sunt conectate la apeduct, baie și veceu, fiecare al cincilea rom din Moldova nu poate să scrie și nici să citească, iar romii cu studii superioare sunt o raritate, doar 4 la sută din populația romă având studii superioare, în comparație cu 38% din populația neromă. Astfel, populația de etnie romă se plasează la un nivel ridicat de paupertate, se confruntă cu șomaj, pregătire profesională și educațională scăzută și condiții de locuit improprii unui trai decent. Romii din Republica Moldova continuă și actualmente să fie una din categoriile cele mai vulnerabile, fiind expuși unui risc mai mare de a fi marginalizați de către autoritățile statului, precum și de către actorii nestatali. În acest context, **copiii romilor reprezintă o verigă vulnerabilă a societății moldave, care trebuie să intre în vizorul instituțiilor de protecție socială** [2, p. 27].

Scopul cercetării se referă la *analiza situației copiilor romi din Republica Moldova și a modalităților de incluziune socială a acestora în cadrul comunităților compact populate de romi din raionul Călărași*. În vederea atingerii scopului propus au fost preconizate următoarele obiective: *analiza cadrului legislativ național privind drepturile copiilor romi din Republica Moldova; cercetarea problemelor de excluziune și a modalităților de incluziune socială a copiilor romi din Republica Moldova; studierea percepției populației din Republica Moldova privind minoritatea etnică romă; analiza programelor de protecție socială a copiilor romi din Republica Moldova; prezentarea intervențiilor sociale de succes în domeniul incluziunii și protecției drepturilor copiilor romi din comunități compact populate de romi din raionul Călărași*. Metodologia de cercetare a inclus diverse metode și tehnici sociologice, printre care, ședințe focus-grup cu participarea copiilor neromi și romi; ancheta sociologică în bază de chestionar; și interviuri cu mediatorii comunitari.

Analizând problemele de incluziune socială a romilor, am constatat că, pe parcursul ultimilor ani, în Republica Moldova au fost inițiate unele politici,

strategii și programe privind comunitățile rome, menite să faciliteze integrarea socioeconomică a acestui grup etnic. Totuși, politicile de susținere a romilor **vor fi eficiente doar în cazul reorientării acestora spre măsurile de incluziune socială**, implicării instituțiilor relevante din domeniul educației, muncii, sănătății și justiției, ridicării la un nivel adecvat de monitorizare și finanțării adecvate. Incluziunea socială a copiilor romi în cadrul comunității depinde, în principal, de atitudinea membrilor comunității față de ei, dar, în același timp, **de intenția manifestată de romi de a fi membri activi ai localității**. În același timp, trebuie de ținut cont de faptul că stereotipurile negative atribuite romilor de către populația majoritară sunt dobândite în copilărie și se reproduc din generație în generație. Am stabilit că implicarea asistentului social și a mediatorului comunitar în munca cu copiii romi are un rol major în prevenirea problemelor de excluziune socială. Ținând cont de toate acestea, specificăm că problemele principale la care trebuie de atras atenția reprezentanților instituțiilor de stat și a celor neguvernamentale se referă la discriminare, educație, sănătate, condiții de locuit și infrastructura comunităților de romi și conservare culturală.

Este evident că soluționarea problemelor specifice cu care se confruntă minoritățile etnice, în general, și minoritatea romă, în principal, este posibilă doar prin conjugarea eforturilor la nivel central, local și individual. În acest context, propunem următoarele *recomandări*:

La nivel național:

1. Focalizarea măsurilor de intervenție spre comunitățile populate de romi cu riscuri sociale multiple (*cel mai grav afectate de privare, excluziune socială, delincvență, absenteism/abandon școlar și altele*).

2. Stabilirea în legislație a unor amendamente, prin care s-ar responsabiliza părinții copiilor romi, ca aceștia să le asigure copiilor condiții necesare pentru frecventarea instituțiilor de învățământ. În același context este importantă promovarea accesului la sistemul de educație a tuturor copiilor romi, cu accent deosebit pe fete.

3. În scopul promovării educației interculturale să fie incluse în programul școlar al disciplinelor opționale centrate pe istoria și tradițiile minorităților etnice din Republica Moldova, inclusiv a romilor.

La nivel regional/comunitar:

1. Susținerea activităților promovate de rețeaua națională de asistenți sociali și mediatori comunitari, prin instruirea inițială și continuă și prin perfecționarea mecanismului de recrutare. Un rol deosebit în acest sens revine asistenților sociali, care trebuie instruiți în cadrul sistemului de învățământ superior în instituții acreditate, și nu în urma unor cursuri de scurtă durată.

2. Colaborarea societății civile și a administrației publice locale în implementarea programelor de promovare a integrării sociale a romilor din Republica Moldova.

3. Elaborarea unor materiale publicitare privind romii din Republica Moldova, în acest scop promovându-se reducerea discriminării sociale și a prejudecăților față de acest grup etnic.

4. Dezvoltarea la nivel comunitar a unui mecanism de identificare a copiilor romi din familiile vulnerabile, în vederea referirii acestora către serviciile sociale, de sănătate și de educație.

Referințe:

1. CACE, S., CANTARJI, V., SALI, N., ALLA, M. *Romii în Republica Moldova*. Chișinău: Bons Offices, UNDP, 2007. ISBN 978-9975-80-098-3.
2. Fundația Soros-Moldova, *Percepțiile populației din Republica Moldova privind fenomenul discriminării: studiu sociologic*. Chișinău: Cartier, 2011. ISBN 978-9975-79-681-1.

*Recomandat
Stela MILICENCO, dr., conf.univ.*

**IMPACTUL ACTIVITĂȚILOR DE VOLUNTARIAT
ASUPRA DEZVOLTĂRII SOCIALE:
CAZUL REPUBLICII MOLDOVA**

Olga PILIPCIUC, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

The article presents definitions of volunteering, an analysis of the current situation regarding volunteering in Moldova together with a case study of Winrock Moldova NGO, including a comparative study between Moldovan volunteers and Peace Corps volunteers. The goal of the research is to evaluate the contribution of national and international volunteers of Moldova to social development and elaborating recommendations to stimulate volunteering activities among students in order to solve the main social problems.

Activitatea de voluntariat reprezintă o parte indispensabilă a vieții publice din SUA și Europa, iar de câțiva ani deja acest fenomen a luat amploare și în Republica Moldova. Astfel de subiecte, precum motivații ale voluntarilor și beneficiile aduse de această activitate trezesc interes pentru cercetători, dar și pentru oamenii de rând. Ultimul deceniu al secolului XX-lea a fost marcat de un interes mondial crescând cu privire la voluntariat, în special în rândul celor interesați de conceptul de cetățenie activă. Exemplificator în acest sens este cazul cetățenilor Europei de Est, care fuseseră supuși unor regimuri totalitariste și care, în prezent, îmbrățișează voluntariatul, în mod gradual, ca parte a libertății lor recâștigate. În această situație se afla și Republica Moldova. Un element novator pentru țara noastră este aprobarea *Legii voluntariatului*, care vine să susțină activitatea de voluntariat și să stabilească clar drepturile și obligațiile pe care le au voluntarii și organizațiile care îi găzduiesc pe aceștia.

Voluntarii reprezintă o componentă majoră a forței de muncă pentru instituțiile nonprofit. Cercetările efectuate de Johns Hopkins University [2, p.6] arată că voluntarii deveniți angajați constituie în medie 45% din forța de muncă a instituțiilor nonprofit din 36 de țări din cele 37 investigate. În Suedia și Norvegia acest procentaj este de 76 și, respectiv, 63 procente. Chiar și la o estimare conservatoare, valoarea contribuțiilor în timp a lucrului voluntarilor este aproximativ dublă decât cea a contribuției în bani. În cazul Republicii Moldova, conform datelor studiului *Utilizarea timpului liber în Republica Moldova*, realizat de Biroul Național de Statistică, munca voluntară exercitată prin intermediul unor organizații/instituții este nesemnificativă – doar 0,2% din populație se implică în aceste activități.

Teoriile de referință în studiul efectuat sunt teoriile despre comportamentul uman (behaviorism) compilate de cercetătorul Sheer M.E. și teoriile economice cu referire la activitatea de voluntariat analizate de cercetătoarea Ziemek S., care explică de ce totuși, în pofida faptului că voluntarii nu primesc nici o recompensă financiară, aceștia aleg să își cheltuiască timpul care pentru omul modern costă bani.

Definiția operațională a studiului este cea stipulată în *Legea Voluntariatului nr.121* a Republicii Moldova: *voluntariatul* este participarea benevolă la oferirea de servicii, cunoștințe și abilități sau la prestarea unor activități în domeniul de utilitate publică, din proprie inițiativă, a persoanei denumite voluntar.

Termenul de voluntariat este asociat cu diferite cuvinte și expresii. În urma cercetării s-a constatat că respondenții asociază acest cuvânt cu:

- experiență (26,1%);
- satisfacție personală (21,6%);
- ajutor (20,9%);
- muncă neplătită (10,1%);
- CV mai bogat (9,6%);
- timp investit (7,8%);
- necesitate (3,7%).

Părerile voluntarilor moldoveni și americani diferă semnificativ la capitolul dacă voluntariatul este sau nu o tradiție în Republica Moldova.

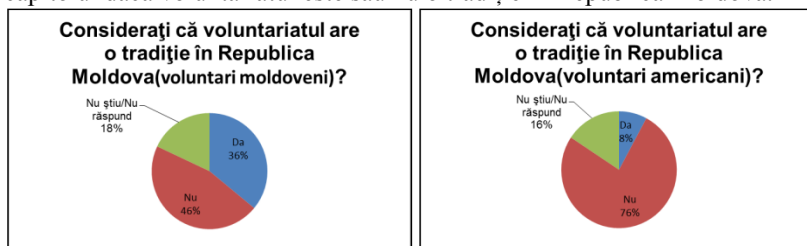

Fig. Tradiția voluntariatului în Republica Moldova

Această discrepanță se datorează experienței vaste de voluntariat pe care o are SUA comparativ cu Republica Moldova și care poate fi numită deja tradiție, pe când la noi această activitate se află încă în proces de dezvoltare. Doar 28% din voluntarii moldoveni consideră că activitatea lor contribuie la dezvoltarea economică a țării, voluntarii Corpului Păcii fiind mult mai conștienți de impactul economic pe care îl au (68%). Cele două grupe, însă, consideră impactul social al activității lor fiind mult mai relevant (aproximativ 60%). Deoarece misiunea pe care o desfășoară voluntarii americani în Moldova ține, în primul rând, de influențele interculturale, de două ori mai mulți americani ca moldoveni consideră că voluntariatul are un impact cultural.

Analizând voluntariatul în corelație cu gradul de sănătate fizică și mentală, fericire, satisfacție și lipsa singurătății, în urma studiului putem concluda că majoritatea voluntarilor atât moldoveni, cât și cei ai Corpului Păcii consideră că:

- a) De când au început să fie voluntari, se simt mai fericiți;
- b) Voluntariatul îi face să se simtă împliniți și le satisface nevoile sociale;
- c) Datorită voluntariatului se simt mai sănătoși fizic și mental;
- d) Activitățile de voluntariat îi fac să se simtă mai puțin singuri, datorită coeziunii existente la nivel de grup.

Printre cauzele principale care determină neimplicarea moldovenilor în activități de voluntariat, cel mai des enumerat a fost dezinteresul oamenilor și, totodată, lipsa timpului. Voluntarii consideră însă că următoarele acțiuni i-ar motiva pe tineri să se implice în activități de voluntariat:

- 1) Crearea mai multor beneficii pentru voluntari (24,1%);
- 2) Organizarea diverselor campanii de solidarizare prin voluntariat (19,8%);
- 3) Promovarea voluntariatului în rândul persoanelor de diferite vârste (18,3%);
- 4) Promovarea voluntariatului de către persoane cu influență în stat, artiști, vedete etc. (15,2%);
- 5) Includerea orelor de voluntariat obligatoriu în programul educațional pentru diferite vârste (14,4%);
- 6) Cunoașterea legislației din domeniu (8,2%).

Activitatea de voluntariat are un impact major asupra dezvoltării sociale, iar cu câți mai mulți indivizi vor fi implicați, cu atât acest impact va fi mai semnificativ. Implicarea voluntarilor este în strânsă legătură cu motivarea constantă de care trebuie să aibă parte aceștia și care trebuie să aibă un aspect tridimensional: motivarea la nivel de familie, motivarea la nivel de instituție sub egida căreia sunt prestate servicii de voluntariat și motivare la nivel de stat.

Referințe:

1. Legea Voluntariatului nr. 121 din 18.06.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 179-181 din 24.09.2010, art.608.
2. OLCHEMAN, M., JORDAN, P. *Volunteers – a valuable resource*. John Hopkins University, 1993.

3. SHERR, M.E. *Social Work with volunteers*. Lyceum Books, 2008, ISBN 978-1-933478-11-1.
5. ZIEMEK, S. *Economic Theories on Motivations for volunteering – A cross-country analysis*. Bonn, 2002.

Recomandat
Anastasia OCERETNÍI, dr., conf. univ.

DREPT

<i>Cristina PÎRȚAC</i>	
Fenomenul narcotismului, tendințe actuale în Republica Moldova	3
<i>Victoria CARP</i>	
Legalitatea incriminării – principiul fundamental al dreptului penal	6
<i>Alina SCUTELNIC</i>	
Considerații privind specificul calificării căsătoriei în dreptul internațional privat	8
<i>Constantin VOZIAN</i>	
Procedura în ordonanță	12
<i>Mihail CEBOTARI</i>	
Administrarea probelor de la martorii anonimi în probatoriul penal al Republicii Moldova	15
<i>Dan GUDUMAC</i>	
Analiza juridico-penală a infracțiunii de fabricare sau punere în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false	18
<i>Alina-Elizabeth GUZUN</i>	
Protecția martorilor în procesul penal	20
<i>Alina LOZAN</i>	
Actul terorist: aspecte de drept penal și criminologie	23
ASIGURAREA ACȚIUNII CIVILE	
<i>Doina ZAPOROJAN</i>	26
<i>Anastasia CUCEREAVÎI</i>	
Arbitrajul – cale alternativă de apărare a drepturilor civile	29
<i>Ina DODICA</i>	
Corelația acțiunii civile cu accesul la justiție	32
<i>Alexandra CULICOVSCAIA</i>	
Formele de apărare a drepturilor în procedura civilă	35
<i>Constantin CHIRA</i>	
Legalitatea și temeinicia hotărârilor judecătorești	38
<i>Marina CADUC</i>	
Puterea lucrului judecat	41
<i>Victoria ROȘCA</i>	
Realizarea practică a principiului recunoașterii și executării drepturilor câștigate într-un stat străin	44

PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Rodica IZMAN

Manifestări ale relațiilor interpersonale și ale mecanismelor de apărare din perspectiva de gen la persoanele cu schizofrenie 47

Lilia CLIUEV-BULAT

Aspecte manageriale în pregătirea către școală a copiilor cu cerințe educative speciale 50

Natalia POSTOLACHI

Metodologia formării competențelor de management al clasei la studenții psihopedagogi 53

Ana FUIOR

Stimularea satisfacției profesionale la angajați prin meloterapie 56

Elena GHERȚA

Reprezentarea socială a educației incluzive la adolescenți 59

Anna ȘIȘIANU

Extraversiune/introversiune și starea subiectivă de bine la tineri 61

Elena PERVUHINA

Relația dintre valorile profesionale și tipurile de motivație la adolescenți și tineri 64

Olga EDU

Manifestări ale stimei de sine la adolescenții cu devianță școlară 67

Margareta VÎRLEZANU

Repere metodologice ale monitorizării calității învățământului în colegii 70

Natalia CARP

Reprezentarea socială a banilor la tineri 73

Doina LUPU

Studiul asupra calității vieții la persoanele de vârstă a treia 75

Vera DOLGHI

Asigurarea calității procesului de predare-învățare-evaluare din perspectivă managerială 78

Rodica MAFTEUȚA

Dezvoltarea competențelor de comunicare și negociere educațională la managerii instituțiilor preuniversitare 81

Rodica CATAREU

Particularități psihologice ale evaluării personalului în cadrul organizațiilor nonprofit și a instituțiilor publice 84

Rodica STRATAN

Aspecte psihologice ale evaluării performanțelor profesionale la angajații din comerț 87

<i>Tatiana DOBROVOLSCHI</i>	
Manifestări ale stării de bine la angajați	90
<i>Hristina JABINSCHI</i>	
Coaching-ul – metodă de dezvoltare personală și profesională	93
<i>Natalia BOTEZATU</i>	
Influența relațiilor în familie asupra adaptării psihosociale la copiii de vârstă școlară mică	95
<i>Диана ПОДОСОЧНАЯ</i>	
Проявление виктимности в зависимости от социометрического статуса личности в группе	98
<i>Людмила КОНДРАТЕНКО</i>	
Арт-терапия как средство развития познавательных процессов у детей с задержкой психического развития	101
<i>Любовь КОЖУХАРЬ</i>	
Особенности развития игровых навыков у детей с диагнозом аутизм	104
<i>Игорь ДОНЧЕНКО</i>	
Взаимосвязь типологических особенностей личности педагога и стиля педагогической деятельности	107
<i>Ольга КОЛЕНОВА</i>	
Взаимосвязь чувства вины и индивидуально-типологических особенностей личности заключенных	110
<i>Екатерина ПОСТОЛАТИЙ</i>	
Особенности механизмов защиты и акцентуаций характера личности, склонной к гелотофобии	113
<i>Елизавета ВОЛОШИНА</i>	
Особенности защитных механизмов и иррациональных убеждений у лиц, страдающих мигренью	116
<i>Екатерина ШАКШИНА</i>	
Особенности выбора защитных механизмов в регуляции отрицательных эмоциональных состояний у людей, страдающих гипертонией	119
<i>Анастасия КОВРОВА</i>	
Роль эмоциональных факторов в формировании образа будущего у людей с миопией	122
<i>Елена ШАНДРУ</i>	
Механизмы психологической защиты и их взаимосвязь с качеством жизни у лиц, страдающих сердечно – сосудистыми заболеваниями	125

<i>Сергей БАКАЛОВ</i> Взаимосвязь типов акцентуации характера с уровнем макиавеллизма личности	128
<i>Cristina TURLACOV</i> Particularitățile lucrului cu părinții în contextul incluziunii educaționale	131
RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE	
<i>Юлия РУЧАК</i> Опыт разрешения этнополитических конфликтов в европейском регионе: уроки для Республики Молдова	134
<i>Алина МИХАЛКИНА</i> Европейское измерение политики в отношении национальных меньшинств (на примере Республики Молдова)	137
<i>Victoria DONICI</i> Negocierile diplomatice ale Republicii Moldova în contextul interesului național	140
<i>Татьяна ЧЕБОТАРЬ</i> Роль ООН в миротворчестве в XXI веке (на примере Балканского региона)	143
<i>Danu MARIN</i> Problema reglementării conflictelor separatiste în spațiul postsovietic (cazul Transnistriei și Osetiei de Sud)	146
<i>Viorica GÎRA</i> Raporturile politico-diplomatice dintre statele europene din perspectiva dinamicii construcției UE: lecții pentru Republica Moldova	149
<i>Alexei CERNOV</i> Securizarea frontierelor Republicii Moldova: realități și perspective	152
<i>Tatiana POPA</i> Interdependența dintre politica economică și consolidarea autonomiei locale în Republica Moldova	155
<i>Victoria CEBAN</i> Practica integrării europene a României: evoluție, actualitate, lecții	159
<i>Gheorghe RÎCIU</i> Activitatea Republicii Moldova în cadrul organizațiilor regionale: avantaje și dificultăți	162

<i>Marian CEPOI</i>	
Aprofundarea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană la etapa contemporană	165
<i>Olesea VLADÎCA</i>	
Particularitățile diplomației prin știință, tehnologie și inovație în cadrul cooperării multilaterale. Cazul Republicii Moldova	167
<i>Dana NANU</i>	
Pacea în politica de securitate a Republicii Moldova în condițiile globalizării	171
<i>Dragoș TANASOV</i>	
Strategii și mecanisme tehnico-tactice în negocierile diplomatice (cazul conflictului transnistrean)	174
<i>Vera TARSÎNA</i>	
Dimensiunea economică a conflictelor în relațiile internaționale (cazul Republicii Moldova)	177
<i>Ludmila NOFIT</i>	
Impactul mijloacelor de comunicare în masă asupra evoluției diplomației Republicii Moldova la etapa contemporană	180
<i>Lilia NIȚA</i>	
Diplomația economică a Republicii Moldova la etapa contemporană – realități și perspective	183
<i>Romina VACARI</i>	
Particularitățile comunicative în cadrul negocierilor politice	186
<i>Алина АБРАМЧУК</i>	
Международное сотрудничество в условиях глобальных перемен: уроки для Республики Молдова	189

SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

<i>Natalia TRICOLICI</i>	
Problema sănătății reproductive a populației Republicii Moldova: implicații sociodemografice	192
<i>Tatiana TABAC</i>	
Cultura consumatorilor de branduri auto din Republica Moldova: aspecte de formare și cercetare	195
<i>Olga CIUGUREANU</i>	
Fenomenul suicidar în rândul adolescenților din Republica Moldova	199
<i>Maria ANDROS (CĂPĂTÂNĂ)</i>	
Impactul sărăciei asupra situației vârstnicilor (cazul satul Bardar, raionul Ialoveni)	202

<i>Cristina GROSU (RECEAN)</i>	
Influența modelelor contemporane de familie asupra dezvoltării copilului	205
<i>Viorel BABII</i>	
Politici publice privind participarea copiilor în procesul de luare a deciziilor	208
<i>Olga COLȚA</i>	
Servicii de asistență socială acordate familiei și copilului (cazul raionului Hâncești)	211
<i>Nicoleta CROITORU</i>	
Integrarea tinerilor specialiști în cadrul colectivelor pedagogice (cazul COLEGIULUI Pedagogic din orașul Orhei)	214
<i>Snejana RUSU</i>	
Cultura timpului liber al tinerilor din Republica Moldova	218
<i>Anastasia PETROV</i>	
Reforma instituțiilor de învățământ secundar general: aspecte economice și sociale	221
<i>Doina LESNIC</i>	
Angajarea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii: probleme și perspective de soluționare	224
<i>Rodica PONICI</i>	
Particularități ale educației timpurii din perspectiva actorilor implicați	227
<i>Polina CUROGLU</i>	
Probleme de excludere socială și modalități de integrare a copiilor romi din Republica Moldova	230
<i>Olga PILIPCIUC</i>	
Impactul activităților de voluntariat asupra dezvoltării sociale: cazul Republicii Moldova	233

Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova

Științe socioumanistice

Volumul II

Bun de tipar 05.09.2013. Formatul 60x84 ¹/₁₆

Coli de tipar 15,2. Coli editoriale 15,0

Comanda 293. Tirajul 100 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009